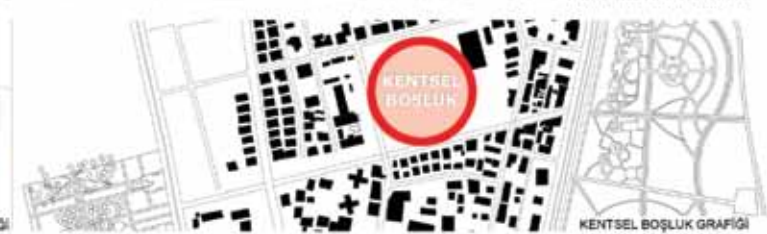
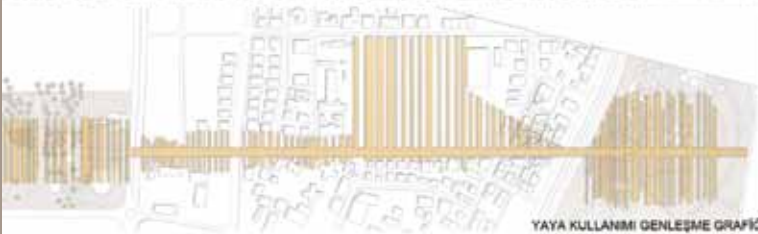
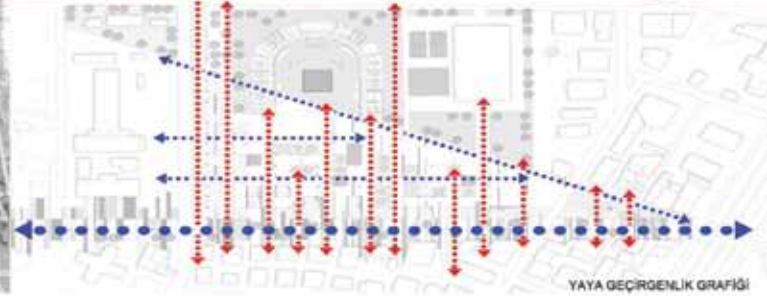

Yerel Seçimlere Giderken Adana

- YEREL SEÇİMLERE YAKLAŞIRKEN
YERLEŞİM SORUNLARIMIZA KISA BİR BAKIŞ
Ruşen KELEŞ
- DEĞİŞTİRİLEN NORMLAR VE
MEKÂNSAL PLANLAMA SORUNLARI
ADANA KENT BÜTÜNÜ VE
ÇUKUROVA BÖLGESİ ÖRNEĞİ
S. Güven BİLSEL
- ADANA'NIN BÖLGESEL VE KENT İÇİ
ULAŞIM PLANLAMASININ GEREKLİLİĞİ
Tevfik YILDIRIM
- YÖNETMELİK KARMAŞASININ YANSIMALARI
Söyleşi: Bahattin ŞAHİN

ARALIK 2013.SAYI 14

**HAYAL ET,
TASARLA,
GERÇEĞE
DÖNÜŞTÜR**

Ürünler Hakkında Bilgi ve Demo İçin Bizi Arayın.

Kıbrıs Şehitleri Cad. İşçimenler İş Hanı No:146/B Alsancak - İZMİR
Tel: 0(232)464 34 90 Fax: 0(232)463 25 01 Antalya: 0(242) 247 50 37
www.cadbim.com.tr - cadbim@cadbim.com.tr

“küçük ayrıntılarla büyük ayrıcalıklar sunuyoruz”

massale®

www.massale.com.tr

HAFELE

Fabrika :
Yeni Mah. İncirlik Blv. No:12/A Sarıçam-Adana
Tel : 0 322 212 00 20

Mutfak Showroom :
Dr. Sadık Ahmet Blv. No:45 Çukurova-Adana
Tel : 0 322 266 00 78

Mobilya Showroom :
Dr. Sadık Ahmet Blv. No:47 Çukurova-Adana
Tel : 0 322 266 00 77

koruma

rahatlık

hepsi için çözüm ortağınız : **tunatentesistemleri**

www.tunatente.com

İSTANBUL BÖLGE : Atatürk Bul. İ.M.Ç. Çarşısı 1.Blok
No:1531 34134 Unkapanı / İSTANBUL
Tel : +90.212.528 55 00 (Pbx)

GÜNEY BÖLGE : Ali Münif Caddesi No:154
01020 Seyhan / ADANA
Tel: +90.322.351 33 63 (Pbx)

FABRİKA : Tel: +90.322.351 35 09
e-posta : info@tunatente.com

konfor

gölgeleme

GÜNEY MİMARLIK DERGİSİ

ISSN 1309-9639 ARALIK 2013 SAYI: 14

Kapak fotoğrafı: Kent İçi Dönüşüm Fikir Yarışması
1. Ödül, Detay, Necdet Beker, İlker İğdeli, Coşkun Üreyen.TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi tarafından
3 ayda bir yayımlanır. Yerel Süreli Yayın

SAHİBİ

TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi adına
Bekir Kanişlı

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Kamuran Pekçetin

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

H. Bülend Tuna

YAYIN SEKRETERİ

Tülay Sarı

YAYIN KOMİTESİ

Serpil Akay Çerçi, Gaye Beler, Önem Cihangir,
Nevzat Efe Çelimli, Demet Erke Yaptı, Onur Erman,
Yusuf Gürcinar, Samet Karyadız, Ufuk Önder,
Bahattin Şahin, Çiğdem Taner

KONSEPT TASARIM

Ferhat Babacan

GRAFİK UYGULAMA

Ebru Laçın

YAPIM

Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi
Karaköy, Kemankuş Cad. No: 31 Beyoğlu 34425 İstanbul
Telefon: (0212) 244 86 87

BASKI

Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Dudullu Organize Sanayi Bölgesi 1. Cadde No: 16 34776
Esenkent - Ümraniye İstanbul
Tel: (0216) 444 44 03

İLETİŞİM ADRESİ:

Güney Mimarlık Dergisi
TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi
Reşatbey Mah. 62009 Sokak No: 2
Baskın Ap. Zemin kat ADANA

Telefon: (0322) 454 17 95 - 457 77 17

Faks: (0322) 457 24 20

e-Posta: guneymimarlik@mo.org.tr

MAKALE YAZIM KURALLARI

Derginin yazım dili Türkçedir. Dergide yayımlanmak üzere gönderilecek çalışmalar daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olmalıdır.

Yazılar Adam Yayınları'nın **Ana Yazım Kılavuzu** kurallarına uymalıdır.

Yazılar, elektronik kopya (CD veya e-posta) olarak editöre iletilmelidir. CD üzerine yazarın ismi ve yazının kısaltılmış başlığı yazılmalıdır. Yazarlara ait bilgilerin tümü (isim, adres, kurum, unvan, telefon, faks, e-posta adresi) yazıyla birlikte iletilmelidir. Dergiye teslim edilen yazılar yazarlarına iade edilmez. Yazının ilk sayfasında, yeterli bilgiyi içeren bir başlık altında tüm yazarların isimleri, çalıştıkları kurum ve adres bilgileri olmalıdır. Bu sayfada iletişimin sağlanacağı yazar belirtilmelidir. Metnin sonunda kaynakça yer almalı, tablo ve şekiller ise her biri ayrı bir sayfada ve metnin içindeki akışlarına göre numaralandırılmış olarak yer almalıdır.

Makalede kullanılacak görsel malzemeler dijital ise, jpg veya tiff formatında olmalı, kısa kenarları 10 cm'den, çözünürlüğü ise 300 dpi'dan daha düşük olmamalıdır. Dijital görseller metnin içine veya başka bir word dosyasına kesinlikle yapıştırılmamalı, ayrı ayrı dosyalar olarak teslim edilmelidir. Tüm görsel malzemelerin varsa metnin içindeki yerleri belirtilmeli ve açıklamaları mutlaka yer almalıdır. Dijital olmayan fotoğraflar dia pozitif veya orijinal baskı olarak, çizim ve şekiller ise temiz kâğıt çıktısı olarak teslim edilebilir.

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı, basım yılı olarak verilmelidir. Aynı yazarın bir yıl içinde birden çok kaynağına referans veriliyorsa, bunlara a, b şeklinde ek yapılmalıdır. Aynı aktarılan yazılar için sayfa numarası verilmelidir. Kaynaklar metnin en sonunda soyadı sırasına ve aynı yazara ait yazılarda kronolojik sıraya göre listelenmelidir. Kitap ve dergilerin isimlerinin tümü yazılmalıdır. Kitap ve bildiri kitaplarının basımevi ve basım yeri belirtilmelidir. Basılmamış bildiriler için sunulduğu yer ve bulunma koşulları belirtilmelidir.

- Köksal, A. (1998) "Aalto Bir Bağlam Mimarı mıydı?", *Arredamento Mimarlık*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, Sayı: 100+3, s. 52-67.- Schildt, G. (1995) *Alvar Aalto*, Phaidon Press Limited, London.

Teslim edilen yazılarda kaynak gösterilen, kullanılan, daha önce yayımlanmış malzeme, metin, tablo, şekil ve benzeri için yazılı izin almak yazarların sorumluluğundadır. Dergiye yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda derginin web sitesinde görsel malzemesiyle birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır.

Yerel Yönetimler ve Mimarın Sorumluluğu

Dergimizin bu sayısında yerel seçimler arifesinde ülkemiz kentlerini, kentlerimizdeki katotik yapılaşmayı, mimarların bu sonuçtaki rollerini, kamu yönetiminin yapı üretim sürecindeki rolünü, getirilen yeni düzenlemeleri sorguluyoruz. Adana 5 Ocak Stadyumu'nun yeni yerine taşınması ve bu önemli alanın kentin yaşam kalitesini yükseltecek bir düzenlemeyle nasıl hayata geçirilebileceğini örneklemek amacıyla düzenlenen yarışmanın sonuçlarına da yer veriyoruz. Mimarlar Odası Adana Şubesi'nin düzenlediği yarışma bu konudaki duyarlılığın, kente ilişkin kararların alınmasında katılımcılığın, yaratıcılığın ortaya çıkarılabileceğini göstermesi bakımından önemliydi. Üretilen projeler, kentin ortak değerlendirmesine sunulmuş durumda. Bu kenti kentliyle birlikte yönetmeye talip olanların öncelikle böylesi katılım mekanizmalarını önemsemesi, sonuçlarını dikkate alması gereği bir kez daha dile getirilmiş oldu.

Ülkemizin ve kentlerimizin yapılaşmasına yönelik uygulamaların ve kararların, bunlara ilişkin yasal mevzuatın hazırlanması süreçlerinin şeffaf bir şekilde tüm ilgili taraflarca tartışılması ve irdelenmesi dileğimizi bir kez daha yineliyoruz. Yerel ve merkezî organlarda görev alan yöneticilerin, katılımcılığı sadece yatırımcının fikirlerinin alınması ve isteklerinin yerine getirilmesi olarak algılamamalarını diliyoruz. Meslek örgütlerinin, sivil toplum kuruluşlarının ve kentlilerin, yaşam çevrelerinin oluşmasında yapacakları katkı son derece önemlidir ve değerlendirildiğinde kazançlı çıkacak olan kentlerimiz, ülkemiz ve demokrasimiz olacaktır.

Yapı ve yapılı çevre üretiminde ülkemizde en büyük işveren günümüzde de devlettir. Kamu yapılarının kentlerimizin imajındaki belirleyici rolünü gözlemek bile kamu yönetiminin yapılı çevrenin oluşumundaki rolünü vurgulamamız için yeterli olabilir. Kamunun sadece kendi yapılarının oluşturulmasında değil, yapılı çevrenin üretilmesinin yasal çerçevesini belirlerken ve bunu denetlerken gösterdiği başarı veya başarısızlık da kentlerimizin şekillenmesindeki en önemli etken olmaya devam ediyor. Kamu yönetiminden yapı üretilmesi sürecindeki mevzuatın iyileştirilmesi yönünde gayret göstermelerini beklerken tam tersi bir sürecin yaşandığını gözlüyoruz.

Kentlerimizdeki yapılı çevreyi belirleyen en önemli etkenlerden bir diğeri de yerel yönetimlerdir. İmar uygulamalarının yol göstericisi, denetleyicisi olmalarının yanı sıra bizzat yapı üreten bir kurum olarak da yerel yönetimlerin önemi büyüktür. Belediyelerin mimarlık ve kent planlaması alanındaki eksikliklerini gidermek, kentlerin planlı gelişimini sağlayacak adımlar atmak yerine gösterişli projeler yapmaya yeltenmeleri, bu konuda neredeyse ısrarlı olmaları şaşırtıcıdır.

Yönetimlerin sorumlu oldukları bölgenin konut dokusunun belirli bir tarihe referans verecek şekilde tasarlanmasını istemelerine, mimarlara bu yönde telkinde bulunmalarına, hatta yer yer "estetik kurullar" oluşturarak baskıyı sistemleştirmeye çalışmalarına daha sık rastlamaya başladığımızı üzülenek belirtmek isterim. Estetik kurulların mimarın müelliflik haklarının gasp edildiği yerler olarak yapılandırılması estetik kelimesinin çağrıştırdığı olumlu duygunun zedelenmesine yol açabileceği endişesini taşıyorum.

Kent panoramasındaki olumsuz görünümde mimarların da payı olduğu hep dile getirilir. Elbette bunun da sorgulanması gerekiyor. Yapı üretiminin çok yönlü, çok bileşenli yapısının getirdiği olumsuzlukların, mimarın kendisinden beklenen teknik ve yaratıcı katkısı ve rememesinde önemli bir etken olduğunu öncelikle vurgulamak ve meslektaşlarımızı haksız yere itham etmek istemem. İmar parsellerinin birbirine benzerliği, imar durumunun getirdiği sınırlamalar, belirsiz bir tüketiciye yönelik yapılaşma pratiği ve bunun getirdiği sıkıntıların yanı sıra, bizlerden iyiyi güzeli arayan, ayıplı kötü hizmeti reddeden bilinçli bir tüketicinin eksikliği de mimari kaliteyi, dahası kaliteyi arama duyusunun yitirilmesine yol açıyor. Bütün bu olumsuz koşullar içerisinde mesleğini saygın bir şekilde yapmak isteyen, bunu başaran, eserini gururla gösterebilen meslektaşlarımız şüphesiz ki vardır ve ülkemizin mimarlık birikimi onların çabalarıyla gelişmektedir.

Mimarlığın ve mimarın toplumsal sorumluluğunun, kentlerimizin ve yaşam çevrelerimizin daha kaliteli, daha yaşanılır olmasının güvencesi olduğunu düşünüyorum.

H. Bülend Tuna

İÇİNDEKİLER

- 5 GÖRÜŞ
5 – Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği Üzerine Söyleşi - Yönetmelik Karmaşasının Yansımaları / *Bahattin Şahin*
- 12 DOSYA
Yerel Seçimlere Giderken Adana
13 – Yerel Seçimlere Yaklaşırken Yerleşim Sorunlarımıza Kısa Bir Bakış / *Ruşen Keleş*
15 – Değiştirilen Normlar ve Mekânsal Planlama Sorunsalı Adana Kent Bütünü ve Çukurova Bölgesi Örneği / *S. Güven Bilsel*
21 – Yerel Yönetim Seçimlerine Doğru İlkeler ve Stratejiler / *Alper Ünlü*
23 – Kentler ve Yerel Yönetim Anlayışı / *Erkan Karakaya*
25 – Kent - Kentlilik ve Demokrasi / *Bahattin Şahin*
27 – Büyükşehirler Genişlerken... / *Cüneyt K. Erginkaya*
28 – Adana'nın Bölgesel ve Kent İçi Ulaşım Planlamasının Gerekliliği / *Tevfik Yıldırım*
35 – Yaşam Kalitesi Yüksek, İnsanca Yaşanabilir Bir Kent İçin Demokratik, Etkin, Halka Dönük Belediye / *Aydın Köymen*
- 52 İNCELEME
52 – Türkiye'deki Resmi Yönetim Binalarına Ait Tasarım İlkelerinin Adana'da Örneklenmesi / *Serpil Çerçi*
57 – Soluk Fotoğrafların Anlattığı Adana Öyküleri / *Haluk Uygur*

DÜZELTME

13. sayımızda yayımlanan "Meydan Kavramı: Değişim ve Kent İle Etkileşim" başlıklı makalenin yazarlarından Sevim Seyhan Ayten'in unvanı yanlış yazılmıştır, doğrusu aşağıdaki şekilde olacaktır.

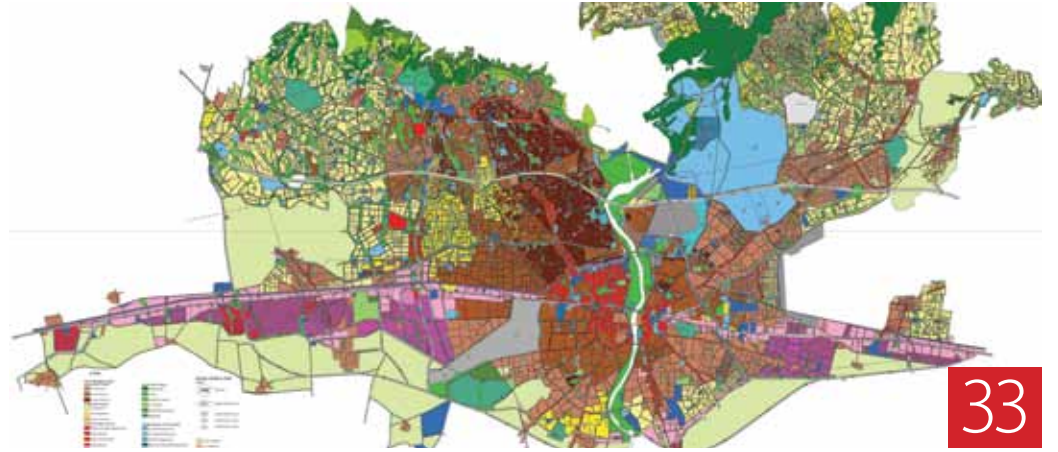
Asım Mustafa AYTEN

Abdullah Gül Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

Sevim SEYHAN AYTEN

Y. Mimar
Erciyes Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Bölümü Araştırma Görevlisi

- 63 ÇEVRE VE EKOLOJİ
63 – Kent İçi Ulaşım Aracı Olarak Bisiklet / *Ayşen Gürhani Yılmaz*
66 – Bir Protesto Hareketi Olarak Eko-Köyler / *Merve Gülerly - Neslihan Dostoğlu*
- 71 PROJE/PROFİL
71 – Bir Yarışmanın Ardından / *Ufuk Önder*
- 80 KÜTÜPHANE

Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği Üzerine Söyleşi

YÖNETMELİK KARMAŞASININ YANSIMALARI

Söyleşi:

Bahattin ŞAHİN

Katılanlar:

Murat KAPLAN

Murat ULAŞ

Sultan ÖNDER

Tamer GÜLCAN

BAHATTİN ŞAHİN (Oturum Başkanı)- Sevgili meslektaşlarım, hoş geldiniz. Güney Mimarlık Yayın Kurulu adına hepinizi saygıyla selamlıyorum...

Bilindiği üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği değişikliği 1 Haziran 2013 tarih ve 28664 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak tüm yurttan uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir. Ancak uygulamada yaşanan olumsuzluklar nedeniyle, kısa süre içinde yönetmelikte yeniden köklü değişiklikler yapılmış ve bu değişiklikler de 8 Eylül 2013 tarih 28759 sayılı Resmî Gazete’de yeniden yayımlanmıştır.

Söz konusu yönetmelik yapı tasarımı, ruhsatlandırma ve yapı denetim süreçlerini, dolayısıyla meslek odamızı, mesleğimizi ve halkımızın hak ve hukukunu yakından ilgilendirmektedir. Ayrıca kamusal alanlar ile doğal ve kentsel çevrenin planlanması ve geliştirilerek korunması bakımından gerek mevzuattan, gerekse uygulamalardan kaynaklanan sorunların tespiti ve çözümü hususundaki görüş ve önerilerimizin ilgili kurumlarla ve kamuoyuyla paylaşılması bizlerin kamusal sorumluluğumuzun bir gereğidir.

Tüm vatandaşları etkileme potansiyeli olan imar yönetmeliklerinin hazırlanma süreçleri, kamusal yönü ağır basan, kapsamlı ve nitelikli bir değerlendirmeyi gerektiren bir süreçtir. Son dönemlerde, imar yasa ve yönetmeliklerinin sıkça değiştirilmesinden kaynaklanan teknik ve hukuki karmaşa ortamı, zaten sorunlu olan kent dokusunu daha da sorunlu duruma getirecek, ayrıca birçok hak kaybına ve hukuki probleme neden olacaktır. Güvenli ve nitelikli yaşam alanları üretmek, ancak ve ancak bilimsel, teknik ve

hukuki kurallardan ödün verilmeden, katılımcı bir anlayış ile mümkün olacaktır.

Adana’da şu anda 1 Haziran’dan önce Büyükşehir Belediyesi’nin mevcut imar yönetmeliği, 1 Haziran’dan sonra yayımlanan 28664 sayılı Yönetmelik, 8 Eylül’den sonra yayımlanan 28759 sayılı Yönetmelik... Şu anda, 1 sene boyunca üç ayrı yönetmelik geçerli konumdadır. Bu konuyla ilgili görüşlerinizi almak istiyorum. Söz sizlerin...

MURAT KAPLAN- Üç tane yönetmelikten bahsettiniz, asıl olarak iki tane yönetmelik var. Birincisi eski Büyükşehir Yönetmeliği, 1 Haziran öncesine ait bir imar durumunuz veya sözleşmeniz varsa, o belli bir süre geçerli kabul ediliyor ve Büyükşehir Yönetmeliğine göre hareket edebiliyorsunuz. İkincisi Yönetmelik ise 1 Haziran’da çıkıp, Eylül’de tekrar revize edilen yönetmelik. Haziran’da çıkan yönetmelik şu anda revize edildiği için, elinizde eski imar durumunuz olsa dahi, şu andaki revize edilmiş şekline uymak zorundasınız.

Yani elimizde mevcut iki tane yönetmelik bulunmuş oluyor. Mesela; “5 Haziran’da imar durumu aldık ve biz ilk çıkan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği’nin, yüzde 25’lik açık balkon hakkından yararlanmak istiyorum” desek dahi olmuyor, çünkü yüzde 20 olarak revize olmuş durumdadır.

B.Ş.- Adana ili özelinde, söz konusu Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği’nin birçok hükmü, kavram karmaşasına neden olmakta mıdır? Ayrıca mevcut imar planları ve ilgili plan hükümleri ile çelişerek yasal boşluklarla birlikte yeni bürokratik süreçler oluşturmakta mıdır?

M.K.- Bu karmaşa konusu önemli bir konu. Eğer bir yönetmelik çıktıysa, bence o tarih milat ol-

malıdır. Şu anda bu geçici maddeler daha önceki yönetmeliklerde de sorun oluyordu hatırlarsanız.

Şöyle olabilir; diyelim ki Büyükşehir Yönetmeliği'nden ruhsat, temel üstü almış veya iskân durumuna gelmiş yapılarda veya iskân almış yapılarda geriye dönük bir tadilat yapmak durumunda kaldınız. Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'yle alakası olmayan bir çözüm var ortada. Tadilat yaparken, bu geçici maddelere müracaat etmeniz doğaldır ve gereklidir. Çünkü yeniye göre çözme şansınız kalmamış, tamamen değişmiş durumda olduğu için bunlar bu haklardan yararlanabilir idi.

Ama şimdiki durumda kişilerin sözleşmesiyle veya imar durumuyla geriye dönük işlem yapmak istemesi karmaşaya yol açıyor. Şu da ayrı bir tartışma konusu: bir imar yönetmeliği planlamaya bu kadar müdahale etmeli midir? Benim kişisel düşüncem, bence planının önüne geçmemelidir.

MURAT ULAŞ- Türkiye'de imar ve planlama konusunda ciddi karmaşa var aslında, 1985'te çıkan bir İmar Kanunumuz var ve 85'ten bugüne kadar 11 kere tadil edilmiş, ama hiçbir tadilat da yeterli olmamış, zorunlu hususlar dışında imar konularında hep bir arayış söz konusu olmuştur. Bu tadilatları yaparak kanuna sürekli bir şeyler ekleyip değiştirmek yerine, bütün kesimleri kapsayan bir komisyonla görüş alınarak yeni bir imar kanunu yapmak bence çok daha uygun olacaktı. Bu yönetmeliğin bence en büyük çıkarılma nedenlerinden bir tanesi, afet riski taşıyan bölgeleri ilgili İmar Kanunu dışına alıp, ilgili belediyelerin imar yetkilerini de Çevre ve Şehircilik Müdürlüklerine vererek, bir yerde belediyelerin yetkisini merkezi hükümete vermiş oluyor. Böylece imar planları ve müelliflik hakları devre dışı bırakılmış oluyor.

B.Ş.- Yani bu gibi düzenlemelerin ilgili tüm taraflarla birlikte yapılmasının daha doğru olacağını belirtiyorsunuz.

M.U.- Tabii ki, yerel yönetim yetkilerini kısıtlayan bir yönetmelik, mesela kamu binalarıyla ilgili daha önceki yönetmelikte de birtakım mua-

fiyetleri vardı, ama burada daha da arttırılmış. Mesela 36. maddede, "belediyeler avan proje onaylanmasına ilişkin zorunluluk getiremez" denirken; "kamu binalarında avan proje üzerinden ruhsat verilir, kesin proje istenmez" diyor.

Şimdi 20 dairelik bir konutu düşünün, bir de hastane binasını düşünün. Çok daha büyük bir yatırım, kamu kaynakları kullanılıyor. Bu projeyi avan projeye ruhsatlandırıyorsun, ama özel sektörün yapacağı yatırıma da Yapı Denetim Kanunu uygulaması olmasına rağmen avan proje değil, kesin proje istenir diyorsun. Yani burada kamu lehine pozitif bir ayırmıcılık var.

M.K.- Biz daha önceki yönetmelik çalışmalarında da dedik ki; yerellik ön planda olmalıdır. Bizde bir teras anlayışı, bir balkon anlayışı var. Orada bir yaşam, bir kültür var. Fakat buna örneğin İç Anadolu'da, daha kuzeyde rastlayamıyoruz, çok az, bizimki kadar önemli değil. Yüzde 20'nin içinde, belli alanları tarif etmişsiniz. Bu Çukurova için çok az olabiliyor. Diğer bölgelere ise fazla gelerek bu pay farklı alanlarda kullanılarak, proje hilafları dediğimiz durumlara daha açık hale geliyor. Demek ki yönetmeliğe yerel bir bakış açısı getirmek gerekiyor. Mimarlık üretiminin her aşamasında yerelliğe ihtiyaç vardır.

B.Ş.- Yeni imar kriterleri, yeni yapı düzeni tanımlamaları, yeni tasarım ilkeleri, Adana'da yapılaşması başlamış birçok bölgede imar kaosu yaratmaktadır. Yönetmeliğin hem fiziki çevre yönünden, hem deprem güvenliği yönünden, hem de hukuki yönden yeniden ele alınması önem taşımaktadır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu gereğince, imar hizmetlerinin sunulması ve imar denetim yetkileri belediyelerde olup, Adana kentine özgü, bilimsel, teknik kurallar ve hukuk kurallarıyla çelişmeyen Adana Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği'nin katılımcı bir anlayışla, kamu yararını gözeterek şekilde hazırlanması gereklidir, diyebilir miyiz?

SULTAN ÖNDER- Tüm Türkiye'yi gözünüzün önüne getirin, yani dört farklı iklimi, yerel kültürel anlamda çeşitli bölgeleri ve buna benzer

kriterleri. Tüm Türkiye'de tek bir imar yönetmeliğinin uygulanması çok yanlış bence.

Örneğin KAKS tanımındaki "bulunduğu katın emsale dâhil alanının toplam yüzde 20'sini geçmemek koşulu ile" başlayan bölümdeki balkon alanları hesabı bizim aleyhimize işlerken, soğuk iklimli yerlerde onların lehine işleyebiliyor. Onlar çok daha geniş ferah merdiven evi çözümleri tasarlarken, biz burada balkon yaratmak uğruna küçücük daracık merdivenler içine sıkışıp kalıyoruz. Çözümüne yönelik tasarımları çok kısıtladığı düşünceyim.

Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği içinde yer alan merkezi ısıtma sistemleri için de aynı şey geçerli. Biz nasıl Çukurova bölgesinde kışmayla kışı geçirebiliyorsak bize merkezi ısıtmayı illa dayatmaları da çok yanlış; bu aynı Kars'ta bir yere illa klimayla ısınmak gerek der gibi, Adana gibi böyle güneşi bol, güney bölgelerinde de bunu dayatmaları sanki tezat gibi geliyor bana.

M.U.- Sultan'ın dediğine katılıyorum, ama bunun böyle çok bilinçsizce yapıldığına da inanmıyorum. Bana göre siyasi iktidar toplumu her düzeyde dizayn etmek istediği gibi, insanların özel yaşantısına müdahale ederek bir takım kısıtlamalar getirmek istiyor. Akdeniz, Ege, Marmara bölgeleri, genelde balkonlarda teraslarda daha dışa açık yaşayan bölgelerdir. TAKS tanımındaki yeni getirdiği bir takım kısıtlamalarla bu yaşantı sistemini sanki dizayn etmek istiyor. Belki birazcık komplo teorisi gibi gelebilir, ama kişisel olarak böyle düşünüyorum.

B.Ş.- Sevgili Tamer'e bir soru sormak istiyorum. Anımsadığım kadarıyla bu yönetmeliklerin en sonuncusunda, yani 8 Eylül'de yayımlanan değişiklikte, 1+0 stüdyo daire tasarımı kaldırılmıştır, yok edilmiştir. Tam da bu noktada, tasarım özgürlüğüne, insanların yaşam biçimine, insanların nasıl yaşayacağına karışmak; yapacağınız konut projelerini kısıtlamak yasaklamak ne kadar doğrudur?

TAMER GÜLCAN- Mimarlıkta tasarımı kısıtlama diye bir şey söz konusu olmamalıdır. Çünkü mimarlık göreceli bir kavram, her mimarın farklı bir bakış tarzı, her mimarın farklı bir yaşam tarzını

ortaya çıkaran projeler yapması gerekliliğine inanıyorum.

Şimdi bu 1 artı sıfırlarla, 1 artı 1'lerle, 2 artı 1'lerle ilgili çalışmalarda, mimarların da özgür olarak çalışmasından yanayım. 1 artı sıfırın da hangi gerekçeyle kaldırılma noktasına gelmesi beni hakikaten rahatsız eden konulardan bir tanesi. Ama ben biraz olaya şöyle bir bakış getirmek istiyorum. Türkiye'de şu anda çok eskiye dayanan, biraz evvel Murat Bey'in de bahsettiği imar kanunlarımız var. Hatta çok çok eskiye dayanan bir Anayasamız var. Bu kadar Anayasa değişikliklerinin gündeme geldiği bir dönemde, artık bizim imar kanunlarıyla ilgili, imar yönetmelikleriyle ilgili herkesin ciddi bir çalışma yapma mecburiyeti ortaya çıkmıştır diyebilirim.

Bakın, Tip İmar Yönetmeliği nereden çıktı? Özeleştiriyorum, kendi yönetmeliklerimizle ilgili çalışmaları gerektiği şekilde ilgili kurumlarla beraber bir araya gelip yapma konusunda sıkıntı yaşadık. Yani hep böyle Büyükşehir Belediyesi Yönetmeliklerine baktığımızda, bir yerlerden bir delinmeler hep gündeme gelmişti. Kişilere göre farklı algılanması, yönetmeliğin sorgulanmasına sebep oldu. Bence yönetmeliğin bu sorgulanmasını ortadan kaldırmak amaçlı, belki böyle bir Tip İmar Yönetmeliği dayatıldı, ama bu Türkiye'de bana göre çok yanlış bir sistem; çünkü kesinlikle bölgesel olmak zorunda. Bugün İç Anadolu'daki bir mimari karakterle, Antalya'daki, Adana'daki, Gaziantep'teki karakterinin aynı olmasını beklemek mümkün değildir. Yani biz böyle tip konutlar üretmiyoruz ki, gerçekten nitelikli vizyonel binalar üretmek için çaba gösterirken, Tip İmar Yönetmeliği sizin bu hakkınızı elinizden alıyor.

O yüzden Tip İmar Yönetmeliği'nin bana göre kesinlikle bölgeselleştirilme mecburiyeti vardır. Bunun için de Mimarlar Odası'nın çok önem arz ettiğini düşünüyorum. Çünkü bu mesleğin uygulayıcıları mimarlardır. Mimarlarla diğer sivil toplum kuruluşlarının ve belediyelerin birlikte hazırlayacağı, ki geçmişte de bunlar oldu, ama şu an mevcut İmar Yönetmeliği'ne atıfta bulunarak, bana göre bölgesel yönetmelikleri tekrar kazanmamız lazım.

Bir yandan diyoruz ki büyükşehir belediyeleri sınırlarını genişletti. Bundan sonra Büyükşehir Belediyesi sadece Adana'dan sorumlu değil. İşte Kozan, Feke, Saimbeyli, Ceyhan, Karataş. Biz buralarda böyle bir imarın sorumlusu olacaksak, o zaman bizim bu bölgeye yönelik mutlaka, yine tip imar yönetmeliğini baz alarak kendi yerel yönetmeliklerimizi yapma mecburiyetimiz vardır.

Bahattin Bey sözüne başlarken çok güzel bir şey söyledi. 1 Haziran'dan önce Büyükşehir Yönetmeliği'ni uygulayacaksınız, 1 Haziran'dan

sonra üç aylık dönemde bir tip imar yönetmeliği çıkarıldı, orada işte yüzde 25 bir balkon meselesi vardı. Arkasından 8 Eylül ve sonra 27 Eylül'de de yüzde 20'ye düşürülerek farklı bir yönetmelik ortaya konuldu. Şimdi vatandaş hangisine uyacak? Yani burada bir karmaşa var, hâlâ da çözümlenmemiş. Mimar ne yapacak, orada neye göre çalışacak? İnanın ben şunu gözlemliyorum: Belediyede çalışan mimar arkadaşlarımızdan tutun da, piyasadaki mimar arkadaşlarımızın hepsi birbirinden farklı çözümler üretiyor. Çünkü ortada farklı yönetmelikler var ve farklı algılanmasına sebep oluyor.

Bana göre o yüzden bizim inşaat sektörünün de daha canlı olmasını yaşatmak için, yönetmeliklerimizin gerçekten bölgeyi taşıyabilecek, bölgenin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde olma mecburiyeti vardır. Ama bakıyorsunuz şu anda tip imar yönetmeliğine göre bir proje hazırlamaya kalktığınızda, gerçekten işte diyoruz, Adana'da özel binalar olsun, insanlara farklı heyecanlar yaşatsın. Ama bu yaşamları sağlayabilecek bir proje yapma özgürlüğünü tip imar yönetmeliğiyle almış oluyorsunuz. Tip imar yönetmeliğini mevcut bölgesel yönetmelikler ile destekleyebilirsek, daha özgün mimari binalar çıkacaktır. Tabii ki Sivas'ta, Kayseri'de, Konya'da soğuk iklimden dolayı balkon kullanımı neredeyse yok denilecek kadar az, ama güneyde teraslı yerler, kesinlikle bir yaşam biçimi haline gelmiştir.

B.Ş.- Tek tip imar yönetmeliğinden ben şunu da anlıyorum. Tek tip imar yönetmeliği eşittir tek tip yaşam, tek tip anlayış... Yani ülkemizin kentleri farklı kültürlerde, farklı iklimlerde, farklı yerlerde, farklı konumlarda ve koşullarda, ama bir ortak kültürü ifade eden tüm kentlere aynı tip imar yönetmeliğini uyguluyorsunuz. Bu mimarlığın tasarım özgürlüğüne aykırı mı, nasıl değerlendiriyorsunuz?

M.K.- Biraz önceki konuşmalardan, basit bir çıkarım yapacak olursanız şu çıkıyor. Bütün Türkiye'yi bir yönetmeliğin kalıbında oturtamazsınız. Tek bir kalıba da sokamazsınız. Yerleşme dediğimiz olay çok önemli. Tüm dünyada özellikle bu yerleşmeye vurgu yapılıyor. Yerelin ihtiyaçlarına göre şekil verme meselesi. Bölgelere göre, mesela Akdeniz, Karadeniz için, Ege için ayrı başlıklar altında değerlendirilebilecek maddeler vardır, şıklar alternatifler vardır. Bunların eklenmesi gerekir. Her kent için ayrı bir yönetmelik olsun demiyorum. Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin zenginleştirilmesi gerekir. Türkiye de 80 değişik yönetmelik olması doğru değil. Mesela Ankara'ya bir proje çiziyorsunuz, yönetmeliği farklı, imar durumu farklı bir formatta. Bazen yazılanlarla uygulamalar bile farklı olabiliyor. Edirne'deki bir mimar, Hakkâri'deki bir proje hakkında fikir üretebilmelidir. Şu kitapçığın altında bunu görebilmelidir. Ana maddeleri koyarsınız, sonra bölge

bazında ya da iklim kuşağı anlamında üç-dört tip eklenti olarak hazırlayabilirsiniz.

T.G.- Murat'a bir ekleme yapmak istiyorum. Bu aslında devlet politikası, şu anda bölgesel kalkınmayı öne çıkartan bir çalışma içerisinde. Biliyorsunuz kalkınma ajansları 26 noktaya böldü ülkenin gelişmişlik alanlarını. Mesela Çukurova Kalkınma Ajansı'nın bulunduğu hinterland, işte Antakya, İskenderun, Osmaniye, Ceyhan, Adana, Mersin iken, şimdi bu işi Adana ve Mersin'le belirlendi. Diğer tarafta, işte Antakya, İskenderun, Osmaniye, Maraş'ı bir bölge yaptı; Doğu'da yine aynı şekilde, Güneydoğu'da aynı şekilde.

Biz eğer bu tip imar yönetmeliğine zaten karşı değiliz, ama tip imar yönetmeliğini baz alarak bölgesel yönetmelikleri alt maddeler şeklinde bu yönetmeliğe ekletebilirsek, o zaman Murat kardeşimin dediği gibi, Edirne'deki bir arkadaşım Van'daki, İzmir'deki arkadaşım Kars'taki bir projeyi açtığı zaman ya da bu imar durumunu açtığı anda alt başlıklarını görebilmeli. Çünkü şehirlerin kendine göre mutlaka farklılıkları olmalı, ama böyle bir çalışma, hani şu anda sistem de bu şekilde yürürken, bu kalkınma ajansları da baz alınarak bölgesel yönetmelikler konusunda bir çalışma önerilebilir diye düşünüyorum.

S.Ö.- Bir müteahhit ya da mimar, ya da işveren, Türkiye'nin neresinde olursa olsun, hangi yöreden işe başlarsa başlasın, içinde bölgesel notların da bulunduğu tek bir imar yönetmeliğiyle işe koyulmalı. Her coğrafi bölgenin büyükşehir belediyeleri bir araya gelip, kendi alt başlıklarıyla kendi bölgesel özellikleriyle yönetmelikler çıkartıp, tip imar yönetmeliğine ilave etmeli.

Yani bir Akdeniz Bölgesinde çıkan bir yönetmelik Akdeniz Bölgesinde kalmayacak ya da Ege'de çıkan Ege'de kalmayacak. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın çıkardığı bu yönetmeliğin arkasında her bölgenin özel notları olmalıdır. Tip imar yönetmeliği siyasi düşüncenin yansıması olmamalı, proje tasarımlarında özgün çalışmalara fırsat verilmeli, aksi halde tek tip konut plan çözümleri ortaya çıkacaktır.

M.U.- Tip Alanlar Yönetmeliği, aslında Büyükşehir Belediyesi Yasası'ndaki büyükşehir belediyelerinin imar yönetmeliği yapma yetkisiyle de kanunen çatışan bir durum. Tabii ki ana başlıklarında bu olmalı, bu olmazsa aslında bir kargaşa olacak. Dediğiniz gibi bir yöntem de olabilir veya büyükşehir belediyelerinin imar yapma yetkilerini burada açık bırakırsınız. Bazı maddeleri büyükşehir düzenleyebilir gibi bir takım hükümler getirip, bunu bu şekilde de rahatlatmak mümkün olabilir.

Geçici 3. maddede şöyle bir şey var. Yönetmeliğin 59. maddesinde sayılan yapı tadil tutanağı

tanzim etme, mühürleme, yıkım kararına ilişkin rapor düzenleme işiyle, imar denetimine ilişkin diğer görevler, yeni bir düzenlemeyle yetkilendirme yapılıncaya kadar bakanlık oluruyla bakanlık denetçisi olarak görevlendirilen bir kişiye bırakıyor. İlgili belediyesi olmasına rağmen, bunun yerine bakanlıkça görevlendirilecek bir bakanlık denetçisi bu işi yapıyor. O zaman demek ki yerel yönetime güvenmiyorsunuz siz. Türkiye'yi bir bakanlıkla dizayn etmeye çalışıyorsunuz.

Belki daldan dala atlıyor gibi olacağım, ama maddeler içerisinde benim dikkatimi çeken bir mescit tarifi var. Burada, hiçbirimizin de böyle bir şeye karşı olduğunu belirtmiyorum. Yalnız şu var: Mesela diyor ki, 75 bağımsız bölümden sonraki konutlarda mescit yapma zorunluluğu vardır. Peki, Alanya'da çok sayıda Alman yaşıyor, 100 tane Alman'ın yaşadığı bir toplu konutta veya konut alanında mescit yapmak zorunda mı orada yaşayanlar. Bu niye dayatılıyor? Eski yönetmeliklerde dini yapı gibi bir takım tarifler vardı ve dini yapı dediğiniz zaman, her inanç sistemine dönük ihtiyaçları karşılayacak bir şeydi. Ama şimdi mescit dediğiniz anda bir şeyi dizayn etmiş oluyorsunuz. Bu bence yanlış bir tanımlamadır.

S.Ö.- Bir şey daha benim dikkatimi çekti. En son çıkan 8 Eylül'deki yönetmeliği incelediğinizde, mescidin hiçbir şekilde metrekaresine sınırlaması yok, yüzdelik alana dahi girmiyor. Çünkü bir öncekinde belli bir alan sınırı vardı, şimdi istediğiniz metrekarede mescit çözebiliyorsunuz.

M.U.- Bakın şöyle diyor: "Mescit, bina için gerekli minimum sığınak alanının yüzde 30 fazlasını geçmeyen sığınak alanlar" mescitle sığınak alanı niye böyle birbirine karıştırılmış birleştirilmiş? Belli ki o ad altında başka amaçla kullanılacak.

M.K.- Yönetmeliğin içeriğine girecek olursak bizim her zaman söylediğimiz ve daha önceki komisyonlarda tartıştığımız konulardan biri şuydu; yönetmelik net olmalıdır. Yani TAKS'ı, KAKS'ı, sosyal donatı alanlarını veya eklenecek müstemilatları "teknik olarak" tam tarif etmelidir. Son yaptığımız yayınlanmayan Büyükşehir Yönetmeliği çalışmasında da bunların üzerinde epey çalışmıştık. İnsanlar bunları farklı yönlerde kullanmasın, olduğu gibi kullanabilsin diye.

Bu yönetmelikte de yoruma açık, net olmayan, ucu açık bazı konular var. Maddelere geçmeyeceğim ama yönetmelik net olmalıdır, herkes anlayabilmelidir. Yani bir mimar arkadaşım diğerini telefonla arayıp "şunu nasıl yorumlayacağız, bunu nasıl çözeceğiz" gibi sorularla zaman kaybetmemelidir. Yönetmelik ne kadar yoruma açık konuları kapatırsa, o kadar başarılıdır diyorum. Bunu tasarımı kısıtlayıcı anlamda anlama-

mak lazım, bunu özellikle vurguluyorum. Yani mimari tasarım tabii özgürleştirilmelidir. Teknik olarak çerçeveyi anlaşılabilir olarak çizersek, torpilli-torpilsiz mimar meselesi de kalmaz.

B.Ş.- Yönetmelik değişikliği tanımlamalardan başlayarak, TAKS, KAKS, sosyal donatı alanı, kat bahçesi, kentsel dönüşüm alanlarına getirilen istisnalar ve bunun gibi birçok maddede değişiklik öngörülmekte. Yoğunluk arttırıcı parsel kullanımları vb. düzenlemeleri kendi içinde içermektedir.

Değişikliklerin en önemlilerinden bir tanesi de, ruhsat şartlarını tanımlayan 57. maddedeki büro tescil belgelerinin her yıl yenilenme şartının kaldırılmış olmasıdır. Bu değişiklik sonucunda bir defa tescil almış olmak yeterli olacak ve bundan sonra denetim imkânının ortadan kalkacak olmasıdır. Aynı maddede yapılan bir diğer değişiklik de, idarelerin projelerin 5846 sayılı Yasaya uygunluğunu gözetme sorumluluğunun ortadan kaldırılmasıdır. 58. maddede yapılan değişiklikle de, fenni mesullerin sicil denetimi meslek odalarının elinden alınarak, bakanlığın taşra teşkilatına verilmesidir.

Kısaca; meslek odaları dışlanarak, yerel yönetim ve odaların eşgüdümlü çalışmalarının yolu kapatılmaktadır. Sicil Durum Belgesi zorunluluğunun kaldırılmasından sonra, idarelerce Odamıza iletilen yapı ruhsatlarının incelenmesi sonucunda, yüzlerce yetkisiz unvan kullanımı, sahte mimar tespit edilerek ilgili idarelere ve Bakanlığa bildirilmiş ve yasal işlem yapılması talep edilmiş; üyelerimizin hak kayıplarının önüne geçilmesi amacıyla yoğun bir çalışma yürütülmüş ve halen yürütülmeye devam edilmektedir. Yapılan yönetmelik değişiklikleriyle, mimar ve mühendislerin mesleki haklarının iyileştirilmesine yönelik herhangi bir düzenleme getirilmezken, meslek mensuplarının çok büyük bir çoğunluğunun esnek ve güvencesiz çalışma ortamına zemin hazırlanmakta; mimar ve mühendisler işsizlik ile karşı karşıya gelmektedir. Bununla birlikte de tanımlanmayan, kontrol edilemeyen sahte mimarlar türemektedir. Bu duruma dair görüşleriniz nedir?

M.U.- Bu yönetmelikteki mimarlar olarak bizi en çok ilgilendiren konulardan bir tanesi bu; yani mimar ve mühendisleri olayın dışına çıkaran bir yaklaşım. Bunun ilk adımlarını Yapı Denetim Yasası'ndaki değişiklikle ortaya koydular, ama bazı belediyeler buna rağmen Oda vizelerini istediği için 57. maddenin, son paragrafında: "Etüt ve projeler idare ve ilgili kanunlarında açıkça belirtilen yetkili kuruluşlar dışında meslek odaları dâhil başka bir kurum ve kuruluşun vize ve onayına tabi tutulamaz, tutulması istenemez" gibi bir hükümle bu uygulamadaki belediyelere yasal işlem yapmak tehdidini getiriyor.

"Vize ve onay yaptırılmaması ve benzeri nedenlerle müellifler ve bunlara ait kuruluşların büro tescilleri iptal edilemez ve yinelenmesi hiçbir şekilde geciktirilemez." Yani öyle bir kesin hüküm buraya eklemiş ki, bu Yapı Denetim Kanunu'nda bu kadar açık değildi, daha kısaydı. Şimdi son derece açık bir şekilde odaların yetkisini kısıtlayıcı bir hale getiriyor.

B.Ş.- Yine 9 Temmuz 2013 tarihinde, gece yarısı Meclis'te görüşülen torba yasaya sokulan, 2 Ağustos 2013'de yayımlanan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki değişiklik ile telif haklarını yok ettiler. Ülke mimarlarına ve mimarlığına darbe vurdular. Buna dair görüşleriniz nelerdir?

S.Ö.- Ben özellikle 10. madde üzerinde durmak istiyorum. Açılımlı yaptığınız şey, müelliflik hakları. Mesela diyor ki; "Ruhsat veren ilgili idare bünyesinde kurulan mimari estetik komisyonu, yapıların veya onaylı mimari projelerin özgün fikir ifade edip etmediğine karar vermeye yetkilidir." Aslında bununla başlayan, özünde mimarın müelliflik haklarını kısıtlayan bir madde bu. Bir kere bu komisyonlar özgün fikir ifade eden etmeyen diye projeleri ikiye ayıracak. Komisyona göre özgün fikir ifade ediyorsa, müelliflik haklarının belli bir yüzdesini alabilecek. Etmiyorsa hiçbir hak iddia edemeyecek. Bu mimarın özlük haklarına aykırıdır. Bütün projeler fikir ve sanat eserleri kapsamında değerlendirilmelidir. Öyle bir komisyon buna karar veremez. Çok yanlış buluyorum ben bunu.

M.U.- "Burada komisyon beş uzmandan teşkil eder, salt çoğunlukla toplanır, kararlar oyçokluğuyla alınır." Bu komisyonun kimlerden teşekkül edeceği, teknik eleman mıdır, hukukçu mudur, nedir? Ne olduğu kesinlikle belli değil. Niye bunu söylüyorsunuz? Geriye dönüyoruz geçici 3. maddede, biraz önce söylediğim bakanlık denetçisinin vasıflarını tarif ederken "En az 3 yıl mesleki deneyimi olan, bakanlığın merkez ve taşra teşkilatında görevli mimar, mühendis, şehir plancısı unvanlı personel ile üniversitelerin 4 yıllık hukuk fakültelerinden mezun personel" diyor. İlk defa bir yönetmelik yapı uygulaması içerisine teknik personelin dışında bir meslek insanı sokuluyor. Bir hukukçu bakanlık denetçisi olarak yapı ruhsatında yetkili olacak. Bundan dönersek, o zaman belki de bu etik komisyonlarda da hukukçular, iktisatçılar, maliyeciler görev alıp eserin özgünlüğüne karar verecekler.

M.K.- Aslında arkadaşlar güzel konuya temas ettiler, ama konuyu daha açık hale getirmek gerekiyor. Projemi çizdim ve ruhsat müracaatı için müracaatta bulundum diyelim. Hangi aşamada bu estetik komisyon bu kararı verecek? Ruhsat aldıktan önce mi sonra mı? Çünkü mimarın üretimi ruhsatla sınırlı bir şey değil. Yani mimar üretimini en başından itibaren yapmaya başlıyor. İlla ruhsat alması şart değil. Ruhsat bunun

en son noktası, bir inşaatın bir eklentisi, aşaması. İnşaata başlamak için bir aşama. Yani önceki Telif Hakları Yasası'na göre, ben ruhsat almamış olsam bile, o projenin bana ait olduğunu ispatladığım andan itibaren hak iddia edebilirim.

Şimdi benim yaptığım herhangi bir etüt, bir başka meslektaşımın eline geçse, o meslektaşım bununla ruhsata başvursa, ben bunun hakkında hiçbir iddiada bulunamıyorum. Hak iddia edemiyorum.

Ben diyelim herhangi bir projeme ruhsat aldım *-ikinci alternatifi konuşuyorum-* ruhsat aldığımızı düşünelim. Bir başka meslektaşım, diyelim bu projeyi çok beğendi, ben bunu olduğu gibi yapmak istiyorum dedi. Burada da herhangi bir hak iddia edemiyorum. Ne zaman ki o estetik kurul *"bu bir sanat eseridir"* deyip tescilleyene kadar ben bir hak iddia edemiyorum, o üretimimden hiçbir fayda göremiyorum. Yani daha açık şekli budur ve hukuki değildir.

T.G.- Burada Mimarlar Odası'nın önemi ortaya çıkıyor. Yani Mimarlar Odası geçmişte bu denetimleri yaparak projeler konusunda gerekli kalite standardını yukarıya çekmek adına çok önemli görevler üstlenmişti. Şu anda bu görevlerin Mimarlar Odası'nın bünyesinde yapılması, gerçekten hem proje kalitesi için, hem de farklı kişilerin meslek diplomaları olmamalarına rağmen çok rahatlıkla bu işleri yapmalarına bir olanak sağlandı diye düşünüyorum. Yani burada Mimarlar Odası'nın bu tarz görevleri yerine

getirdiği dönemlerde çok daha standartları iyi olan projeler ve mimar arkadaşlarımızın da kendilerini geliştirmeleri açısından çok ciddi kazanımları olan bir çalışma içerisindeydi odalarımız.

Dolayısıyla şu anda benim projemin aynısını bir başka mimar tarafından olduğu gibi yapıldığında, ilk aşamada kendi odasında meslektaşların birbirine karşı böyle bir haksız rekabetini önlemek adına da odanın kontrolü çok önem arz ediyordu.

M.K.- Mimari proje üretimi sadece ruhsatla sınırlandırılıyor belgeleniyor ya, bu doğru bir şey değil. Çünkü mimarın birçok projesi etüt halinde kalabiliyor, illa ruhsat alması gerekmiyor. Örneğin beş tane etüt yapıyorsak, bunun ikisi ruhsatlandırılabilir. Çünkü ya anlaşma olmuyor veya siz müteahhitte ayrı düşebilirsiniz. Bu tür sebeplerden dolayı tasarım orada belli bir düzeye gelmiş, fakat durmuş olabiliyor. Bu bir üretim değil mi? Yani siz bunun ispatladığınız halde bir hak iddia edemiyorsunuz. İşte bilgisayarınızdaki çalışma dosyalarını veya Tamer Ağabeyin de biraz önce bahsettiği gibi, odanıza gelip onu belgeliyebiliyordunuz, kayıt altına alabiliyordunuz. O proje Oda'ya geldiğinde karşılaştırılabiliyordu. Oda'nın mesleki denetimi kaldırıldığı için bunu takip etme şansınızda kalmıyor.

Bina üretim süreci, bizim mesleğimizde uygulama ortamında, mimar özgürdür ve istediği tasarımı yapıyor, asla ve asla diyemeyiz. Bunu ne Adana özelinde, ne de Türkiye çapında deme

şansınız hiç yok. Çünkü mimar merdivenin kolu, balkonun metrekaresi, ne kadar büyük yapabilirim, ne kadar çok daire üretebilirim telaşından çıkıp, gerçek bir proje üretme seviyesine geçemiyor. Sürekli çalıştığı müteahhidin çıkarlarını, toplumun çıkarlarından daha önde tutan bir anlayış içerisinde olmak zorunda kalıyor. Eğer böyle değilse de iş alma, iş yapma şansı kalmıyor.

B.Ş.- Bazı meslektaşlarımız, mevcut yönetmeliklerin yoruma açık ilgili maddelerini farklı yorumlayarak, açıklarından yararlanarak, KAKS alanına girmeyen alanları kullanarak fazladan metrekare üretmesi örneğin 100 m²'lik bir daireyi 120 m²'ye çıkartması, yüklenici lehine daire sayısını artırması; haksız rekabet ortamı yaratıp işsizliği oluşturmuyor mu?

M.K.- Hangi mimar müteahhidinin çıkarlarını önde tutuyorsa, o her zaman bir adım öndedir. Öncelik daha çok daire, daha büyük daire, daha fazla metrekare, yönetmeliğin sınırlarını sonuna kadar zorlama gibi bir takım şeyler her zaman ön planda olmuştur. Yani tasarımın kalitesi konusu her zaman geri planda kalmaktadır. Bu sadece burası için demiyorum, bütün Türkiye'de benim izlediğim ve gözlediğim kadarıyla bu böyle. Yani mimarlık ortamı, tasarımın özgürleşmesine imkân tanımıyor. Toplumun yararına, daha ileri zamanlara taşınan bir tasarım bizim önceliğimiz olmalı, ama maalesef olamadı. Yönetmeliği zorlayıcı projeler, yatırımcının çıkarlarını önde tutma durumu, hizmet kalitesini düşürmüştür.

T.G.- Mimarlar arasında haksız rekabetin çok net bir şekilde ortaya çıktığı gözlenmekte. Örneğin iki tane arsa varsa, aynı arsa içerisinde KAKS'ların eşit olmasına rağmen, metrekafe farklılıklarının olması, mimar arkadaşlarımızın projeye farklı kazanımlar sağlamak adına, yönetmeliğin boşluklarını kullanmalarını ortaya çıkartıyor. Bu kullandıkları boşluklar yüzünden de, müteahhit firmaya sağladıkları avantaj sayesinde daha fazla iş yapma hakkı elde ediyor; bu da ciddi bir haksız rekabet... Sonuçta tabii burada yine denetim mekanizmalarına geleceğim, direkt ilgili belediyelere projeler gittiği zaman, belki oradaki meslektaşlarımız buna doğrudan müdahil olamıyorlar. Aslında işin çözümü de, o aşamada müdahil olmalarından geçebilir. Yani iki tane proje, biri 70 m², diğeri 95 m², aynı ölçüde olmasına rağmen, 95 m² çizen arkadaşımızın bunu çizememesi gerektiği, ilgili belediye tarafından kuralların ve koşulların hatırlatılması gerekiyor. Tabii burada bunun olması gerçekten bana göre mimarlar arasında da, uygulayıcılar arasında da çok haksız rekabet yaratıyor. Yani bu mimari projeyi yapan için de, uygulamayı yapan için de ciddi bir haksız rekabet. Arsa sahibini açısından da bakarsak, biri daireleri 95 m² yapıyor, diğeri 135 m² yapıyor; bu durumda elbette ki büyük olanı tercih edecektir. Bu durum da, ciddi bir haksız rekabete yol açmaktadır. O açıdan bunun bence sınırları iyi belirlenmeli. Bu sınırlar da iyi bir şekilde denetlenmeli diye düşünüyorum.

B.Ş.- Yapılarda iskân belgesi sonrası da denetim olmalı mı?

T.G.- Şimdi yapıların denetimi, yapı denetim firmaları tarafından yapılıyor. Eskiden hatırlarsanız, bizde dörtlü TUS dönemi vardı. O dönemde mimar mimari projesinden, herkes kendi alanından sorumluydu. Mimari projenin kendi mimarı tarafından kontrol edilmesinin dışlanması, aslında bazı şeylerin farklılaşmasına da sebep oldu. Tabii sonuçta denetim mekanizması her kademedede olmalı; öncesinde de sonrasında da olmalı. En azından yeni yapılacak yerlerde bazı teşebbüslerin önüne geçilebilmeli; bu önemli. Çünkü sonuçta bu da haksız rekabeti ortaya çıkartan bir çalışma. O açıdan bana göre denetim mekanizması her safhada olmalı, ama ondan da önemlisi bizim bu yönetmeliklerle ilgili konularda, kendi meslektaşlarımızın da bu konuda daha duyarlı olmasını sağlayacak bir çalışma içine girmemiz lazım, doğru bir tanedir. İki tane mimara baktığınızda, doğru birbirinden farklılaşabiliyor. Bu da üzücü bir şey, çünkü biraz evvel Murat kardeşimin söylediği müteahhit firmaya daha çok kazandıran mimarın çalışmaları çok daha tercih edilir hale geliyor. Bu da ciddi haksız rekabeti ortaya çıkartıyor.

Bence bu konularda oluşacak olan imar durumları, her mimarın -metrekare bazında konuşuyorum- yorumuna açık bırakılmamalıdır. Tasarım

tabii ki özgürdür, ama yapılacak olan alanlarda, mevcut planlarda ve yönetmeliklerde herkes aynı mesafede, aynı koşullarda olmalıdır.

M.K.- Denetim mekanizmasındaki meslektaşların, bunları görüp, o safhada engellemeleri gerekiyor. Örneğin, 50 m² yangın merdiveni çizen bir meslektaşla, bunu 20 m²'de çözebilen bir meslektaşlarımızın arasındaki o farkı gözetip, bu tasarımlara orada dur denmesi gerekiyor. Bu öngörülebilir bir şey; çünkü her meslektaşımız projeyi açtığı zaman, neresinde proje hıfı var, neresinde olabilir gibi şeyleri rahatlıkla görebilir.

B.Ş.- Tip İmar Yönetmeliği bunu çözmüyor mu?

M.K.- Bunu maalesef çözmiyor. Şu anlamda çözmiyor: Biraz önce de dediğimiz gibi, konu teknik anlamda yoruma açık olduğu için, siz tasarım konusunda yoğunlaşmıyorsunuz. Sadece metrekafe anlamında, daha fazla ne çıkarabilirim diye uğraşmaktan, tasarım konusuna fazla yönelemiyorsunuz, yoğunlaşmıyorsunuz.

S.Ö.- Mimarlar tasarım aşamasında böyle belli detaylar içerisinde metrekafelele boğuşmaktan bütünü gözden kaçırabiliyor. Bütünü yakalayayım derken de, müteahhide bir şeyler kazandırma anlamında, belli etik kuralları da göz ardı edebiliyorlar. Bu da tabii ki beraberinde haksız rekabeti doğuruyor. Bir nevi işverenlerimize şirin görünmek uğruna günahlarımıza kılıf arıyoruz

Daha önceki çalıştığım kamu kurumunda, proje kontrolde de görev aldım. Bu süre zarfında haksız rekabete yol açacak, haksız kazanca yol açacak metrekafelelerde tasarımlar gördüğümüz anda, avan projesini onaylamadan değiştirttiğimiz çok oluyordu. Yani burada belediyelerin proje kontrol şubelerine aslında çok büyük sorumluluklar düşüyor. "Kılıfına uydurup getirdim, nasıl olsa yönetmeliğe uygun, sonra da bu ruhsat alır" gözüyle bakılan projelere belediyenin bir kere baştan dur demesi lazım. O tarz projeleri getiren mimarların önü bir nebze kapanır. Tüm bunları söylerken mimarlar potansiyel suçludur gibi algılanmasını da kesinlikle istemem. Aslında "KAKS'a her şey dâhildir" maddesini uygulamak kökten çözüm gibi geliyor bana.

M.U.- Biraz önce Bahattin Bey'in; bu yönetmelik mimarların tasarımlarını ne kadar özgür bırakıyor mu? diye sordu. 38. maddede "*Her müstakil konutta en az bir oturma odası dar kenarı 3 metre, bir yatak odası veya nişi dar kenarı 2,40, bir mutfak veya yemek pişirme yeri dar kenarı 1,53, bir banyo veya yıkanma yeri dar kenarı 1,20 m WC.*"

Böyle kısıtlama yapan bir yönetmeliğin mimarı özgür bıraktığını söylemek mümkün değil. Yine bir örnek: 22. maddede diyor ki: "*Mahya yüksekliği 5 metreyi geçemez.*" Nereye göre 5 metreyi

geçemez? Böyle bir şey var mı? Yani 5 metreye nasıl kısıtlıyorsun. Dar uzun bir parseliniz var, derinliğiniz çok fazla, bir çatı yapıyorsunuz, 5 metreyi geçebilir orada; yani bunun engellenmesi yanlış. Bir öncekinde değişiklikte yine çatıyla ilgili "*saçak ucundan başlar*" demiş. Burada onu iptal etmiş "*parapet 1,20 m*" demiş. Yani hep bir müdahale var.

61. maddedeki; tadilatlarda "İlgili idarelerce proje müellifinin uygun görüşü alınır" ifadesi 08.09.2013'deki değişiklikte kaldırılmış.

62. maddede "proje üzerinde ayrıca tadilat projesi gerektirmeyen basit düzeltmeler proje müellifinin bilgisi dâhilinde bütün nüshalarda imzalanır" ifadesi ilgili idarece imzalanır şeklinde değiştirilmiştir. Bütün bunlar müelliflik hakkına tecavüzdür.

S.Ö.- Yangın kaçışlar giyinme odasına dönüşüyor.

M.U.- Şimdi burada mimar yetkisiz sorumluluk sahibi bir hale geliyor; son derece yanlış bir şey. Ceza alan mimar arkadaşlarımız var. Yani haberi yok, çünkü projesini kontrol etmeye yetkili değil, yapı denetim yetkili. Yapı denetim yapıyor, orayı gözünden kaçırmış veya umursamamış ceza alıyor, proje müellifi de ceza alıyor.

B.Ş.- Sevgili arkadaşlar son sözlerinizi almak istiyorum.

T.G.- Mimarlık mesleği gerçekten çok göreceli bir meslek. Bizim yaptığımız her proje toplum için çok önemli bir faktör diye düşünüyorum. Çünkü mimarların yaptığı yapılar, çizdiği binalar şehirlerin karakterlerini ortaya çıkartan projelerdir. Dolayısıyla biz mimarlar olarak hem yapıların oluşmasında, hem şehir planlamasının yapılmasında çok önemli bir aktör olduğumuzu düşünüyorum. Çünkü şu an yaşadığımız kentte şehir planlamalarına baktığınızda, gerçekten mimarların bu konudaki çalışmaların içerisinde çok da aktif rol almadığını gözlemleyebiliyoruz.

Proje yapan tüm mimar arkadaşlarımızın çok büyük sorumlulukları olduğunu söylemek istiyorum. Çalışmalar içerisinde toplumu yönlendiren ve topluma mesaj vermesi gereken insanlar olduğumuzu da düşündüğümüzde, gerçekten mimari proje ve mimarlık bilinciyle hareket edebilecek çalışmalar içerisinde olmamız gerektiğine inanıyorum.

Yönetmelikler tabii ki mimarların çizimlerine, tasarımlarına bir yön verecek, ama mimarların da çalışmalarında serbestlikler kazanması konusunda bölgeselliğin göz ardı edilmemesi gerekliliğine inanıyorum. Bu konuda mimar arkadaşlarımızın proje çalışmalarında rekabet unsurlarını da doğru ortaya koyabilmek adına

imar yönetmeliklerini çok doğru bir şekilde tanımlamalarını okumalarını ve yönlendirmelerini de doğru bir şekilde yapmalarını isterim. Çünkü bu ciddi anlamda haksız rekabeti ortaya çıkartan bir çalışma. İşte daha önce konuştuğumuz gibi, işte bir yerde 75 m² yapan bir mimarla, aynı alanda 95 m² bir proje çıkaran mimarın farkını başkaları tarafından, iyi mimar / kötü mimar diye değerlendirmek, aynı alan içerisinde farklı metrekareler yaratan arkadaşlarımızın iyi ya da kötü diye tanımlanması mimarlık adına gerçekten düşündürücü ve üzücüdür.

Biz gerçekten mimarlık mesleğinde toplumun önder olması gereken bir meslek grubu olduğumuz için, gerçekten daha sorumlu, daha doğru projeler üzerinde çalışmamız gerektiğine inanıyorum.

M.U.- 1987'den bu tarafa 12. kez değişen bu Planlı Alanlar Yönetmeliği, tabii ki teknik anlamda bazı boşlukları doldururken, yeni boşluklar da ortaya çıkarıyor. Yani tüm toplum kesimlerinin katılımıyla meydana getirilmediği için, bir takım boşlukları var. Daha önce de söylediğim gibi, toplumu dizayn etmeye çalışan bir zihniyet düşünüyorum.

Çok küçük bir örnek -Adana'da da büyük sorun- MİA alanların tanımında 1 Haziran 2013'teki kanunda; gazino, lokanta, sinema ve tiyatro var merkezi iş alanları içerisinde. 8 Eylül 2013'teki merkezi alanlar tanımında bunlar çıkarılmış. Yani düşünün, Adana'da Reşat Bey, Cemal Paşa, Gazi Paşa, Ziya Paşa bölgesinde bir merkezi iş alanı bölgeniz var ve burada sinema yapamayacaksınız.

S.Ö.- Konut da tamamen çıkarılmış.

M.U.- Konut da çıkarılmış. Buralarda sinema yapamayacaksınız. Nerede yapacaksınız? AVM'lerde. Yani bir takım şeyleri yönlendirici hükümleri var. Bana göre daha önce diğer arkadaşlarımızın da söylediği gibi, bölgelere dönük yeni düzenlemelerin yapılması lazım. Yoksa büyük karışıklıklara yol açacak.

Bir de merkezi yönetim büyükşehir ve ilçe belediyelerinin yetkilerine ciddi anlamda müdahale edip, onları devre dışı bırakarak bazı uygulamaları yapmak için de bu yönetmeliği kullanmış diye düşünüyorum.

M.K.- Mesleğimiz toplum hayatını şekillendirici yönlendirici bir yönü var. Bunu yaparken de mesleğimizi daha özgür, daha farklı bakış açılarıyla yapabiliriz ancak; bunun için tabii ki yönetmelikler gereklidir, şarttır. Fakat daha zengin, kısıtlayıcı olmayan, teknik bakımdan tam tarif edilmiş bir yönetmelik hepimizin işini daha da kolaylaştırabilirdi. Tabii bunun için geç kalınmış değil, biz revizelere alışkın olduğumuz için, şimdi bundan

sonra da yapılabilir, yapılacaktır da. Tabii ihtiyaçlar değiştiği sürece bu yönetmelikler tabii ki değişecektir, doğru olan da budur. Ama bunu üç ayda bir değil de, belli dönemlerde, daha uzun sürelerde yapsak herhalde daha faydalı olabilir.

Bizim hayatımızdaki bu yönetmeliklerin bu kadar değerli olmasının sebeplerinden birisi de, farklı bir açığın kapatılması şeklinde olduğu için, bu kadar bunu fazla konuşuyoruz. Normal şartlarda bizim imar planlarımızın daha detaylı olması gerekiyor. Sadece TAKS ve KAKS'ı yazmakla imar planı tanımlanmış olmuyor. Düzenli kentler için olması gereken şart; daha detaylı ve daha çok düşünülmüş imar planlarının olmasıdır.

Bizde imar planları da sürekli değişiyor. İmar planlarında zamanın ihtiyaçlarına göre değişiklik kaçınılmaz olabiliyor. Yani ranta dönük olmadığı sürece bu tür değişiklikler olabilir, kabul ediyorum. Sonuçta bunlar da toplum yararına yapılan şeyler. Bunu anlıyorum ama bizde kronik hale gelmiştir.

Adana'da yaşadığımız bu imar problemlerinden birisi de, sürekli itirazların neticesinde, imara kapalı bölgelerin sorun yaratması. Hem Adana açısından, hem Türkiye açısından yatırımları sürekli engelliyor. Mimarların buradaki iş potansiyellerini etkiliyor, yani toplumun hızını kesiyor bir anlamda, ekonominin hızını kesiyor. Bunların daha pratik bir çözüm yöntemi bulunması gerekiyor. İtirazların çabuk neticelendirilip, bir an önce tekrar imara aktif hale getirilmesi gerekiyor.

S.Ö.- 1 Eylül itibarıyla çıkan yönetmeliğin ben son çıkan yönetmelik olduğuna inanmıyorum. Bunun daha devamı gelecekmiş hissine kapıldım. Çünkü maddeleri tek tek irdelediğinizde, eksiklikleri gidermek değil de, bir takım fikirleri empoze etmek adına maddeler tespit ettim. Örneğin, günübirlik tesis alanları maddesine baktığımızda yüksekliğin arttığını, asmakat ilave edildiğini görüyoruz, daha öncekinde yoktu. Muvakkat ruhsat (geçici ruhsatlar) maddesinde de, yine yükseklik artışı ve asmakat ilave edildi. Yani normal ruhsatla yapılabilen yerler dururken, geçici ruhsat ya da günübirlik tesislerin alanlarını niye arttırıyorlar? Düşündürücü değil mi? Ya da KAKS tanımında geçen mescit. Hiçbir metrekare sınırlaması yok.

Sonra MİA tanımında; kültürel tesisler yok, sinema yok. Bu ne demek? Ben bunların altında bir art niyet arıyorum ki, bu daha yumuşatılmış şekli bence. Bunun devamı gelecek diyorum.

Geçici maddelere baktığımızda da, sanki 1 Haziran 2014 tarihine kadar rant uğruna lehte olan maddeler uygulanmak şartıyla her türlü koşulda proje yapılabilir gibi algılıyorum ben. Bir şeyleri düzeltmek adına değil de bu yönetmeliğin özü,

mesleki haklarımızın gasp edilmesi anlamında bir takım fikirleri empoze etmek diyorum.

T.G.- İmarın kapalı olmasıyla ilgili, bir ekleme yapmak istiyorum. Çalıştığınız bölgelerin ne zaman imara açılıp, ne zaman kapanacağı konusunda bilginiz olmadığı için, bir yerin imar izni açıldığında inanın tasarım yapma şansınızı kaybediyorsunuz. Uygulama yaptığım iki yer var; bir tanesinde kapalıydı, açıldı dediler; ki en fazla 20 gün sonra bu iş tekrar geri kapanacak bilgisi de geldi, şimdi 20 günde o projeleri detaylandırıp çalışabilmek o kadar zor bir şey haline geldi ki, bilenler biliyor. İnanın o an siz tasarımınızı rahat bir şekilde çözemediyorsunuz. O zaman da ortaya çok sıkıntılı projeler çıkıyor. O yüzden bu imarın kapalı olması, mimarın serbest çalışmasını, özgür çalışmasını, iyi projeler ortaya koymasını engellediğini de özellikle söylemek istiyorum. Düşünsenize Adana'da şu anda açık olan iki tane yer var, onun dışında her yer kapalı. MİA kapalı, 59. bölge kapalı, yaban hayatından dolayı yukarısı kapalı. Bir tek açık olan yerde de bu sefer çok ciddi bir haksız rekabet oluşuyor. Çünkü sonuçta arz-talep dengesizliği yaşanıyor. Bir yerde çok fazla arz var; talep yok, ama bir yerde de talep çok fazla, dolayısıyla yer az olunca ciddi bir fiyat artışına sebep oluyor. Bu da sonuçta direkt toplumu ilgilendiriyor, vatandaşlara yansıyor, maliyetler yükseliyor. Maliyetlerin yükselmesi de insanların daha yüksek fiyatlarla konut sahibi olmalarına sebep oluyor.

B.Ş.- Tek tip yaşamı tanımlayan, tek tip yönetmelikle bölge farklılıklarını hiçe sayan, muhatabı olan ilgilileri yok sayan, yerel yönetim ve odaların eşgüdümü çalışmalarının yolunu kapatan, kamu yararı ilkesine aykırı olarak; insana, doğaya, tarihe ve kültüre ait değerlerin yok olmasının yolunu açan; ülke kaynaklarını denetimsiz şekilde insan unsuruyla ilişkilendirilmeyecek "marka şehirlere" heba eden; yerinden yönetim kuruluşlarını demokratik esaslara aykırı olarak merkezi idarenin emrine amade eden; kentsel mekânın oluşumunda demokratik katılımı yok sayarak yetki ve kararı merkezi idareye bırakan; tarihsel geçmişe, dünyadaki gelişmelere, evrensel meslek kuram ve kurallarına ve hatta benimsemiş serbest rekabet ilkesine aykırı olarak, ülke mühendis ve mimarlarını dışlayan, mimarların telif hakkını yok eden düzenlemelerin en kısa sürede geri çekilerek; merkezi idare tarafından yürürlüğe konulan yasa ve yönetmeliklerin bundan sonra tüm taraflarla birlikte; ülke gerçeklerine ve meslek mensuplarının sorunlarına cevap verecek şekilde, bakanlık, yerel yönetimler, üniversiteler, meslek odaları gibi tüm tarafların demokratik katılımını esas alan çalışmalar sonucunda gerçekleştirilmesi önemli ve gereklidir.

Güney Mimarlık Yayın Kurulu adına, siz sevgili meslektaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. ■

YEREL SEÇİMLERE GİDERKEN ADANA

Dergimizin bu sayısında yerel seçimleri, yeni düzenlemeleri ele almak ve değerlendirmek istedik. Bu yerel seçimlere giderken Adana Büyükşehir Belediye sınırları il sınırlarıyla bütünleşti. Sonuçlarını hep birlikte önümüzdeki dönemde gözleyeceğiz. Bu konudaki endişelerini ve doğabilecek sorunları değerli hocalarımız irdeliyorlar.

Adana kentinin yayılım alanı çok farklı yönlere doğru genişlemeye devam ediyor; bu olgu da doğru ve etkin bir ulaşım politikasının oluşturulmasını gerekli kılıyor. Bu konudaki çalışmaları ve yapılması gerekenleri yerel seçimlere giderken tekrar ele almak ve hatırlatmak istedik.

Yakın zaman önce kaybettiğimiz değerli Aydın Köymen'in "Yaşam Kalitesi Yüksek, İnsanca Yaşanabilir Bir Kent İçin: Demokratik, Etkin, Halka Dönük Belediye" başlıklı çalışmasını sizlerle paylaşmak istedik. Bu çalışma duyarlı bir deneyimin izlerini aktarıyor ve yerel yönetimlerin mevcut siyasi ve kültürel iklim içerisinde dahi nasıl etkin ve doğru bir şekilde işleyebileceğini çok güzel örnekliyor. Dileğimiz yerel yönetimlerimizin kentlerimizin yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlayacak bu çalışmaları değerlendirmeleri ve uygulamalarıdır. Elbette bu kentte yaşayan ve çalışanlar olarak da bu konuların takipçisi olmamız, bunları dile getirmemiz, izlememiz beklenir. Sonuçta kazanan kent ve kentli olacaktır.

Yerel Seçimlere Yaklaşırken YERLEŞİM SORUNLARIMIZA KISA BİR BAKIŞ

Ruşen KELEŞ

Prof. Dr.

Ankara Üniversitesi

Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

"Yerel seçimlerin biçimsel bir formalitenin yerine getirilmesinden ibaret kalmayıp, yerel demokrasiye ve dolayısıyla demokratikleşmeye katkı yapabilmesi için, belediye başkanlığına ve meclis üyeliğine aday olacak olanların neler yapmayı düşündüklerine ilişkin ayrıntılı eylem izlenceleri geliştirmiş olmaları gerekir. Bunları, bağlı oldukları siyasal partilerin ideolojisine ve kendi dünya görüşlerine uygun olarak hazırlayıp kamuoyunun takdirine sunmalıdırlar ki, seçmen, kendisinden oy isteyenleri, aralarında karşılaştırmalar yaparak değerlendirme olanağına sahip olabilsin. Kuşkusuz, seçmenin de beklenti düzeyini yükseltmiş, beklentilerinin içeriğini zenginleştirmiş olması gerekir ki, seçimler salt bir kör dövüşü olmanın ötesine geçebilsin."

Yerel seçimlerin yapılmasına altı aydan kısa bir süre kaldı. Sayıları 1500'e yakın belediyede belediye başkanları ve meclis üyelerinin yanı sıra, 51 ilde il genel meclisi üyeleri ve 20 bin kadar köyde de, muhtarlarla ihtiyar kurulu üyelerini seçmek amacıyla, 2014 yılı Mart ayının son haftasında, halk sandık başına gidecek. 2014 yerel seçimlerinin Adana için önemi ve anlamı, hiç kuşkusuz, Türkiye'nin, yerel demokrasiye, kent, çevre, mimarlık ve kentleşme sorunlarına ilişkin olarak ülke çapında belirlenen politikaların, Adana kentini ve Adana ilini de aynen ve derinden etkilemesi kaçınılmazdır.

1) 2012 yılı sonlarında yürürlüğe giren ve anakent belediyelerini yeniden düzenleyen 6360 sayılı yasadaki Adana da geniş ölçüde etkilenen bir büyük kentimizdir. Bütün anakent belediyelerinde olduğu gibi, Adana'da da bir yerel yönetim birimi olarak il özel yönetiminin varlığına son verilmiş; il sınırlarıyla belediye sınırları üst üste getirilmiştir. Belediye sınırlarının il sınırlarına kadar genişletilmiş olması, bir uçtan öteki uca kadar 250-300 kilometreyi bulan Adana kentini altyapı ve ulaşım gibi alanlarda gerekli yatırımların yapılmasında ve aralarında eşgüdüm sağlanmasında önemli darboğazlarla karşı karşıya bırakabilecek bir düzenlemedir. Böyle bir düzenlemeyi haklı gösterebilmek için öne sürülen başlıca gerekçe alanı genişletmenin sağlayacağı ölçek biriktirimleridir (scale economies). Oysa, madalyonun bir de öteki yüzü vardır. O da, ölçeğin gereğinden fazla büyütülmesinin, belli bir sınır aşıldıktan sonra yaratabileceği ekonomik kayıplardır (scale diseconomies). Yeni anakent belediyelerinin seçilmesinde ve sınırlarının çizilmesinde bu nokta göz ardı edilmiş, söz konusu kayıpların ölçeği büyümenin sağlayacağı biriktirimlerden çok daha büyük olacağı gerçeği gözden uzak tutulmuştur.

Yerel demokrasinin kalitesinin yükseltilmesinde ve halk katılımının artırılmasında, yerleşim yerinin küçük çapta olmasının sağladığı üstünlük hesaba katıldığında, belediye sınırlarını alabildiğine genişletmiş olmanın katılım yönünden de bir yarar sağlamayacağı rahatlıkla söylenebilir.

Gerçekte, anakent belediyeleriyle ilgili yasayla, 1500'e yakın belediyenin, 16 bin köyün ve 30 il özel yönetiminin tüzel kişiliklerinin halka ve bu yönetimlerin yetkili organlarına danışılmadan kaldırılmış olması, Türkiye'nin onaylayarak taraf olduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı adlı sözleşmenin 4/6 ve 5. maddelerine aykırıdır. Kendilerini ilgilendiren her konunun planlanması ve karara bağlanması sırasında, uygun bir zamanda ve uygun yöntemlerle yerel halka danışılmasını gerekli sayan ilk kurala (4/6) Türkiye çekince koymuş olsa bile, sınır değişiklikleri yapılırken halkın görüşüne başvurulmasını zorunlu sayan kural (m.5) ülkemiz açısından bir uluslararası yükümlülük getirmektedir. 6360 sayılı yasayı Anayasa Mahkemesi'nin Anayasaya aykırı bularak iptal etmemiş olmasını anlamak kolay değildir.

Büyük kentlerin yönetimiyle ilgili yasanın seçimlere bir yıldan az bir süre kaldığı bir zamanda, ne halka, ne de ilgili kuruluşlara danışılmadan aceleyle çıkarılmış olması, haklı olarak, bu yasayla daha çok sayıda kentte seçim kazanma amacının güdüldüğünü düşündürmüştür. Kırsal alanların oylarıyla kentsel yerleşimlerin oylarının paçal edilmesinin iktidar partisine daha çok belediye kazandıracağına ilişkin beklentinin genel olarak ve Adana bağlamında ne ölçüde gerçekleşeceği seçimlerde görülmüş olacaktır.

2) Yine 2012 yılında yürürlüğe sokulan Afet Riskli Alanlarda Kentsel Dönüşüm Yasası (6306), ülkedeki yapı stokunun neredeyse üçte birinin yıkılmasını öngörmektedir. Can ve mal güvenliği açısından gerçek bir tehdit oluşturan yapı yığınlarının yenilenmesine kimse karşı çıkamaz. Ama, ne var ki, bu yasayla konut ve yapı sektörüne yapay olarak kaynak aktararak ekonomiyi canlandırma amacının ön plana çıkarılmış olması, girişimin nesnelliğini zaafa uğratmaktadır. "Riskli yapı" ve "riskli alan" gibi kavramların tanımlarındaki esnekliğin kötüye kullanılması sonucunda, pek çok kişinin mülkiyet hakkına müdahale yolu açılmış olduğu gibi, korunması gerekli olan alanların yapılaşmaya açılması da kolaylaştırılmış olacaktır. Bu yasanın uygulanmasında, bireyin, mülkiyet hakkını koruyabilmek için yargıya başvurabilmesinin önündeki

engellerin yanı sıra, yürütmeyi durdurma kararı verilmesinin bile önlenmiş olması, hukukun üstünlüğü ilkesiyle çelişmektedir.

3) Anayasanın 135. maddesi, kamu kurumu niteliği taşıyan meslek kuruluşlarının toplumdaki rollerini düzenlemektedir. Bu kuruluşların üyesi olan meslek mensuplarının çıkarlarının korunmasıyla doğrudan doğruya görevli olmalarının yanı sıra, topluma karşı da ödev ve sorumlulukları bulunduğu kuşku götürmez. Hükümetlerin, kentlere, kentleşmeye, konut ve çevre politikalarına, imar ve planlamaya, kültür, tarih, sanat ve mimarlık konularını ilgilendiren politikaların saptanmasına ve uygulanmasına ilişkin tüm girişimlerinde, TMMOB çatısı altındaki bütün odaların görüşlerinden yararlanması, 135. maddedeki kuralın bir gereğidir.

Bu madde değiştirilmeden, yasal düzenlemelerle, meslek odalarının öteden beri kullandıkları yetkilerin kısıtlanması ya da tümünden kaldırılması, dolaylı olarak, odaların, toplumun bugününü ve yarını ilgilendiren konularda seslerinin kesilmek istendiği anlamına gelmektedir. Gerçek niyetin de bu olduğu, devlet ve siyaset adamlarınca açıkça dile getirilmektedir. Kuşkusuz, bu tavırlar ve meslek odalarının kimi teknik yetkilerinin bakanlıklara aktarılmasına ilişkin yasal düzenlemeler, yerel seçim platformunu belirleyen tartışma konuları arasında kesinlikle yer alacak ve meslek mensuplarının oy davranışları üzerinde belirleyici etkiler yaratacaktır.

4) On yılı aşkın süredir iktidarda bulunan hükümetin, göreve geldiğinden beri, ısrarla savunduğu değişiklik yönetimde yerelleşme, bir başka deyişle, merkezîyetçilikten uzaklaşmadır. Yerelleşme söyleminin siyaset gündemini sürekli olarak işgal etmesi, biraz da, Avrupa Birliği üyeliğinin gerektirdiği bir durum olmasındandır. AB İlerleme Raporlarında bu doğrultuda Türkiye'nin atmakta olduğu adımlar dikkatle izlenmektedir. Öte yandan, onaylamış olduğumuz Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın kuralları da, Türkiye'yi, yerel yönetimlerini her yönden güçlendirme yolunda adımlar atmaya zorlamaktadır. Yerel nitelik taşıyan kamu hizmetlerinin halka en yakın olan yerel yönetim birimlerince yerine getirilmesi, Şart'ın başta gelen kurallarındandır.

2004 ve 2005 yıllarında, yerel yönetim reformu adı altında yasalaşması gerçekleştirilen, Belediye (5393), Büyükşehir Belediyeleri (5216), İl Özel Yönetimleri (5302) ve Yerel Yönetim Hizmet Birlikleri (5355) gibi yasalarla, bu alanda, yeterli olmasa da, kimi adımların atılmış olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, reform girişimleri akçal dayanaklardan büyük ölçüde yoksundur. Belediye gelirleriyle ilgili 2464 sayılı yasa 1981 yılından beri yürürlüktedir. Yenilenmesi gerçek-

leştirilebilmiş değildir. Bunun gibi, bu yıl 90 yaşına basacak olan 442 sayılı Köy Yasası da, Avrupa Konseyi'nin bu konulara ilişkin eleştirileri denetleme raporlarının değişmez konularıdır.

Belki bunlardan daha da önemlisi, tüm yerelleşme söylemlerine karşın, kent planlamasına ve imara ilişkin konularda aşırı bir merkezîyetçilik eğiliminin, son on yıldır, güç kazanmış olmasıdır. TOKİ'ye çeşitli yasalarla geniş imar ve plan yapma yetkilerinin tanınması bu döneme rastlamaktadır. 3194 sayılı İmar Yasasının 8. Maddesinde yer alan, Bakanlığın belli koşullar altında plan yapma yetkisi yetmiyormuş gibi, 2011 yılında, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nı kuran 644, 645 ve 648 sayılı Yasa Gücünde Kararnamelerle, Bakanlığın planlama yetkileri daha da genişletilmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yanı sıra, Orman ve Su İşleri, Kültür ve Turizm, Sanayi, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı gibi bakanlıklar, Özelleştirme ve GAP İdaresi Başkanlıkları ve hatta Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü, belli konularda plan yapma, onaylama ve uygulama yetkileri bulunan merkezi yönetim kuruluşlarıdır.

Böyle bir yetki paylaşımı düzeninde, yerel yönetimlerin gerçek anlamda özerk olduğu söylenemez. Ne var ki, bu formel (de jure) durumdan daha da önemli olan, fiili (de facto) durumun, giderek artan ve güçlenen bir merkezîyetçiliği temsil ediyor olmasıdır. Bir kentin imar planının hazırlanması konusunda yasalarla belediye meclisi yetkili kılınmış olsa bile, yürütmenin başı olan Başbakanın, şahsen gerekli ve uygun görmesi durumunda, belediye meclislerine neredeyse "talimat" vericesine planlarda değişiklik yapılmasını isteyebilmesi ve belediye meclislerinin de bu tür istekleri hemen yerine getirmeleri, ne yerel demokrasiyle, ne demokrasinin kendisiyle, ne de yönetim ahlakının kurallarıyla bağdaştırılabilir. Çamlıca'ya İstanbul'un her yerinden görülebilecek bir caminin yerleştirilmesi bu gözlemin en yeni örneklerinden biridir. Buna benzer örnekleri, İstanbul Boğazi üzerine yapılacak üçüncü köprüyle, Taksim Meydanı düzenlemesiyle, Ankara'da Atatürk Orman Çiftliği'ne Başbakanlık Hizmet Binası inşa edilmesi girişimiyle daha da artırabiliriz. Bu konularda dikkati çeken ya da çekmeyen önemli nokta, işin özü konusunda itirazları olmasa da, ilgili belediyelerin yetkilerine bu türlü karışmalar karşısında sessiz kalabilmeleri ve bunları hazmedebilmeleridir.

Aşırı merkezîyetçiliğin önümüzdeki yerel seçimler açısından yaşamsal önem taşıyan yönlerinden biri de, seçilecek olan yeni belediye başkanlarının, hem yetkiler, hem de akçal kaynaklar açısından tümüyle merkezi yönetime bağlı olacağı gerçeğidir. Başarı şanslarını daha çok hükümete yakınlıkları belirleyecektir. Geç-

mişteki yerel seçimlerden birinde, Anavatan Partisi'nin gazetelere ilanlar vererek, muhalefet partilerine mensup başkan adaylarının eli kolu organlarla bağlanmış olan çaresiz insanlar konumuna düşecekleri tezini, hem adaylara, hem de seçmenlere gözdağı vericesine kamuoyuna yansıtması unutulmuş değildir. Günümüzün koşullarında da, benzer bir mekanizmanın, iktidar partisinden olmayan başkanları benzer bir durumla karşı karşıya bırakacağından kimsenin kuşkusu olmamalıdır. Geçmişteki fiili bağımlılık, bugün hem fiili, hem de hukuki olarak daha da güçlenmiş bulunmaktadır. Adayların bu gerçeğin bilincinde olarak hazırlıklarını ona göre sürdürmelerinde yarar vardır.

Yerel seçimlerin biçimsel bir formalitenin yerine getirilmesinden ibaret kalmayıp, yerel demokrasiye ve dolayısıyla demokratikleşmeye katkı yapabilmesi için, belediye başkanlığına ve meclis üyeliğine aday olacak olanların neler yapmayı düşündüklerine ilişkin ayrıntılı eylem izlenceleri geliştirmiş olmaları gerekir. Bunları, bağlı oldukları siyasal partilerin ideolojisine ve kendi dünya görüşlerine uygun olarak hazırlayıp kamuoyunun takdirine sunmalıdırlar ki, seçmen, kendisinden oy isteyenleri, aralarında karşılaştırmalar yaparak değerlendirme olanağına sahip olabilsin. Kuşkusuz, seçmenin de beklenti düzeyini yükseltmiş, beklentilerinin içeriğini zenginleştirmiş olması gerekir ki, seçimler salt bir kör dövüşü olmanın ötesine geçebilsin. Mart 2014 seçimleri, adaylarımızı ve seçmenimizi, bir başka deyişle "kendimizi" daha iyi tanımamıza fırsat verecektir. ■

DEĞİŞTİRİLEN NORMLAR VE MEKÂNSAL PLANLAMA SORUNSAĞI ADANA KENT BÜTÜNÜ VE ÇUKUROVA BÖLGESİ ÖRNEĞİ

S. Güven BİLSEL

Yüksek Mühendis Mimar, Kent ve Bölge Plancısı
Prof. Dr.
KTO Karatay Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve
Tasarım Fakültesi
Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

"Büyükşehir yasasında yapılan son düzenleme önümüzdeki günlerde yürürlüğe girdiğinde Adana büyükşehirinin yetki alanında kalan ilçe sayısının beşten on beşe yükselmesinin 'Metropolitan alan kent bütünü planlaması'nın kapsamı ve stratejilerinde, yukarıda açıklanan nedenlerle, büyük değişiklik olmayacağı düşüncesindeyiz. 'Adana Metropolitan alan kent bütünü planlaması' dışında kalan kentsel, yarı-kentsel yerleşme alanlarında, 'Çukurova Metropolitan bölge planlamasının ilke kararları' geçerli olacak; bu kapsamda, uygulamaya dönük ayrıntılarda plan kararları ile hüküm getirilmesi gerektiğinde büyük kent bütününden bağımsız, öncelikli alanlarda ayrıntılı düzenlemeler yapılabilecektir."

Önsöz

Mekânsal planlama ve uygulanması süreçlerine ilişkin olarak, yaşadığımız bu son dönemde, ülkemizde bir dizi yeni yasal düzenleme yapılmakta; ne amaca hizmet edecekleri ilk bakışta kolayca anlaşılamayan bu düzenlemelerle getirilen yeni normlar mekânsal planlama ve uygulamasından sorumlu organlar arasında yetki dağılımı, etki alanları ve ilişkiler sisteminde önemli değişimler getirmektedir. Ülke düzeyinde kentsel ve çevresel alanları konu edinen bu düzenlemelerle, kentler ve büyük kentler yanı sıra, çevresel değerler, su kaynakları, korunacak doğal ve kültürel varlıklar, kıyılar, ormanlar, meralar, değerli tarım toprakları gibi kentsel yerleşme alanları içi ve dışı çevrelerde, yeni yerleşme, koruma, alan kullanımı, altyapılar, yeniden yapılanma ve kentsel dönüşüm konularına ilişkin olarak öncekilerden farklı yaklaşımlarla yeni hükümler getirilmiş olmaktadır.

Geçtiğimiz dönemde "Afet riski altındaki alanlarda dönüşüm" konusunda yasal düzenlemelerle başlayan, kentsel ve çevresel mekânda farklı düzeylerde planlama ve uygulamanın denetiminden sorumlu kamu yönetimleri arasında dağıtılmış yetki ve sorumlulukları olabildiğince tek elde toplama amacıyla bakanlıkların görev ve yetkilerini yeniden düzenleyen yasa gücünde kararnamelerle sürdürülen bu değişimler kapsamında, bazı özel durumlarda "torba yasa"lara ekleniveren hükümlerle de "Kıyı yasası" gibi yürürlükteki önemli yasal normlarda ilginç değişikliklere gidilebildiği görülmektedir. Bu arada ilgili bakanlık, çıkardığı "Plan Yapım Yönetmeliği", "Planlı Alanlar Tıp İmar Yönetmeliği" ve "Yapı Denetimi" gibi yeni yönetmelik, yönerge ve genelgelerle de sürece katkılarını sürdürmektedir.

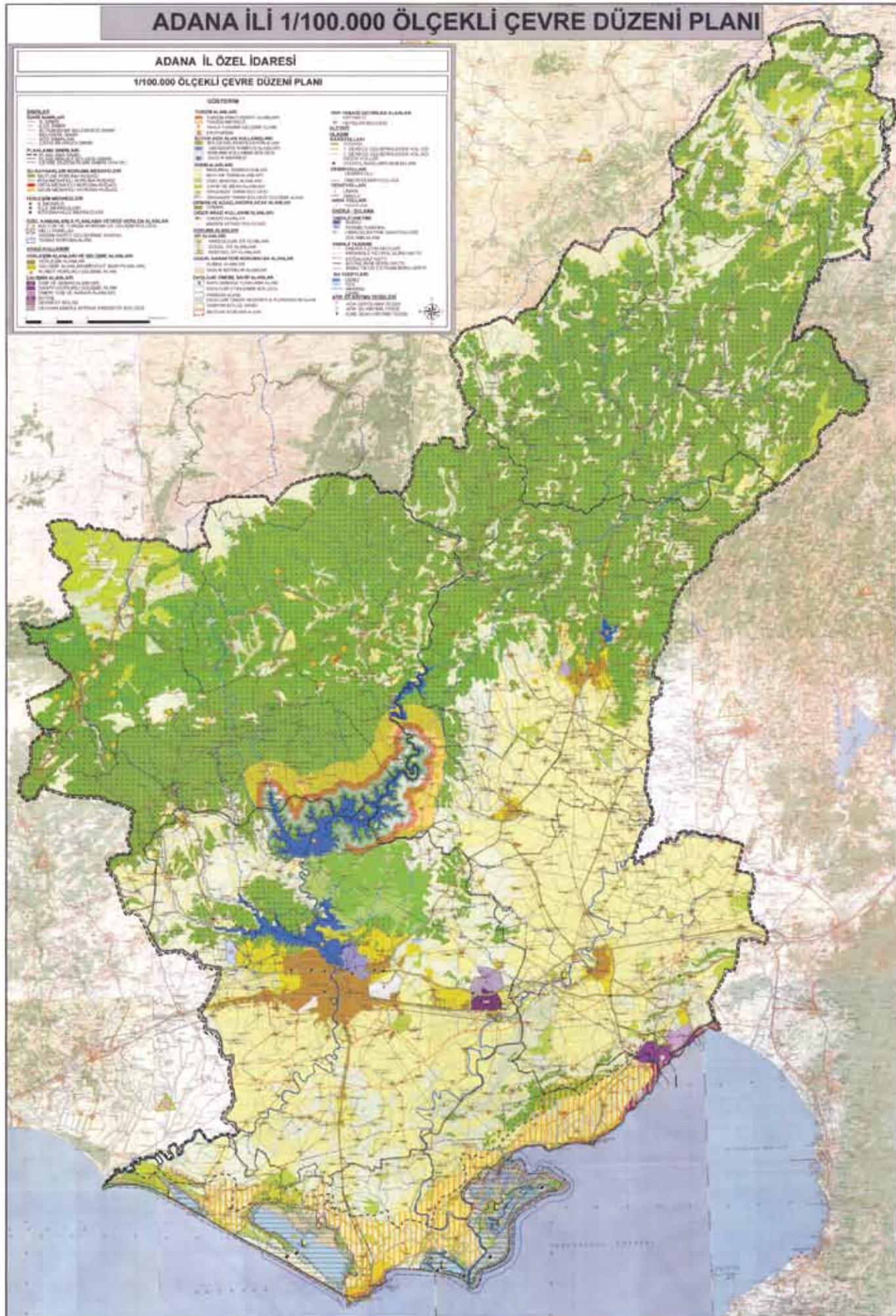
Günümüzde hızla değiştirilen normlar nedeniyle, mekânsal planlama ve uygulama süreçlerinde belirginleşen yeni sorunsala yaklaşımda bu yazıda ağırlıklı olarak, ülkede büyük şehir sayısını 30'a yükselten "Büyükşehir Belediye Yasası değişikliği" üzerinde durulacaktır. Görünen odur ki, gereksinim sürdükçe farklı düzeylerde mekânsal planlamaya ilişkin yeni normlar getiren yasal değişiklik ve düzenlemeler daha da

sürdürülecektir. Sırada "Yeni İmar Yasası" vardır. Büyük kentlerin yetki alanlarını il sınırlarına dek genişleten "Büyükşehir - Bütünşehir Yasası"nın başarılı bulunan uygulamaları izlenerek, büyükşehir tanımlamasına girmeyen tüm diğer il merkezi kentlerin tamamı için bu uygulamayı yaygınlaştıracak yeni yasal düzenlemelere de gidilebilecektir.

Yeni "Büyükşehir - Bütünşehir" Yasası İle Getirilen

Geçtiğimiz yıl aralık ayında çıkartılan ve yürürlükteki "Büyükşehir Yasası"na değişiklik getiren yeni yasa (06.12.2012 gün ve 28489 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan "On üç ilde Büyükşehir Belediyesi ve 26 İlçe Kurulması"na ilişkin 6360 s. Kanun) getirdiği yeni hükümler açısından, yürürlükteki "normlar dizgesi"nde önemli değişimler içermekte; bu niteliğiyle akademik çevreler ve ilgili meslek örgütlerinin eleştirel yaklaşımlarına konu oluşturmaktadır. (Bu konuda Bkz.: TMMOB. ŞPO. "Büyükşehir Belediye Kanunu Değişikliği Tasarısı" Değerlendirme Raporu, Ekim 2012)¹

Yasa gereği yeni kurulacak "büyükşehirler" ve önceden kurulmuş olan tüm büyük şehirlerde, belediye sınırları içindeki yetki alanları, il sınırlarına dek genişletilmekte; bu sınırlar içinde kalan belde belediyeleri ve köyler mahalleye dönüştürülmektedir. Buna karşın, yeni kurulan büyükşehirlerin bulundukları illerin merkezlerinde yeni ilçe örgütleri ile yeni merkez ilçe belediyeleri oluşturulmaktadır. Söz konusu yasanın uygulanması ile ülke genelinde demokratik yerel yönetim sayılarında önemli ölçüde azalma olacak; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin yetki alanları, kapasitelerinin çok üzerinde kolayca erişemeyecekleri ölçülerde genişletilmiş olacaktır. Büyükşehirlerin bulundukları illerde il özel idarelerinin kapatılması da yasa ile gelen önemli hükümlerdendir. Böylece günümüzde valiliklerce yükümlenilmiş olan il bazında üst düzey mekânsal planlama (Bugünkü adı ile, "İl Çevre Düzeni Planları") yapma ve uygulama yetkisi, ya yetki alanları il sınırlarına dek taşınan büyükşehir belediyelerine devredilmiş ya da doğrudan merkez yönetiminde ilgili bakanlığa aktarılmış olacaktır. Söz konusu yasa gereğinin

ce, artık büyükşehir sınırları içinde kalan ve bu nedenle mahalleye dönüşen yakın ve uzak tüm köy yerleşme alanları imar düzenine alınarak bir anlamda kentleşmeleri sağlanacaktır.²

Sözünü ettiğimiz yeni yasa, 2014 yılı mart ayında yapılacak yerel yönetim seçimleri sonrasında yürürlüğe girecektir. Bu tarihten başlanılarak Büyükşehir yönetimleri, planlama yazınında yer alan, sosyo-ekonomik etki alanları ve gündelik kesintisiz-sürekli ilişkilerin varlığı ile tanımlanan “Metropolitan alan kent bütünü” kavramı ile anlaşılandan farklı olarak, hizmetleri ve etkinlikleri açısından kolay erişilebilir olmayan, birbirlerine eklenemeyen dağınık kırsal ve kentsel yerleşme örüntüleri ile oldukça heterojen bir yapı sergileyen yeni yetki alanlarında sorumluluk bölgelerini genişletmiş olacaklardır. Özellikle bu yazımıza konu oluşturan “Mekânsal planlama ve uygulamanın denetimi” konusunda kent yönetimlerinin çok sayıda yeni sorunla karşılaşacağı düşünülmektedir. Önümüzde kalan sürenin, kent yönetimlerinin yetkinliklerini arttırmada gerekli olan yeniden yapılanmaları için yeterli olmadığı söylenmelidir.

Kısa Bir Geriye Bakış

Ülkemizde kentsel yerleşmelerin, klasik anlamda metropoliten oluşum göstermeleri ile fazlaca ilgilenilmeksizin, belirli bir nüfus büyüklüğüne erişmeleriyle “Büyükşehir” kategorisine alınmalarındaki yasal oluşumlara, genelde mekânsal planlama ve uygulama ile ilgili tarihsel gelişme süreci içinde kısaca bakmakta yarar vardır.

Ülke bütününde mekânsal planlama ve uygulamanın denetimi süreçlerinde, “Yerel demokrasinin güçlenmesi için gereklidir” diye yetki ve görevlerin tümüyle yerel yönetimlere dağıtılarak devredildiği 1985 yılına gelinmeden önce, bölgesel ve kentsel mekânda yerleşme, kaynak koruma, alan kullanımı, kentsel ve bölgesel alt-yapıya ilişkin tüm plan kararlarının alınması ve bunlar uyarınca gelişmenin yönlendirilmesinde merkezi hükümetin yerel yönetimler üzerinde ağırlıklı bir vesayeti söz konusudur. O yıllarda yerel yönetimlerin plan kararlarına katılımı, bunların oluşturulmasının “belde gereksinimleri ile uygun olduğu”na ilişkin bir ön karar almalarıyla sınırlı kalmaktadır. Kentsel yerleşme alanları sınırları dışında bu karar ilgili valiliklerce alınmaktadır. Plan kararlarının, olduğu gibi, değiştirilerek ya da yeniden düzenleme sonucu keskinleştirilerek onaylanmasında yetki ve sorumluluk doğrudan ilgili bakanlığa ait olmaktadır. Kentsel yerleşmelerin kolay değiştirilemeyen belediye sınırları dışında uygulamanın sürekliliğini sağlayabilmeleri için gerekli olan “Mücvir alan sınırları” belirlenmesi işlemi için bile il idare kurulu kararı ile önerilmesi ve bakanlar kurulu kararı alınması gerekmektedir. (Bilsel & Bilsel; 1996)

Mekânsal planlama ve uygulaması, 1950’li yıllarda çıkartılan ve 70’lerde kapsamı genişletilen ilk “İmar yasası hükümleri” gereğince yapılmaktadır. Kırsal alandan doğrudan büyük kentlere yönelik göç olgusu daha 50’li yıllardan başlayarak sürmektedir ama, 70’li yıllara gelindiğinde ülkede nüfusu 100.000’i aşan kent sayısı on’u ancak geçmektedir. (Günümüzde tüm dünyada sayıları 21’e erişmiş olan nüfusu 10 milyonun üzerindeki “megakentler”in sayısının 1970’lerde sadece üç olduğu (Tokyo, New York, Mexico City) düşünülürse ülkemizdeki hızlı kentleşme sürecine geçiş trendinin dünya kentleriyle paralellik gösterdiği söylenebilir.) Ülkede “tek büyük kent modeli” geçerlidir. Değerli çevresel kaynakların üstlerini örterek yoğun biçimde sanayileşen ve hatalı kentleşen İstanbul’un 1970 yılında nüfus büyüklüğü 1,4 milyona erişmiştir. Artık metropoliten özellikler gösteren büyük İstanbul kent bütünü nüfusu 1980 de 2,7 milyona; 90’da 6,6 milyona çıkacak; 2000 yılına gelindiğinde 8,8 milyon olacaktır. 2010’da 13 milyon nüfus büyüklüğü ile İstanbul artık, Trakya’dan Kocaeli’ne dek yaygınlaşan kesintisiz örüntüsüyle bir megakent olarak adlandırılacaktır.

60’ sonrasında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı’nca, “Beş yıllık Kalkınma Planları” aracılığı ile tüm ülkede alt ve üst yapı yatırımlarının yönlendirilmekte olduğu görülür. Bu “planlı dönem”de yatırımların ülke düzeyinde dengeli dağılımı ilkesi gözetiliyor olsa da, ülkenin doğusu ile batısı arasındaki gelişmişlik düzeyi açısından büyük farklılık sürmektedir. Endüstriyel gelişme ile buna bağlı nüfus birikiminin desantralizasyonu ve bölgesel gelişmenin yönlendirilmesinde farklı bölgelerde başlatılan “Bölge Planlama” çalışmaları kapsamında, üç büyük kent dışında büyüme potansiyeli gösteren bölge gelişme merkezlerinde “Dengeleyici Metropol” kararı alınması yine 70’li yıllarda gerçekleştirilmiştir.

60’lı yılların sonlarında alınan Milli Güvenlik Kurulu ve Bakanlar Kurulu Kararları ile üç büyük kentte (İstanbul, Ankara ve İzmir) “Nazım Plan Büroları” kurulmuştur. Merkez yönetimin yerel uzantısı niteliğinde oluşturulan nazım plan büroları eliyle büyük kent bütününde sürdürülen planlama çalışmaları kapsamında öncelikle “Metropolitan Alan”, “Metropolitan Bölge” tanımlamaları ile “Planlama Alanı Sınırları Belirleme” konuları önceliklidir.³

Böylece, Metropolitan bölge ve Metropolitan alan tanımları yapılarak iki kademeli etki alanı kabulü ile işe başlanması, planlamaya sistematik yaklaşımla bölgeden kente karar aktarımı ilişkisine de uygun olmaktadır. (Bilsel & Bilsel; 1994)

Ülkenin üç büyük kentinde ve bunları izleyerek bir dizi potansiyel büyük kentte (Bursa, Sam-

sun, Elazığ, Erzurum, ...) daha kurulan “Nazım plan büroları” bölgesel ölçekten kent bütünü ölçeğine dek, üst düzey plan kararı üretmek, politikalar saptamak, uygulamaya yönelik kararlarda yönlendirici danışmanlık yapmakla görevlendirilmiştir. Büroların yerel yönetimlerle olabildiğince ilişkilendirilmesi baştan amaçlanmıştır ama, kent bütünü planlama alanında anakent dışında o denli çok belediye vardır ki (İstanbul kent bütününde her iki yakada otuz kadar; İzmir’de on üç, Bursa’da beş ayrı yerel yönetim), bu birlikteliği sağlamak oldukça zordur. Söz konusu bu yerleşmeler birbirlerine bitişik biçimde eklenerek kentin mekân bütünü oluştururlar. Sosyal ve ekonomik yapı özellikleriyle birbirlerinden büyük farklılıklar gösteren bu yerleşmelerin kimi eski geleneksel banliyöler, kimi azmanlaşmış önceki köyler, kimi de tümüyle yeniden oluşmuş “gecekondu belediyeleri”dir. “Kent bütünü planlama alanı”nı oluşturan mekân bütününde tüm bu yerel yönetimlerin birbirlerine bitişik yetki alanları dışında, ana kentin mücavir alanları, bunların dışında da hiç birinin yetki alanı içinde olmayan, uygulamanın denetimini ilgili valiliğin üstlendiği alanlar bulunur. Bu alanlarda, ileride gelişerek yeni belediye örgütü kurulması kaçınılmaz olan köyleri varlığı da bu karmaşık tabloyu tamamlar. (Bilsel & Bilsel; 1996)

80’li yılların başlarında büyük kentlerde planlama çalışmaları sürerken, ülkede yönetime gelen otoriter rejim, planlama uygulama bütünlüğü açısından önemli sorun oluşturan bu parçalı yerel yönetim yapısını önce bütünleştirerek tek bir “büyük kent” yönetimine dönüştürme, sonra bu alanı kendi içlerinde daha akılcı büyüklüklerde olabildiğince tekdüze parçalara ayırmayı tasarlamıştır. Ancak bu düzenlemede farklı kent bütünleri için farklı ölçütlerle yaklaşımlar geliştirilmiş; bazı büyük kentlerin yetki alanı sınırları çizilirken gelecekteki tüm potansiyel gelişme alanları düşünülerek rahat davranılmış; bazı kent bütünlerinde ise, anakentin ayrılmaz parçası niteliğindeki yerleşme alanları dışarıda bırakılmıştır. İzleyen yıllarda “Büyükşehir Belediyelerinin Kurulmasına ilişkin yasa” çıkarılırken, önceki bu düzenlemeler esas alınmıştır. Yasa uyarınca, büyük kent yerleşme alan bütünü “İlçe belediyeleri” aralarında bölüştürülerek, yeni bir hiyerarşik yapı oluşturulmuş; ancak, önceki “Metropolitan alan büyük kent bütünü” yerleşme ve gelişme alanlarının önemli bir bölümü ilginç biçimde, yeni oluşturulan “büyükşehir”in sınırları dışında, bütünden soyutlanmış bağımsız yerleşmeler olarak bırakılmıştır. (Bilsel & Bilsel; 1996)

Sözü edilen bu düzenlemelerde bölgesel yaklaşımlar tümüyle dışlandı. İçin, kent bütünü planlama kararlarına yön verecek üst plan kararlarının aktarımı yapılamamış; büyük kent bütününden daha geniş çerçevede ele alınması

Adana Haritası.

gereken ve büyük kentin, etki alanı içinde olduğu "Metropolitan bölge planlama kararları"nın üretilmesinden vazgeçilmiştir.

Ülkede liberal söylemin egemen olmaya başladığı 80'li yılların ikinci yarısına gelindiğinde, mekânsal gelişme ve değişimlerin plan kararları ile yönlendirilmesi düşüncesi giderek önemini yitirmiş; planlama yetki ve sorumluluğu, bu görevi üstlenmede yeterlilikleri irdelenmeden ve herhangi bir denetim mekanizması da tanımlanmadan tümüyle yerel yönetimlere bırakılmış; her düzeyde planlama ve uygulamanın denetimi misyonunu yitiren ilgili bakanlık kapatılmış, onun uzantısındaki nazım plan büroları da kapatılarak planlama çalışmaları büyükşehir belediyelerine devredilmiştir. Bu dönemde aynı zamanda, kentsel ve çevresel mekânda bölgesel ve kentsel altyapı, arsa, konut, afetler, doğal ve kültürel varlıkların, kıyıların korunması, çevre, tarım, orman, su kaynakları ve turizm gibi sektöryel yaklaşımlarda, merkez yönetimin farklı organlarının, uyulması gereken plan kararları üretme misyonu üstlenerek "bir tür planlama kulübü" oluşumu sergilemelerine tanık olunmaktadır.

İzleyen evrede, "Büyükşehir Belediye Yasası" birkaç kez değişime uğramış; büyük kentlerin yasal yetki alan sınırları yeniden belirlenmiş; bu bağlamda, (ünlü "pergel yasası" denilen yasa hükümleriyle) kent bütünü mekânı sınırlarının, nüfus büyüklüğüne göre yarıçapı farklılaşan alan büyüklükleri ile belirlenmesine gidilmiştir. Yasada, büyükşehir belediyesi ile onun alt birimleri ilçe belediyeleri arasındaki yetki alanı sınırları ile karar aktarımı ve plan onaylanma süreçlerinde izlenecek yöntem birkaç kez değiştirilerek yeniden tanımlanmıştır. Büyükşehirin belediye ve mücavir alan sınırları içi ve dışında kalan ve valilikle büyükşehir belediyesi yetki alanları arasında bölüşülen kentsel ve çevresel mekân, iki yönetim arasında süregelen tartışmalara konu olagelmıştır.

Günümüze gelindiğinde, doğrudan büyük kentlere yönelik göç olgusunun, hızı yavaşlasa da sürmekte olduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Bu süreç, yerleşik kent dokuları üzerinde yeni dönüşüm baskılarıyla yükselme - yoğunlaşma odakları - rant adacıları yaratmaya, kentsel yeni yapılanmaların, çevredeki değer ve kaynakları da örterek olası her yönde yaygınlaşma ve saçaklanmalarına yol açmaktadır.

Büyük kentin sınırlarının yeniden belirlenmesinde, bu sınırların "Metropolitan alan büyük kent bütünü"nü tamamını olası rezerv gelişme alanlarıyla birlikte içermesi durumunun, farklı yönetimlerin etki alanları arasındaki girişimin önlenmesi açısından önemli olduğu söylenmelidir. Bunun yanı sıra farklı yerel yönetim birimlerinin aynı mekân bütününe ilişkin planlama ve uygulama süreçlerinde görev ve yetki paylaşımı tanımlarının iyi yapılması önemli görülmektedir.⁴

Değişen Normlarla Mekânsal Planlama Kararlarının Üretimi Adana Büyük Kenti - Çukurova Bölgesi Örneğinde Bir Tartışma

Genel anlatımı ile "Planlama", karşılaşılan sorunlar ve sahip olunan olanaklardan yola çıkılarak, gelecekteki toplumsal ve ekonomik gelişmelerin, belirlenen hedefler uyarınca önceden yönlendirilmesi için, kaynak tahsislerine ilişkin kararlar setinin, politika ve stratejilerin oluşturulması ile gerçekleşmede önceliklerin belirlenmesi olarak tanımlanır. Plan kararlarının uygulanması, planın yasal nitelik kazanarak uygulatıcı güce sahip olmasına bağlıdır. Böyle bakıldığında "Planlama, doğrudan bir kamu görevi, yönetimlerin bir hukuksal tasarrufudur."

Ülkesel, bölgesel, kentsel ve yerel düzeylerde üretilen "Mekânsal planlama" da yukarıdaki genel tanıma uygun olarak, "yaşayanların bugünkü ve gelecekte doğacak gereksinimlerinden yola çıkılarak, karşılaşılan kısa ve uzun erimli sorunlara yaklaşımda, kısıtlı dar ve yenilenemez bir kaynak olan toprağın kullanımında sürdürülebilir bir bölgesel ve kentsel gelişmeye ulaşmayı amaçlar." Koruma-kullanma dengesi gözetilerek, alan kullanım kararları ve yoğunluklarının belirlenmesi ile bu kullanımlar arasındaki ilişkiler sisteminin en rasyonel biçimde oluşturulmasını hedefleyen mekânsal planlamalar, farklı ölçeklerde düzenleme aşamalarını içeren bir süreç olarak anlaşılmaktadır. (Bilsel & Bilsel; 2011)

Ülkemizde farklı düzeylerde mekânsal planlama kararlarının üretilmesi ile bu planlamalara yasal nitelik kazandırılması yetki ve görevi yürürlükteki yasalarla merkezi ve yerel yönetim kademeleri arasında dağıtılarak paylaştırılmıştır. Bu kapsamda merkez yönetimin farklı organları, değişik sektöryel öncelik ve ağırlıklarla da olsa, üst düzey plan kararları üretmek ve bunları onaylamakla yükümlendirilmişken, yerel yönetim kademeleri valilikler, büyükşehir belediyeleri ve diğerleri de, yetki alan sınırları içinde plan kararları üretmektedirler. Yapılan yasal düzenlemelerle sözü edilen yetki alanları sınırları ve bağımlı olarak yönetimlerin görev yetki ve sorumlulukları sürekli olarak değiştirilebilmektedir. İçinde bulunduğumuz dönemde, mekânsal ge-

lişmeyi doğrudan yönlendiren normların her an değişebildiği stabil olmayan böyle bir ortamda bile, iki temel ilkenin önemini koruduğu söylenmelidir. Bunlardan biri, *"mekânsal gelişmenin, politik bağımsız kararlar, sürpriz büyük projelerle değil, bütüncül plan kararları gereğince yönlendirilmesi;"* diğeri, *"plan düzeyleri arasında sürekli etkileşim ve karar aktarımı sağlanarak, planlamanın bütünselliğinin, üst planın ilke kararlarının belirleyiciliği"*nin korunmasıdır.

Bilindiği gibi her düzey, her ölçekte düzenlenen *"Mekânsal planlama"*da üç önemli öge bulunmaktadır. Kısaca, *"Planlı-uygulamacı Yönetim / Planlama Alanı / Plan"* olarak adlandırılan bu üçlünden ilki, *"Yaşayan-yaşayacak olan yerleşik toplum adına plan yapmak, yaptırmak, onaylamak ve onu uygulamakla yükümlü kamu organı, yönetim;"* ikincisi, söz konusu *"yönetimin yetki ve etkinlik alanı sınırları içinde tanımlanan, planlamanın geçerli olduğu coğrafi mekân bütünü;"* üçüncüsü, *"Usulünce onaylanarak yürürlüğe girildiğinde bütün ilgili taraflar için uyulması gereken yasal bir belge niteliği ile, yenisi yapıлып yürürlüğe girinceye dek yasal geçerlilik süresi devam edecek olan ve plan kararları, plan hükümleriyle bir bütün olan plan belgesi (Planın kendisi) olarak anlaşılır.* (Bilsel & Bilsel; 2013).

Bu üçlü bağlam kullanılarak planlar dizgesinde sıralanan plan düzeyleri arasında bir eksikliğe öncelikle değinelim. Bakanlıkça geliştirilen *"Plan yapım yönetmeliği"* taslağında, kurumsal yapıda *"Büyükşehir belediyeleri"* tanımlanmışken, mekânlar dizgesinde *"Metropolitan alan kent bütünü"* ve *"Metropolitan bölge"* kavramları unutulularak, planlar dizgesinde ülke ve bölge ölçeğinde üst planlardan sonra çevre düzeni planlamasına ve yerel düzeyde kent planlama kademesine geçilmiştir. Unutulan *"Metropolitan planlama"* düzeyindeki planlamalardır. Burada, daha önce de değinildiği gibi bu düzeyde birbirini izleyen ve aralarında üst alt ilişkiler ve veri-karar aktarımı ilişkisi bulunan, kent bütünü mekânının tümünü kapsayan bir *"Metropolitan alan kent bütünü planlaması"* ile metropolitan bölgenin tümünü içeren ve bağlayıcı ilke kararları getiren bir *"Metropolitan bölge planlaması"*ndan söz edilmektedir.

Değiştirilen önceki normlara göre, il ölçeğinde bir üst plan niteliğinde üretilen *"il çevre düzeni planları"*nın ilgili valilikçe üstlenilmekte olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, il sınırları içindeki büyük kentlerin, kendi yerleşme alanları ve yakın çevresini kapsayacak ölçüde nazım plan ve imar uygulama planlarını yapma yükümlülükleri bulunuyor iken, yeni yasa hükümleri uyarınca il sınırlarına dek genişletilen yetki alanlarının tamamında planlama ve uygulamanın denetimi görevini üstlenmek durumunda kalacakları anlaşılmaktadır. Belediyelerin, uzun erimli ve

kapsamlı bir çalışma gerektiren böylesi bir görevi üstlenmelerinde, planlama sürecinin farklı aşamalarında görev alacak yetişkin uzman kadrolara, giderek bu amaçla yeniden yapılanmaya gereksinimleri olacaktır.

Burada yapmak istediğimiz bir değerlendirme, *"Büyük kentin il düzeyinde genişletilmiş yetki alan sınırları ile her iki ölçekte metropoliten bölge ve metropoliten alan planlama sınırlarının farklı kavramlar olduğu"* konusundadır. Ülkemizde kesintisiz bir kentsel örüntü sunan İstanbul ve Kocaeli yerleşmeler bütününde metropoliten alan sınırları gerçekte il sınırlarına da karşı gelmektedir. Ancak aşırı kentleşmiş bu bölge dışında diğer büyük kentlerde durum farklıdır. Yasa gereği, büyükşehir statüsü kazanmalarıyla, yetki alanı sınırları bulundukları il sınırlarına dek genişletilen yerleşme bütünlerinde plan kararları getirilerek plan otoritesine alınacak *"Kent bütünü yerleşme alanı"*, genelde tüm il sınırları içindeki alanlardan daha dar çerçevede, daha küçük bir alandır. Bu durumda, kent bütünü planlama sınırları dışında ancak büyük kentin yetki ve sorumluluk alanı demek olan il sınırları içindeki komşu alanlarda plan uygulamasının nasıl yürütüleceği sorunsalı ile karşılaşılacaktır. Çözüm, olaya bir üst planlama ölçeğinden yaklaşılarak bulunur. *"Metropolitan bölge ya alt-bölge planlaması kararları"* ilke bazında yönlendirici plan hükümleri getirmektedir. Bölge ölçeğinde bu plan üzerinde belirlenecek stratejik önceliklere göre tanımlanan özel ilgi odaklarında ayrıntılı düzenlemeler kent bütünü plan sınırları içinde olduğu gibi dış çevresel mekânlarda da gerçekleştirilebilir. Bu konuda da ilke genelde plan bütünlüğünün korunmasıdır.

Bütünleyici benzer bir değerlendirme, *"Metropolitan bölge mekân bütünü"*nün de ilin coğrafi mekânından farklı olduğu konusundadır. Gerçekte bölge kavramı salt fiziksel eşiklerle değil bunun yanı sıra sosyal ve ekonomik göstergelerle tanımlanan bir kavram olup, siyasi sınırlarla tanımlanan ilden daha büyük bir mekân bütünüdür. Planlamada bölge sınırlarının belirlenmesinde il ve ilçe sınırları ile intibak aranmasının nedeni, istatistik bilgi toplama ünitelerinin bu tabana dayalı oluşundandır. Yukarıda yapılan her iki değerlendirme sonucunda özetle, *"Büyük kent planlamasında yapılması gereken her iki mekânsal düzenlemenin yasal geçerlilik sınırları, büyükşehir belediyesinin yetki alanı sınırları olan il sınırları ile çakışmamaktadır."* denilebilir.

Tartışmayı daha somut verilerle sürdürebilmek için konuyu, *"Çukurova Bölgesi ve Adana Büyük kenti"* özelinde inceleyelim.

"Adana kent bütünü, Çukurova metropoliten bölgesinde, Mersin ve İskenderun liman kentleri arasında doğrusal biçimde uzanan sürekli bir kentsel,

yarı-kentsel yerleşmeler dizisi içinde, bu dizinin geometrik merkezine yakın bir yerde konumlanmıştır. Bir tür 'birlikte kentleşme' (Conurbation) örneği sunan Çukurova bölgesinin bu çok merkezli yapısında Adana büyük kenti, uzun tarihsel geçmişli yanı sıra geniş hinterlandı ve etki alanlarıyla en önemli büyüme odağı olarak tanımlanmaktadır." (Bilsel & Bilsel; 2011)

Günümüzün Adana kent bütünü (Büyükşehir) 2600 km² kadar bir alanı denetlemekte, yaklaşık 1,7 milyon kişi nüfus büyüklüğüne (2012) erişmiş bulunmaktadır. 60'lı yıllarda 300 bin kişinin altında olan kent nüfusunun, göç alarak 90'lı yıllarda 1 milyonun üzerine çıktığı dikkate alınırsa büyük kent bütününe oldukça hızlı bir gelişme trendine sahne olduğu anlaşılır.

Yapılan son yasal düzenlemeden sonra Adana büyük kentinin yetki alanı sınırlarının il sınırlarına taşınarak genişletilmesi durumunda, belediye sınırları içindeki alan, beş kez büyüyerek 14.000 km²'ye ulaşmış olacaktır. Buna karşın, büyük kentin sorumluluk alanı içindeki nüfus büyüklüğünde sadece 400 bin kişi kadar bir artış söz konusu olacaktır. Bu durum şöyle açıklanabilir: Çukurova metropoliten bölgesinde nüfusun dağılımında, kentsel yerleşmeler, Mersin'den İskenderun'a uzanan erişimi kolay koridorda, bitişik olarak yoğun biçimde konumlanmaktadır. Sözü edilen *"Bölgesel gelişme koridoru"*nun kuzey ve güney yönlerindeki doğal ve tarımsal eşik alanlarının bulunmakta oluşu, yerleşmelerin kuzeye ve güneye doğru yaygınlaşma eğilimlerini kısıtlamaktadır. Gelişme koridorunun odağında konumlanan Adana kent bütününe, kuzeydeki baraj gölleri çevresindeki önlenmesi zor gelişimler dışında aynı doğu-batı gelişme trendini sürdürdüğü değerlendirilmesi yapılabilir. Çukurova bölgesel gelişme koridoru dışında kalan yerleşmelerin, Adana ilinde Akdeniz kıyısındaki oluşumlar dâhil tümüyle yarı kırsal yerleşme karakterinde oldukları izlenir. Adana büyük kent bütününe kuzeyindeki eşik alanlarının uzantısında tarihsel yol kavşağındaki yerel odak Kozan kenti, yakın çevresine dönük etki alanı ile Çukurova bölgesel gelişme koridoru dışındaki orta büyüklükte tek kentsel merkez olarak algılanır. Bugünkü yapısıyla Adana büyükşehir belediye sınırları içinde beş ilçe belediyesinde 1,7 milyon kişi oldukça yoğun bir yerleşme örüntüsünde yaşamaktadır. Büyükşehir dışındaki en kalabalık ilçe 130 bin kentsel nüfusu ile Ceyhan, doğu-batı bölgesel gelişme koridorunun üzerinde. Adana ilinde bugünkü büyükşehir sınırları dışındaki yerleşme alanlarının en büyüğü olan 80 bin kentsel nüfusuyla Kozan dışında, geri kalan (Kuzeydeki eşik alanlarında altı ilçe ile Akdeniz kıyısındaki iki ilçe) ilçelerin kentsel nüfusları 10 bin kişinin altındadır.

Sonuç olarak, büyükşehir yasasında yapılan son düzenleme önümüzdeki günlerde yürürlüğe girdiğinde Adana büyükşehirinin yetki alanında kalan ilçe sayısının beşten on beşe yükselmesinin “Metropolitan alan kent bütünü planlaması”nın kapsamı ve stratejilerinde, yukarıda açıklanan nedenlerle, büyük değişiklik olmayacağı düşüncesindeyiz.

“Adana Metropolitan alan kent bütünü planlaması” dışında kalan kentsel, yarı-kentsel yerleşme alanlarında, “Çukurova Metropolitan bölge planlamasının ilke kararları” geçerli olacak; bu kapsamda, uygulamaya dönük ayrıntılarda plan kararları ile hüküm getirilmesi gerektiğinde büyük kent bütününden bağımsız, öncelikli alanlarda ayrıntılı düzenlemeler yapılabilecektir.

Yasal normlarda yapılan son değişiklikten önce il bazında envantere dayalı olarak üretilen “Çevre düzeni planı”nın revize edilerek “Adana kent bütünü planlaması”na ve çevresel ilçelerde üretilecek sözü edilen ayrıntılı düzenlemelere ilke bazında veri aktarımı sağlanabileceği düşünülmektedir.. Bu düzenlemenin ayrıca, “Çukurova metropolitan bölge planlaması”na da Adana il sınırları içindeki ana kararlarıyla katkıda bulunması beklenir. Bölge ölçeğinde düzenlenecek metropolitan bölge planlaması, dört ilden oluşan (İçel, Adana, Osmaniye, Hatay) bölge mekânı bütününe topluca içerecek; daha ayrıntılı düzenlemelere ilke düzeyinde karar aktarımları yapacaktır.

“Adana kent bütünü planlama çalışmaları”na aktarılabilecek bölge planlama kararları kapsamında öncelikle, “Adana büyük kentinin, Çukurova bölgesi içinde en büyük merkez ve çekim odağı olarak yükümleneceği işlevsel yapıda yakın ve uzak erimde ne tür değişimler bekleneneceği; başka deyişle, kentsel gelişme senaryolarına aktarılabilecek ‘yeni kentsel kimlik’;” “Çukurova bölgesinde yer alan il ve ilçe statüsünde tüm kentsel yerleşme ve gelişme odaklarının özgün nitelikleri ve etki alanları-hinterlandlarına göre aralarındaki görev dağılımı” gibi belirleyiciler tanımlanabilir.

“Benzer biçimde bölgedeki her iki limanın ve lojistik merkezlerin, hinterlandları ve uluslararası hizmet sunumları dikkate alınarak yeniden tanımlanacak bölgesel ulaşım sistemleri ve önemli bir terminal noktası olarak modlar arası yapılacak değişim ve aktarmalarda Adana’nın değişen rolü; giderek, Çukurova bölgesi ölçeğinde üst düzeyde geliştirilecek kentleşme, sanayileşme, enerji ve çevre politikaları gibi belirleyicilerin “Metropolitan alan kent bütünü planlaması”na aktarımları önemlidir.” (Bilsel & Bilsel; 2011)

Adana kent bütünü mekânı düzenlemeleri için bu etkileşimi daha somut biçimde anlatarak araştırmamızı sonlandıralım:

- Adana kent bütünü, bölgesi içinde yakın ve uzak gelecekte üstleneceği işlevler açısından, çevresel değer ve kaynak varlığı ve tarımsal eşikler aşılmadan ne kadar daha kentsel nüfusu barındırabilecek potansiyeli olduğu;
- Buna bağlı olarak, yer seçimi, yerleşme, konut, erişim-ulaşım politikaları açısından, geliştirilecek alternatif kentsel gelişme modelleri arasından, merkezde yoğun kompakt mı, yoksa komşu yerleşmeler - satelitlerde dağınık bir genel yerleşme deseni mi seçileceği;
- Adana’nın, geleneksel tarım ve endüstri kenti hüviyetini değiştirerek, bölge merkezi olma potansiyelinin geliştirilmesinde, kentsel gelişme senaryolarında, üniversite-araştırma-eğitim, kültür endüstrileri- kültür-turizm... gibi ne tür bir kentsel kimlik kazanabileceği;
- Kentsel nüfusun ve kentsel kullanımların bölgesel ve kentsel mekân bütününe dağılımı ve olası kentsel yenileşme (dönüşüm yerine) ve endüstrinin desantralizasyonu kararlarına yönelik hangi stratejik hedeflerin olduğu;
- Akdeniz kıyı bölgesi koruma kuşaklarıyla, su havzaları-barajlar, doğal ve kültürel değerlerle yaban hayatı koruma-üreme-yaşam alanları, çevresel kaynaklara ilişkin hangi stratejiler ve politikalar olduğu;
- Bölgede oluşturulan alternatif ulaşım modları raylı sistemler, otoyollar, limanlar ve hava alanları ilişkileri gözetilerek, yeni sistemlere geçişin ya da yeni ulaşım arterlerinin kısa erimde gerekip, gerekmediği;
- Çukurova bölgesinde denizden ve deniz ulaşımından daha çok yararlanma politikaları geliştirme, Akdeniz kıyı kuşağı ve göllerde su sporlarını geliştirme politikalarının Adana kent bütününde yansımaları gibi ilke düzeyinde alınmış - alınacak kararların kent bütünü planlamasında ne denli önemli olduğu kolayca anlaşılır. ■

KAYNAKLAR

- Bilsel, A. A., & Bilsel, S. G., (1994) “Sistem ilişkileri içinde Metropolitan Bölge, Metropolitan Alan, Büyük Kent Bütünü Kavramlarına Bakış ve Büyük Kent Planlamasında Yeni Akılcı Yaklaşım”; 4. Ulusal Bölge Bilimi / Bölge Planlama Kongresi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Haziran 1994, Trabzon.
- Bilsel, A. A., & Bilsel, S. G., (1996) “Planlama - Uygulama Sürecinde Yeniden Yetki Dağılımı, İl - İlçe - Büyükkent Kurulmasında Ölçütler Üzerine”; 6. Ulusal Bölge Bilimi / Bölge Planlama Kongresi, Gazi Üniversitesi, Ekim 1996, Ankara.
- Bilsel, A. A., & Bilsel, S. G., (2011) “Adana Büyükşehir Belediyesi Nazım İmar Planı Revizyonu Konusunda Görüş ve Öneriler”, Adana B.Kent Bütünü Nazım Plan Revizyonu çalışmasına ilişkin olarak TMMOB

Mimarlar Odası’nın isteği üzerine Adana Büyükşehir Meclisi’nde yapılan sunum, çoğaltılarak dağıtılmıştır. Mayıs 2011, Adana.

Bilsel, A. A., & Bilsel, S. G., (2013) “Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ‘Plan Yapım Yönetmelik Taslağı’na ilişkin Görüş ve Öneriler. Basılı olmayan sunum, Nisan 2013, Ankara.

NOTLAR

1. TMMOB Şehir Plancıları Odası Büyükşehir Belediyesi Kanunu Değişikliği Değerlendirme Raporu (10.10.2012)
 2. TMMOB Şehir Plancıları Odası, ... “On üç Büyükşehir Belediye- si Kurulması ve Büyükşehir belediye sınırlarının İl sınırlarına kadar genişletilmesi”ne ilişkin “Büyükşehir Belediye Kanunu Değişikliği Tasarısı” üzerine değerlendirme raporunu 12 Ekim 2012 tarihli basın açıklamasıyla kamuoyu ile paylaşmıştır.
 3. 6 Aralık 2012 gün ve 28489 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve KHK’lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” (6360 Sayılı)
- Bu kapsamda, “Metropolitan alan büyük kent bütünü”, “Büyük bir kentin yakın etkisi altında olan, kentsel yerleşmenin sürekli bir görünüm sergilediği, kent merkezi ile gündelik sıkı ilişkileri belirlenen birden çok sayıda kentsel, kırsal yerleşim birimini içine alan bir alan” olarak belirlenmiştir. “Metropolitan bölge” ya da “Metropolitan alt bölge” kavramı ise, daha geniş çerçevede, toplumsal, ekonomik yaşam biçimi ile ilişkilendirilerek bir dizi ölçütte değerlendirildiğinde, “Büyük kentin etki alanı içinde olduğu belirlenen büyük bütün” olarak tanımlanıyor; ilçe sınırları temel alınarak belirlenen bu alan içine, büyük kentin bulunduğu il ya da ilçe merkezine komşu diğer il ve ilçeler girebiliyordu.

Bu iki kademeli anlatımdan farklı bir değerlendirmede ise, “Metropolitan bölge” (Region métropolitaine) ve “Metropolitan alan” (Metropolitan Area), “Aynı kavramın iki ayrı dilde söyleniş olarak tek bir tanımla karşılanmış olup, “Öztekni büyük kentin etkisi altında olan, büyük ölçüde sürekli kentleşmiş alan”, “Sınırlarını doğal koşullardan ya da yasa-tüze kurallarından çok, ekonomik bağımlılık ve gündelik gidiş-gelişlerin belirlediği alan” olarak açıklanmaktadır. Keleş, R., (1980) “Kentbilim Terimleri Sözlüğü” TDK.

Daha yeni tarihli ve kapsamlı bir tanımda, “Metropolitan alan”, “Hem kente doğru odaklanan, hem de kent dışına doğru saçılan sosyo-ekonomik güç ve yapılanmaların oluşturduğu ve biçimlendirdiği en az bir metropolitan kent ve onun sosyal ve ekonomik etkisindeki uydu ve çeper kentlerin, çok merkezli bir dokuda, çok yönlü ulaşım ilişkileri ile birbirine bağlandığı; küresel ölçekte eklemelenme kabiliyeti olan, sınırları yasa ve yönetmeliklerle tanımlı kentsel alandır” Ocakçı, M., (2012) “Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük” (Der.: Ersoy, M.)

“Megapol” ya da daha uzun betimlemesiyle “Megalopolis” kavramına gelince, bu deyim, “Ülke ölçeğine yaklaşan bir kentsel büyüklük”, “Süreklilik gösteren metropolitan alanlar bütünü ya da kümelenmesi” olarak tanımlanmaktadır. Böylesine büyük bir kentsel alan sürekliliğinin en az iki yakın metropolitan alan tarafından birlikte oluşturulması söz konusudur. Gottmann, J. (1961)’den Ocakçı, M., (2012) “Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük” (Der.: Ersoy, M.)

Günümüzde planlama yazınında sıkça yer almaya başlayan “Kent-bölge” ya da “Bölgesel kent” kavramı ise, “Bir büyük kentin, sınırları dışına taşarak çevresindeki kentsel, yarı-kentsel alanları da içine alan stratejik bir yönetim kademesi olarak tanımlanmakta;” “...Küresel ekonomiye artan bir şekilde eklemelenen ve bu süreçte yapısal dönüşümler geçiren metropollerin ‘kent bölge’ olarak adlandırıldıkları görülmektedir.” Eraydın, A., (2012) “Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük” (Der.: Ersoy, M.)

4. Bu konuda 70’li yıllarda Britanya’da yapılan “Yerel Yönetim Reformu” (Local Government Act, 1972) örneklenebilir:

Radcliffe-Maud Komisyonu’nun önerisiyle yerel yönetim sınırlarının yeniden düzenlenmesi amacıyla “iki katmanlı” (Two-tier system) adı verilen sistemin getirilmesidir. Buna göre, düzenlemeden önce ayrı ayrı tanımlanan ve tarihsel oluşum içinde geleneksel yerlerini koruyan “shire counties” ve bu kapsamda tanımlanan “Urban” ve “Rural districts” ile bunlardan farklı karakteristiklerde kentleşmiş büyük bütünlere oluşan “County boroughs” bulunmaktadır. Yerel yönetim reformu (1972) sonrasında ise, önceki farklı ikili yapı üst üste oturtularak, yönetim sınırlarının yeniden düzenlenmesiyle yeniden oluşturulan ikili dizinde, “Metropolitan counties” ile “Shire Counties” ve “Districts” ayrılarak yeniden tanımlanmıştır. Burada her iki dizinde de, “County” düzeyinde stratejik planlama ve onay yetkisi üstlenilirken, “District” düzeyine yerel planlama sorumluluğu bırakılmıştır. Sistemin en tepesinde bakanlığın (Dept. of Environment) bazı rezerv güçleri saklı tutulmaktadır.

“Local Government Act” (1972), HMSO.

YEREL YÖNETİM SEÇİMLERİNE DOĞRU İLKELER VE STRATEJİLER

Alper ÜNLÜ

Mimar

Prof. Dr.

İstanbul Teknik Üniversitesi

Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi

"Teknokrat bir adayın, bu mimar ya da mühendis olabilir, bence en zayıf olduğu konu sosyal ve ekonomik konuları algılamasıdır. Özellikle adayın projeleri sadece fiziksel problemlerin çözümü sadece alt yapı ile ilgili çözümler olamaz. Projelerin bir yarısı da sosyo-ekonomik problemleri çözenler olmalıdır. Hatta bu tarz projelerin halk tarafından teknik ve fiziki olanlardan daha net algılandığı kanısındayım. Aday bu anlamda meslek körlüğü içinde olmamalıdır."

Bu yazımı geçmişteki kısa ama yoğun geçen bir siyasi deneyimimden faydalanarak kaleme almak istedim. Yazıda ortaya konulan alt başlıklar "yerel yönetim seçimleri"nin ülkemizdeki görünümü ya da bu görünümünden ortaya çıkan sorunlardır. Bu başlıklar çerçevesinde özellikle "mimar" yerel yönetim başkan adayları ile ilke ve stratejiler konusunda ön bir tartışma platformu da sağlanmaktadır.

Bu yazıda alt başlıklar ağırlıklı olarak birinci planda evrensel ilkeleri ele almakta, "yerellik / yerel yönetim" olgusunu temelde ele almakta, ikinci planda ise "yerel yönetime adaylılıkla" ilgili şu anda ülkemiz kentlerinin sorunlarını ve adayın bu sorunlara yaklaşımında oluşturabileceği stratejileri tartışmaktadır.

"Yerel Yönetim" Olgusu Bir "Yerellik" Sorunudur

Bu başlığa bakarak içeriği anlamak son derece olanaklı olsa da yaşamımda "yerelliğin" ne denli önemli bir konu olduğunu yaklaşık 30 yıl önce yurt dışında bir doktora dersinde anladım. Bu ders, Jack Galbraith'in "bağımlılık kuramı" ile ilgili idi. Galbraith, periferiden alt merkezlere akan ham maddenin daha sonra ülke metropellerine geçişini, buradan da dünya kentlerine giderek "işlenmiş madde" haline dönüşmesini ve bunun tekrar ürün olarak ham maddenin çıktığı alanlarda pazarlanmasını, bir bakıma dönüşümlü bu oyunu ve ham madde alanlarının bu dönüşümden hiç bir değer alamamasından bahsetmekteydi. Galbraith'in bu kuramı ABD'de derste yerelliğin ne denli önemli olduğunu bana göstermişti. O tarihten itibaren metropolden çıktıktan sonra kırlara, kırsal yerleşimlere, yerel olabilecek her yere, hatta kentin içine bile bu anlamda baktım. Kısacası Galbraith dünyamı değiştirdi.

Yerellik gerek kuramsal, gerekse de kılgsal olsun dünyaya "başka" bir bakış. Bu bakış bence evrensel, doğayı ve tarihi koruyan, insancıl ve demokrat bir bakış. Bu bakış ile birlikte bir "algılama" süreci... Bu cümlelerin bazen çok kitabı olduğunu da düşünmekteyim, ama yerel yönetime aday olan bir kişinin "yerellik" ruhunu içi-

ne sindirmiş, kalbinin bu ruh için atıyor olması bana göre birinci koşuldur. Aslında bu düşüncenin tüm kamu yöneticileri için geçerli olabileceğini de söyleyebiliriz. Çağdaş kamu yönetiminde "yerel yönetim"lerin merkezi yönetimlerden daha önemli birimler olduğu gerçeğinden hareket edersek, toplumun da algılamasında yerel yönetimler ilk sıraya oturmaktadır. Örneğin afetler sırasında roller ne denli farklı olsa da halk, bazen merkezi otoriteden beklentisini es geçerek, tüm isteklerini yerel yönetime doğru odaklamaktadır.

Halkın Beklentisi Hep "Yerel Yönetim'e Yöneliktir"

Tüm afetlerde yaşadığımız gibi, bunun dışında tüm beklentiler, ailenin işsizliğinden, aile içi sorunlara kadar tüm halkın beklentisi "yerel yönetim" başkanının bu sorunları çözmesidir. Danışmanlığım sırasında, bazı ailelerin ekonomik sıkıntı içinde olduklarını, günü kurtaramadıklarını gördüm, bazı iyi niyetli başkan yardımcılarının kendi ceplerinden para vererek yardımda bulunduklarını da gördüm. Özetle sosyal ve ekonomik yardımlardan, çocukların eğitimine, hatta yöredeki iş olanaklarının açılmasından, gece eğitimi ve kurslara kadar hemen her türlü yaşamla ilgili her olay "yerel yönetim" sorumluluğundadır. Ya da bunu bu özel konuda "bu bir Türkiye algılamasıdır" ya da "bu konuda Türkiye böyle düşünmektedir" şeklinde özetleyebilirsiniz.

Teknokrat bir adayın, bu mimar ya da mühendis olabilir, bence en zayıf olduğu konu sosyal ve ekonomik konuları algılamasıdır. Özellikle adayın projeleri sadece fiziksel problemlerin çözümü sadece alt yapı ile ilgili çözümler olamaz. Projelerin bir yarısı da sosyo-ekonomik problemleri çözenler olmalıdır. Hatta bu tarz projelerin halk tarafından teknik ve fiziki olanlardan daha net algılandığı kanısındayım. Aday bu anlamda meslek körlüğü içinde olmamalıdır.

Buradan hareketle, şöyle bir standart ve kamu yönetimine uygun bir düşünce türetilse de, örneğin merkezi yönetim ile yerel yönetimin konu alanları farklıdır dense de, bazı kaynakla-

rı merkezi yönetim, yöreye aktaracaktır dense de, halkın birincil istemi özellikle yerel yönetim doğrudur. Yerel yönetim başkanı bunu hep böyle algılamak zorundadır.

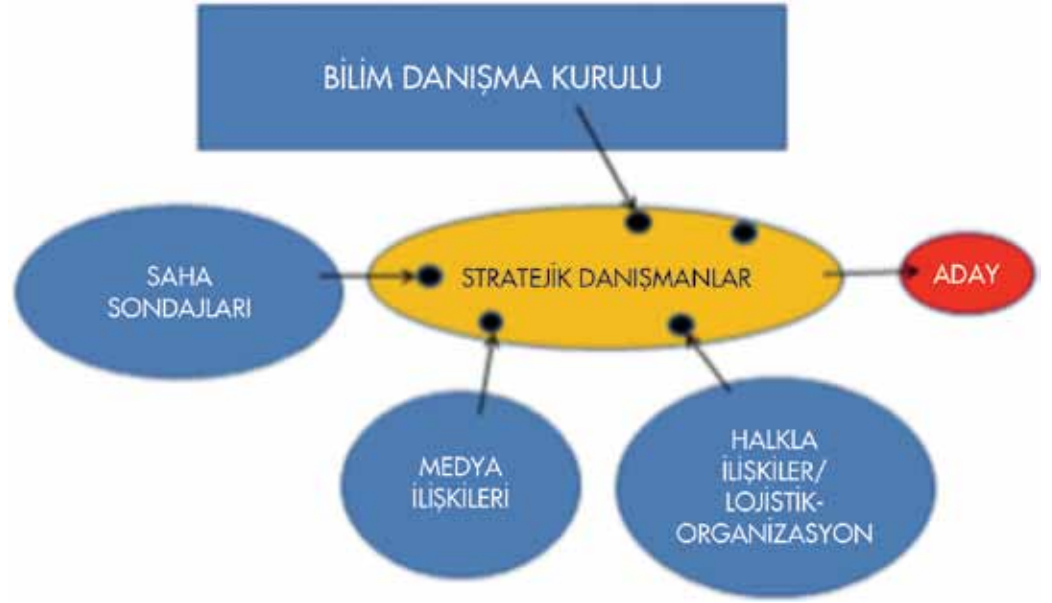
Türkiye Kentlerinde Başat ve Yerel - Kentsel Sorunlar

Yerel yönetime aday bir mimar olasılıkla şu problemlerin çözülmesini ilk önce günlüğüne yazacaktır. Bunlar ulaşım, çevre, afetler ve kentsel dönüşüm... Bu sorunlar gerçekten ciddi kaynak sorunları içermektedir. Bugün yerel yönetim bütçelerinin büyük bir kısmı temlik altında ve seçim sonrasında ise eksi bakiye göstermektedir. Tüm bu olumsuzluklara karşın, akıllı yatırımları ve kaynak kullanımları ile artı bakiye devredenlerin de olduğunu söylemek isterim. Burada herşey başkan ve ekibinin ciddi çalışmasına son derece bağlıdır. Eğer dönüp hemen her başkanın güncesinde bulunan yukarıdaki dört soruna kısaca bakarsak şu şekilde bir çıkarsama da yapabiliriz.

Kent içinde ulaşım yatırımlarında yerel yönetimler özellikle ulaşım etüdlerine ve fizibiliteye ağırlık vermek zorundadırlar. Bu son derece önemli aşama üzülmekle arkadan gelmekte, bu yüzden de yatırımlar gerçek amacına varmamaktadır. Özellikle transfer düğüm noktalarının tasarımıdaki hatalar, ulaşım araçlarında transfer konusunda ciddi boşluklar yaratmaktadır. Bu konuda yerel yönetimler niteliksiz kişi ve firmalarla çalışmaktadır. Benzer durum atıklardan su getirmeye kadar çevre alt yapı projelerinde de söz konusudur. Atıkların temizlenmesi konusunda ise kentlerimizde ciddi yatırımlara ihtiyaç vardır.

Afetler ile ilgili sorunlarımız ve bu sorunlarda merkezi yönetimin dışında yerel kaynakların olmaması ya da afetlerin hep merkezi yönetimin sorunu olarak algılamamız da çözülmesi gereken diğer bir roller ve sorumluluklar problemidir. Yerel çözümler ve yerel kaynak aktarımı özellikle afetler konusunda ele alınması gereken diğer bir konudur. Yerel yönetimler bu konuyu merkezi yönetim sorunu olarak dışlayamazlar. Çünkü afet olduğunda ilk kapıları çalınan yine yerel yönetimlerdir.

2012 yılında çıkan Kentsel Dönüşüm yasasıyla Türkiye kentleri çok da anlamlı olmayan, özünde "rant" olgusunu biriktiren ayrı bir dünyaya yelken açmış bulunmaktadır. Bu dönüşüm yasasını bağlı olarak, alt yapımız yoğunlaşmakta, alt yapımıza yeni yükler gelmektedir. Kentsel dönüşüm yerel yönetimlere ciddi bir yüküdür. Kentsel dönüşüm sonrası alt yapımız yenilenecek ve bu ciddi yükü yerel yönetimler karşılayamayacaktır. Alt yapı yükünü belirli bir paylaşım esasına göre yerel yönetimlere aktarabilecek bir

Şekil 1. Yerel Yönetim Seçimleri Aday Stratejik Çalışma Modeli Önerisi.

finansal modele ihtiyaç vardır. Böyle bir model mevcut yapımız içerisinde serbest yüklenici ve halk-konut girişimcileri için bir yük getirirse de burada önemli olan yerel yönetim kaynaklarının desteklenmesidir.

Seçime Doğru Yerel Yönetim Adayları İçin Bazı Stratejiler...

Yerel yönetim adayı öncelikle o yöreden değil, o yöreye "ait" olmalıdır. Yerel yönetim adayının yöre ile ilgili bilgisi ve "aidiyeti" ilk planda gözönüne alması gereken bir olgudur. Yöreyi bilmeyen ve tanımayan biri kişinin seçimde başarılı olması bence olanaksızdır. Yöreyi bilen ve tanıyan kişinin halk ile ilişkisi, onlarla konuları paylaşımı bir "halk adamı" olması son derece önemli bir özelliktir.

Yukarıda belirttiğim koşulların birincil olduğunu söyleyebilirim, ama bu yeterli değildir. Aday kesinlikle kendisinin hemen yanbaşıda "kontrol açıklığı" (span of control) diye tanımladığımız, en az üç ile en fazla yedi stratejik danışman ile beraber çalışmak zorundadır. Bu kontrol nüvesi, danışmanlar nüvesi ya da danışmanlar çekirdeği olarak da tanımlanabilir.

Danışmanlar çekirdeği konularında uzman, siyasi deneyime ve strateji olgularına sahip kişiler olmalıdırlar. Danışmanlardan biri kesinlikle bir bilim danışma kurulunu yönetmeli, kent ile ilgili projeleri süzgecinden geçirmeli, kent projelerini birer ürün gibi başkana sunmalıdır. Diğer danışmanlar sırasıyla, saha sondajları, medya ilişkileri, halkla ilişkiler, propaganda ve lojistikten sorumlu olmalıdırlar ve oradaki çabayı yönetmelidirler. (Şekil 1)

Aday yöreye göre elde edebileceği bir ekip ile çalışmalıdır. Bu ekibi baştan kurmalı, bu ekibin çalışma sistemini bozmamalıdır. Kontrol açıklığı

çok fazla kişiyi barındıramadığı gibi çok değişen esneklikte de olmamalıdır.

Son Söz...

Türkiye'de pek çok meslektaşımın aday olduğu yeni bir 2014 seçimleri yaşayacağız. Bu seçime hepsi yeni projelerle hazırlanacaklar. Bu projelerde mesleğimizin bizi kör ettiği sosyo-ekonomik olguları göz ardı etmemeliyiz. Daima dört başat konunun fiziki anlamda etkin olacağını ulaşım, çevre, afetler ve kentsel dönüşüm sarmalında projeler elde edileceğini kabul etmeliyiz, ama bu konuları sosyo-ekonomik ve kültürel konularla bilinçli ve iyi harman etmeliyiz. Kendimizi ve ekibimizi bu problemlerin çözümüne iyi hazırlamalıyız...

2014 yerel yönetim seçimlerinin ülkemiz ve meslek alanımız için başarılı olması dileğiyle... ■

KENTLER VE YEREL YÖNETİM ANLAYIŞI

Erkan KARAKAYA

Mimar

TMMOB Yüksek Onur Kurulu Üyesi

"Planlama süreçleri katılıma açık olmalıdır. Bugünkü mevcut yasalar ise bırakın planlama süreçlerine demokratik katılımı, planlamayı bile gereksiz görmektedir. Planlamanın kamu yararını gözetmesi, toplum çıkarını gözetmesi, ülke çıkarlarını gözetmesi, planlama karşıtı, planlama dışı rant için beklentilerin önünde ciddi engel oluşturmaktadır. Ulusal ve uluslararası çıkar çevreleri, mevcut hükümete ve onun belediyelerine baskı yaparak planlamaya, sağlıklı kentleşmeye ve önceden yer seçimi konusundaki karar verme kültürüne ciddi şekilde tavır almaya başlamışlardır. Planlama süreçlerine halkın katılımı ve bilimsel yaklaşım ancak şeffaf, katılımcı demokrasi anlayışının yerel yönetimlerde hâkim olmasıyla mümkün olacaktır."

Adana'dan Bir Görüntü.

Kentler; para ekonomisinin hâkim, tarım dışı istihdamın egemen olduğu, ileri teknolojilerin kullanıldığı, nüfus yoğunlaşmasının bulunduğu, daha yoğun eğitimin, sanatta çeşitlenmenin ve tarih bilincinin gelişmesinin yer aldığı yerlerdir.

Klasik sözlük tanımıyla giriş yaptığımız kent olgusu aslında bir süreçtir. Bu süreçte kentler hızlı bir değişim ve gelişim gösterirler, bu değişim ve gelişim sürecinde de toplumların yaşam standartları etkilenir.

Kentlerin varlıklarını olumlu bir şekilde sürdürebilmeleri için bugünkü hızlı kentleşme ortamında, doğru zamanda, doğru kararlar almaları gerekmektedir. Toplumsal ve kültürel değişimin sağlanmasında bu doğru zamandaki, doğru kararları alacak ve organize edecek yapılanmalar da kentlerde yerel yönetimlerdir.

Yerel yönetimlerinse karar ve uygulama noktasında en önemli ayağı belediyelerdir. Belediyeler mahalli ortamlarda kamu hizmetlerini kamu yararına yerine getiren kurumlardır.

Belediyelerin mahalli kamu hizmetlerini yereldeki yaşayan vatandaşlarına doğru olarak

sunma görevi vardır. Bu görevlerini bir siyasal temsiliyet ve temsili demokrasinin önemli bir kurumu olma çerçevesi içerisinde yerine getirirler. Bu özelliği ile de; belediyecilik ve belediyeler halka en yakın olan kurumlardır. Ayrıca da halkın demokrasi eğitiminde ve ulusal siyasi kadroların yetişmesinde de belediyelerin yadsınamaz önemi vardır.

Ülkemizde Belediyelerin Durumu

Belediyeler Cumhuriyet tarihinin belki de en demokratik yasası olan 1930 tarihinde çıkmış, 1580 sayılı yasayla yıllarca yönetilmişlerdir. Ancak aradan geçen uzun zamanda bu yasanın, bazı ayrıntılarında, gelişen kentlerin ve değişimin gerisinde kaldığını da söylemek yanlış olmaz.

AKP iktidarı 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu'nu çıkartarak 1580 sayılı eski Belediye Kanunu'nu değiştirmiştir. Ancak Belediye Kanunu'nun daha demokratikleşmesi beklentisine karşın, çıkan yasa ile belediyeler daha çok iktidarın vesayeti altına sokularak pek çok konuda yetkiler merkezi otoriteye aktarılmıştır. Bir de 2004 yılında AKP hükümetinin çıkardığı

Adana Hava Fotoğrafları. (Mesut Eray)

5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası var ki, bu yasa belediyeler arasında ciddi anlamda yetki kaosunu bünyesinde barındırmaktadır. AKP iktidarı çıkarttığı bu iki yasa ile belediyelerin işleyişini kendisine bağımlı kılmak adına düzenleme yapmaya çalışırken, yerel yönetimlerin demokratik yapısını alt üst etmiştir. Bu da yetmezmiş gibi 2012 yılında çıkarttığı 6360 sayılı yasa ile de katılımcı demokrasinin yerel birimleri ortadan kaldırılmış 1591 belde belediyesi kapatılarak, siyasi ikbal uğruna 16 olan büyükşehir belediyesi sayısı 29'a çıkartılarak, yerel yönetimlere anti-demokratik bir darbe yapılmıştır.

1580 sayılı yasaya dönüp çıktığı tarihlerdeki demokratik yapısına bir örnek vermek gerekirse 1930'lardan 1960'lara kadar olan uygulamada halk önce meclisi seçer daha sonra meclis toplanır, belediye başkanını kendi içinden seçer ve bu seçilen başkan bir yılın sonunda meclise hesap verir, veremez ise meclis başkanını değiştirir. Oysa günümüzdeki uygulamaya göre bir kent her durumda seçilen başkana 5 yıl katlanmak zorunluluğu içindedir.

Ülkemizde belediyelerin genel talebi yetki ve para meselesi olarak görül-

mekte ve taraflar konuya bu pencereden bakmakta. Oysa küçük büyük herkesin derdi yetki ve paradır, önemli olan bu yetki ve paranın doğru kullanılıp kullanılmayacağının güvencesidir ki bu da mevcut yasalarda olmayan sosyal demokrat ilkelerin hayata geçirilmesi ile mümkündür. Bu ilkeler belediye başkanlarının keyfiliğini, kamu kaynaklarının popülist bir şekilde savrulmasını önleyecek ve bugünkü yerel kralıklara son verecektir.

Belediyelerde bir bilimsel imar denetim sistemi de oluşturulmalıdır. Bugünkü imar yetkilerinde yerleşme doğru bir tespit olmasına karşın, hiçbir denetim mekanizmasına tabi tutulmamaktadır, uygulama tam bir arsa, arazi yağması şeklinde sürmektedir. İmar uygulamalarında kamu yararından çok kişi yararı ön plana çıkartılmakta, Mevcut belediyelerin meclisleri bu rant paylaşım planlarının dağıtıldığı organlar haline gelmişlerdir. Bu durum dürüst belediye meclisi üyeleri içinde bir sıkıntı oluşturmaktadır. Günümüzde belediyeler güven duyulmayan kurumlar olarak anılmaktadır.

Kentleşme Politikaları

Ülkemizdeki yerleşim birimlerine baktığımızda hep aynı fotoğrafla karşılaşırız, kimliksiz, kaçak yapıların hâkim olduğu, kentin her noktasında genel bir planlama ilkesizliğinin hissedildiği yerleşimler.

Türkiye'de kentleşmenin temel karakteri göçe dayalı bir nüfus ve yapı yığılması şeklindedir. Tabii bunun öncelikli sorumlusu da yerel yönetimlerdir demek yanlış olur. Öncelik, bölgeler arası gelişme dengesini gözetecek bir planlı kalkınma politikasını terk eden sağ siyasi tercihlerdir. Bu siyasi anlayışın yerel yöneticileri ise imar rantının çekiciliği ve yapılaşmadaki başıboşluğu özendiren tutumlarıyla bu sağlıksız süreci desteklemişlerdir.

Kentleşmenin sağlıklı olabilmesinin bir temel kuralı vardır, o da planlamadır. Planlamanın ise çok önemli dayanakları vardır, planlama bilimsel bir olgudur, bilimsel bir eylemdir, bilimsel bir davranıştır. Planlama geleceğe karar vermektir. Peki, bu planlama kimin içindir, kentte yaşayanlar için olmakla birlikte bugün yaşayanlardan sonra yaşayacak herkes içindir. Herkes için olan bir şeyin de demokratik olması gereklidir. Bu nedenle planlama süreçleri katılıma açık olmalıdır. Bugünkü mevcut yasalar ise bırakın planlama süreçlerine demokratik katılımı, planlamayı bile gereksiz görmektedir. Planlamanın kamu yararını gözetmesi, toplum çıkarını gözetmesi, ülke çıkarlarını gözetmesi, planlama karşıtı, planlama dışı rant için beklentilerin önünde ciddi engel oluşturmaktadır. Ulusal ve uluslararası çıkar çevreleri, mevcut hükümete ve onun belediyelerine baskı yaparak planlamaya, sağlıklı kentleşmeye ve önceden yer seçimi konusundaki karar verme kültürüne ciddi şekilde tavır almaya başlamışlardır. Planlama süreçlerine halkın katılımı ve bilimsel yaklaşım ancak şeffaf, katılımcı demokrasi anlayışının yerel yönetimlerde hâkim olmasıyla mümkün olacaktır. ■

Adana'nın İlk İmar Planı.

KENT - KENTLİLİK ve DEMOKRASİ

Bahattin ŞAHİN

Mimar

TMMOB Yürütme Kurulu üyesi

"Yeni bir yerel seçim öncesinde 'Başka Bir Adana İçin' olumlu adımların atılması, daha yaşanabilir niteliklere kavuşması katılımcı, demokratik, etkin bir yerel yönetim ile mümkündür. Tüm bu sorunlara ve olumsuzluklara karşın, demokratik katılımın sağlandığı yerel yönetimlerin oluşturulması ve çözüm üretilmesi olanaklıdır. Bugün, kentlerimizin ve toplumun yerel seçimlerde ihtiyacı olan temel yaklaşım, 'toplumcu demokratik ve halkçı bir yerel yönetim' anlayışıdır. Bu anlayış, katılımcılığın önünü açan, toplumun değişik kesimlerine, karar alma, uygulama ve denetleme süreçlerinde söz hakkı tanıyan politika ve uygulamaların hayata geçirilmesidir."

Kentler, bilginin ve kültürün üretildiği / paylaşıldığı / geliştirildiği yerlerdir. Bu nedenle demokratik örgütlenmenin de beşiği sayılır. Bu tespit ile yerel yönetimlerin; katılımcılığı sağlayan, kentsel sorunların toplumun tüm katmanlarının mutabakatı ile çözüleceğine inanan, hesap vermeye ve denetime açık, gücünü halktan alan yönetim tarzı olmaları gerekir. Yerel yönetimlerin işleyişlerinde insan haklarına ve evrensel demokrasi ilkelerine saygılı bir anlayış koşulsuz olarak benimsenmelidir.

Kentlerimizde birikmiş olan sorunların aşılması, sağlıklı kentsel çevrelerin oluşturulması ve kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesi temel hedef olmalıdır. Toplumun büyük bölümünü dışlayan, halkın katılım ve denetimine kapalı mevcut yerel yönetim biçimleri terk edilmelidir. Ayrıca kent halkını, emek ve meslek örgütlerinin demokratik katılımını sağlayacak bir anlayışın geliştirilmesi öncelikli temel ilke olmalıdır.

Demokratikleşmenin başlangıcı olan yerel yönetimler halkın katılımına, taleplerine, denetimlerine açık olmalıdır. Halk, yerel yönetimin kendi yönetimi olduğunu benimseyebilmelidir. Belediye meclis toplantıları, halka açık olmalı ve alınan kararlar duyurulmalı, plan-proje-program-bütçe konularında halk sürekli olarak bilgilendirilmelidir. Halkın bu kararların alınmasına ve uygulanmasına doğrudan katılmış olması, yerel yönetimlerle birlikte ülke demokrasisini de geliştirecektir.

Kentler ve yerel yönetimler ülke politikalarının doğrudan uygulama alanıdır. Bu nedenle kentler ve yerel yönetimler siyasetin ve sermayenin de ilgi odağındadır. Sermaye birikim sürecinin değişimi, büyük sermayenin kentsel rant alanlarına yönelmesi, kent mekânı üzerindeki ilgisi ve yatırımları giderek artmaktadır. Siyaset ve sermaye kesiminin bu ilgisi, maalesef kent mekânına ve kentsel yaşama olumlu yönde yansımamaktadır. Başta belediyeler olmak üzere, devlet kurumlarının tümü; kentte yaşayanların refahını önemsemek yerine, sermayenin ihtiyaçlarına yanıt veren bir yaklaşım ve uygulamayı benimsemektedirler. Bunun sonucunda da "HALK" kavramı yerine "MÜŞTERİ" kavramına

dönüşen bir yönetim anlayışı giderek pekişmektedir.

Kent yönetimleri küresel kapitalizmin ve rant ekonomisinin önünü açmak yerine; toplumun refahı, sağlığı ve birlikte yaşam kültürüne öncelik verecek bir yönetim anlayışını benimsemelidir.

Siyasi partilerin genel ve yerel seçimlerde aday belirleme yöntemleri demokratik değildir. Bu durum adayları kent sorunlarına çözüm üretme yerine, adaylığa karar verici siyasi partilerin genel merkez kapılarında ikna / kulis çabaları içine girmeye zorlamaktadır. Kente yararlı olacak birçok kişi bu yüzden aday olmaya uzak durmaktadır.

Siyasetin görevlerinden biri de kent sorunlarına çözüm üretmektir. Ülkeyi yönetmeye talip siyasi partilerimizin yerel örgütleri kente ve kent yaşamına ilişkin özgün politikalar üretmeli, uzmanların ve ilgili meslek kuruluşlarının ürettiği çalışmalarından yararlanmalıdır.

Bugün kentlerimize baktığımızda, barınma, altyapı, ulaşım, enerji, sağlık, eğitim, kültür ve çevre, konularında sorunlar bulunmaktadır. Aynı zamanda, kentlerimiz, deprem, sel, heyelan ve yangın gibi afetlere de hazırlıklı değildir. Bu durum bugüne kadar izlenen, toplumsal çıkarları göz ardı eden ve insan yaşamını hiçe sayan yerel yönetim politikalarının yetersizliğinin en açık göstergesidir.

Bugün içinde yaşadığımız kentlerin mekânsal ve çevresel bağlamda, niteliksiz yapılaşmasının, sağlıksız büyümesinin ardında; piyasa güçlerinin kent ölçeğinde tek egemen olduğu siyasal zeminin yaratılması ve sadece arazi rantına endekslenmiş, bu rantı sahip olacak çokuluslu şirketlerin kendi çıkarları doğrultusunda geliştirerek kontrol ettikleri bir kent ekonomisi anlayışı bulunmaktadır. Bu anlayışın ortaya çıkardığı sürekli ve plansız büyüme mekâna, enerji, ulaşım, su, çöp, atık su gibi teknik altyapı hizmetlerinin yetersizliği ve eğitim, sağlık, kültür tesisleri, açık yeşil alanlardan yoksun yerleşim alanları olarak, toplumsal alanda

da sosyal yarıma, ayrışma ve kültürel yozlaşma olarak yansımıştır. Gelir eşitsizliğini, sosyal kutuplaşmayı, mekânsal ayrışmayı, kentsel gerimi arttırmaktan başka bir şeye yaramamış sorunlar çeşitlenmiş ve derinleşmiştir.

Yerel idarelerce yürütülen hizmetlerde kamu yararı önceliği sürekli ihmal edile gelmiş, yıllar içinde, otomobil öncelikli düzenlemelerle, kentler, yaya, engelli, yaşlı, yoksul kesimler için ulaşılabilir olmaktan çıkmıştır.

Kentlerde yaşayanların büyük bir kısmı barınma eğitim, sağlık ve beslenme gibi temel haklardan yoksun bırakılırken, başta su, elektrik, doğalgaz ve ulaşım olmak üzere temel kentsel altyapı hizmetleri ile eğitim, kültür, sağlık, çevre vb. alanlarda sağlanan sosyal hizmetler özelleştirilerek, ticarileştirilmekte; kamusal kaynaklarımız yerli ve yabancı tekellere aktarılmaktadır. Emekçilerin, yoksulların ve tüm ezilenlerin sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamdan tümüyle dışlandığı yıkıcı bir ortamda yoksulluk ve yoksunluk derinleşerek sürmektedir.

Kentsel dönüşüm ve yeniden yapılanma olarak adlandırılan süreçlerle belirlenen kent parçalarının, "kentsel dönüşüm" adı altında, içinde yaşayanlardan bağımsız, yeni imar hakları verilerek sermaye çevrelerine pazarlanması, özelleştirilmesi, satılması ya da tahsis edilmesi belli kesimler için "köşe dönme" aracı haline getirilmiştir.

Kentsel alanlardaki nüfus yığılmasının yarattığı sorunlarla birlikte, bütüncül planlamanın benimsenmemiş olması denetimsizlik, yanlış arazi kullanım politikaları, cumhuriyet tarihine koşut kaçak yapılaşma ve imar affı süreçleriyle de beslenmiş, sağlıklı, güvenli ve yaşanabilir kentsel çevreler oluşturulmamıştır. Özellikle ortak yaşam ve kentlilik bilinci geliştirilememiş, kentsel yaşam ve aktiviteler sadece ekonomik ilişkilere indirgenmiştir.

Kentlerde lüks konut alanlarının, alışveriş merkezlerinin yaygınlaşması kentleri bir arada tutan unsurları ve ortak kullanım alanlarını ortadan kaldırmaktadır. Kentler, giderek artan biçimde bütünlüğünü yitirerek birbirinden bağımsız ve ilişkisiz parçacıklara bölünmekte, varsıl ve yoksul kesimler arası ayrışma ve uzaklaşma fiziksel mekâna da yansımaktadır. Böylece sosyal kırılmalar hızlanmakta, bu kırık parçalarını toplumsal yaşama tehdit olarak geri yönlendiren süreçler de egemenler tarafından bilinçli şekilde yönetilmektedir.

Tüm bu olumsuz gelişmeler, kentte yaşayan farklı kesimleri farklı boyutlarda etkilemektedir. Kentlerimizde her geçen gün artmakta olan fiziksel engeller ve standartlara uygun olmayan mekânsal düzenlemeler yüzünden başta

engelli vatandaşlarımız olumsuz etkilenmektedirler. Sosyal devlet olmaktan çıkıp sadaka toplumuna dönüşen sosyal hizmet üretme anlayışından uzak birçok uygulama ile kentlerde yaşayan engelli vatandaşlarımızın var olan sorunlarına yenileri eklenmekte, yaşamları daha da zorlaştırılmaktadır.

Kentleşme - Planlama ve Adana

Kentleşme sürecinde yıllardır devam eden plansızlık ve denetimsizlik, yanlış arazi kullanım politikaları, kaçak yapılaşma ve imar aflarıyla Adana sağlıklı, güvenli ve yaşanabilir bir kent olma özelliğinden uzaklaştırılmıştır. Adana'da nüfus grupları arasında büyük yarımlar ve alt yoksulluk bölgeleri oluşmaya başlamıştır. Her geçen gün bu yarımlar daha da derinleşmektedir. Kuzey-Güney, Doğu-Batı ekseninde var olan çeşitli dil, din, eğitim, köken, sosyal ve ekonomik farklılıklardan kaynaklanan önyargı ve ayrımlaşmalara karşı, önleyici ve giderici çözüm yolları bulunup hayata geçirilmelidir.

Kentteki konu envanteri mevcut ve gelecek için öngörülen nüfus ışığında değerlendirilmeli; yeni yerleşim alanı, yoğunluk ve konut ihtiyacının irdelenmesi ile birlikte yeni projeler için veri alınmalıdır. Bugün öngörülen yoğunluklarla, tahmin edilen nüfustan daha fazlasını barındıracak imarlı alanlar mevcut olmasına rağmen, eski alışkanlıkla kentsel yayılma odaklı politikaların üretildiği görülmektedir. Arazi spekülasyonunu dışında hiçbir kesime fayda getirmeyecek bu anlayışın, çağdaş kentleşmenin güncel verileri ışığında temelden değiştirilmesi ve ekolojik, çevresel değer ve varlıkların zarar görmesini engelleyip, sürdürülebilirliği sağlayacak bir planlamanın programlanması gereklidir.

Yeni Adana düzenlemesi, sadece artan nüfusun yoğun konut alanlarında yerleşimine yönelik spekülatif çözümler getirmiştir. Kentin, yeni ve organize olmuş birkaç merkeze, yeşil alanlara, sportif faaliyetlere ait komple tesislere, konut aralarında yer alan çocuk bahçelerine gereksinimi vardır. Kentin tek merkezlilikten kurtarılması ve mahalle, semt, ilçe, kent merkezleri hiyerarşisinin Adana'ya kazandırılması gereklidir. Günümüzde kaybolma riski taşıyan mahalle ve çevre ile ilgili aidiyet kavramlarının; mahallelerde seçilecek alanlarda, meydan, park, okul, sağlık ocağı vb. tesisler etrafında yeniden canlandırılması mümkündür.

Bu çerçevede öncelikle her bir merkez ilçe için idari, ticari ve serbest zamanları değerlendirilmeye yönelik tesisleri içeren bir merkezi iş alanı planlanarak hayata geçirilmesi gerekir. Adana'nın bir "meydanı" yoktur veya yetersizdir. Mevcutta sadece gar binası önündeki boşluk kullanılmaktadır. Toplantı, yürüyüş ve kutlama-

lar sırasında sürekli kullanılan bu yer ve diğer bazı kavşak ve yolların kapatılmasından dolayı, kentin zaten zayıf olan ulaşımı, bir kez daha felç olmaktadır. Kente kişilik ve genişlik kazandıracak "kent meydanları" yaratılmalıdır.

Yıkılarak yerine AVM ve konut yapılması düşünülen ve bir kamusal alan olan, Adana 5 Ocak Stadyumu yerinin kentsel sorumluluk bilinciyle, halka açık bir şekilde kamu yararı gözetilerek yeşil alan olarak değerlendirilmelidir.

Özetle; Adana'da katılımcı ve demokratik yerel yönetim anlayışı eksiktir. Plansız kentleşme ve denetimsizlik yıllardır devam etmektedir. Tarım arazileri amaç dışı kullanılmakta, yapılaşmaya ve rant uğruna feda edilmektedir. Ulaşımı düzenleyecek bir "ulaşım master planı" eksiktir. Adana giderek kent kimliğini yitirmektedir.

Yeni bir yerel seçim öncesinde "**Başka Bir Adana İçin**" olumlu adımların atılması, daha yaşanabilir niteliklere kavuşması katılımcı, demokratik, etkin bir yerel yönetim ile mümkündür. Tüm bu sorunlara ve olumsuzluklara karşın, demokratik katılımın sağlandığı yerel yönetimlerin oluşturulması ve çözüm üretilmesi olanaklıdır.

Bugün, kentlerimizin ve toplumun yerel seçimlerde ihtiyacı olan temel yaklaşım, "**toplumcu demokratik ve halkçı bir yerel yönetim**" anlayışıdır. Bu anlayış, katılımcılığın önünü açan, toplumun değişik kesimlerine, karar alma, uygulama ve denetleme süreçlerinde söz hakkı tanıyan politika ve uygulamaların hayata geçirilmesidir. ■

BÜYÜKŞEHİRLER GENİŞLERKEN...

Cüneyt K. ERGİNKAYA

Şehir Y. Plancısı

"Büyükşehir Kent Konseyi ile ilçelerde kurulmuş ve kurulacak Kent Konseylerine de büyük sorumluluk ve görev düşmektedir. Bu konseyler birbirleri ile koordineli çalışmalı belirli konularda idarenin alacağı kararları yönlendirecek bilgileri önceden hazırlamalıdır. Yapılacak her şeyin akıllı ve uygulanabilir bir planlama gerektirdiğini, bu konuda ise geniş bir planlama yapmadan acele etmenin topluma sonradan ağır bedeller ödeteceğini unutmamalıyız."

Planlamanın amacı bir işin en düşük maliyetle, en etkili ve verimli bir şekilde yapılacağını önceden kestirilmesidir. Buna göre yapılacak olan bir işin veya bir faaliyetin ne zaman, neden ve nasıl yapılacağını bizlere gösterebilmek için önceden hazırlanması gereklidir.

Ülkemizde, 2004 yılında yürürlüğe konulan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu Büyükşehir belediyelerinin sınırlarını, Türkiye'nin 1960'lı yıllardan beri geliştirdiği şehir planlama alanındaki zengin bilgi birikimine saygısızlık ederek *pergelle çizilen yarıçap ölçütü* üzerinden belirlemiştir. Adana için bu 30 km.dir.

Bu kolaycı yaklaşım hoşla gitmiş olacak ki, bu sefer 6360 sayılı Yasa ile sadece *nüfus kriteri ve idari sınır dikkate* alınmış ve Büyükşehir sınırı il sınırlarına kadar dayandırılmıştır. Böylelikle, il içerisindeki tüm açık kırsal alanları ve köyleri de kapsayan bir "Büyükşehir" tanımı yapılmış olup bu sınırlar içerisinde kalan alanların da tümü **Kentsel Alan** olarak kabul edilmiştir.

Buna göre aralarında uzun yıllara yayılan belediyeçilik deneyimine sahip çok sayıda merkeze uzak belde, mahalle statüsüne geri çekilerek belediyeleri kapatılmıştır. Kırsal yaşam biçimleri ve alışkanlıkları yok sayılmakta, gerek vergi, gerek idari vb. avantajları da ellerinden alınmaktadır. Üstelik bu işler için açık bir gerekçe bile konmamıştır.

Sonuçta oluşturulmak istenilen görüntü şehircilik mesleğinde "Sahte Kentleşme" (Pseudo Urbanism) denilen bir olguyu işaret etmektedir. Bu da maalesef kente gelen nüfusun yeterli yerleşim alanı ile iş sahası bulamaması yüzünden 1950'lerden beri sıkıntısını çektiğimiz "*çarpık kentleşme*"nin başka şekillerine zemin hazırlayacaktır.

Böyle bir oluşumda kentli sayılmanın özellikleri ile sorumlulukları konusunda ne idareler ne de halk henüz yeteri kadar bilgilenmiş ve hazırlanmış görünmemektedir.

Örneğin kırsalda yapı yapmak ile kentte yapılaşmak çok farklı kurallara tabidir. Gerek teknik personel ve araç-gereç, gerekse kırsal yerleri yönetim bilgisi ve idarecisi yönünden hazırlıksız yakalanan yeni büyükşehir belediyeleri ile halk bu sorunu nasıl çözeceklerdir?

Keza ticari hayattaki vergi sistemi de büyükşehirlerde farklıdır ve katsayıları daha fazladır. Bunlarla ilgili olarak da henüz bir ayarlama yoktur. Herhalde nasılsa ses çıkartmazlar diye düşünülmektedir.

Dahası sosyolojik anlamda kırsal ve kentsel yaşam biçimleri çok ayrı iken ve de kentlerde kırdan kente göçün sosyolojik sorunları da henüz çözümlenmemişken yenileri ile nasıl uğraşılacaktır?

O zaman neden bunu yapıyorlar? Çok basit. Kentlerde tatlı olan arsa rantı bitti. Bu sefer yer açmak için önce Kentsel Dönüşüm diye bir uygulama getirdiler. Ve bunu da "eskileri yıkıyoruz

yenileri veriyoruz" diyerek halka pazarladılar. Güya kentlerin eskiyen dokularını yenileyeceklerdi. Bu dokular nedense hep konut veya AVM yapılmak için yenilendi. Oysa kentlerde idari, yapılar da var, hele hele sosyal amaçlı kültür vadileri, kongre merkezleri, okullar ve de yeşil alanlar da var. Onlar hiç gündemde bile değil.

Şu anda bu işleri yapan idareciler memnun, çünkü yeni arsalar yaratıldı, bolca yüksek yüksek inşaatlar yapıldı, rantlar paylaşıldı. Tabiatıyla bazıları halinden çok memnun ama ya buralarda oturanlar? Onlar acaba yarın bu bölgelerdeki eksiklikler için ne diyecekler?

Henüz sakinlerin bu yeni alanlarda yaşamları yeni olduğundan sosyolojik kaynaşmalar veya ayrışmalar ile mimari ve mekânsal analizler gibi araştırmalar için vakit daha erken.

Kent içerisindeki bu hareketler sonucunda yaratılacak uygun arsalar hızla azalmaya başladı. Bu durumda halen içerisinde insanların oturduğu ancak kentin kenarlarında, köşelerinde kalmış bazı arsalar ile çevre ilçelerde veya beldelerde bulunan uygun alanlar da ilerideki gelişmeler için kontrol altına alınarak saklanabilmeli idi.

Bunların arasında hazine mallarının büyük çoğunluğu oluşturduğundan eminim. Ayrıca artık kent bölgesi olunca ahırlara ve de otlaklara, köylerin malı olan geniş meralara da gerek yok. Eh, onları da ileride konut alanlarına dönüştüreceğiz. Nasılsa herkese 5 çocuk dayatması ile Türkiye'de aile büyüklüğü ortalamasının 5,2 kişiden 7-8 kişiye çıkması kaçınılmaz olacağından sonuçta bu yasanın yazılmayan gerekçesinin halk dili ile "atarsın bir örtü altında kalanlar bizim olur" diye düşünülmüş olması kuvvetle muhtemeldir.

Yoksa ne için bu acele? Bu hazırlıksız yapılanma? Bunca telaş?

Peki, bizler ne yapacağız? Yasa çıktı ve önümüzde seçimler var. Burada da bence bizlere düşen iki şey var. Birincisi seçimlerde bu tehlikeyi bertaraf edebilecek nitelikte adayları seçmeye çalışmamızdır. İkincisi de bu yeni bölgelerde sürekli teyakkuzda olmak ve halka kamunun yaratacağı sıkıntıları göstermek ve giderebilmek çabaları için yerellerdeki tüm sivil oluşum ve inisiyatifler de şimdiden örgütlenmeye başlamaktır.

Büyükşehir Kent Konseyi ile ilçelerde kurulmuş ve kurulacak Kent Konseylerine de büyük sorumluluk ve görev düşmektedir. Bu konseyler birbirleri ile koordineli çalışmalı belirli konularda idarenin alacağı kararları yönlendirecek bilgileri önceden hazırlamalıdır.

Bu durumda yazının başında verilen planlama tarifi için uygulanması kaçınılmaz olmaktadır.

Yapılacak her şeyin akıllı ve uygulanabilir bir planlama gerektirdiğini, bu konuda ise geniş bir planlama yapmadan acele etmenin topluma sonradan ağır bedeller ödeteceğini unutmamalıyız. ■

ADANA'NIN BÖLGESEL VE KENT İÇİ ULAŞIM PLANLAMASININ GEREKLİLİĞİ

Tevfik YILDIRIM

Uzman Şehir ve Bölge Plancısı

"Kent içi yollar, vücudu besleyen kanı taşıyan damarlar gibidir. Damarlardaki tıkanıklık ya da yanlış yönlendirmeler vücudu yıpratıp ölüme sebep olabilir. Adana'mızda maalesef çok tıkanmış damar ve yanlış yönlendirmeler mevcuttur. Bir an evvel nazım plandaki ana taşıyıcı yollardan başlayarak en detay yollara kadar fizibilite çalışmaları yapılmalıdır. Kent içi ulaşım altyapısının geliştirilmesi, kentlinin günlük zaman bütçesinde, yolda harcadığı zamanı etkin kullanımına yol açacaktır. Bu altyapı üzerinde etkili bir metropol içi ulaşım hizmeti verilmesi, kişilerin yol harcamalarını düşürecek, kentteki yaşamı kolaylaştıracaktır. Alternatif yolların bilinmemesi, yönlendirmelerin yeterince yapılmaması hep aynı anayol ve kavşakların kullanılmasını arttırmaktadır."

Ulaşım Planlaması ve Ülkemiz Uygulamalarındaki Durumu Nedir?

Plansız büyüyen şehirlerimizde oluşan fiili yapılaşma neticesinde insanların ev, iş, okul arasındaki günlük dolaşımlarını çözmek için geliştirilen ulaşım çözümleri idareleri zorlamaktadır. Kentlerde ulaşım sisteminin oluşturulması, geliştirilmesi ya da sorunların giderilmesi için, belirli kısıtlar altında hedef ve amaçlara en uygun (optimum) çözümü sağlayan yapısal ve işletme çözümlerinin, mekân ve zaman içindeki düzenlenmesi işidir. Ulaştırma altyapısına yapılacak yatırımların, düzenlemelerin ve işletme yaklaşımlarının belirlendiği uzun erimli planlardır (Babalık Sutcliffe, 2012). Kentsel alanlardaki ulaşım sistemlerinin gelecekteki değişim öngörülerini elde etmek üzere geliştirilmiş bir yöntemdir (Kılıçaslan, 2012).

Ülke, bölge ya da kentlerdeki arazi kullanımının ve ulaştırma sisteminin planlanmasının amacı, bu mekânlarda oluşturulması ve geliştirilmesi istenen aktivite sistemlerini en uygun şekilde yerleştiren ve bunlar arasındaki yer değiştirmeleri en işler şekilde sağlayan bir yapının sentezi ni gerçekleştirmektir.

Dünyada Kentsel Ulaşım Planlaması - Tarihsel Süreç

1920'ler - İlk sistemli çalışma (ev anketleri ve taşıt sayımı), denizyolu ve demiryolu kararlarının bağımsız alınması - sorunlar.

1950'ler - Kentsel ulaşım planları (ABD, Avusturya, İngiltere, Kanada ...) Arazi kullanım ve ulaşım yapısı arasındaki etkileşimin analizi 6 aşamalı (veri toplama, tahminler, hedef tanımlama, ağ önerisi, test edilmesi ve değerlendirme) - maliyet, seyahat süresi, güvenlik odaklı.

1960'lar - Matematiksel modellerin kurulması (ulaşım mühendisleri), bilgisayar kullanımına bağlı modelleme, merkezi yönetim ve politika kararlarının kentleri etkilediğinin anlaşılması.

1970'ler - Enerji krizine bağlı olarak enerjinin etkin kullanımının sağlanması - talep yönetimi kavramı - maliyet odaklı (ulaşım sisteminin yönetimi).

1990'lar - Sürdürülebilirlik kavramı (erişilebilirlik, makro-ekonomik etki, çevresel etki, sosyal

eşitsizlik, arazi kullanım ve ulaşım sistemlerinin yönetimi odaklı) trafik yönetimi ve işletmenin önemi, çok amaçlı, çok aktörlü ve çok ölçütlü karar verme süreçleri.

Talep yönetimi altyapı ve taşıtların daha verimli kullanılması, enerjinin akılcı kullanılmasını sağlayıcı, bütçe kısıtlarına ve çevreye duyarlı önlemler içermektedir.

Ulaşım sorunlarının çözümünde inanılmaz çığır projeler, sürekli imar planlarının değiştirilmesi, yüksek maliyetli büyük ulaşım yatırımlarının yanında, trafik talep yönetimi, sosyolojik yaklaşımlar ve işletme önlemlerinin alınması gereği de tartışılmalıdır.

Ulaşım talep yönetimi önlemlerinden bazıları şöyledir; yol ücretlendirmesi, otopark yönetimi, uzaktan erişim, toplu ulaşım kullanımı, park et & devam et, bisiklet şeritleri / park alanları, yayalaştırma / transit mall, iş / okul saatleri, esnek çalışma saatleri, sıkışıklığın ücretlendirilmesi, trafik bilgi sistemi, yüksek doluluklu araç şeritleri/metrobüs, paylaşımlı oto, lojistik hizmetlerin etkin kullanımı, Talebin bastırılması, türel değişim ve etkin araç kullanımı (2011 İstanbul Ulaşım Ana Plan Raporu).

Türkiye'de kentsel ulaşım planlamasında kullanılan değişik ifadeler şöyledir; İstanbul Şehri Metro İ için Fizibilite Çalışması (1970), Trafik Mühendisliği ve Kontrol Etüdü (1975), İstanbul Metro İ Fizibilite Çalışması (1978), Kent içi Ulaşım Planı (1983), Süratli Tramvay Projesi Ön Fizibilite Etüdü (1984), Ankara Ulaşım Etüdü (1972), Kent İçi Raylı Toplu Taşıma Projesi (1980), Raylı Toplu Taşıma Sistemi Fizibilite Etüdü (1983), İzmir Ulaşım Etüdü (1974), Toplu Taşıma Sisteminin Optimizasyonu Etüdü (1980), İstanbul Otobüs Etüdü (1987), Ankara Trafik ve Ulaşım İyileştirme Etüdü (1998). Görüleceği üzere genel bir ulaşım planı için yapılan çalışmalardan daha çok hedef odaklı, dar kapsamlı çalışmalar yapılmıştır.

Ancak son zamanlarda ulaşım master planı diyebileceğimiz çalışmalar da yapıldı. Bunlardan bazıları şöyledir. İstanbul Ulaşım Nazım Planı (1988), Ulaşım Ana Planı (1997, 2009, 2009 re-

vize 2011) (1/100.000 Çevre Düzeni Planı'nın revize -2009), Ankara Kentsel Ulaşım Çalışması (1986), Ulaşım Ana Planı (1994), İzmir Ulaşım Master Planı (1992), Ulaşım Master Planı Güncelleştirme Etüdü (1997).

Türkiye'nin ulaşım planlama geçmişinde, incelenen planların (Özalp, Öcalır, 2008);

- Yaklaşık % 80'inin 1985 yılından sonraki dönemde hazırlandığı,
- % 28'inde konut anketi ve trafik sayımı yapılmadığı,
- % 50'sinde bilgisayar benzetim modeli ile talep tahmini yapıldığı,
- % 70'inde nazım imar planı ilişkisi bulunduğu,
- Yaklaşık % 80'inin tüm kenti kapsadığı,
- % 56'sının tüm ulaşım türlerini kapsadığı,
- % 44'ünün ise sadece belirli bir ulaşım türüne yönelik etütler olduğu,
- % 52'sinin sadece raylı sistem önerisi getirdiği ve
- Sadece % 16'sında yeşil türlerin geliştirilmesine yönelik öneri getirildiği saptanmıştır.

Kentsel Ulaşım Planlaması Aşamaları

1. Araştırma ve Veri Toplama

Araştırma ve veri toplama, süre, yeterli eleman ve maliyet gerektirir. Amaç, yöntem ve programın etüd edilmesi gerekir.

- Çalışma alanının belirlenmesi (dış kordon hattı - dış sınır):
 - Ön araştırma (en az 1 hafta boyunca zirve saatlerde sayım ve tespitler, trafikten sorumlu mahalli polisten, mahalli ve özel birimlerden (servis güzergâhları) araç kulüpleri, yerel idare ve imar müdürlüğünden bilgi, görüş alma)
 - Kent merkeziyle gündelik ulaşım ilişkisi olan yerler sınırın içinde yer almalıdır,
 - Saptanan sınır, hedef yıl olarak belirlenen sürede öngörülen gelişme alanlarını içermelidir,
 - Kolaylık sağlaması açısından sınır, araç hareketlerinin bir veya iki ana yolda toplandığı yerlerden geçirilmelidir.(Not: Sınır il, ilçe, belediye sınırlarına bağlı değildir.)
- Çalışma alanının bölgelere ve zonlara (alt-bölgelere) ayrılması:
 - Arazi kullanım, yoğunluk gibi kriterlere göre zonlara ayırmak.
 - Kent merkezine gidildikçe küçülecek şekilde, büyüklüğü değişkendir,
 - İşlevler açısından homojenlik, ağırlıklı kullanım dikkate alınır,
 - Zonların mahalle sınırları ile uyumlu olması kolaylık sağlayabilir,

- Gerektiğinde zonlarda alt-zonlara ayrılabilir, ancak zon adedinin fazlalığı model uygulamada hesaplama süresi ve maliyeti artırır.

- Aile büyüklükleri, nüfus yoğunlukları, gelir düzeyleri benzer özellikler sergileyen konut alanlarında aynı zon içinde toplanmaya çalışılır.
- Ticaret, sanayi ve hatta iş merkezlerinin alanlarının ayrı zonlarda ele alınması.
- Dış bölgeler 1/25.000 - 1/10.000 - İç bölgeler 1/5.000, 1/2.000, 1/1.000 çalışılır.
- Yolculuk talebini etkileyen kentsel öğelerin belirlenmesi:
 - Arazi kullanım örüntüsü (pattern) (iskân, çalışma, eğitim, rekreasyon, ...) yolculuk sayıları ve kullanılan ulaşım-araç türleri konut alanlarında özel ve toplu taşıma sistemleri çalışma alanlarında (ticaret, sanayi ...) araç türleri çeşitlenir, mal taşımaları (hafif, orta, ağır yük taşıyan araçlar), günlük kullanıcı sayıları üniversite, lise, teknik okullarda öğrenci sayıları küçük park ve dinlenme alanları dikkate alınmayabilir fakat tiyatro gibi kullanımlarda kullanıcı sayısı dikkate alınır.
 - Yolcuların sosyo-ekonomik özellikleri (faaliyetler, yoğunluk dağılımı ...) gelir düzeyine bağlı yolculuk talepleri,
 - Ulaşım sisteminin özellikleri (hizmet düzeyi ve kalite) bireysel ulaşım aracı sistemlerinin tercihlerinde toplu taşımanın kalite ve hizmet düzeyi etkilidir. Hizmetin seviyesine göre erişilebilirlik değişir.
- Toplanacak verilerin belirlenmesi:
 - Arazi kullanım (mevcut ve öngörülen arazi kullanımlar, nüfus yoğunluğu)
 - Sosyo-ekonomik,
 - Ulaşım sistemi verileri;
 - Ulaşım ağı (yolların kademesine göre kodlanması),
 - Toplu ulaşım sistemi (ücret, toplu taşıma istasyon ve durağına yürüme mesafesi, durakta bekleme süresi, sıklık),
- Veri toplama yöntemleri (2 temel yöntem):
 - Kurum veya kuruluşlardan, belirli kaynaklardan,
 - Alan çalışmasında elde edilecek bilgiler (gözlem, sayım, anket)
 - Yolculuk talebini etkileyen 3 öge için veri toplama yöntemleri;
 - Arazi kullanım verileri (kurum belgeleri ve alan araştırması),
 - Sosyo-ekonomik yapı (ev, işyeri, kurum anketleri, yol kenarı anketleri),
 - Ulaşım sistemi bilgileri (ilgili kurumların belgeleri, alanda gözlem ve ölçüm, ticari araç ve toplu taşıma ara-

tırması, mevcut yol durumu araştırması, otopark araştırması).

2. Analiz Yapılması ve Model Kurulması

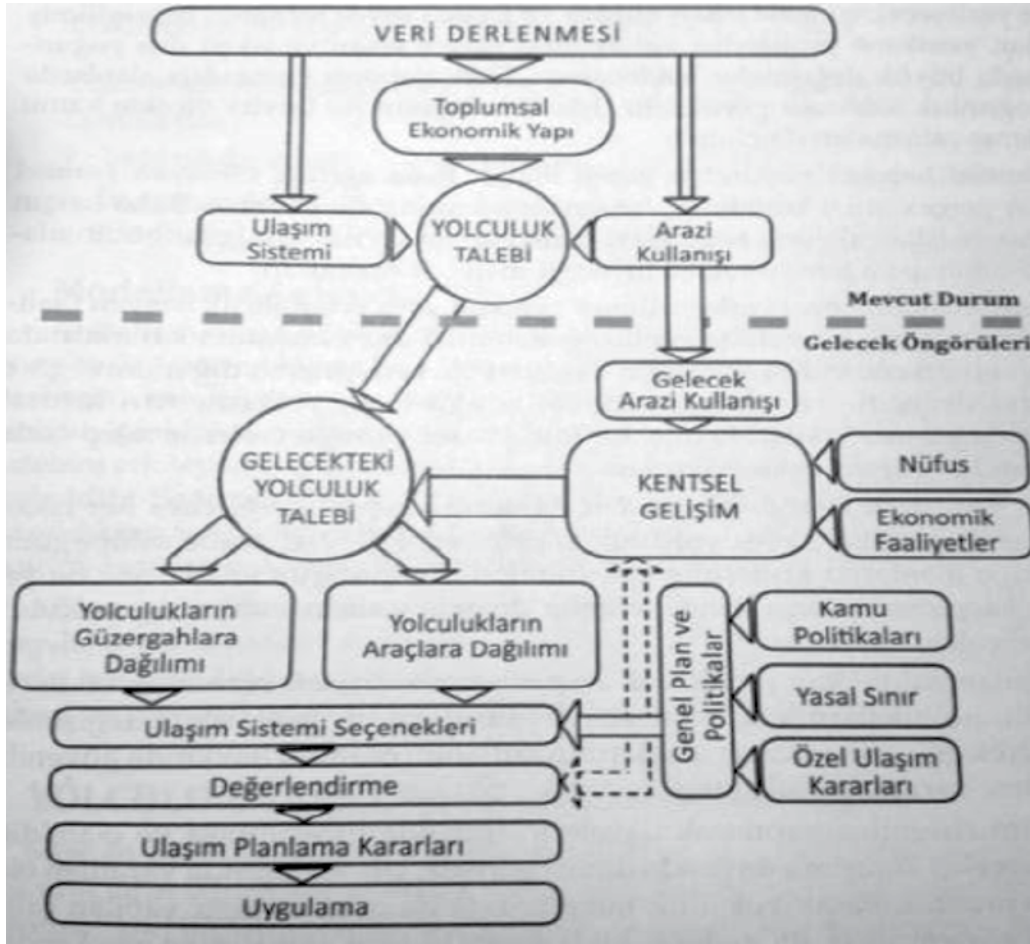
Birinci aşamada elde edilen verilerin analizlerinin ve gelecek tahminlerinin yapılması ve model oluşturulması.

- Kentsel Alanda Değişim Öngörülleri:
 - Nüfus ve yoğunluk değişimi öngörülleri (nüfus artış eğilimleri, ortalama doğum, ölüm, göç yüzdeleri), nüfus projeksiyonlarından yararlanılabilir yöntem olarak kapasite nüfus hesaplamasının önemi.
 - Ekonomik faaliyetlerde değişim öngörülleri (kamu ve özel yatırımların ve bu alanlara ilişkin yolculuk taleplerinin belirlenmesi).
 - Arazi kullanım dokusunda değişim öngörülleri (ekonomik faaliyetlerin gelişmesi ve göç nedeniyle çeşitli faaliyetlere duyulan alan ihtiyacı).
 - Ulaşım sistemi değişim öngörülleri (ulaşım politikaları ve sistemlerin işletme biçimleri ulaşım sistemlerinin tercih edilmelerinde etkilidir).
 - Gelecek tahmin yöntemleri: doğrusal regresyon, ikinci derece regresyon, çoklu doğrusal regresyon, üslü fonksiyon veya analoji.
- Analiz Yapılması ve Model Oluşturulması Model Oluşturulması (zonlarda):
 - Yolculukların yaratımı ve çekimi,
 - Yolculukların zonlar arasında dağılımı,
 - Yolculukların ulaşım türleri arasında dağılımı (türel dağılım),
 - Yolculukların ulaşım sistemine yüklenmesi (atama).

3. Seçeneklerin Değerlendirilmesi ve Seçimi

Aşağıda verilen şema doğrultusunda seçenekler değerlendirilip sonuca ulaşılabacaktır. Ancak burada olmazsa olmaz, vatandaşın, halkın katılımı, yerel yönetimin paylaşımcı tarzını yitirmemesi ve sürekli değerlendirme ve geri dönüş toplantılarının yapılarak oluşan kararların güncellenerek revize edilmesidir. Yani planın esnekliğinin sağlanmasıdır. Ulaşım sektöründeki tüm aktörler, yerel yöneticiler, resmi kurum temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, esnaflar ve gayet tabidir ki kullanıcıların fikirleri alınmalı, en uygun nokta yakalanmalıdır.

Mevcut ulaşım sistemleri, toplu taşıma, minibüs ve otobüs gibi lastik tekerlekli araçlar ile tramvay, hafif metro ve metro gibi raylı sistemlerle gerçekleştirilmektedir. Raylı sis-

temler, yolcu taşıma kapasiteleri, servis hızları ve yapım teknikleri açısından birbirlerinden ayrılırlar.

Tramvaylar şehir içi toplu ulaşım sistemlerinin en eskisi olup saatteki maksimum yolcu taşıma kapasitesi 10.000 - 20.000 yolcu/yön kadar olmaktadır. Hafif Metro Sistemi, tramvaya göre daha yüksek yolcu kapasiteli ve hızlı sistemlerdir. Saatteki maksimum yolcu taşıma kapasitesi 30.000 - 40.000 yolcu/yön şeklindedir. Metro sistemleri, raylı taşıma sistemlerinin en gelişmişidir. Saatteki maksimum yolcu taşıma kapasitesi 65.000 - 75.000 yolcu/yön olabilir.

Belirli talep düzeyine kadar, otobüslerin en ekonomik taşıma türü olduğu bilinmektedir. Raylı sistemler için gerekli yatırım kaynakları bulunup gerçekleştirme sağlanana kadar "yüksek kapasiteli otobüs taşımacılığı," yani "Metrobus" projeleri geliştirilerek kısa süre içinde, düşük maliyetli fiziki düzenlemeler ve işletme önlemleri alınarak uygulanabilir.

Şehir içi ulaşım, şehirlerarası ulaşım olduğu gibi, 5 kriter vardır:

- Hızlı ulaşım,
- Ekonomik (düşük maliyetli) ulaşım,
- Güvenlikli ulaşım,
- Konfor (Rahat ulaşım),
- Çevreyi en az kirlenme.

Mevzuatta Ulaşım Planlamasının Yeri

1984 tarihli 3030 sayılı Büyükşehir Belediye-lerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun, kentlerde ulaşım planlarından bahsetmekte ancak hiçbir açıklama yapmamaktadır. 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda ilk kez "ulaşım ana planını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak görevi büyükşehir belediyelerine" verilmektedir. Aynı şekilde bu kanunda da ulaşım planının ne olduğu, nasıl hazırlanacağı, nasıl uygulanacağı açıklanmamaktadır. 2008 tarihli "Ulaşım Enerji Verimliliğinin Arttırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" nüfusu 100.000 üzerindeki tüm kentlerde ulaşım ana planlarının yapımını bir zorunluluk olarak belirtmekte ve 5 yıllık aralıklarla güncelleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak ulaşım ana planının nasıl, kimler tarafından hazırlanacağı, kapsamı, mevcut tüm imar planlarıyla uyumu, uyumsuzluk durumunda, sorun olduğunda ne olacağı, birbirlerine karşı üstünlük veya yaptırımlarının ne olacağına yönelik tanım veya açıklamalar bulunmamaktadır.

Maalesef mevcut durumda ulaşım ana planları, Ulaştırma Bakanlığı'nın raylı sistem projelerinin hazırlanmasında kullanılmak üzere 1990 yılında uygulamaya koyduğu bir şartnameye göre yapılmaktadır. TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın birçok yayınında tanım ve içerik getirilmiş ancak yasal altyapısı oluşturulamamıştır. Şu anda

Oda'nın birim fiyat listesinde açık açık yazılmakta ve güncel durum itibarıyla akademik yayınlar çerçevesinde, dünya yaklaşımlarıyla bu planlar yapılmaktadır. En kısa zamanda hukuki altyapı oluşturulup, göreceli olarak diğer planlarla uyumu, çakışma durumları için yöntemler belirlenmeli, tanımı ve içeriği netleştirilmeli, standartlar getirilmeli ve örnek çalışmalar bakanlıkça yapılarak teşvik edilmelidir.

Avrupa Kentsel Haklar Bildirgesinde "Engellenmeyen bir yer değiştirme ve seyahat, kamu taşıtları, özel arabalar, yaya ve bisikletliler gibi türlü yol kullanıcıları arasında uyumlu bir denge sağlanması" temel ilkelerden sayılmaktadır.

Yapılan tüm kalkınma planlarında ulaştırma sektörü ile ilgili belirlenen hedefler, strateji ve planlar, sektörün mevcut sorunlarını çözmeye ve gelecekte karşılaşılabilecek problemleri önlemeye yönelik kararlar içermekle beraber, uygulama alanında yeterli başarıya ulaşmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle, yapılan kalkınma planlarında sektöre ilgili belirlenecek hedeflerin uygulamaya yönelik yasal ve yönetsel düzenlemelerle birlikte kimlik bulması doğru olacaktır.

1985 yılında çıkan 3030 sayılı yasanın 7. maddesinde UKOME ve AYKOME kurulması ve görevleri net olarak açıklanmıştır. Kanuna göre PTT, TEK, ASKİ, Belediye (yol müdürlükleri), diğer kurumlar ve özel birimler bu merkezlere programlarını sunup, onaylarını alıp etaplar halinde uygulama yapmak durumundadır. Yoksa şu an yaşadığımız en önce kim çukur açacak türünden trajikomik yarışma yaşanacaktır. Adana'da ancak 1992'den beri parçalı olarak faaliyet gösteren bu merkezler, nazım imar planı bile olmadan günlük ve sürekli olamayacak kararlar alıp, atıl ve günü yakalayamamıştır ki yollarımız sürekli farklı farklı kurumlar tarafından kazılmakta, milli servet heba edilmektedir.

3030 sayılı yasanın 6.A-d maddesinde Büyükşehir Belediyesinin görevleri arasında "bölgesel katlı otopark yapmak, yaptırmak..." denmektedir. 05.07.1985 tarihinde yayınlanan 18801 sayılı Resmî Gazete'de otopark harçları eğer yerinde sağlanamıyorsa harç ve belediye gelirleri kanununa göre belirlenecek birim fiyattan alınır denmektedir.

Çukurova - Adana'da Ulaşım Açısından Durumu, Sorunlar İçin Neler Yapılabilir?

Erdemli'den Erzin'e kadar uzanan yaklaşık 140 km'lik bir hatta yoğun yapılaşmasıyla, Kerkük-Yumurtalık, Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hatlarıyla, yakında yapımına başlanacak Samsun-Ceyhan petrol boru hattı ve yeni inşa edilecek

rafinerileriyle önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin ve belki de dünyanın en önemli enerji havzası olmaya aday Ceyhan-Yumurtalık bölgesi; İskenderun Demir Çelik Fabrikası'nın yassı mamul üretimine geçmesiyle beraber bölgeye gelecek olan tersaneler ve diğer sanayi tesisleriyle Çukurova'nın önümüzdeki yıllarda yoğun bir sanayileşme ve şehirleşme ile karşılaşacağı öngörülmektedir.

Çukurova bölgesinin tartışmasız lideri Adana, havalimanı, çok bağlantılı demiryolu ağları, ot-yolları, Türkiye'nin en büyük serbest bölgesi, en büyük organize sanayi bölgesi ile küçük sanayi siteleri, üniversiteleri, bölgesel sağlık ve eğitim kurumlarıyla çok önemli bir merkezdir. Ayrıca turizm imkânlarının bakirliği cazibe yaratmaktadır.

Adana'nın hinterlandı tüm Güneydoğu Anadolu bölgesi, kuzeyde Niğde, kuzeybatıda Konya Karaman batıda Gülnar, Silifke ve Anamur güneyde ise Antakya ile birlikte tüm Ortadoğu'dur. Boru hatları ve enerji koridoru olması da dünya pazarlarında Adana'nın gücü gözle görülür durumdadır.

Adana'mızda düzenli bir yerleşim politikamız olmadığı için tarım alanlarımız çok dengesiz bir şekilde imara açılmaktadır. Kent içindeki boşluklar değerlendirilmeden hemen kent en kolay seçim olan boş alanlara kaydırılmaktadır. Düzensiz ve belirli bir plana bağımlı olmadan yerleşime açılan bu alanlara daha sonraları nasıl ulaşacağımızı düşünmekteyiz. Çözümü gittikçe zorlaşan profesyonellik gerektiren ulaşım problemlerini çözdüğümüzde yerleşimin birçok problemine de altlık oluşturmuş olacağız. Adana Büyükşehir Belediyesi toplu taşıma işini 1987 yılında tamamen özel sektöre devretmiştir. Yeni 6307 sayılı Büyükşehir yasasıyla beraber tüm il sınırları Büyükşehir sınırı olacağından hareketle, 137 km otoyol, 448 km devlet yolu, 341 km il yolu varlığımızı vardır. Adana'da bildiğim kadarıyla maalesef sadece, Kozan'da Ulaşım Master Planı çalışmaları yapıldı.

Adana ilinin kapsayan 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda tüm ilçeler için iyileştirilecek ve yeni yol ağları önerilmiştir. Kırsal kalkınma ve kent merkezlerinin daha fazla yığılmasının önlenmesi için gününbirlik imkânlarının sağlayacağımız ilçeler tamamen taşınmaktan ziyade evlerinden kopmamış olacaktır. Adana'nın öyle ilçeleri vardır ki gelişmişlik endeksinde ülkemizde en kötü diye bilinen güneydoğu Anadolu'daki ilçelerden bile geridedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi, şehir içi toplu ulaşım hizmeti verilen güzergâhları ve durakların işlendiği Şehir İçi Toplu Ulaşım Haritası yayımladı. Önemli referans noktaları olarak, okullar,

sağlık ocakları, hastaneler, sanayi bölgeleri, toplu konut alanları, yeşil alanlar, önemli parklar, mezarlıklar ve benzeri yerler isimleri yazılarak gösterilirken, tramvay hattıyla birlikte mahalle içi hizmet veren ring otobüsü güzergâhları da işlendi. Adana için de yapılmalı ve kaç dakika sonra hangi hat otobüsleri gelecek, kaç dakikası kaldı dijital gösterilmeli İzmir'de örneği olduğu gibi.

Bizi bu yoğunlukta şehirleşmeye iten ve kırsaldan koparan nedenleri de sorgulayarak, ülke kaynaklarını tüm coğrafyaya dengeli bir şekilde dağıtmanın yollarının geliştirmeliyiz. Ülkedeki tüm büyük projelerin hepsinin İstanbul ve Ankara'ya yapılması daha yaşanmaz metropoller ve olası afet durumunda, savaş zamanında daha fazla yara alma ve hatta psikolojik sorunları beraberinde getirmektedir.

Köprü ve otoyollarda OGS, HGS sistemi şehirlerarası trafiği rahatlatmıştır. Ulaşımında en önemli sorunlardan biri yaya ve araç kullananların empati yapamaması, kurnazlıklarla trafiğin daha da içinden çıkılmaz hale getirilmesidir. Yardımcı olursa daha hızlı çözüm sağlanacaktır.

Mevcut yolların fazla yüklenmesi trafik yoğunluğunu zorlamış iken buna çözüm olarak tüneller, hızlı transit yollar, daha geniş yollar yaparak yol kapasitesinin artırılmasına gidilmektedir ki daha büyük sorunlar oluşturmaktadır.

Kent içi ulaşım altyapısının geliştirilmesi, kentlinin günlük zaman bütçesinde, yolda harcadığı zamanı etkin kullanımına yol açacaktır. Bu altyapı üzerinde etkili bir metropol içi ulaşım hizmeti verilmesi, kişilerin yol harcamalarını düşürecek, kentteki yaşamı kolaylaştıracaktır. Alternatif yolların bilinmemesi, yönlendirmelerin yeterince yapılmaması hep aynı anayol ve kavşakların kullanılmasını arttırmaktadır. Trafik sıkışıklığı hafife alınacak bir şey değildir. 1 saatlik trafik sıkışıklığında, otobüslerde 0,07, otomobillerde 0,03 litre/dakika yakıt tüketilir. Bunun binlerce araç olması durumunda kaybedilen enerji daha iyi anlaşılacaktır.

Güney Kuşak yolu acilen açılmalı hayata kazandırılmalı, ağır vasıtalar bu yola sevk edilmelidir. Şehir içindeki kamyon, nakliyat garajları kesinlikle şehir dışına alınmalı, açılacak yerler ise özel izinlerle belirlenmelidir.

Son dönemde yapılan tünel-tüp geçitler, transit geçişler, viyadükler, kavşak düzenlemeleri, çıkmaz sokakların açılması ve yeni bulvarların açılması çok olumlu uygulamalardır. Kentte yaşayan bir birey olarak ilgililere çok teşekkür ediyorum. Buradaki tek eksik konu yapılan tüm uygulamalar ulaşım master planı olmadan yapılmış, yapılacak plan için de vazgeçilmez veri

olacaklardır. 2003 yılından itibaren şehir içinden geçen (TEM) otoyol ücretsiz şehir içi geçişlerine açılmış, ulaşım imkânları artmıştır.

Büyükşehirlerin bütçeleri, raylı sistem, duble yol, geniş ring yollar, köprüler ve çok katlı kavşaklar yapımı için yeterli olmayıp devlet desteği olmazsa olmazdır. Adana açısından baktığımızda bir büyükşehir olmasına ve 2.200.000 kişiye hitap etmesine rağmen bırakın desteği, diğer büyükşehirlerde üstlenilen, devralınan bütçelere rağmen kamusal yatırımların en az olduğu iller arasındadır.

Adana'da 1/25.000 ölçekte % 4-5, 1/5000 ölçekli değişik tarihlerde yapılan nazım imar planlarında % 10-15'lerde ulaşım alanları önerilmiştir. 1/1000 hassasiyet ve donatı alanlarındaki ulaşım, sirkülasyon alanlarını da dahil ettiğimizde % 20'leri geçen oranlarda ulaşım alanları mevcuttur. Böylesine büyük alanlar için kesinlikle çok ciddi uzmanlardan oluşan ve sürekli olarak değerlendirmeler yapıp ülkemizdeki bilim kurullarıyla bu bilgilerini paylaşan bir ekip gerekmektedir.

Erdemli'den, Erzin'e kadar Çukurova bölgesi, yer yer tarım, yer yer sanayi ve hatta ağır sanayi, son dönemde de turizm ataklarıyla ülkede parlayan ve sürekli gelişen bir yıldızdır. Anlaşılan o ki bundan sonra ilçelerle ciddi ulaşım ve kıyıda bir toparlayıcı yola ihtiyaç duyulacaktır.

Kent içi yollar, vücudu besleyen kanı taşıyan damarlar gibidir. Damarlardaki tıkanıklık ya da yanlış yönlendirmeler vücudu yıpratıp ölüme sebep olabilir. Adana'mızda maalesef çok tıkanmış damar ve yanlış yönlendirmeler mevcuttur. Bir an evvel nazım plandaki ana taşıyıcı yollardan başlayarak en detay yollara kadar fizibilite çalışmaları yapılmalıdır. Ring oluşturulup dolmuş durakları, cepleri belirlenip, sadece bir son durakla bu kanayan yara durdurulmalıdır. Bireysel taşıtlarla yol üzerinde kapladığımız alanla bir otobüsün kapladığı alan karşılaştırıldığında bireysel taşıta göre otobüs 20 kez daha ekonomik, enerji ve çevresel değerler anlamında en temiz kullanımdır. Ancak otobüsün manevra kabiliyeti ile ona uygun yolların bulunmaması durumunda daha vahim sonuçlar doğurabilir. Şu anda Adana bu seçimi yapmış otobüsleri getirmiş durumdadır. Ama uygun yollar ve altyapı oluşturulmadığı için gayet kötü sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Minibüs ve dolmuş ile bireysel taşıt karşılaştırıldığında 10 kez daha ekonomik, rantabl durumdadır. Ayrıca minibüs ve dolmuşların manevra kabiliyeti ile daha az teknik altyapı maliyetinden dolayı daha kullanışlıdır. Burada en önemli unsur minibüs ve dolmuş esnafının kamuoyundaki imajlarının silinmesi ve organize, belirli bir standarda göre hareket etmeleridir.

KENT İÇİ ULAŞIM MEVCUT DURUM BİLGİLERİ

A- Raylı Sistem		
Raylı Sistem (Metro) Ulaşımı Bilgileri:		
Projede Öngörülen Yolcu Kapasitesi:	660.000 kişi (Tüm gün - çift yön)	Kaynak: Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Daire Başkanlığı
Mevcut Durum:		
Günlük Sefer Sayısı:	Hafta içi - 72 sefer, Hafta sonu - 54 sefer	
Günlük Yolcu Ortalaması:	12.500 kişi	
Vagon Sayısı:	36 adet	
Kullanılan kapasite:	% 1,89 (Proje hedefine oranı)	
Vagon Yolcu Kapasitesi:	62 oturarak, 249 ayakta (tek vagon)	
İstasyon Sayısı:	13 adet	
(Varsa) Planlanan Yeni Güzergâhlar:	Akıncılar İstasyonu ile Balcalı Bağlantısı	

B- Lastik tekerlekli ulaşım		
Büyükşehir Belediyesi Otobüs Filoları:		
Otobüs Sayısı:	209 adet	Kaynak: Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Daire Başkanlığı ve İşletme ve İştirakler Daire Başkanlığı
Günlük Yolcu Ortalaması:	105.000 kişi	
Mevcut Yolcu Kapasitesi:	36 oturarak, 64 ayakta: 100 kişi	
Kullanılan Kapasite:	36 oturarak, 64 ayakta: 100 kişi	
Çalışma Saatleri:	06.00-24.00	

(Özel Sektör) Halk Kooperatifleri Otobüsleri Ulaşım bilgileri:		
Otobüs Sayısı:	419 adet	Kaynak: Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Daire Başkanlığı ve İşletme ve İştirakler Daire Başkanlığı
Günlük Yolcu Ortalaması:	160.000 kişi	
Mevcut Yolcu Kapasitesi:	23 oturarak, 40 ayakta: 63 kişi	
Kullanılan Kapasite:	23 oturarak, 40 ayakta: 63 kişi	
Çalışma Saatleri:	06.00-24.00	

(Özel Sektör) Minibüs Dolmuşları Bilgileri:		
Minibüs Sayısı:	1085 adet	Kaynak: Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Daire Başkanlığı ve İşletme ve İştirakler Daire Başkanlığı
Günlük Yolcu Ortalaması:	230.000 kişi	
Mevcut Yolcu Kapasitesi:	14+1	
Kullanılan Kapasite:	14+5	
Çalışma Saatleri:	06.00-24.00	

Çözüm Önerileri

Kentlerimiz hızla şişmanlıyor, genişliyor artık obez olmuş durumdadır. % 30'lara varan oranda fazla yerleşim alanı ve nüfus imar planlarıyla önerilmiş durumdadır. Düşündüğünüz çevre yolu bir anda mahalle arasında kalmakta, şehir kontrolsüz ve kaçak olarak genişlemektedir. Hele hele se-

(Özel Sektör) Ticari Taksi İle Ulaşım Bilgileri:		
Taksi Sayısı:	3060 adet	Kaynak: İl Trafik Müdürlüğü Verileri
Günlük Yolcu Ortalaması:	Kayıtlı bilgi yok	

Özel Otoların Sayısal Bilgileri:		
2011 İtibariyle Özel Oto Sayısı:	205.823	Kaynak: TÜİK verileri
Her Yıl Ortalama Trafiğe Çıkan Özel Oto Sayısı:	Açıklama: 2010-2011 döneminde araç sayısında % 7 artış olmuştur	
Kent Trafiğine katılan motorlu araçlar:		
a - Kent Trafiğine Katılan Motosiklet, Minibüs, Kamyonet Ve Kamyon Sayısı:	210.974	Kaynak: TÜİK verileri
b- Trafiğe Kayıtlı Toplam Araç Sayısı:	421.522 ⁽¹⁾	
Araç Sayısında Yıllık Artış Ortalaması (2010-2011):	% 7,30	

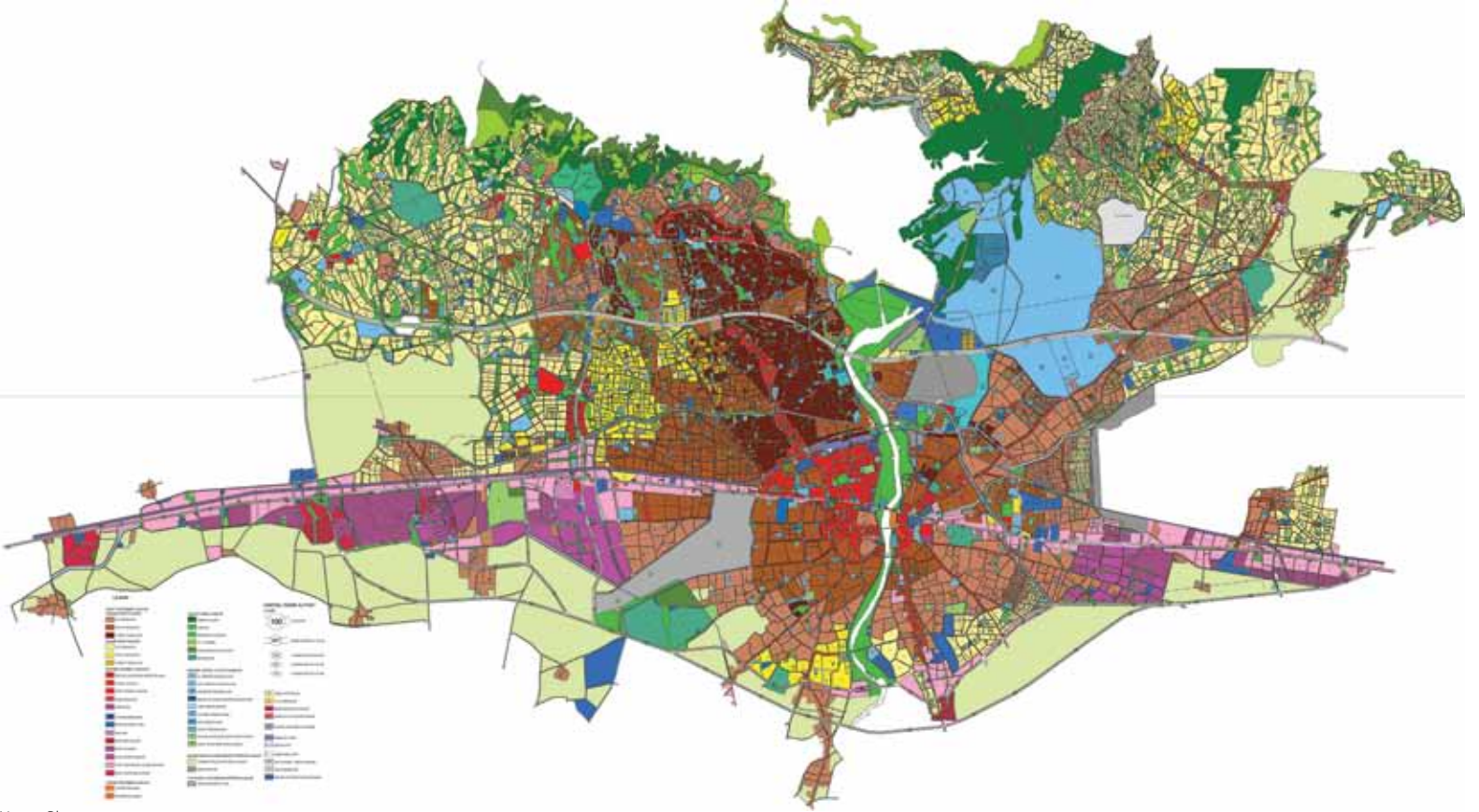
Açıklama:

1) TÜİK'de Trafiği Kayıtlı Toplam Araç Sayısı 421.522 iken, İl Trafik Müdürlüğü'nden alınan verilerde bu sayı 397.175 olarak görülmektedir.

Toplu Ulaşımında Kullanılan Otobüs ve Dolmuş Durakları:		
Büyükşehir Belediyesi Kapalı Otobüs Durakları:	415 adet	Kaynak: Büyükşehir Belediyesi Otobüs Şube Müdürlüğü
Açık ve Kapalı Toplam Durak Adedi:	2.200 adet	
Durakların Kullanım Yöntemi:		
a) Dolmuşlar ayrı duraklarda mı yolcu alıyor-indiriyor?	Evet	Kaynak: Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Daire Başkanlığı ve İşletme ve İştirakler Daire Başkanlığı
b) Özel Halk Otobüsleri ile Büyükşehir Belediyesi Otobüsleri, durakları müştereken mi kullanıyor?	Evet	
c) Ayrılmaları düşünülüyor mu?	Hayır	
d) Kent Merkezi'nde cep yapılmış kaç adet otobüs durağı mevcut?	40	

çim zamanlarında bu hız daha da artmaktadır. Ulaşım konusunda imzalanan onlarca uluslararası anlaşma, protokol ve mutabakat metni var ancak uygulamada bunlar sempatik yaklaşımlar, yaptırım olmayan konular ve politik malzemeden öteye gidememiştir.

- Bugüne kadar karayolu taşımacılığı lehine uygulanan yanlış politikalar; kent içi ve kentler arası ulaşımında yolcu ve yük güvenliği alanlarında ciddi sorunlar yaratmıştır. Kent içi ve kentler arası taşıt trafiğinin artması; yolların sokakların dokusunu ve izlediği hatları değiştirdiği gibi kentlerin görünümünü bozmakta, yaşayanların yaşamının tehdit etmekte, ekonomik gelişmesini engellemektedir. Her yıl büyük maddi hasar, ölüm ve yaralanmalar meydana gelmektedir. Yaşanan süreç işgücü kaybına neden olmakta ve toplum psikolojisinde ciddi tahribatlara neden olmaktadır. Kentler arası ulaşım ile kent içi ulaşımın entegrasyonu sağlanmalıdır.

Nazım Planı.

- Onaylanıp kesinleşen 1/25.000 ve 1/5.000 ölçekli nazım imar planı çalışmalarıyla artık ulaşım master planı yapılması için engel kalmamıştır. Tabii plan çalışmasıyla eşgüdüm içerisinde resmi kurumların da merkez ilçelere nasıl dağıtılacağı tasarlanmalıdır. Herkes en azından resmi işlemleri için direk merkeze gelmemelidir. Son yıllarda nüfus ve bazı işlemler için kısmen uygulamalar yapılmaya başlanmıştır. Doğal olarak üst ölçekli bu planlarda küçük revizyonlar yapılabilir.
- Afetlere karşı hazırlık anlamında, Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Ulaşım Planlama Daire Başkanlığı içinde özel bir birim ve Nazım Plan Bürolarının kurulması gerekir. Buralarda arşiv istatistik ve görüşler değerlendirilmelidir. Ulaşım master planları altlık çalışmaları güncelleştirilmeli, zamanı yakalamalı hatta ileriye dönük projeksiyonlar ve olumsuz doğa olaylarına karşı senaryolar üretilmelidir. Aksi takdirde deprem, sel, elektrik kaçakları, altyapı bozukluklarında vb. olaylarda daha çok vatandaşımızı yitirebiliriz.
- Adana'nın gelişimi, güncel yaşamının düzenlenmesi, ekonomisinin istihdam üretebilmesi ve kentsel ulaşımının çağdaş normlara kavuşturulması gibi ve benzeri çok sayıda sorunların çözümünün "imar disiplini"nin sağlanmasıyla mümkün olduğu ortak noktadır. Sürekli plan tadilatları mantığı artık kırılmalıdır. Ulaşımı en çok etkileyen faktörlerdendir. Ulaşım talebini azaltıcı ön-

lemler alınarak, mevcut altyapının sunduğu ve sunabileceği kapasiteler sonuna kadar kullanılmalıdır.

- Zorunlu ihtiyaç olduğu gözler önünde olan ulaşım sistemi entegrasyonu, bir an önce planlanmalı, proje uygulamaları yapılarak yaşama geçirilmelidir. Konut ve kentleşmede arazi kullanım kararları ve yer seçimlerine ilişkin, coğrafi bilgi sistemlerine dayalı bir veri tabanı oluşturulmalıdır. Seyhan Nehri geçişi sağlayan köprüler artık yetersiz kalmaktadır. Yenileri imar planlarında gösterilmiş uygulamaları hızlandırılmalıdır.
- Durak disiplini yok; ceplere girilip, kaldırıma yanaşarak yolcu alınmıyor, hatta; yol ortasında durularak cebe girerek durağa yanaşmış araca ikinci sıra yapılarak yolcu alınıyor ya da indiriliyor. Durakların kapasiteye göre yeniden tasarlanması gerekmektedir.
- Kavşaklarda sinyalizasyonlara uyulmuyor, sinyalizasyon sistemi mevcut duruma uyulmuyor, acilen güncellenmelidir.
- D-400'ün şehir içi bağlantısını sağlayan yan yollar iki aracın yan yana geçişini zorlamakta olup yeniden araç standartlarına göre tasarlanmalıdır.
- Yaya geçitleri rastgeledir. Yol üzerindeki çizgileri silik işaretleri yetersizdir. Araç yollarında araç şeritleri kesinlikle boyanmalı, tüm araçlar kendi şeridinde ilerlemeli. Birçok maddi hasarlı kaza bu şekilde çözülebilecektir.

- Büyükşehir Belediyesi son dönemde engelli trafiğini dikkate alan çalışmalar yapmaktadır. Aynı doğrultuda devam edilmeli yollarda, kaldırımlarda, yaya geçitlerinde engelli trafiği önemle dikkate alınmalı gerekli düzenlemeler kesintisiz sürdürülmelidir.
- 13,5 kilometrelik raylı sistem tek başına bir çözüm olmadığı, aktarma yapma ihtiyacı doğurduğu için kullanılmamaktadır. İlave eklentiler ve servislerle kullanılabilir hale getirilmelidir.
- Vatandaşın kitlesel eğitimi, kent trafiğini düzenleyecek önlemler alınmadan gerekli fiziki yapılar oluşturulmadan bir anlam ifade etmeyecektir; kentli kültürünün geliştirilmesi, kent trafiğini çağdaş normlara kavuşturacak proje uygulamaları ve etkin denetimle paralel olursa olumlu sonuçlar verebilir.
- Kent ulaşım sistemi, ortakları arasında belediye ve ulaşım kooperatiflerini buluncaya halka açık bir şirket tarafından yönetilmelidir. Ancak, bu sistemin raylı sistemle entegre edilmesi için, kent trafiğinin ana ulaşım çemberleri ve bunları bağlayan hatların yeniden dizayn edilmeleri şarttır.
- Durakların kavşaklara olan mesafeleri ile taksi durak yerleri (özellikle tek yön sokaklarda) yeniden düzenlenmelidir.
- Kullanıcı ve işletmeci açısından hizmet kalitesinin artırılması gerekmektedir. Bunun için sürekli proje hazırlanıp, yaşama geçirilmelidir.

Ulaşım Planı.

- Toplu ulaşım için uygun güzergâhlar tercih edilmeli; araç geçiş zamanı sıklığı ulaşım süresi ve ücreti özendirici olmalıdır.
- Adana'nın Kuruköprü, Küçük Saat, Büyük Saat bölgesindeki trafik yoğunluğunun çözülmesi için o bölgede yer alan kamu hizmet binalarının başka yerlere taşınmasıyla bu bölgedeki sıkışıklığın önemli ölçüde çözüleceği doğru bir fikirdir. Kamu binaları, sosyal tesisler vb. yapıların kent geneline yayılması ile kent merkezindeki yoğunluğun azaltılması yoluna gidilmelidir. Bir başka deyişle yeni kent merkezleri yaratılmalı tek merkezli kentleşmenin önüne geçilmelidir.
- "Kent insanlar içindir" yaklaşımıyla taşıt trafiğine kapalı alanlar oluşturulmalıdır. Otopark yetmezliği ve kaldırım işgalleri yayaları caddelere inmeye zorlamaktadır. Yaya ve bisiklet kullanımı ağırlıklı bir ulaşım planlamasının esas alınması gerekir.
- Tarihi Taşköprü doğu ve batısında düzenlenecek meydanlarla tarihsel formasyonuna uygun olarak değerlendirilmeli, bir kültür ve turizm değeri ve yaya ulaşım odağı olarak özel bir yönetim sistemiyle devreye alınmalıdır.
- Tüm tarafların katılacağı bir proje uygulaması kapsamında, etkin ve birbirini tamamlayan bir görev paylaşımı yapılarak, Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME) ve Alt Yapı Koordinasyon Merkezi (AYKOME) kararları ile yaşama geçirilebilir. Böylece sürekli yol yap-kaz-yık-yap mantığı da sorgulanmış ve çözümler getirilmiş olur.
- Banka, market gibi ticari kullanımlar için ruhsat vermeden önce zorunlu olarak oto-

park ve kaldırım düzenleme projesi istenebilir.

- İmar planları, inşaat alanı yoğunluk hesapları otopark ihtiyacı dikkate alınarak yapılmalıdır. Gerek müteahhitler gerekse de yerel yönetimler ve vatandaş için ortak çözüm alınan otopark ücretlerinin kesinlikle şeffaf biçimde yayınlanması, yapılanların bildirilmesi ve belirlenen sorunların paylaşılmasıdır. Otopark ücreti verildiği halde otopark olmayınca yanlış anlaşılmalarda ortadan kalkar.
- İşlevini yitirmiş fabrika arazileri, binaları da (kısmen ya da tamamen) kapalı ya da açık otoparklar için düşünülebilir. Katlı otoparklar kesinlikle merkezde değil yakın ve erişimin kolay olduğu yerlerde planlanmalıdır. Böylece kendiliğinden yaya bölgeleri de oluşmuş olacaktır.
- Her ay % 40 oranındaki Büyükşehir Belediyesi payı, metro borçları için kesiliyor, Metro'nun hükümetimize devredilmesi Adana'nın kurtuluşu olacaktır. Metro dışında da ulaşım projeleri ve maliyetleri var ama kesinlikle bütçe zorlanmaktadır. Farklı finansman kaynakları da üretilmelidir.
- Yumurtalık'a gitmek için Ceyhan'dan doğuşarak 100 kilometre yol kat ediyoruz. Bu mesafeyi yarıya düşürecek Yüreğir Devlet Hastanesi karşısından bir yol planlanmıştır. Bu bölgemiz, enerji koridorları ile 20 bin ila 50 bin kişiye istihdam sağlayacaktır.
- Karataş yolu bitmek üzeredir, en kısa sürede yolun tamamlayıcıları olarak durak, çizgi, tabela vb. gibi donatıları da tamamlanmalıdır.
- Kuzeyde Pozantı - Aladağ arası yol bağlantısı acilen yapılmalıdır. Böylece kuzey ilçeler

çok uygun genişliktaki yeni yolla şehir trafiğine girmeden ulaşım imkânı bulacaktır. 1/100.000 ölçekli Adana İli Çevre Düzeni Planı'ndaki iyileştirilecek yol ağları içerisinde bulunan diğer yolların da uygulamaya alınması gerekmektedir.

- "Küçük Adımlar-Akıllı Dokunuşlar Projesi" teşvik edilmeli, geliştirilerek ve üniversiteler-vatandaşlar-sivil toplum kuruluşları-TMMOB'la paylaşılarak arttırılmalıdır.
- Adana'da, özellikle merkezde, ses kirliliği (gürültü) insan sağlığını olumsuz etkilemektedir ve denetimsiz olarak sürüp gitmektedir. Ses kirliliğiyle mücadele edilmesi için denetim ve eğitim gibi etkin önlemler alınmalıdır.
- Trafik güvenliğinin sağlanması için okul öncesi eğitim ve okul içi eğitim uygulanmalı, sadece sürücülerin değil yayaların ve yolcuların eğitimleri de titizlikle yapılmalı ve takip edilmelidir. Ayrıca radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarında da konu hakkında eğitici yayınların yapılması sağlanmalıdır.
- Özel oto sahiplerinin toplu taşıma araçlarını tercih etmeleri yönünde caydırıcı önlemler alınmalıdır.
- Araçlardan kaynaklanan hava kirliliğini azaltmak için üretilen araçların Avrupa emisyon normuna göre üretilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılırken denetimlerinin bağımsız kuruluş olan Makine ve Çevre Mühendisleri Odaları tarafından yapılması sağlanmalıdır.
- Kent içi Hava Yolu Taşımacılığı (hellpod'lar, ambulans helikopterler, teleferikler vb.) teşvik edilmelidir.

Her açıdan birbirimize daha rahat ulaşabileceğimiz bir şehirde yaşamak dileğiyle, saygı ve sevgilerimi sunarım. ■

KAYNAKLAR

1. Adana Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi, 30.03.2011 tarihli Yüksek İstişare Kurulu Toplantısı, Kentsel Ulaşım Bildirileri Değerlendirme Raporu ve Tavsiye Kararı metni.
2. Özalp M., "Türkiye'de Kentsel Ulaşım Planlaması Çalışmalarında Benimsenen Yaklaşımlar; Sorunlar ve Çözüm Önerileri" konulu Yüksek Lisans Tezi (GÜFBE Trafik Planlaması ve Uygulaması Anabilim Dalı, 2007).
3. Adana Büyükşehir Belediyesi, 1/25.000 ve 1/5.000 ölçekli nazım imar planı araştırma raporları.
4. Kılınçaslan, T., (2012) *Kentsel Ulaşım*, Ninova, İstanbul.
5. Babalık Sutcliffe, E. (2012) "Ulaşım Ana Planı", *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük*, M. Ersoy, ed., Ninova, İstanbul.
6. Hamamcıoğlu, C., "Kentsel Ulaşım Planlaması Karar Mekanizmaları ve Süreçleri" Ulaşım Planlaması dersi notları, YTÜ, Kasım, 2012.
7. Özalp, M., Öcalır, E.V., (2008) "Türkiye'deki Kentiçi Ulaşım Planlaması Çalışmalarının Değerlendirilmesi", METU Journal, 2008/2, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara, ss.71-97.

Yaşam Kalitesi Yüksek, İnsanca Yaşanabilir Bir Kent İçin DEMOKRATİK, ETKİN, HALKA DÖNÜK BELEDİYE

Aydın KÖYMEN

Yerel Seçimlere hazırlandığımız bugünlerde Aydın Köymen'in önemli bir çalışmasını yayımlıyoruz. Aradan geçen süreye rağmen güncelliğini yitirmeyen bu metin yerel yönetimlerin kent yaşamındaki önemini, kentin yaşam kalitesinin yükseltilmesine, demokrasi kültürümüzün gelişmesine yapabileceği katkıları çok net ifadelerle, yaşanmışlıkların içerisinden bizlere aktarıyor. Özellikle kentlinin kentle ilgili kararlara katılımının, paylaşımın öneminin vurgulandığı, Türkiye ortamında mevcut yasal ve kültürel birikimimiz çerçevesinde yapabileceklerimizi, bunların olabilirliklerini irdeliyor ve yol gösteriyor. Metinde dile getirilenlerin bir kısmının bugün bazı yerel yönetimlerce hayata geçirilebildiğini görüyoruz, ancak bu durum metnin eskidiğini değil uzak görüşlülüğünü yansıtmaları bakımından önemli. Yerel yönetimlere talip olanların, kentlilerin, kentin yaşam kalitesini önemseyenlerin daha bir dikkatle irdelemeleri gereken bir belge olduğunu düşünüyoruz. Aydın Köymen'i bu vesileyle saygıyla anıyoruz. Metni yayınlamamıza izin veren Sayın Sinem Köymen'e teşekkür ediyoruz.

Giriş

Türkiye, yüzyılların mirası hantal, baskıcı, yurttaşlarına güvenmeyen bir siyasi ve idari yapıyı taşımaktadır. Türkiye'de kamu örgütlenmesi tamamen eskimiştir; ülkeyi ve toplumu en küçük hücrelerine kadar yönetmek ve denetlemek iddiasına karşın, gerçekten bir işleve sahip olması gereken birçok alanda bile devre dışıdır.

Türkiye idari yapısı, kırsal kesim ağırlıklı, yerleşim birimleri küçük ve dağınık, iletişim olanakları son derece kısıtlı, dünyaya kapalı bir ülkeye göre oluşturulmuştur. Demokratik boyutu da hiç düşünülmemiştir. Oysa Türkiye, bu yapı içinde de olsa, büyük ölçüde kentleşmiş bir toplum haline dönüşmüştür. Toplumun her düzeyinde demokrasi ve özgürlük talepleri, giderek yükselmektedir. Kıyılarda yoğun yerleşim yerleri oluşmuştur. Bazı bölgelerimiz metropol bölgeler haline dönüşmüştür. Türkiye'deki mevcut koyu merkezîyetçi idari yapı değiştirilmezse, gelişim ve dönüşüm sağlanamaz.

Öte yandan dünya, birbiri ile çelişkili gibi görünen iki süreci eş zamanlı olarak yaşamaktadır; küreselleşme ve yerelleşme.

Küreselleşme sürecinde dünyada, ülkelerin birbirleriyle kurdukları makro düzeydeki ilişkiler, bu ülkedeki merkezîyetçi yapıların aşılmasını ve yerelleşmeyi zorunlu kılmaktadır. Ancak merkezîyetçi bir yapının hantal ve muhafazakâr etkisinden kurtulan ve yerel dinamikleri harekete geçirebilen toplumlar dünya ile sorunsuz ve eşit bir entegrasyonu sağlayabilmektedirler.

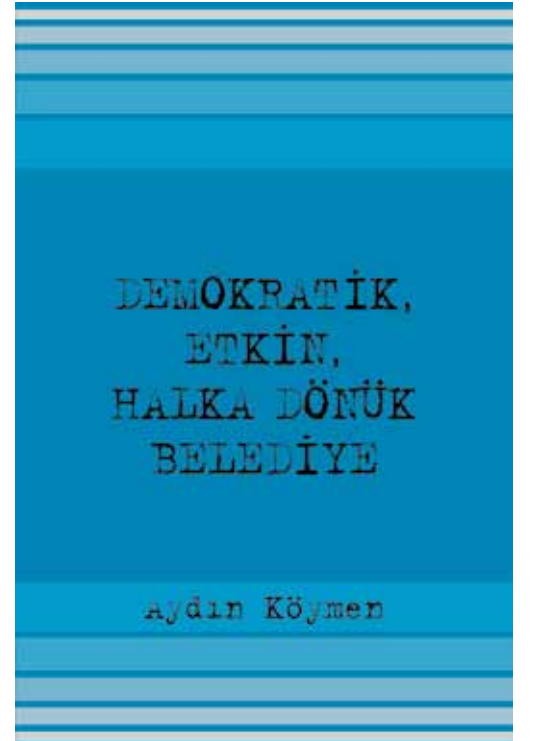
Küreselleşme kentlerin önemini artırmıştır. Artık kentler, uluslararası işbirliğinin odakları haline gelmektedirler. Kentler dünyaya açılmakta, gelişme platformlarında kentler kentleri aramakta, kentler kentlerle yarışmakta, kentler arası ilişkiler, en az ülkeler arası ilişkiler kadar önem taşımaktadır. Küreselleşme bir yönüyle kentler arası ilişkilerle yaşanan bir süreç haline gelmiştir.

Türkiye de ve Avrupa ile küresel odak oluşturmayı hedeflemektedir. Devletin her alanda merkezîyetçi olan yapısından kurtarılması, bu

hedef doğrultusunda atılması gerekli olan bir adımdır. Mümkün olan bütün alanlarda merkezîyetçiliğin aşılması ve yerelleşmenin sağlanması zorunludur. Bu zorunluluk sadece Avrupa ile girilen küreselleşme sürecinin bir dayatması olarak algılanmamalıdır. Bu ülkede yaşayan yurttaşların kısa ve uzun vadeli çıkarları da bunu gerektirmektedir.

Yerleşme tartışmaları yapılırken, ülkemizde ilk ele alınan konu, yerel yönetimler ve bunun içerisinde de özellikle belediyeler olmaktadır. Ve konu, yerel yönetimler üzerindeki her türlü vesayet kaldırılması ya da kaldırılmaması tartışmasına odaklanarak, yeni bir idari örgütlenme modeli oluşturulmasında düğümlenmektedir.

Yurttaşları yaratıcılıktan uzaklaştıran, kendilerine güvenini yok eden, toplumun kaynaklarını etkin kullanmasını engelleyen ve belediyeleri merkezi yönetimin vesayetinde tutan mevcut idari yapının dönüştürülmesi şüphesiz gerekmektedir. Zaten bu gereği görünüşte tüm siyasi hareketler de kabul etmektedir. Ancak, gerekli düzenlemelerin yapılması söz konusu olduğunda, özellikle sağ siyasal iktidarların sa-

mimiyetten uzak tutumları hemen kendini göstermektedir. Bugüne kadar ülkeyi yöneten sağ iktidarların, bu konuda tek bir reformcu adım atmamış olmaları, sadece belediye yasalarında bazı yenileştirmelerle yetinmiş olmaları, sözünü ettiğimiz samimiyetsizliğin kanıtıdır. Ne var ki, özellikle kentleşme ve demokrasi bağlamında ele alındığında, demokratik ve etkin bir belediye sisteminin gerçekleşmesinde tek sorunun merkez-yerel yönetim ilişkisinden kaynaklanmadığını görmek gerekir. Demokratik ve etkin bir belediye sisteminin, olmazsa olmaz koşullarından birisi de, belediye birimlerinin de yerleştirilmeleri, o yolla halka ya da muhataplarına daha yakın bir duruma getirilmeleri, onlarla demokratik bir etkileşim içinde bulunabilmeleridir.

Merkez-yerel yönetim (belediye) ilişkisinde yerel yönetimi (belediyeyi) ön plana çıkaran, onu merkezin vesayetinden kurtaran, böylece yerel idari yapılanma ve işleyişte daha belirleyici kılan bir dönüşüm, yasama düzeyinde köklü değişiklikler içeren düzenlemeleri gerekli kılmaktadır. Buna karşılık, yerel birimlerin (belediyelerin) yerelleşmesi ise, bazı yasal düzenlemeler yanında asıl olarak katılımcı demokrasiyi, sivil toplum

kurumlarının önemini kavramış, benimsenmiş bir ideolojik-siyasal yaklaşımı gerektirmektedir. Ve dünyada olduğu gibi Türkiye’de de böyle bir ideolojik-siyasal yaklaşıma sahip tek hareketin, sosyal demokrat hareket olduğu objektif bir gerçekliktir.

Nitekim demokrasinin geliştirilmesi için yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin gerekliliği, Türkiye’nin siyasi gündemine 1973 yerel yönetim seçimleri sonrasında, sosyal demokratların geliştirdiği yeni belediyecilik hareketi yoluyla girmiştir. Sağ iktidarlar elinde sürekli olarak işlevleri merkezi yönetime kaptıran ve kentliye sınırlı bayındırlık hizmetleri sunmakla yetinen belediyeler, sosyal demokratların yönetiminde sınırlı maddi kaynaklarına karşın, yaratıcı uygulamalarla birdenbire faaliyet alanlarını genişletmişlerdir.

Sosyal demokratların belediye yönetiminde kaldıkları 1973-80 döneminde, toplu taşıma kavramı öne çıkmış, belediyeler eliyle ilk toplu konut uygulamalarına girişilmiş, çevre konusuna el atılmış, kentlilerin gereksinimlerine yönelik bazı alanlarda belediyeler doğrudan üretime girişmiş, tüketicinin korunmasını amaçlayan

bazı düzenlemeler yapılmış, kültürel faaliyetler belediyelerin etkinlik alanı içine alınmış, demokratik katılımın ilk uygulamaları başlatılmış, belediye birlikleri oluşturularak belediyecilik bir siyasal akım haline getirilmiştir.

1989 yerel seçimlerinde ise, sosyal demokrat belediyecilik anlayışı, yeni kavramlarla zenginleştirilmiştir. Yaygın bir uygulamaya ve uygulanabilmeleri için gerekli kalıcı kurumlaşmalara kavuşturulamamış olsa bile, katılımcılık, saydamlık, yerel iktidar, proje demokrasisi gibi kavramlar, Türkiye belediyecilik hareketinin gündemine sosyal demokratlar tarafından sokulmuştur.

Türkiye’de bütün sorunlarına karşın yerel yönetim alanında bir tarihsel birikim ve deneyim vardır ve bunda da sosyal demokrasi önemli bir paya sahiptir. Bu payın gelecekte de korunabilmesi üç temel koşula bağlıdır.

Bu koşullardan birincisi, sosyal demokrat hareketinin Türkiye’yi yüzyılların mirası olan anti-demokratik, çağın içsel ve dışsal dinamikleriyle çelişen, hatta çatışan idari yapısından kurtarma yönünde ciddi bir program, söylem ve stratejinin sahibi olması ve bunu gerçekleştirecek bir siyasal kararlılık göstermesidir.

İkincisi ise, dondurulmamış, zaman içindeki gelişmelerle eklenilebilecek Türkiye’nin kentlerinin kimlikleri ve nitelikleri üzerine temel amaçlar geliştirebilmesi, kentlerdeki yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve kentlerin insanca yaşanabilir bir duruma getirilmesi için belediyeler vasıtasıyla uygulanacak somut programlar oluşturabilmesidir.

Ve koşullardan üçüncüsü de, ikinci koşulda belirlenen amaçların ve programların uygulamasının yerel, çoğulcu, katılımcı bir demokratik yaklaşımla, etkinlik kaybına uğramadan, sağlanmasına ilişkin önermeler getirebilmesi ve bunların sosyal demokrat hareketin yerel yönetim organlarında kurumlaşmasını gerçekleştirebilmesidir.

Biz bu çalışmada birinci koşula ilişkin herhangi bir model geliştirmiyoruz, Giriş bölümündeki değinmemizle yetiniyoruz, zorunluluğun altını çiziyoruz.

İkinci koşul için ise; Türkiye’nin sosyo-ekonomik coğrafyası, bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeyi ve kentler arasındaki ölçek farklılıkları göz önüne alındığında, genel önermelerde bulunmanın zorluğu, hatta imkânsızlığının farkındayız. Bu nedenle, getirdiğimiz önermeleri, sosyal demokrat ideolojinin genel çerçevesi içerisinde ve iyice somutlaşan bazı yerlerde de Türkiye’nin büyük kentleri ve özellikle de İstanbul özelinde

Aydın Köymen (1945-2010)

Çocukluğu Bursa’da geçti. Öğrenimini Ankara’da tamamladı, 1968’de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’ni bitirdi. Aynı üniversitede master çalışması yaptı. 1971-1974 yıllarında İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi’nde Uzman Yardımcısı ve Sanayi Seksiyonu Başkanı olarak çalıştı.

1974’ten sonra Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreter Yardımcılığı yaparak siyasete yelken açtı. Gene bu dönemde *Yeni Ortam*’da yazarlık, *Sosyalist Yarın Dergisi*’nde Genel Yayın Yönetmenliği, *Yeni Gündem Dergisi* Ankara Temsilciği yaptı. Sayısız makale ve röportajları ile *Ortak Pazar Boyunduruğu* ve *Türkiye’nin Sanayileşme Sorunu* isimli kitapları yazdı.

Milli Savunma Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı yapan, Yassıada’da eziyet çekip beraat eden babasının ölümünün ardından, yıllar sonra kendi de solculuk ve fikir suçundan gözaltına alınıp aylarca işkence çekti. Bir kara mizahtı ülkede yaşananlar. Düşünmekten, üretmekten ve yaşama bağlılığından hiçbir şey kaybetmedi.

1987 yılında Kent Tanıtım ve Reklam Ajansı’nda Genel Müdürlük yaptı. 1989-1994 yıllarında, Murat Karayalçın döneminde, en büyük ideali olan kentine hizmet etmek coşkusuyla dolu olarak, Ankara Büyükşehir Belediyesi Danışma Kurulu Üyesi ve Kültür Sanat Danışmanı görevlerini yürüttü. Ankara Halk Kurultayı, Halk Danış gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesinde büyük emeği ve katkısı oldu.

1994 yılında Toplu Konut İdaresi Başkan Danışmanlığı görevini yaptı. Ankara Enstitüsü Vakfı, TÜSES (Türkiye Siyasal, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı) ve SODEV’in (Sosyal Demokrasi Vakfı) kurucu üyeliğini yaptı, birçok sivil toplum örgütünde yönetici ve üye olarak bulundu.

2006 yılından itibaren bağımsız bir düşünür olarak tekrar yazmaya başlamışken; tecrübesi, birikimi, insan sevgisiyle yaşadığı kent ve semt için yeni projeler üretip, faydalı çalışmalarına devam etmekteyken, 25 Mayıs 2010 tarihinde aramızdan ayrıldı.

(KAVAKLİDEREM / Kavaklıdere Dayanışma ve Güzelleştirme Derneği’nin tanıtım yazısından derlenmiştir.)

akla gelebilecek önermeler düzeyinde tutmaya çaba gösteriyoruz.

Bu çalışmada özellikle üçüncü koşul için ayırntılı, somut önermeler yer alıyor. Bunun iki nedeni vardır. Birinci neden, üçüncü koşul için, ikinci koşulda söz konusu olan, sınırlamaların olmamasıdır. İkinci neden ise, üçüncü koşul için yaptığımız önermelerin, büyük ölçüde kendi dışında bazı koşulları gerektirmemesidir. Zira yerel yönetim (belediye) birimlerinin yerelleşmesi, halkla, muhataplarıyla demokratik bir etkileşim içinde bulunabilmesi, daha çok bir ideolojik-siyasal kararlılığı, iradeyi gerektirmektedir.

YAŞAM KALİTESİ YÜKSEK İNSANCA YAŞANABİLİR BİR KENT

Kent Kimliği ve Türkiye’de Kentleşme

Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızlanan kentleşme sonucunda nicel olarak ülkedeki kentli nüfus artar, çok sayıda yerleşim merkezi hızla büyür, bunlardan on beş tanesi “büyükşehir” statüsü kazanırken, bu kentlerde oturanların gereksinim ve özelemleri de katlanarak artmış ve bunları istenilen zamanda karşılayabilecek kaynak bulunamaması sonucu ciddi darboğazlar ve yetersizlikler oluşmuştur.

Kentleşmenin yarattığı sorunlara bir çözüm olarak ortaya çıkan konut sunum biçimleri, sanayileşme süreci, planlama pratikleri, belediye yönetimlerinin yetkililerinin görelisi olarak artırılması ise, bizim “metropol” olarak tanımladığımız ama gelişmiş ülkelerdeki örneklerine pek benzemeyen bir kentsel gelişme biçimini ortaya çıkarmıştır. Bu bir yağ lekisi gibi büyüyen bir kenttir. Sürekli olarak kent merkezleri yoğunlaşırken, kentin çevresi de imar dışında saçaklanarak yapılaşmakta, daha sonra, saçaklanan yerleşmeler ile kent merkezi arası, hiçbir boşluk kalmadan yapılaşmaktadır. Bu arada teknolojik gelişmenin yarattığı yeni imkânlar ve gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmış olan bir takım yeni kavramlar da (uydu kent, vb.) hızla uygulamaya konulmakta ve sonuçta İstanbul örneğinde olduğu gibi, çok büyük çaplara ulaşan, merkezden itibaren birkaç gecekondur, birkaç sanayi ve birkaç “uydu kent” kuşağıyla çevrili devasa kent lekeleri ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de kentli nüfusun 21. yüzyılın başlarında yüzde 80’ler dolayında olacağı hesaplanmaktadır. Bugünkü oranda zaten yüzde 65’ler civarındadır. Ancak bu nüfus büyüklüğüne “kentli” diyebilmek mümkün değildir. Zira bu nüfusun çok önemli bir kısmı kentle bütünleşmemiş, bütünleşmek bir yana “eski kentliler”le de bir çatışma içine girmiştir. Bu durumu doğuran temel etmen, kentte yaşayanları bütünleştireceği

düşünülen faktörlerin ülkemizdeki büyük kentlerde yeterince ya da hiç işlememesidir.

Kente yeni gelenlerin “eski kentliler”le ve kentle bütünleşmesini sağlayacak faktörler arasında şunlar sayılabilir;

Birinci olarak, başta sürekli bir iş ve barınma olanağına kavuşmak olmak üzere, kentin kaynaklarından yararlanabilmek, kent kaynaklarını kullanabilmek faktörü geliyor.

İkinci faktör, altyapı hizmetleri başta olmak üzere kent hizmetlerinden yararlanabilmek.

Üçüncü olarak, zaman içerisinde, kentin tüketim kalıplarından birinin içerisinde yer alabilmek.

Dördüncüsü kentte kültürel anlamda bütünleşebilmek.

Beşinci faktör, kentteki siyasal otorite, formel örgütler ve sivil örgütlerle ilişki içine girebilmek, onların içinde yer alabilmek.

Ve sonuncu faktör de, diğer faktörlerin işlemesi sonucunda, kentli hakları ve sorumluluklarının bilincine varmış bir biçimde bir aidiyet ve diğer kentlilerle de hemşehrilik ilişkisi içine girebilmek.

Türkiye’de özellikle büyük kentlerde bu faktörlerin hiçbirisi yeterince işlememektedir. Sonuçta büyük şehirlerimizde bütünlüğü olmayan ikili, hatta daha fazla, fiziki ve sosyal yapılar ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de kentlerin bir yağ lekisi gibi gelişmesi ve kentte yaşayanların “kentli” olmamasının nedenleri, ekonomik ve sosyal nedenlerinin yanında, büyük ölçüde de siyasal tercihlerdir. Türkiye’de egemen olan popülist siyasal eğilimler, kentleşme sürecinin ciddi bir planlama disiplini içinde gerçekleşmesine olanak vermemişlerdir. Kentin biçimlenmesini, kentsel yaşamın gelişme yönlerini, kentteki davranışsal birimlerin, oluşan kentsel rantı el koyma güdülerini yaptıkları uygulamalar belirlemiştir. Gerçi kentlerimizde her dönemde planlama kentteki yapılaşmanın meşruiyet temelini oluşturmuştur ama bu planlama kentin geleceğini yönlendirecek temel bağlayıcı bir belge olmaktan çok, kentteki davranışsal birimlerin emrivakilerini yasallaştıran bir belge olarak işlev görmüştür. Kentteki gelişmeler kapsamlı bir plana uygun olmaktan çok, yapılan mevzii planlarla yönlendirilmiştir.

Popülist siyasetlerin himayesinde, kentsel rantı el koyma güdüsüyle hareket eden davranışsal birimlerin emrivakileriyle ve bu emrivakileri ya-

sallaştıran mevzii imar planlarıyla biçimlenen kentlerimiz, devresel olarak ulaşım ve diğer altyapılar bakımından darboğazlarla karşılaşmaktadırlar. Olağanüstü kaynaklar gerektiren bu darboğazların aşılabilmesi, sonuçta siyasal desteği zorunlu kılmakta, popülist siyasetçiyi güçlendirmekte, kentin kaderini belirleme hakkını kentlilerden alarak siyasetçiye teslim etmektedir.

Hem fiziksel olarak, hem insan faktörü olarak birbiriyle çelişen, çatışan kuşaklar halinde yayılan, devresel olarak altyapı darboğazlarıyla karşılaşan kentsel biçimlenmede, yaşam kalitesinin gelişmesi önemli sınırlamalar ile karşılaşmaktadır.

Oysa tüm dünyadaki kentleşme süreçlerinde olduğu gibi, Türkiye’de de insanları kentte yaşamaya yönelten motivasyon, daha iyi bir yaşam kalitesine kavuşmaktır. Sadece kente yeni yönelenlerin değil, yerleşik kentlilerin de beklentisi, yaşam kalitelerinin yükselmesi ve kentin insanca yaşanabilir bir hale konulmasıdır.

Küreselleşen Dünyada Kent Kimliği

Kentteki yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve kentin insanca yaşanabilir bir duruma getirilmesi, ilk bakışta salt bireye ilişkin bir amaç olarak görünse de, küreselleşen dünyada politikalarını küreselleşme varsayımına göre yapan politik eğilimler, hareketler için de yaşamsal bir sorundur. Zira küreselleşme kentlerin önemini artırmıştır. Kentlere, özellikle de büyük kentlere, ülkenin ekonomik politikalarının oluşturulmasında yeni işlevler yüklemektedir. Ülke ekonomisinin canlandırılması, küreselleşen dünyadaki sermaye ve teknoloji olanaklarını kendine çekebilmesi, artık merkezi politikalarından çok, büyük kentlerin başarısına bağlı hale gelmiştir. Burada başarı gösterebilen kentler, ülkelerinin ve halkın refahını artırabilmektedirler. Bu alanda başarılı olabilmeyen koşullardan birisi de, kentte yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve kentin insanca yaşanabilir bir hale dönüştürülmesidir.

İzmir ve Ankara’da da bahsedilse bile, Türkiye’de bu rolü oynamaya en yakın büyükşehir İstanbul’dur. İstanbul’un, geçmişte üstlendiği roller ve bu rollere olanak tanıyan faktörlerden en önemlisi olan coğrafi konumu yanında, bugün sahip olduğu ekonomik potansiyel, bilgi ve teknoloji birikimi, kültürel kimliği açısından da bu rolü oynayabilmesi mümkündür.

Devletlere bölünmüş dünyanın yereli ile, küreselleşen dünyanın yereli aynı değildir. Küreselleşme, yerel’in de yeniden yorumlanmasını gerektirmektedir ve bu konuda yerel yönetimlere (belediyelere) önemli bir sorumluluk düşmektedir.

dir. Büyük kentlerimizde ve özellikle İstanbul'da belediye yönetimlerinde bulunan ve bulunacak olanların böyle bir vizyona sahip olmaları ve bu vizyonun gereği olan politikalar üretmeleri ve bu bağlamda kentteki yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve kentin insanca yaşanabilir bir duruma getirilmesini stratejik bir amaç olarak kabul etmeleri, geleceğe yönelik yaşamsal bir tercih niteliğindedir.

Muhafazakâr ve radikal sağ siyasi akımlar, öncelikle iki nedenden dolayı böyle bir tercihi yapamazlar. Birincisi, kentsel gelişme pratiğinin baş sorumlusu kendileridir ve bütünlükten uzak, birbiriyle çelişen, çatışan fiziki ve insani kuşaklar halinde yayılan kentsel biçimlenme, kendilerine ekonomik rant yanında siyasal rant da sağlamakta, kentte yaşayanları manipüle etme olanaklarını artırmaktadır. İkincisi de, küreselleştirici akımların, bu sürece eklenemeyen toplumlarda ve yerleşmelerde savunmacı, korumacı, kültürel kapalılığa itici tepkilere yol açması olanaklıdır ve bu da onların siyasal olarak güçlenmeleri anlamına gelir. Aslında geçmişten kopuştan değil, ama geleceğin projesi içinde kendilerine bir yer bulamamaktan kaynaklanan kimlik bunalımlarının Türkiye'de genel olarak tüm sağ politikaları beslediğini görmek gerekir.

Türkiye, kentler arası ilişkilerle yaşanan küreselleşme sürecinin içindedir. Bu süreçten dışlanmadan çıkabilmesi ve hedeflediği Avrupa entegrasyonu içinde yer alabilmesi yenilikçi siyasal akımların başarısına bağlıdır. Sosyal demokrasi bu yenilikçi akımların başında gelmektedir ve belediyeçilik hareketinin gündeminde yeni bir vizyon getirmek gibi bir sorumlulukla karşı karşıyadır. Bu vizyon içinde stratejik amaçlardan bir tanesi de kentteki yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve kentin insanca yaşanabilir bir duruma getirilmesidir.

Stratejik Bir Amaç Olarak Kentte Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi

Yaşam kalitesi çok boyutlu bir kavramdır. Ama Türkiye'nin büyük kentleri ve özellikle de İstanbul söz konusu olduğunda, bu kavram çerçevesinde öncelikli hedef, kentte yaşamın kolaylaştırılması olmalıdır. Çünkü bizim büyük şehirlerimiz ve İstanbul, bugün için her yaş ve meslekten kentliler için yaşanması kolay olmayan bir kenttir. Yaşamı kolaylaştıracak kriterler ise, kentte yaşayanların yaşamlarını büyük zaman kaybetmeden, büyük maliyetler ödemedi ve güvenlik içinde sürdürebilmelerini sağlamaktır. İstanbul'da yaşam pahalıdır, kentliler İstanbul'da yaşayabilmek için makul, katlanılabilir maliyetlerin üzerinde bir maliyet ödemektedirler. Bunun iki temel nedenden kaynaklandığını söyleyebiliriz;

- "Mutlak rant"ın çok yüksek olması,
 - Kentin kamu altyapısı ve kamu hizmetlerinin maliyetlerinin yüksek olması.
- İstanbul'da "mutlak rant"ın çok yüksek olmasının altında gayrimenkul rantı üzerinde oynanan spekülasyon oyunları yatmaktadır. Bu oyunlara olanak tanıyan ortam ise, bizzat kentin gelişme biçimi ve bu gelişme biçimine ivme kazandıran kamusal politikalarıdır. Bir yandan kent, artan nüfusu dolayısıyla yeni alanları gereksindirmekte, öte yandan da kentin yerleşik alanlarında işlev değişiklikleri ve yenilenmeler yaşanmaktadır. Bu hareketlilik, hareketlilik konusunda bilgi sahibi olanlara ve hareketliliği yönlendirenlere yüksek rantlar sağlarken, hareketlilik karşında maddi koşulları ve diğer olanakları yetersiz olduğu için inisiyatifsiz kalanların yaşam maliyetlerini artırmaktadır.

Kentin kontrolsüz bir biçimde bir yağ lekesi gibi büyümesi, kamusal altyapıya ve kamu hizmetlerine sürekli maliyet bindirmeleri yapmaktadır. Çünkü boşluksuz, "mono blok" bir gövde halinde şişen kent, yeni oluşan alanlara altyapı ve kamusal hizmet götürülmesinin yüklediği yeni maliyetler yanında, asıl daha önceki altyapı ve kamusal hizmetlerinde kapasite yetersizliği sorunuyla karşı karşıya gelmesine yol açmakta ve neredeyse periyodik olarak yeniden, yeniden ve yeniden yapılmasını, üretilmesini zorunlu kılmaktadır. Oysa gerçek anlamda metropoliten, yani yerleşme alanlarının arasında boşluklar bırakan, yeni merkezler oluşturan ve yeni alanlara değişik fonksiyonlar tanımlayan bir kentsel gelişme sağlanabilmiş olsa, altyapı ve kamusal hizmetler daha küçük ölçeklerde yerinde gerçekleştirilebilir ve her seferinde kentte yaşayan insanların tümüne yeni maliyetler yüklenmeye bilirdi.

Kısaca izah etmeye çalıştığımız bu tablonun dönüştürülebilmesi ve büyük şehirlerimizde yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve kentin insanca yaşanabilir bir hale getirilebilmesi için, bu amacı benimsemiş belediyelerce kullanımı kolay olmayan, ama fevkalade fonksiyonel üç araç vardır.

1. Planlama

Türkiye'de büyük kentlerde ve özellikle İstanbul'da planlamanın mümkün olmadığı yönünde bir mitoz yaratılmıştır. Buna kulak asılmamalıdır ve eğer bu konuda samimi bir siyasi irade varsa, Türkiye'nin bilgi, beceri ve teknoloji olanaklarının, planlama, planı uygulama ve kentsel gelişmeyi ciddi bir planlama disiplini altına almada yeterli olduğunu vurgulamak gerekir.

Planlama konusunda samimi bir siyasi iradenin varlığının ilk kanıtı, planlamada mevzi imar

planlamasına yüz vermeyen, metropoliten bölge ve alan düzeyinde gelişmeye açık stratejik planlardan başlayarak uygulama planlarına kadar inen bir anlayışın benimsenmesidir. İkincisi de, uygulamada kaçak yapılaşmaya kesinlikle izin verilmemesidir. Bu iki koşul sağlandığında, karşımıza belediyelerin içinde bulunduğu yapısal açmazlar çıkmaktadır. Çünkü, gerçekten de yasayla belirlenmiş örgüt yapısı, belediye ücret sistemi, belediye bürokrasisinin gelenekleri ve sadece günlük kentsel hizmetler sunmak mantığıyla kurulmuş görev anlayışı, sözünü ettiğimiz planlama anlayışına uygun planlar üretilmesine ve uygulanmasına olanak tanımayacaktır. Ancak, bu yapısal açmazlar işin sadece bir yüzünü oluştururlar. Öteki yüzünde ise, sadece risk almayı gerektiren ve zaten Türkiye'de birçok belediyenin de uyguladığı "çaresizliğin ürettiği" çözümler yatmaktadır. Yalnız burada hemen belirtelim, bu tür çözümler daha çok başka alanlarda, başka işler için kullanılmakta, planlama amaçlı olarak çok nadir kullanılmaktadır.

Bu çözümleri şöyle sıralayabiliriz;

- Mevcut yapı içindeki bazı birimleri planlama amaçlı görevler, yetkiler ve kaynaklarla donatmak.
- Belediye'nin klasik yapısının dışına taşmak, sistem içinde olan uzman kuruluşları veya daha esnek bir yapıya sahip belediye şirketlerini devreye sokmak.
- Resmi yapının değiştirilmesinin çeşitli nedenlerle mümkün olmadığı hallerde biçimsel olmayan yeni yapılar (komiteler, kurullar vb.) geliştirmek.
- Özellikle tasarım safhasında, sorumluluğu, katılımcı bir anlayış içinde, kentteki ilgili uzman kuruluşlara ve örgütlü kentli kesime bırakıp yönlendirme ve eşgüdümle yetinmek.
- Zabıta örgütü içinde, kaçak yapılaşmayı önleme ve plan uygulamasını denetlemekle görevli, eğitimden geçmiş uzmanlaşmış bir grup oluşturmak.

Planın başarıyla uygulanabilmesinin koşullarından bir tanesi, kentlilerin planı benimsemeleridir. Bunun yolu da, planı kentte belediye meclisleri dışında bir dizi toplantı düzenleyerek halkın tüm kesimlerinin tartışmasına olanak tanıyacak katılımcı bir süreçten geçmektir.

Planın delinmesine neden olan etmenlerden başlıcası belediye meclisleri kararıyla çoğu kez planlarda plan mantığıyla bağdaşmayan keyfi değişikliklerin yapılmasıdır. Tabii ki planların değişmezliğini savunmak doğru değildir. Ancak değişiklikleri planın mantığıyla uyumlu hale getiren, plana güveni sarsmayan bir yol bulmak gerekir. Bu konuda 1989-94 döneminde Manisa Belediyesi'nde uygulanan yöntem örnek alına-

biyecek bir uygulamadır. Belediye Meclisinde başta alınan prensip kararıyla, plan değişikliğinin, değişimin söz konusu olduğu mahallede yaşayanlarla ve meslek odası temsilcileriyle birlikte tartışıldıktan sonra gerçekleştirilmesi öngörülmüş ve böylece plan değişiklikleri şeffaflaştırılarak, keyfi ve fırsatçı değişiklik talepleri ortadan kaldırılmıştır.

2. Kentsel Arsa Politikası

Araçlardan ikincisi, çok yönlü bir arsa politikası izlemektir. Eğer kent formunu emrivakilerle oluşturmaktan kurtarmak isteniyorsa, bunu sadece güçlü ve iyi bir planlamayla gerçekleştirmek mümkün değildir. Bunun yanında kentte rant yüzeyine düşüren bir arsa politikası izlemek gerekir.

Bu politikanın bir yönü, tutarlı bir gayrimenkul vergilendirme politikası izlemek ve özellikle de arsa değer artışlarının vergilendirilmesini sağlamaktır. TBMM'nin 1997-98 çalışma döneminde çıkardığı yeni Vergi Yasası ve buna ek Maliye Bakanlığı tebliğleri bu vergilendirmeyi sağlamada önemli bir adımdır ve giderilmesi belediyeleri aşan bir pürüzün ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir.

Belediyelerin yapması gereken, planın gelişmeyi amaçladığı alanlarda, ister kamu, ister özel ellerde olsun, kentsel arazinin arsaya dönüşmesini kolaylaştırmak ve piyasaya arzını gerçekleştirmek yoluyla rant yüzeyinin düşüşünü sağlamaya çalışmaktır. Bunun yanında, Arsa Ofisi ile işbirliği içinde, bu kurumun yetkilerini kullanarak kamu eliyle plan amaçlarını gerçekleştirecek arsa arzının artırılması yönünde bir çaba gösterilmelidir. Ayrıca, orman ve hazine arazilerinin mafyalaşmış örgütlenmeler yoluyla yapılaşmasına kesinlikle son verilmeli, bu tür yapılaşmaların engellenemediği alanlara kesinlikle altyapı ve kentsel hizmetler götürülmemelidir.

3. Kentsel Dönüşüm ve Yenileme Projeleri

Metropolitan alandaki dönüşümün istenilen yönde gerçekleştirilmesini sağlamakta başvurulacak üçüncü yol, planlama yetkilerinden de yararlanarak, belediyenin öncülüğünde, dolaylı etkileri yüksek olabilecek kentsel dönüşüm ve yenileme projeleri başlatmaktır.

Kentsel dönüşüm projeleri yönünde atılmış çok önemli bir adım olarak, İstanbul'da zamanın belediye yönetiminin, batı sahil yolunun temizlenmesi, buradan kumcuların nakledilmesini ve Kazlıçeşme'den dericilerin taşınmasını gerçekleştiren zorlu ve sabırlı uygulamalarını örnek gösterebiliriz. Bu alanların doğru ve plan disiplini içinde değerlendirilmesi, İstanbul'un pek

çok sorununa cevap verebilecektir. Dönüşüm projelerinin uygulanmasına olanak tanıyacak bir diğer kaynak da, "özeleştirme" uygulamalarıdır. Büyük kentlerimizde, İstanbul'da yapılacak özeleştirme belediyeler söz sahibi olma yönünde ısrarlı bir çaba göstermelidirler. Planlama yetkilerini kullanarak özeleştirilecek tesis ve bağluların kentsel dönüşümü gerçekleştirecek yönde kullanımını şart koşmalı, bunun için projeler hazırlamalı ve özeleştirimin bu koşullar altında yapılmasını sağlamalıdır. Eğer özeleştirilecek tesis, kentsel çıkarlar ve plan hedefleri açısından mevcut yerinde hiçbir şekilde mevcut fonksiyonlarını sürdüremeyecek durumda ise, takas yöntemiyle tesisin belediyenin vereceği uygun bir alana taşınmasını gerçekleştirmelidirler ve özeleştirmede bunu koşul olarak getirmelidirler.

Kentsel yenileme projelerinden bu bağlamda anlaşılması gereken, belli bir amaç için kullanılan (genellikle de barınma amacı için) ama kullanımın kötü, ilkel, altyapısız ya da çok eskimiş olduğu kent lekelerinin, içinde yine aynı amaçlı kullanımı da barındıran, fakat rekreasyon, kültür, sosyal ve ticari merkez gibi yeni kullanımlarla zenginleştirilmiş bir yenilemeye tabi tutulmasıdır. Bu konuda büyük kentlerimizdeki en başarılı örnek 1989-94 dönemindeki Ankara Büyükşehir Belediyesi yönetiminin gerçekleştirdiği "Dikmen Vadisi Projesi"dir.

Proje, Belediye'nin Uygulama Programında yer alan Ankara Metropolitan Alanı Kültür ve Rekreasyon sisteminin bir parçası olarak tanımlanan Dikmen Vadisini gecekondularından temizlenerek bu tanıma uygun hale getirilmesini öngörüyordu. Ayrıca, bu alanda gerçekleştirilecek planlı bir yapılaşma ile, vadi içinde yaşamakta olan hak sahibi gecekondu sahiplerinin konut gereksinimini, büyük bir kısmı kamulaştırma bedelinden karşılanmak üzere ucuz ama nitelikli ve altyapılı konutlarla proje alanı içinde karşılamayı amaçlıyordu. Uygulamada, vadide oturan hak sahipleri Belediye'nin öncülüğünde beş kooperatif halinde örgütlendiler. Bu kooperatifler vasıtasıyla, vadide alınan kamulaştırma kararları kapsamında hak edilen bedellerin nakit olarak değil, yıkılacak konutlar ve devralınacak arsalar karşılığında proje rantından karşılanmasını sağlayacak bir düzen kuruldu. Ve sonuçta proje öngörülen zaman içerisinde tamamlanarak vadi gecekondularından arındırıldı; hak sahipleri için öngörülen konutlar vadi yamaçlarının üst kenarına çekilerek inşa edildi, hak sahiplerine teslim edildi, yeşil alan düzenlendi rant temini amacıyla da yine vadinin kenarlarında iki adet konut kulesi ve bunları birleştiren kültür köprüsü yapıldı.

Rantı elde edilinceye kadar gereksinim duyulan finansmanın yurtdışı piyasalara ihraç edilen tah-

villerle sağlandığı proje, kamulaştırma bedellerini gayrimenkulle ve aynı alanda elde edilen rantla ödendiği bir kentsel yenileme projesi olarak örnek alınabilecek bir değerdedir. Ve kuşkusuz, bu tür proje örnekleri daha da artırılabilir.

Yaşam Kalitesini Yükseltecek Kentsel Ulaşım

Türkiye'de hızlı kentleşme, kent içi ulaşımı büyük bir sorun haline getirmiştir. Gerek alabildiğine genişleme, gerekse otomobil sayısındaki artış büyük kentlerde ciddi trafik sorunları yaratmaktadır. Kent içi ulaşım kentsel yaşam kalitesini geliştirilmesinin önünde bir engel olarak durmakta, kentlilerin gider ve zaman bütçelerinde oldukça büyük zararlara yol açmaktadır. Ayrıca önemli ölçüde de hava kirliliği yaratmaktadır.

Bu sorunun çözümünde iki temel yaklaşım söz konusudur. Bu yaklaşımlardan birincisi -ki Türkiye'de fiilen tercih edilen budur- taşıtların hareketliliğini sağlamayı hedef olarak göstermektedir. İkinci ve çağdaş çözüm ise, kentlerde hedef olarak insanların hareket özgürlüğünü sağlamayı almaktadır. Birinci yaklaşımın sorun olarak yansıttığı görüntü taşıt yığılmasıyla tıkanmış yollar, boşa harcanan akaryakıt; çözüm olarak önerdiği ise, daha fazla yol daha fazla kavşak, daha fazla alt ve üst geçittir. Kentlerin insanlar için olduğu noktasından hareket eden ikinci görüşün sorunsalı, hareket özgürlüğü kısıtlanmış, yollarda ve taşıtların içinde sıkışmaya mahkûm edilmiş, hareket etmede tercih hakkı elinden alınmış insanın kendisidir. Getirilen çözüm ise, toplu ulaşım sistemlerinin geliştirilmesidir.

Toplu ulaşım sisteminin iki ayağı, raylı taşıma sistemi ve tahsisli otobüs yollarıdır. Paratransit sistemler de sınırlı olarak kullanılabilir. Türkiye'de kentler, şu andaki durumları ile yüksek yoğunluklu ve yağ lekeli biçiminde yayılmış oldukları için, raylı taşıma sistemleri ve tahsisli otobüs yolları ekonomik projeler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sistemler, kentin yolculuk talebi düşük alanlarında ve kısa mesafelerinde paratransit sistemlerle desteklenebilir. İstanbul gibi kentlerde ise, denizyolu taşımacılığı, bir kamu ulaşım biçimi olarak sonuna kadar kullanılmalıdır.

Özel otomobilin büyük kentlerimizdeki merkezlerden olabildiğince uzak tutulması, bu merkezlerin yaya bölgeleri olarak düzenlenmeleri insanı hedef alan yaklaşımın bir diğer önermesidir. Merkezlerde yaya mekânlarının oluşturulması ve merkezi iş alanı çeperlerinde otoparklar yapılması, belediyeler eliyle ve yerel finansman yoluyla kolayca gerçekleştirilebilir.

Bu hedeflere göre belediyelerce yapılması gerekenler, aşağıda belirtilen gruplar altında toplanabilir:

- Kentin gelişme stratejisi ile tutarlığı, toplu ulaşım öncelikli, değişik türdeki toplu taşıma sistemlerini bir bütünlük içinde tasarlayan ve bunların tek elden işletilmesini öngören, katılımcı bir anlayışla bir Ulaşım Ana Planı hazırlamak.
- Toplu ulaşım sisteminin geliştirilmesi için özel bir finansman modelini oluşturmak (Toplu ulaşım sisteminin geliştirilmesi için büyük kaynakları, yüksek kârlılık beklentisi olmadan harekete geçirmek gerekmektedir. Bu büyüklükte bir kaynak sağlanabilmesi için ciddi girişimlerle dış finansman olanaklarından yararlanma yolunda ısrarcı olunmasının yanında, bu amaçla kullanılacak yerel bir fon oluşturulması da pekâlâ mümkündür. İnşaat ruhsatı verme aşamasında belirlenecek bir pay, kent trafiğine çıkacak her yeni araca verilecek ruhsattan alınacak bir bedel gayrimenkul alım satımında gerçekleştirilecek bir kesinti, ilk ağızda fon'un girdileri olarak düşünülmelidir).
- Minibüs, Halk Otobüsleri ve Umum Servis Araçları İşletmeleri Odaları, Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu ile birlikte, bu kuruluşların üyelerinin yönetmeliklere uygun hizmet vermelerinin denetlenmesi amacıyla ortak bir denetim mekanizması kurmak.
- Sivil Toplum Örgütleri, gönüllü kuruluşlar ile birlikte, yaya hakları, kentli hakları konusunda kentte yaşayanların bilinçlendirilmesini amaçlayan kampanyalar düzenlemek ve metropoliten alan düzeyinde trafik yönetim sisteminde hem belediyenin, hem de sivil örgütlenmelerin söz ve müdahale hakkını artırıcı bir kamuoyu baskısını örgütlemek.

Yaşam Kalitesini Yükseltmek İçin Tarihsel ve Doğal Çevreyi Korumak, Geliştirmek Gerekir

Türkiye'deki kentsel gelişme biçimi, kentlerin tarihî geçmişini ve doğal çevre değerlerini tahrip edici bir baskı yaratmaktadır. Oysa kentlerin tarihsel mirasını korumak ve çevre değerlerin sahip çıkmak hem evrensel bir sorumluluk, hem de örneğin İstanbul gibi bir kentin uluslararası düzeyde diğer metropollerle yarışmasında yararlanılacak çok değerli bir kaynaktır. Tarihsel ve doğal çevre değerlerinin zenginliği, kentlerimize dünya kentleri arasında bir kimlik kazandırmada yardımcı olacaktır.

Şüphesiz büyük kentlerimizde ve özellikle İstanbul gibi dinamik bir metropoliten bir alanda tarihsel mirasın korunması, muhafazaya yönelik "müzeci" bir anlayışla mümkün değildir. Tarihsel öğeler, dinamik bir metropoliten yaşam içinde, ancak kendilerine yeni anlamlar ve fonksiyonlar yüklenerek varlıklarını sürdürebilir, kent kimliğini zenginleştirebilirler.

Sürdürülebilir bir koruma-gelişme dengesi kurabilmek için ise, kentsel planlama ile koruma alanlarının planlanmasını bir bütünlük içinde düşünmek ve yürütmek; tek binaların değil çeşitli büyüklükteki alanların korunmasına yönelmek, korunan alanları aynı zamanda canlı tutmak, bu alanlara yeni işlevler kazandırmak, ilk olarak akla gelebilecek örneklerdir.

Büyük kentlerimizde ve İstanbul'da doğal çevreyi korumak ve geliştirmek için temel koşul; gerçek anlamda metropoliten, yerleşmeler arasında boşluklar bırakan bir planlama amacının benimsenmesidir. Ama kentlerimizin durumu, bunun yanında çok acil tedbirler alınmasını gerektirecek bir vahamettir. Tedbirler arasında ilk sırada gelenler şöyle sıralanabilir;

- Kanalizasyon deşarjlarında kesinlikle biyolojik ve kimyasal arıtma sistemleri kurulmalıdır.
- Katı atık toplama sistemleri etkinleştirilmeli ve gelişmiş katı atık depolama sistemleri kurulmalıdır.
- Isıtmada kullanılan yakıtların kalitesi sürekli denetlenmeli, standart dışı yakıtların kente sokulması kesinlikle yasaklanmalıdır. Ayrıca İstanbul gibi motorlu araç yoğunluğunun çok olduğu kentlerde araçlara belli emisyon standartlarına uyma zorunluluğu getirilmelidir.
- Kent içinde ve çevresinde oluşturulan ve mevcut yeşil alanlar titiz bir şekilde korunmalıdır. Ancak, bunun yasaklarla ve kontrole, zabıta gücü ile olamayacağı, pratikler göz önüne getirildiğinde ortadadır. Tahrip edilen yeşil alanlara yapılaşma izni verilmesi doğrudur, ama tek başına bu tutumun tahribata engel olamadığı bir gerçektir. Bu alanların doğal dokuyu tahrip etmeden ticarileştirilmesi, denetimin kamu otoritesince ticari faaliyette bulunanlar üzerinde yoğunlaştırılması, alan denetiminin ise bu alanlardaki ticari faaliyet sahipleri ile birlikte gerçekleştirilmesini sağlayacak bir sistemin kurulması mutlaka düşünülmelidir.
- Çevre konusunda sürekli izleme sağlamak üzere, belediye yönetimleri içinde çevre monitoring sistemleri kurulmalı ve izlemenin sonuçlarını eyleme dönüştürecek yetki-lerle donatılmalıdır.

Tarihsel ve doğal çevrenin korunması ve geliştirilmesinin gerçekleştirilmesinin temel koşullarından birisi de, belediye yöneticilerinin bu konuda gösterecekleri kararlılıktır.

Yerel yöneticinin ekonomik gelişmeye paralel olarak yürütülecek koruma ve geliştirme politikalarında gerçekten bilinçli, istekli ve kararlı olması hayati önem taşır. Yerel yönetici tarihî ve doğal çevre gibi konularda üzerindeki mevcut

baskılara karşı savunma ve kaçış mekanizmalarını yaratmak, gerektiğinde risk almak zorundadır.

Kentte Çatışan Kültürler ve Yaşam Kalitesine Etkisi

Kırsal alanlarda kente göç eden kitlelerin kültürel bir dönüşüm geçirerek kentsel bir yaşamla bütünleşmesi kolay değildir. Büyük kentlerimizde kırsal kesimlerden gelenlerin kentin içine girmek yerine, varoşlarda gecekonduarda yaşamaları, büyük ölçüde hemşehri kolonileri oluşturacak biçimde yerleşmeleri, marjinal işlerde çalışmaları, onların kentsel kültürle bütünleşmelerini zorlaştıran etkenlerdir. Onların kentteki yaşam koşulları ve ilişkileri, başlangıçta onları entegrasyona karşı direnmeye, içlerine kapanmaya sevk etmiştir. Altını çizmek gerekir ki, bu direnme ve içe kapanmacı tavır, bu kitlelerin tercihleri sonucunda değil, ama büyük kentlerimizde kentte yaşayanları bütünleştireceği düşünülen faktörleri işlememesi sonucu oluşmuştur.

Şu anda bulunduğumuz noktada ise, artık bu kitlelere ilişkin direnme ve içe kapanmacı tavrın da söz konusu olmadığını görmekteyiz. Kırsal kökenli kesim, özellikle büyük kentlerimizde nüfus yoğunluğunu oluşturmaktadır ve kendi kültürel değerlerini kentin imkânlarını kullanarak yaygınlaştırmakta, sürekli olarak yeniden üretmektedir. Sonuçta ortaya çıkan şey, kentte birbiri ile çatışan çoklu bir kültürel yapıdır. Burada önemli olan nokta, kentte birden fazla kültürel yapının bulunması değil, ama bu yapıların egemenlik amaçlı olarak birbirleri ile çatışma içine girmiş olmalarıdır. Çatışmacı bir ortamın bizzat kendisi, kentte yaşam kalitesini yükseltmeyi ve insanca yaşamayı olanaksız kılmaktadır. Tıpkı bir savaş alanında barışı aramak gibi, kültürlerin çatıştığı bir kentte de yüksek bir yaşam kalitesini ve insanca yaşamayı aramak boşunadır.

Gelinen noktada sorunu kırdan kente gelenlerin kültürel dönüşüm geçirerek entegrasyonu olarak tanımlayamayız. Aynı şekilde yerleşik, eski kentlilerin tepkilerinden yola çıkarak, kentte var olan kültürler arasında bir seçim yaparak, çağdaş vb. diye nitelediğimiz bir kültürü egemen kılmak yönünde zorlayıcı yöntemlere başvuramayız. Gerçekçi, aynı zamanda da demokratik ve insancıl yaklaşım, kentte çeşitli kültürlerin bir arada bulunmalarını kenti zenginleştirici bir durum olarak görmek, ama bunlar arasındaki çatışmacı ilişkinin yerine, karşılıklı iletişim ve etki-leşime olanak tanıyan bir ilişki biçimini geliştirmektir. Ancak, böyle bir ilişki biçimidir ki, kentte var olan ayrı ayrı kimliklerin üzerinde, bunların bir arada yaşamalarına olanak tanıyan bir üst kimlik olarak kentli kimliğini yaratabilir.

Bu konuda belediyeler fevkalade işlevsel bir konuma sahiptirler. Şöyle ki, bir kere belediyeler kentin fiziksel planlamasında büyük yetkilere sahiptirler ve sözünü ettiğimiz ilişki biçimini geliştirmek, her şeyden önce fiziksel altyapı planlamasını gerektirmektedir. İkinci, bu tür altyapıların üretimi, sağlık, çevre, trafik gibi sorunların çözülmesi için gereken altyapıların üretimine oranla çok daha ucuzdur. Üçüncüsü, bu amaçla gerçekleştirilecek eylem programları ve etkinlikler için, büyük kentlerimizde sivil ortaklar bulmak ve sivil toplum katılımını sağlamak, her alandakinden daha kolaydır.

Bu bağlam içinde belediye yönetimlerince yapılması gerekenler şu şekilde sıralanabilir;

- Özellikle her kesimden hemşehrilerin günlük hareketliliklerinde çokça kullandıkları alanlarda ya da buralara yakın yerlerde, çeşitli amaçlarla toplanabilecekleri mekânlar oluşturulmalı ve bu mekânlarda her kültürün etkinliklerini sergilemesini olanak tanınmalıdır.
- Gecekondu kesimlerinde çevreye uygun, yabancılaşma yaratmayacak, basit mimari tasarımları olan kültür evleri oluşturulmalı ve buraların bir yandan o semt sakinlerinin kültürel üretimleri için kullanılması sağlanırken, öte yandan da yabancı oldukları kültürlerle tanışmalarına olanak verecek, programlarla desteklenmesine özen gösterilmelidir.
- Belediye öncülüğünde ilk ve orta öğretim öğrencilerine yönelik olarak, kentteki sanat kurumlarının ve okullardaki edebiyat, müzik, resim öğretmenlerinin işbirliği ile her yıl tekrarlanacak olan tiyatro, müzik, resim yarışmaları düzenlenmeli, bu yarışmalara katılacak olan okul gruplarının ürünlerini sadece mensubu oldukları çevrelerde değil, ama yabancı oldukları çevrelerde de sergilemelerine fırsat yaratılmalıdır.
- İnsanların kenti benimsemeleri için kenti tanımaları gerekir. Bu amaçla, belediyeler tanıtıcı yayınlar yapmalı, görsel programlar uygulamalı, özellikle çocuklara ve gençlere yönelik kent içi geziler düzenlemelidir.
- Ortak kültürel kullanım alanlarının, örneğin İstanbul'da Gülhane Parkı'nın arabesk kültür gösterilerine, Rumeli Hisarı ve Cemal Reşit Rey Salonu'nun klasik ve pop müzik konserlerine tahsis edilmesi uygulamasında olduğu gibi, ayrımcılığı teşvik edici bir biçimde kullanılmalarından kesinlikle kaçınılmalı, aksine her kesimden insanın ayak alışkanlığı edinebildiği bir biçimde kullanılmalarına özen gösterilmelidir.
- İstanbul gibi çok kültürlü ve aynı zamanda da uluslararası düzeyde yarışmaya aday kentlerimizde belediye yönetimleri, kültür

ve sanat faaliyetlerine ilişkin zaman ve para bütçelerini, popüler etkinlikler düzenleme yerine, amatör girişimleri yaygınlaştırma, özendirme ve böylece daha çok kentliyi kültür-sanat üretimine katılmaya teşvik edici yönde ve öte yandan da profesyonel düzeyde daha çok uluslararası ses getirecek üretilere odaklanmalıdır.

Yaşam Kalitesini Yükseltmeyi, İnsanca Yaşamayı Gerçekleştirmeyi Hedefleyen Kenti Kim Yönetecek?

Yönetim sürecini bilimsel bir veri olarak kabul edenler, bu bilimsel gelişme çizgisini başlangıç yıllarında dört temel soru ile çalışmalarını başlatmışlardır; Ne? Kim? Nasıl? Ne ile?

Biz buraya kadar sorunsalımız açısından "ne?" sorusu üzerinde durduk ve büyük şehirlerimizin somut durumlarından yola çıkarak soruya cevap oluşturmaya çalıştık. "Kim?" sorusuna ise, yine sorunsalımız nedeni ile birçok muhatap arasından sadece birini seçerek "belediye" cevabını verdik ve "belediye"ye bazı stratejik amaçlar sunduk. Ama açıktır ki, belediye yönetimlerinin bu amaçları gerçekleştirebilmeleri için, "yapabilir" konumda bulunmaları gerekir. Belediyelerin yapabilirliğini etkileyen yasal çerçeve, siyasi iktidarların yaklaşımı gibi kendi dışlarındaki faktörleri bir tarafa bırakırsak, belediye yönetimleri kendi irade ve olanaklarıyla da kendilerini büyük ölçüde yapabilir kılabilirler.

Bunu başarabilmenin temel koşulu, örgütsel ve yönetsel sorun alanlarını doğru saptayabilmek ve bunların üzerine kararlılıkla gidebilmektir. Pratiğe bakarak bu sorun alanlarını altı grup halinde toplayabiliriz:

1) Belirsizlikler:

- Hizmet hedeflerinin belli olmaması,
- Hizmet performansının nasıl ölçüleceğinin belli olmaması,
- Bilinçli ve yapılandırılmış politika ve strateji geliştirme çalışmaları ile araştırmaların yetersiz olması,
- Mali performans kavramının gelişmemiş olması.

2) Örgütlenme Hataları:

- Birden çok birimin benzer hizmet alanlarında sorumlu olması,
- Görev ve sorumlulukların birimler arasında dağılımının rasyonel olmaması,
- Görevi yerine getirecek birimlerin yokluğu,
- Yeni hizmet türlerine, isteklerine cevap verilememesi,
- Üretilen hizmetin miktarı yanında kalitesine önem verilmemesi,
- Belediye başkanlarının günlük rutin iş yükü ve siyasi kimliklerinin dayattığı bir zorunlu-

luk olarak gördükleri belediye dışı işler nedeniyle gerçek görevlerini yapamaz duruma gelmeleri,

- Başkan yardımcılarının rol ve sorumluluklarındaki belirsizlikler,
- Yetki ve görev geçişi/tekrarı,
- "Mamudizm" ya da "Parkinson" hastalığı.

3) Yönetsel Yetersizlikler:

- Hizmetin bütünlük içinde yönetilememesi,
- Koordinasyon yetersizliği,
- Kaynak planlaması ve programlaması kavramlarının yokluğu,
- Görev tanımı, sınıflandırma, iş yükü analizi ve modern personel yönetimi tekniklerinin uygulanmaması,
- Teknik prosedürlerin belli olmaması ve geliştirilmemiş olması,
- Koruyucu bakım çalışmalarının yetersizliği,
- Standardizasyon yokluğu.

4) Personele İlişkin Sorunlar:

- Personelin vasıf yönünden yetersizliği,
- Hizmet içi eğitimin yetersizliği veya yokluğu,
- Kalifiye olmayan personel fazlalığının hizmet maliyetini artırması,
- Motivasyon azlığı,
- İşçi devir hızının yüksekliği,
- Personele tam zamanla çalışabilecek iş yükü yaratılamaması.

5) Mali Yönetim ve Ekonomik Analiz Yetersizliği:

- Hizmetin maliyetinin doğru olarak hesaplanamaması,
- Maliyetin geri dönüşü ilkesinin uygulanmaması,
- Kaynak yaratma yönünde hiçbir çaba gösterilmemesi,
- Mali performans kavramının gelişmemiş olması,
- Klasik muhasebe sistemlerinin dışına çıkılamaması.

6) Araç ve Gereç Yetersizliği /Yanlış Kullanım:

- Araç/gereç yetersizliği,
- Var olanların yanlış ve yetersiz kullanımı.

Türkiye'de var olan belediye yönetim sistemi, belediye başkanına ağır görev ve sorumluluklar yanında fevkalade geniş yetkiler de vermektedir. Öyle ki, belediye örgütü içinde "Başkan", adeta bir "tiran" konumundadır. Şüphesiz başkanın bu konumu katılımcı bir demokrasi anlayışıyla bağdaştırmakta, ayrıca pratiğe bakıldığında kaynak israfının, savurganlığın, keyfi yönetimin, yolsuzlukların ana nedenlerinden birini oluşturmaktadır ve bu nedenle de mutlaka değiştirilmelidir. Ancak, yine pratiğe bakıldığında kentlerimizde yapılan iyi işlerin de yine başkan sayesinde gerçekleştirildiği ve başkan eğer söz konusu konumdaki yetkilerle donatılmamış olsay-

dı, bu işlerin başarılamayacağı da gerçeğin öteki yüzü olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla belediye başkanının niteliği, sorun alanlarının giderilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu gerçek göz önüne alındığında, bir siyasetçinin milletvekili, parti yöneticisi, hatta bakan olmasında yeterli olabilecek, siyasi yeterlilik, temsil yeterliliği, çalışkanlık gibi unsurlar, bir belediye başkanı için kesinlikle yeterli sayılamazlar. Belediye yönetimi için gerekli teknokratik özelliklere ve bilgilere sahip olmayan, yönetme ve motive etme yetenekleri bulunmayan, yaratıcılıktan uzak, risk almaktan korkan, analiz bilgi ve yeteneğinden yoksun, yetkilerini paylaşmaktan kaçınan bir kişinin, ne kadar inatçı ve dürüst olursa olsun, belediye başkanlığında başarılı olma şansı yoktur.

Kent yönetimi somut, hatta farklı kentlerin yönetimi farklı somutlukları olan bir iştir, genelleştirilemez. Bu nedenle de yönetici açısından genel özelliklerle yetinilemez.

DEMOKRATİK, ETKİN VE HALKA DÖNÜK BİR YEREL YÖNETİM

Demokrasi ve Yerel Yönetim

Demokrasi tanım olarak halkın yönetimi, halkın kendi kendini yönetmesidir. Tüm yurttaşların kendilerini yöneten kuralların ve bunlara ilişkin temel kararların kendilerince alınmasının ve yaptırıma bağlanmasının hem hakları hem de görevleri olduğu bir yönetim biçimidir.

Yurttaşların kendilerinin oluşturdukları kurallara uymak konusundaki hak ve görevleri ile kendilerini siyasal olarak eşit kabul etmeleri, bu tanımın ayrılmaz diğer unsurlarını oluşturmaktadır.

Demokrasiyi sosyal ve ekonomik devrimin siyasal bir sonucu olarak gören Marksist anlayışın Sovyet deneyimi sonucunda iflas etmiş olması ve sistemin çökmesiyle kaba, daha fazla demokrasi, daha fazla özgürlük, yerelleşme ve barış içinde bir dünya talepleri, demokrasiyi bir siyasal ideolojiye dönüştürmüştür. (Bugün bazı düşünürler, demokrasiyi ekonomik olmaktan çok, politik bir anlatım olarak görmekte, politikayı ekonominin önüne koymaktadırlar.)

Bu yaklaşıma göre, insan haklarına ve saygınlığına dayalı bir siyasal kurtuluş ya da özgürleşme tüm diğer tasarıların başında gelmektedir ve "eğer demokrasiyi yoksul kesimlere güvenilir kılmak için bir sosyal-ekonomik devrim beklenirse, sonsuza dek beklenebilir. Yoksulluğun ve onun beslediği eşitsizliklerin tedavisi, yoksulların yurttaşlar olarak güçlendirilmesinden geçer."

Demokrasi, tarihi boyunca değişik köklerden beslenerek gelmiştir. Bunlar arasında belli başlı olanlar, tarihsel dizine göre şöyle sıralanabilir; Klasik Yunan kent-devleti doğrudan demokrasisi, İtalyan Rönesansı kent-devletleri cumhuriyetçiliği, Batı'da temsili hükümet teorisinin ortaya çıkışı, halk meclisleri düşüncesi, Fransız Devrimi'nden kaynaklanan özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ilkeleri, değişik toplumsal hareketler ve insan hakları için sürdürülen yoğun mücadelelerdir.

Tarihsel dizinin de ortaya koyduğu gibi, demokrasinin kökeninde yerel yönetim-kent devlet-varıdır ve demokrasi kavramı 19. yüzyıla dek onunla özdeşleşerek varlığını sürdürmüştür. Ve günümüz dünyasında, köklerini yeniden bulma konusunda yaygın ve etkin bir hareket içinde-dir.

Ulus-devlet ve dünya ölçeğinde demokrasinin sigortasını yerel demokrasi ve demokratik yönetimin beşiğini yerel yönetim olarak gören bu "yeniden doğuş" hareketi, iki nesnel olgu üzerinde yükselmektedir.

Bu olgulardan birincisi, demokrasinin tek egemen biriminin ulus-devlet olarak kabul edilmesinin ortaya çıkardığı optimizasyon sorunudur. Yaşanan pratik göstermiştir ki, demokrasinin tek egemen birimi olarak ulus-devletin kabul edilmesi halinde, birim içindeki çoğunluklar ne birim dışındakilere karşı özerk ve ne de birim içindakilere karşı yetkili olabilmektedirler. Ulus-devlet ölçeğinde katılım ve denetleme yetkileri lafta kalmakta, demokrasi sadece bir "ritüel"e dönüşmektedir.

İkinci olgu ise, küreselleşen dünyada kentlerin büyük ölçüde kendi ulusal yapılarını belirleyici rol üstlenmeleri ve uluslararası arenada da gide-rek artan bir etkinliğe sahip olmalarıdır.

İşte bu olgular, yerel yönetimin 21. yüzyıl demokrasisinin bir tür optimum ve etkin birimi olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri süren görüşleri ortaya çıkarmıştır ve demokrasi günümüz dünyasında gerçekten de ancak yerel malzemelerle ve aşağıdan yukarıya doğru, tabanın demokratik yönetime bağlılığına ve katılımına dayalı bir biçimde oluşturulabilir görünmektedir.

Yerel demokrasiyi demokrasinin sigortası ve demokratik yönetimin beşiğini yerel yönetim olarak görenlerin bir diğer gerekçesini de, "Batı'da bir yerel yönetim organı olan belediyelerin bir sivil toplum kurumu olarak ortaya çıkmaları ve merkezi yönetime karşı sivil toplum geleneğini sürdürmede gösterdikleri başarı oluşturmaktadır ki, bu da yadsınamaz bir gerçektir.

Türkiye'de Demokrasi ve Yerel Yönetim

Yerel yönetimlerin demokrasinin beşiği olduğu biçimindeki söylem Türkiye için geçerli değildir. Ancak, demokratikleşme açısından bu söylemin Türkiye için de büyük anlamı olduğunu unutmamak gerekir. Yerel yönetimlerin demokratikleşmesi yönünde atılacak her adım, ülkemizde de demokrasinin kökleşmesi ve gelişmesi açısından önemli katkılarda bulunacaktır.

Türkiye'de yerel yönetimlerin ve bu alanda belediyelerin doğup gelişmesi bir buçuk yüzyıllık bir geçmişe sahiptir. Belediye Türkiye'ye Tanzimat sonrası gelen bir kurumdur. Tanzimatla zaman çakışımının altında iki neden yatmaktadır. Birinci neden siyasaldır ve bu dönem Osmanlı bürokrasisinin Batılı özelemleri ve Batılı güçlerin tavsiyeleri biçiminde özetlenebilir. Başka bir deyişle, belediye Tanzimat sonrası batılaşma hareketlerinin bir parçası olarak gelen kurumlardan bir tanesidir, denebilir.

İkinci neden ise olgusaldır ve kısacası aynı dönemde meydana gelen toplumsal yapıdaki dönüşümler ve bu dönüşümlerin geleneksel Osmanlı kent yönetim düzeniyle karşılanamayacak yeni işlevlere gereksinme yaratması olarak ifade edilebilir.

Ancak hangi nedenle ortaya çıkmış/kurulmuş olurlarsa olsunlar, Türkiye'de belediyelerin bir sivil toplum inisiyatifini temsil ettiklerini söylemek olanaksızdır. Osmanlı döneminde belediyeler, imparatorluğun aşırı merkeziyetçi yönetim yapısı içinde çağdaş görevlere, yeterli gelirlere sahip, yasal açıdan güçlü, köklü bir yerel yönetim yapısına kavuşmamış, geleneklerini geliştirememiştir. Her ne kadar, örneğin 1. Meşrutiyet döneminde belediyelerin karar organları için bir seçim söz konusu olmuşsa da, buralarda halkın ancak pek küçük bir dilimi temsil edilebilmiş, görülen işlerden de halkın pek azı yararlanabilmiştir. Cumhuriyet döneminde de belediyeler demokratik ve özerk bir yapıya kavuşmamışlardır. Bunda Osmanlı döneminden devralınan yapının yanında, Cumhuriyet yönetiminin de devletin yapısında merkeziyetçilik eğiliminin ağır basmasının etkisi büyüktür. Her ne kadar, 1930 yılında çıkarılan Belediye Yasası'nın gerekçesinde "özellikle ulusal egemenlik ilkelerinin gerektirdiği siyasal eğitimin gelişmesinde çok yararlı olmaları nedeniyle belediye kurumlarının çok önemli, kıymetli, yararlı kurumlar" oldukları belirtilmişse de, Cumhuriyet yönetimi belediyeleri aynı yasada sadece merkezi yönetim tarafından aktarılabilecek maddi kaynaklara mahkûm ederek ve ta 1960'lara kadar süren uygulamada İstanbul ve Ankara'da belediye başkanlığını atanmış valilere bırakarak, yasa gerekçesinde belirtilen önem, kıymet ve yararı, merkezi yönetime tam

bağımlılık ve uyum çerçevesinde değerlendirilmiştir. Türkiye’de demokratik hareketliliğin canlandığı 1960’lardan sonra bile, yerel yönetim seçimlerinde halkın belediye yönetimleri için kullandıkları oyların uzun bir süre hep merkezi iktidar partisinin adaylarına yönelik olması da, halkın da belediye yönetimi ile merkezi iktidar arasında doğru olarak bir özdeşlik kurduğunun, ya da daha doğru bir ifade ile, bu özdeşliği kavradığının bir göstergesidir. Bu durumda doğal olarak yerel yönetimler, özellikle belediyeler “demokrasinin beşiği” değil, ulusal düzeyde iktidarı elinde tutan siyasal partilerin bu düzey için düşündükleri adaylarını sinadıkları, adayların da ulusal düzeyde politikaya atılmak için kullandıkları bir “sıçrama tahtası” olmuşlardır.

Cumhuriyet dönemine ilişkin bir diğer ilginç gözlem de, belediye meclislerinin yerel temsiliyetiyle ilgilidir. Başlangıçta olduğu gibi halen sürmekte olan eğilim, belediye meclislerinde kentte var olan burjuvazi, işçi kesimi, aydınlar, gençler, kadınlar gibi dinamik katmanların temsilcilerinin çok az olması, buna karşılık esnaf, zanaatkar gibi tutucu kesimlerin ve özellikle de son yıllarda yapsatçı, küçük müteahhit gibi meslek kesimleri temsilcilerinin çoğunlukta olmasıdır. Sivil toplum örgütleri temsilcilerinin ise, belediye meclislerinde yok denecek kadar az olması da bir diğer olgudur. Bu tablo önemlidir, çünkü belediyelerimizin karar organının kenti, kentliyle kucaklamadığını, temsil etmediğini göstermektedir.

Türkiye’de belediye yapısında günümüzde de köklü değişiklikler olmamış olsa da, 1973 sonrasında yeni bir belediyeçilik anlayışının doğduğunu görmekteyiz. Belediyelerin yapısının değiştirilmesini öneren ve “Giriş”te kısaca değindiğimiz bir demokratik belediyeçilik anlayışının doğması, üzerinde durulacak önemde bir olgudur. Bu önem, hem anlayışın temsilcilerinin homojen bir siyasi kimliğe (sosyal demokrat) sahip olmalarına karşın tüm toplumu ve diğer siyasi hareketleri de etkilemesinden, hem de Batı’daki sosyal demokrat hareketin en tanımlayıcı öğelerinden birini Türkiye sosyal demokrat hareketine eklemiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

Bu akımın doğmasında, toplumun özlemlerinde ve yapısındaki değişmelerin yanı sıra, 1973 seçimlerinde ilk kez büyük kentlerin belediye başkanlıklarının sosyal demokrat adaylarca kazanılması ve aynı zamanda da büyük kent belediye başkanlıkları ile merkezi yönetimin aynı siyasi partinin denetiminde olması olgusunun sona ermesi, böylece yeni bir deneyimin başlamış olması etkili olmuştur.

Bu belediye başkanlarının başlangıçta yeni bir programları yoktur. Ama Türkiye kentlerinin ezi-

len kesimlerine, emekçilere, gecekonduculara, aydınlara, gençlere yönelmek istemektedirler. İdeolojilerinden kaynaklanan bir sezgiyle kent ve belediyeler için yeni, çağdaş bir vizyonun gerekli olduğunu düşünmektedirler. Programlarını yine sezgisel uygulamalarla adım adım ve kendileri de öğrenerek oluşturmaktadırlar ve sonuçta değişik belediyelerin tek tek başarılı uygulamaları bir araya gelip yeni bir belediyeçilik programının içeriğini biçimlendirmektedir. Böyle bir işi, başka bir siyasi partinin merkezi yönetimde iktidar olduğu bir dönemde ve çeşitli engellemelere karşın yapıyorlardı. Bu yüzden de konuyu siyasi gündeme getirmek zorunda kalmaktadırlar. İşte bu yüzden bu belediye sorunu, o zamana kadar görülmedik derecede politize olmaktadır.

1977 seçimlerine gidilirken, artık belirlenmiş bir yeni belediyeçilik hareketi, hatta ideolojisi vardır. Bu ideoloji içinde belediyelerin, demokratik, üretici, kaynak yaratıcı, kural koyabilen, özerk, bütünlükçü olması öngörülmektedir. Uygulamada olgunlaşan ve soldaki siyasal partilerce benimsenen bu belediyeçilik programının en önemli özelliği, belediyelerin merkezi yönetimden ayrı bir sivil toplum kurumu olması niteliği kazanmasına kapı açıyor olmasıdır. Ve zaten bu boyutundan ötürüdür ki, hareket, partiler arasındaki geleneksel mücadele anlayışını aşabilmiş ve Türkiye’nin en gelişmiş bölgesinde, Marmara ve Boğazlar Belediye Birliği içinde değişik partilerden gelen belediye başkanlarının işbirliği yapabilmelerini sağlamıştır. Türkiye’de belediye olgusunun daha iyi anlaşılmasına ve bu olguya daha geniş kesimlerce sahip çıkılmasına neden olmuştur.

Türkiye’de 1973’lerden sonra demokratik bir belediyeçilik akımının güç kazanmasında merkezin yerel yönetimler üzerindeki vesayetinin hatalı ve baskıcı bir biçimde kullanılması etkili olmuştur. Böyle bir uygulamaya olanak tanıyan ise, çok güçlü bir merkezi yönetim ideolojisinin Türkiye’deki egemenliği ve bu egemenliğin ürünü olarak ortaya çıkmış olan yerel yönetimlere ilişkin yasal çerçevedir. Nitekim, bu ideoloji ve onun oluşturduğu hukuk normları bir yandan tepki doğururken, öte yandan da gücüne dayanarak bu tepkilerin sistemi dönüştürücü bir sonuç almasını engelleyebilmiştir. Partiler arası geleneksel mücadele anlayışını aşabilmesine karşın, demokratik belediyeçilik anlayışının da dönüştürücü bir sonuç alamaması bunun bir kanıtıdır. 1980 sonrası dönemde ANAP iktidarınca çizilen yeni yasal çerçeve de bu konudaki bir diğer kanıttır. Özal Hükümeti toplumsal gündeme kayıtsız kalamamış, ama yaptığı yeni yasal düzenlemede bir yandan belediyelerin özerkleşmesini teşvik edebilecek, öte yandan da fiilen giderek merkezileşen ilişkileri kurumsallaştırabilecek

bir zemin oluşturmuştur. Yasal düzenlemede görünüşte belediyeler kaynak yaratma ve imar konularında yetkilerle donatılmakta; metropoliten alanlarda büyükşehir ve ilçe belediyeleri kurulmakta, böylece belediyelerin özerkleşmesi ve adem-i merkezileşme yolunda adımlar atılmaktadır. Fakat bu yetkilerin kullanımı belde halkının katılımını, onayını ve özverisini gerektirmediği, belediye meclisleri de biçimsel bir konuma itildiği için, belediyeler bir bakıma kendi başlarına bırakılıyor ve neredeyse tek yetkili olan başkanın bu yalnızlıktan kurtulabilmekteki tek seçeneği, kararları parti merkeziyle bağlantı kurarak almak oluyor. Sonuçta da özellikle büyük kent belediye başkanlarının güçleri, halktan çok parti içindeki güçlü konumlarından kaynaklanıyor.

Sonuç olarak, Türkiye’de yazılı normlara dayanarak değil, doğrudan doğruya somut toplumsal birikimlere ve konjonktürel rastlantılara dayanarak siyasileşen demokratik belediyeçilik akımının bugünkü sorunu da, antidemokratik ve merkezizetçi üsluba karşı katılımcı-demokratik bir modeli yaratabilme sorunudur. Ancak ne yazık ki, Türkiye’de böyle bir model yaratmada, fevkalade işlevsel bir kavram olan “yerel demokrasi” kavramını kullanmak pek fazla mümkün değildir. Zira yerel demokrasinin gerçekleşebilmesi, tam anlamıyla “yerel iktidarın” var olmasını gerektirir. Yerel iktidar ise, ancak adem-i merkezizetçi bir idare sisteminde söz konusu olabilir. Türkiye gibi koyu merkezizetçi idare sistemleriyle yönetilen ülkelerde, yerel demokrasinin hangi iktidar ilişkilerinin düzenleyicisi olduğunu açıklamak güçleşmektedir. Toplumun tümünü kapsayan siyasal sistem ne kadar demokrasi ise, aynı sistem ulusal düzeyde olduğu kadar yerel düzeyde de geçerlidir ve bu merkezin siyasal tercihleri doğrultusunda sınırlı bir demokrasidir.

Bu bağlamda ileri sürülebilecek tek geçerli önerme, demokrasiyi yerelleştirmek yerine yerel yönetimleri demokratikleştirmektir. Yerel yönetimlerin demokratikleşmesi temsil tabanının genişlemesine, yönetimin yerel halkın katılımına açılmasına, halka yakın bir yönetim üslubunun benimsenmesine, yatay ilişkilere girilmesine bağlıdır. Yerel demokrasinin merkezi iktidarın ele geçirilerek idare sisteminin dönüştürülmesi koşuluna bağlı olmasına karşılık, yerel yönetimin demokratikleştirilmesinin koşulu, siyasi partinin bu yöndeki tercihidir. Merkezi yönetimde iktidarı kazanamamış olsa bile, belediye yönetimini ele geçiren parti, isterse belediye yönetimini demokratikleştirebilir. Yerel demokrasi ulusal yasama meclisinin yapacağı yasal düzenlemelerin konusudur, belediye yönetiminin demokratikleştirilmesi ise partinin iç organlarınca gerçekleştirilecek olan bir program ve tüzük sorunudur.

Türkiye gibi özellikle kentlerde demokratik istemlerin hız kazandığı, sivil toplumun giderek kendi kurumlarını oluşturduğu bir siyasal-sosyal ortamda, demokratik bir belediye programının, samimiyetini kanıtlayan parti içi yönetmelik vb. düzenlemelerle parti hukuku biçimine dönüş-türülmesi kaydıyla, daha demokratik bir yapı için toplumu etkilemesi ve geniş bir muhatap kitlesi bulma olasılığı hiç de az değildir. Türkiye sosyal demokrat hareketi, ideolojisi ve geçmiş pratiği nedeniyle, objektif olarak demokratik belediyecilik hareketini başarıya ulaştırabilecek tek adaydır. Kaldı ki, geçişten devralınan ve reddedilmeyen miras, onun bu konuda yeni bir adım atmasını bir görev ve sorumluluk haline getirmektedir.

Demokratik, Etkin ve Halka Dönük Bir Yerel Yönetim Anlayışını İnandırıcı Kılmak İçin Parti Hukuku

Türkiye’de doksanlardan bu yana politikacılar halka karşı güvenilirliklerini yitirmişlerdir. Politikaya ve politikacılara olan inanç giderek kaybolmaktadır. İnsanlarımız da hangi siyasal inanca sahip olurlarsa olsunlar, o siyasal inancı temsil ettiği varsayılan siyasal partiler de dahil, siyasal partilerin ve yöneticilerinin, milletvekillerinin Türkiye’nin sorunlarına çözüm getiremeyeceği yolunda bir kanı oluşmuştur. Böyle bir durumda söz düzeyinde kalan vaatlerin, açıklamaların inandırıcı olabilmesi mümkün değildir. Siyasal partiler ve politikacılar, bu durumda, siyaseti yeniden önemli ve güvenilir kılacak adımlar atmak sorumluluğuyla karşı karşıyadırlar.

Bunlar öyle adımlar olmalıdır ki, sonuçta politikacıyı da kayıt altına alabilsin, politikanın doğasında var olan oportünizmi ve popülist eğilimleri kısıtlayabilsin. Ancak bu gerçekleştirilebildiği takdirde, siyasal düşünce, siyasal parti ön plana çıkabilir, siyaset yeniden saygınlık kazanabilir. Bunun bir yolu, parti hukukunun ve özellikle de bu hukukun omurgasını oluşturan tüzüğün kapsama alanını genişletmekten geçer. Sadece Anayasa ve Siyasal Partiler Yasası’nda belirlenen parti, bu organların oluşumu ve bunların birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen bir tüzük anlayışı, inandırıcı ve güvenilir olma yönünde bir katkı sağlayabilir ve en önemlisi partiyi diğer partilerden farklı kılabilir, bu farkın halk tarafından algılanabilmesini kolaylaştıracak bir konuma taşıyabilir. Böyle bir tüzük anlayışı benimsendiğinde ana tüzük ya da eşdeğerde başka yönetmelikler içerisinde, demokratik, etkin ve halka dönük bir yerel yönetim (belediye) anlayışını parti hukukuna dönüştürecek bir düzenlemenin ana hatları şöyle sıralanabilir:

- Parti, belediye başkan adaylığı için siyasal düşünceye bağlılık, siyasal temsil yeterliliği yanında başka nitelikler de arayacaktır.

Belediye yönetimi için gerekli teknokratik özellikler ve bilgilere, yöneticilik deneyimine sahip olma, kent yönetimini ilgilendiren sektörlerde kâr amaçlı ilişkiler içinde bulunmama gibi kriterler de en az siyasal/genel kriterler kadar ağırlık taşıyacaktır.

- Belediye meclisleri aday listelerinde kentteki toplum kesimlerinin tümünün temsil edilmeleri titizlikle gözetilecek, meslek odaları, barolar, sendikalar ve derneklerin temsilcileri için de kontenjan ayrılacaktır.
- Parti, yerel yönetimlere ilişkin politikalarında Avrupa Kentsel Belgesi ve Avrupa Kentsel Haklar Bildirgesine uymayı taahhüt edecektir.
- Partili belediye yönetimlerinin yaşam kalitesi yüksek, insanca yaşanır bir kent hedefine ulaşabilmek için temel amaç olarak etkin ve kalıtıma açık stratejik planlamayı kullanmaları ve kentin gelişimini ciddi bir planlama disiplini altına almaları şart koşulacaktır.
- Katılım ve halka dönüklük mekanizmaları işletmek ve bu kurumlaşmalar tek tek sayılacak ve partili belediye yönetimleri bu mekanizmaları işletmek ve bu kurumları oluşturmakla sorumlu tutulacaktır.
- Partili belediye yöneticileri yönetmelikte yer alan görev ve sorumlulukları yerine getirmedikleri takdirde parti suçu işlemiş olarak kabul edileceklerdir.

Şüphesiz kuramın en yüce biçimi eylemdir. Ama kuramsız ve kuralızsız bir eylem yozlaşmaya mahkûmdur. Demokratik, etkin ve halka dönük bir belediyecilik anlayışını yozlaşma tehlikesinden kurtarmanın ve inandırıcı kılmanın yolu ise, bu anlayışın kuram ve kurallarını bir parti hukuku belgesine dönüştürmekten geçmektedir.

Demokratik ve Katılımcı Bir Belediye İçin Mekanizmalar ve Kurumlar

Demokratik ve katılımcı bir belediye yönetim sistemini geliştirebilmek için çok çeşitli uygulama örneklerine başvurulabilir ve yeni önermeler geliştirilebilir. Sonuçta, bu, bizim de yaptığımız gibi bir “seçim” işidir. Ancak böyle bir seçimi yaparken belediye yönetimlerinin işlevleri konusunda etkinliği sağlama açısından bir sınıflandırma yapmak yarar vardır

Belediyelerin üreteceği hizmetler için vermek durumunda olduğu kararlara ilişkin alanlar, “katılıma duyarlı” olanlar, “katılıma daha az duyarlı” olanlar diye iki gruba ayrılabilir. Örneğin, bir su şebekesi ya da kanalizasyon sistemine ilişkin kararlar büyük ölçüde tekniktir ve katılıma duyarlı değildir. Buna karşılık bir mahallenin yaşantısını etkileyecek imar kararları, katılıma duyarlıdır.

Bir diğer sınıflandırma ise, “ölçek ekonomilerine duyarlı” ve “duyarsız” biçiminde yapılabilir. Bu

sınıflandırma daha çok ne tür bir katılım mekanizmasının kullanılacağı konusunda ışık tutucu olacaktır.

Kullanıma ilişkin değerlendirmesi bu iki sınıflandırmanın ortaya çıkaracağı sınırlamalar göz önüne alınmak koşulu ile, aşağıdan yukarıya bir dizin içinde, önerilebilecek katılım mekanizma ve kurumlaşmaları şu şekilde sıralanabilir:

1. Mahalle Muhtarları

Günümüzde muhtarların çok sayıda görevleri vardır. İçişleri Bakanlığı’nın yaptığı bir araştırmaya göre, merkezi yönetimin muhtarlara verdiği görevler tam 143 adettir. Ancak, muhtarların bu görevleri içinde, kanunen sayılmış belediyelerle ilgili bir görev söz konusu değildir. İdare sistemimiz muhtarları yalnızca merkezi yönetimin “ajanları” olarak görmektedir. Ne var ki, geline nokta halkın yerel yönetimlere çok büyük çapta yeni işlevler yüklemesine paralel olarak mahalle muhtarları da benzeri bir değişime uğramışlardır. Özellikle büyük kentlerin bazı bölgelerinde muhtarlar ve belediye başkanları, muhtarlık sistemini, belediyelerin işbirliği yaptıkları bir organ haline getirmişlerdir. Bu durum kendiliğinden oluşmuştur. Hele 1989 seçiminde, sosyal demokratlar kent yönetimlerinde büyük çapta ağırlık kazanınca, belediye yönetimleri muhtarlarla daha yoğun ilişkiler kurmuşlardır. Ancak bu yasallaşmış bir düzenleme değildir, halkın onlara verdiği bir görev, belediye başkanlarının verdiği bir görev, muhtarların da kendi kendilerine üstlendikleri bir görevdir. Bir sistematiği de oluşmamıştır.

Muhtarlık, katılımı bir ilk kademe olarak düşünmeli ve belediye ile muhtarlar arasındaki ilişkiler bir sistematiğe kavuşturulmalıdır. Sistemli bir ilişki, her şeyden önce bir altyapıyı gerektirmektedir. Muhtarlar için telefon ve bilgisayarla donanmış çalışma mekânları, belediyede her an ulaşabilecekleri bir üst düzey muhataplarının bulunması, gerekli durumlarda belediyenin araç gereç olanaklarından yararlanabilmelerinin sağlanması bu alt yapının temel unsurlarıdır ve belediyelerce gerçekleştirilmesi hiç de zor değildir. Belediye Başkanının üç aylık periyotlar halinde muhtarlarla toplantılar düzenlemesi ve yıl sonlarında da bir genel değerlendirme toplantısı yapılması, böyle bir alt yapıyla desteklenmesi halinde yeterli bir ilişki düzeni olarak düşünülebilir. Bu toplantıların önceden belirlenen bir gündem çerçevesinde yapılması ise, verimliliği artıracaktır.

2. Mahalle Kurulları

Çağdaş dünyada hemen herkes bir tür “mahalle”de yaşamaktadır. Halkın “ev” olarak adlandırdığı şey, genellikle küçük bir alan, bir ko-

nut kompleksi, ya da sınırlı sayıda kentsel blok-
tan oluşan ve çok kez "mahalle" olarak adlandırılan bir çerçevenin içinde yer alır ve halk çoğu kez kendisinin yaşadığı kentten önce, mahalleli kimliği ile tanımlar. Mahalle, demokratik toplumların her zaman temel taşı, öncelikli yerel forumunu, yerel sohbet, konuşma, tartışma ve bilgilenme merkezini oluşturmuştur. Siyasal ve toplumsal bilinç mahalle düzeyinde başlar. Bu nedenle, yerel demokratik yönetimi kurmak ve geliştirmek için ilk ve önemli adımlardan biri, mahalle düzeyinde bir yapılanmanın -mahalle kurullarının- oluşturulmasıdır.

Bir önceki aşamada muhtarlar kurulacak sistematik ilişki, bir yandan mahalle kurullarının oluşmasında kolaylık sağlarken, öte yandan da muhtarın sinanması ve denetlenmesine de olanak tanır.

Mahalle kurulları, temelde yerel sorunları tartışmanın bir forumu olarak gördüğü işlev yanında, belirli yerel hizmetlerin de üstlenildiği bir potansiyele sahiptir. Mahalle kurullarının katılımcı ya da doğrudan demokratik yapısını eleştirenler, çok kez halkın katılım konusunda gösterdiği duyarsızlık ve isteksizliği gerekçe olarak gösterirler. Ancak bu eleştirilerin gözden kaçırdığı nokta, halkın katılacak siyasal girişimin bu katılıma değip deymeyeceği konusundaki yargısıdır. Muhtarıyla sistematik bir ilişki içinde olduğunu bildiği, kendisine "proje demokrasisi" önerisiyle gelen, ancak televizyon ekranlarında görmeye alıştığı başkanını birdenbire kurul toplantısı için mahalle kahvesinde oturur gördüğü bir belediye girişimine halkın katılmaması düşünülemez. Ölçek açısından ise mahalle kurulları, hem doğrudan katılıma ve demokrasiye olanak tanıyacak kadar küçük bir ölçek oluşturmaya, aynı zamanda da belediye hizmetlerini etkin olarak gerçekleştirecek büyüklük ölçeği taşıyan bir topluluğun yaratılmasına fırsat verebilir.

3. Yurttaş Danışma Kurulları

Dünyanın birçok ülkesindeki belediyede uygulanmakta olan Yurttaş Danışma Kurulları, yerel topluluğu doğrudan etkileyen konularda onları bilgilendirmek ve kendi seslerini duyurabilmelerini, çıkarlarını savunabilmelerini sağlamak üzere topluluk düzeyinde uygun bir yapı geliştirme amacı ile ortaya çıkmıştır.

Bu kurulların yapıları, çalışma biçimleri, gündemleri ve ana tartışma konuları yöreden yöreye değişiklik göstermekle birlikte demokratik ülkelerde özellikle büyükşehir belediyeleri, yurttaş danışma kurulları uygulamasıyla yerel topluluk düzeyinde katılımı ve denetimi sağlama amaçlarını gerçekleştirmenin yanında, yerel topluluktaki bilgi birikiminden yararlanmayı

hedeflemektedirler. Yine uygulamada görülen odur ki, bazı danışma kurulları rollerini edilgen bir danışmanlık gibi görürken, diğerleri daha etkin, belirleyici ve aktif bir rol üstlenmektedirler.

Türkiye'deki belediyeler açısından bakıldığında bu tür kurulların bir demokratikleşme mekanizması olmasının ötesinde, belediye örgüt yapısının, personel rejiminin, bürokratik geleneklerinin yarattığı yetersizlikleri ve kısırlığı aşmada fevkalade işlevsel olabilecekleri rahatlıkla söylenebilir. Yerel topluluk işleri ve sorunları konusunda belediye yetkilileri ile birlikte çalışacak olan bu kurullar, kendi kapalı yapısı içinde belediyenin kullanmadığı, ulaşmadığı bilgi, beceri, teknoloji ve kaynakları belediye için kullanılır, yararlanılır hale getirebilirler.

Yurttaş Danışma Kurulları için ilk ağızda iki model akla gelmektedir. Birinci modelde kurulun yurttaş kanadı, ilgili konuda faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin ve kentteki kamusal kurumların kendi seçtikleri temsilcilerinden oluşur. İkinci modelde ise belediye, kendi değerlendirmesi ile saptadığı kişilerden bir kurul oluşturabilir. Görülebileceği gibi, birinci modelde kurulda yer alan örgütleri temsil etmekte, ikincide ise kişiler kendi adlarına kurulda bulunmaktadır.

Her iki model de, amaç açısından bir takım sakıncalar içermektedir. İkinci model açıkça belediyenin kurulu kendi yandaşlarından oluşmasına ve dolayısıyla daha başlangıçta amaçtan sapılmasına yol açabilir. Birinci model ise, kurulun çalışma esnasında yaratıcılıktan yoksun kalmasına, az çok bilinen örgüt ve kurum politikalarının çatışma alanına dönüşmesine neden olabilir. Dolayısı ile en iyi çözüm, hem toplumun temsilcilerine, hem de bireylere dayalı bir kompozisyona olanak tanıyan bir modeli tercih etmektir. Şüphesiz konu hakkındaki bilgisi, deneyimi ve yeterliliği genel kabul görmüş olma koşuluyla, bağımsız kişilerden ve örgüt, kurum temsilcilerinden oluşacak bir kurul, çatışma dinamiklerinin yanında, çözümleme, yeniden yaratma dinamiklerini de bünyesinde taşıyacaktır.

Tabii ki belediye yönetiminin Yurttaş Danışma Kurullarına karşı inancı ve olumlu tavrı ve onlara gerekli destek hizmetlerini sunması durumunda bu kurulların etkin rol oynayabileceklerini söylemeye bile gerek yoktur.

Türkiye'de belediye örgüt şemaları ve ekonomik, sosyal, kentsel gelişmenin belediyelere yüklediği ve bu şemalara sığmayan hizmetler düşünüldüğünde ve yaşam kalitesi yüksek, insanca yaşanabilir bir kenti amaçlayan demokratik bir belediyecilik anlayışı varsayıldığında, Yurttaş Danışma Kurullarının öncelikle şu alanlarda oluşturulması uygun gözükmektedir.

- Kentsel Planlama
- Çevre
- Trafik/Ulaşım
- Kültür ve Sanat
- Eğitim
- Sağlık
- Spor

4. Sosyal Grup Platformları

Modern kent yaşamı, hele büyük kent yaşamı, daha önceki yaşam ve buna ilişkin yerleşim düzenlerinin sorunlarını aile ve mahalle dayanışması içinde çözümlediği geleneksel hiyerarşinin en altında yer alan insanları, artık bu çevrede çıkış yolu bulmaktan mahrum bırakmaktadır. Zira büyük kentte yaşamak her şeyden önce daha geniş bir ilişkiler sistemi içine girmeyi, üretici olmayı, çok geniş bir mekân içinde hareket halinde bulunmayı, kentin sunduğu olanakları kullanmayı, teknoloji ile tanışmayı ve öğrenmeyi ve bütün bunları yaparken de ortaya çıkan sorunları önce kendi gücü, bilgisi, hüneri ile aşmayı, yani birey olmayı, sorunların birey olarak aşılamadığı hallerde de benzerleriyle dayanışmayı, örgütlenmeyi, baskı grubu oluşturmaya gerekli kılmaktadır. Kentsel yaşam nasıl yeni bir toplumsal sınıf olarak işçi sınıfı, burjuva sınıfı gibi sınıfların doğuşuna ev sahipliği ve tanıklık ettiyse, kadınların, gençlerin, çocukların, özür-lülerin, vb.nin de bir sosyal grup olarak yaşam sahnesine çıkmalarına ortam yaratmış, bunu zorunlu kılmıştır.

Günümüzün modern kentlerinde artık kadınlar, gençler, çocuklar, özür-lüler hem nicelikleri, hem de toplumun değişen değer yargıları, ekonomik işbölümü nedeni ile siyasete kadar uzanan bir etkinliğe sahip sosyal grupları oluşturmaktadırlar. Bunları hesaba katmayan bir yerel yönetimin başarı şansı azalmaktadır. Dolayısı ile belediye yönetimlerine bu grupların katılımı ve belediye yönetimlerinin de bu gruplar ile iletişimi, etkileşimi son derece önem kazanmıştır.

Belediye içinde/etrafında, Türkiye kentlerindeki sosyal doku ve kentsel yaşamın yarattığı sorunlardan etkilenme dereceleri göz önüne alındığında, öncelikle kadın, gençlik, çocuk, yaşlılar, özür-lüler platformlarının oluşturulması mutlaka düşünülmek durumundadır

Kentsel sorunların bu grupların bakış açısı ile tartışılıp bu sorunlara ilişkin somut çözümlerin üretileceği, projelerin geliştirileceği bu platformlara katılım, temsili ve doğrudan olmak üzere iki kanatlı olarak düzenlenebilir. Platformlarda gruplara ilişkin örgütler mutlaka temsil edilirken, kendilerini bu gruplara mensup olarak gören, ama herhangi bir örgüt bağı olmayan kentliler de doğrudan platformların çalışmalarına katılabilirler. Platformların sürekli

olarak bir "Genel Kurul" düzeni ile çalışmalarının yaratacağı etkinlik kaybı, komisyonlar oluşturulması yöntemi ile giderilebilir. Platform çalışmalarına belediye yönetiminin düzenli ve doğru katılımının ise, güvendiricilik ve beklenen yararların sağlanması açısından şart olduğunu söylemeye gerek yoktur.

5. Kent Kurultayı

"Kent Kurultayı" veya orijinal adı ile "Kent Meclisi", klasik Yunan kent devleti demokrasisinden kaynaklanan, Britanya'nın Amerikan kolonilerinde yaygın biçimde karşılaşılan ve günümüzde de Amerika Birleşik Devletleri'nde, İngiliz "Parish"lerinde, İsviçre kantonlarında, Hindistan'da varlığını sürdüren bir kurumdur. En doğrudan ve saf demokrasi biçimi olarak görülen "Kent Meclisi" pratiği, geleneksel ve oldukça saygın bir katılım yöntemi olarak var olduğu yörelerde, yerel topluluğun oy verme hakkına sahip tüm yurttaşlarının katılımı ile yerel yönetimin etkinliği ve demokratikliğine önemli katkılar sağlamaktadır.

"Kent Meclisleri", tüm yerel topluluk üyelerine açık bir biçimde çok kez yılda bir toplanır. Tartışılacak ve karara bağlanacak konular, bir önceki toplantıda seçilen üç ya da beş kişilik bir kurul tarafından belirlenen bir gündem ile meclise sunulur. Gündemde temel karar ve düzenlemelere yer verilir.

Nüfus fazlalığı ve belirli teknik uzmanlık gereksinimlerinin yaratabileceği muhtemel sorunları karşılamak amacı ile bazı yerlerde "Temsili Kent Meclisleri" uygulamasına başvurulmaktadır.

Kamunun ortak görüşme, tartışma ve karar almasına önemli katkılar sağlayan ve ayrıca siyasal eğitimin geliştirilmesine ve ortaklaşa hareket ve konsensüse varmada büyük role sahip "Kent Meclisleri" uygulaması belediye düzeyinde süreklilik gösteren bir biçimde ve belli bir yönetmelik çerçevesinde Türkiye'de ilk kez 1989-1994 yılları arasında Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin SHP'li yönetimi tarafından gerçekleştirildi. "Ankara Kurultayı" adı altında beş yıllık yönetim döneminde üç kez yapılan bu forumlar, kentlilerin yönetime örgütlü veya kişisel olarak katılmalarına olanak sağlayan bir araç olarak kullanıldı. Kurultaylar sırasında yönetim, uygulamalar hakkında bilgi verdi, sorular yanıtladı ve oluşturulan komisyonlardan gelen öneriler değerlendirilip karara bağlandı. Belediye yönetiminde sosyal demokratlara özgü bir uygulama olarak ortaya çıkan "Kent Kurultayı", yaşanan pratiklerden derslerde çıkartılarak yeniden uygulamaya sokulduğu takdirde, belediye yönetimlerinin demokratikleşmesi ve etkinleşmesi yönünde çok önemli kazanımlar sağlayacaktır. Uygulamanın başarıya ulaşması için ise, her şeyden

önce "Kurultay"lardan amaçlananların iyi tanımlanması gerekmektedir. Bu amaçlar beş grup altında toplanabilir:

- Kente ilişkin bir ortak sorumluluk bilincinin oluşması,
- Kentlilerde "aidiyet" duygusunun gelişmesi,
- Kentlilerle belediye yönetiminin karşılıklı bilgilenmesini, hesap sorma ve hesap vermeyi sağlaması,
- Belediye'nin çalışmalarını meşrulaştırıp toplumsal destek sağlama isteğini karşılaması,
- Kentliler ile belediye yönetiminin birlikte yeni proje geliştirebilmelerine olanak tanınması.

"Ankara Kurultayı" pratiğinde bu amaçlardan ilk dördü nispeten gerçekleşmişse de, sonuncu amaç olan "birlikte yeni proje geliştirme" amacına ulaşamamıştır. Zira Kurultaylara katılanlar daha ziyade kişisel veya bölgesel hizmet beklentilerine öncelik tanımışlar, ayrıca proje geliştirebilmek için gerekli bilgi ve çalışma performansını gösterememişlerdir. İşte bu noktada Kurultaya katılım çerçevesi ve biçimi önem kazanmaktadır. Buradaki kritik soru, Kurultaya doğrudan katılımının bir sınırının olup olmayacağıdır. Bu sorunun cevabını oluşturacak ilk anahtar ise, Kurultaya katılacakların kategorik olarak belirlenmesidir.

Kent dediğimiz olgunun, örgütsüz kentliler, örgütlü kentliler, yerel yönetim organları, merkezi yönetim organları, eğitim ve bilim kurumları, sağlık kurumları, iletişim kurumları biçimindeki ana kategorilerden oluştuğunu varsaysak -ki bir varsayım da bulunmak mecburiyetinde olduğumuzun bilinmesi koşulu ile bu varsayıma başka kategoriler eklenebilir, kategoriler değiştirilebilir- kenti aşağı yukarı tümü ile kapsayacak bir Kurultay kompozisyonu için şu kategoriler önerilebilir;

- Bireysel Katılım
- Mahalle Temsilcileri
Muhtarlar
Mahalle Kurulları Temsilcileri (varsa)
- Sivil Toplum Örgütleri
Sendika Temsilcileri
Meslek Odaları Temsilcileri
Kooperatif Temsilcileri
Vakıflar Temsilcileri
Dernek Temsilcileri
Siyasi Parti Örgütü Temsilcileri
- Yerel yönetimler
Belediye Başkanları
Belediye Meclis Üyeleri
Yurttaş Danışma Kurulları Temsilcileri (varsa)
Sosyal Grup Platformları Temsilcileri (varsa)

İl Genel Meclis Merkez İlçe Üyeleri

- Merkezi Yönetim Organları Vali
Kamu Kurumları Birim Amirleri
- Eğitim ve Bilim Kurumları
Üniversite Rektör ve Dekanları, Bölüm Başkanları Öğrenci Temsilcileri
- Sağlık kuruluşları
Hastane Başhekimleri
- İletişim Kurumları
Yerel Gazete, Radyo, TV Temsilcileri
Ulusal Gazete, Radyo, TV Kent Temsilcileri

Bu kompozisyonunda yer alan "Bireysel Katılım" kategorisi, iki temel problem yaratmaya gebedir. Bu problemlerden birincisi on binlerce kişinin Kurultaya katılması halinde yaşanacak mekân kapasitesi, karar alma süreçlerinin işlememesi, verimli bir çalışma düzeninin kurulmaması gibi sorunlardır. İkinci problem ise, Kurultay'ın konulara göre oluşturulan ve proje oluşturmaya yönelik komisyonlar halinde çalışacağı varsayıldığında, kontrolsüz ve nitelsiz bir katılım komisyon çalışmalarının verimliliği ve etkinliğini düşünme olasılığının büyük olmasıdır.

İşte bu problemler, Kurultay'a doğrudan katılımın (bireysel katılım) sınırlandırılmasının zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Ancak bu zorunluluğun gereklerini yerine getirirken gerçekten bilinçle katılmak isteyenlerin de önünü kesmeyecek, üretici olabileceklerini engellemeyecek, izah edildiğinde herkes tarafından kabullenilebilecek gerçeklere dayandırılmış yöntemler uygulamak son derece önemlidir. Bu tür yöntemlerden akla gelebilecek olanı, Kurultay Delegeliği için başvuru süresinin çok uzun tutulmaması, kişiler başvuruların şahsen ve muhtarlıktan alınmış bir ikametgâh belgesiyle birlikte yapılmasıdır. Böylece laf olsun diye yapılmış başvurular bir ölçüde engellenebilir.

Komisyonların üretken kişilerden oluşabilmesine sağlamak için ise, komisyon üyeliklerine kişisel başvuruların kabulünü, birtakım nitelik ile ilgili kurallara (önceden duyurulmak koşulu ile) bağlamak yarar sağlayabilir.

Şüphesiz komisyonlara örgütsel temsil bağlamında yapılacak başvurularda da aynı sorunlarla karşılaşabileceği hipotetik olarak öne sürülebilir. Ancak, örgütlerin ve kurumların kendi ilgi alanları doğrultusunda seçici olacaklarını söylemek, aşırı bir iyimserlik değildir.

"Kent Kurultayı"nın belirlenen amaçları gerçekleştirebilmesi iki nokta ile sıkı sıkıya bağlıdır. Belediye'nin samimiyet ve ciddiyeti ve de Kurultay kararlarının uygulanmasını sağlama-

çak ve yapılanları izleyecek bir mekanizmanın oluşturulmasıdır. Belediye Başkanı'nın ve birkaç üst düzey yöneticinin Kurultay konusundaki samimiyet ve ciddiyeti, önemli olmak ile birlikte yeterli değildir. Kurultay konusunda yasal bir sorumluluk ve görevleri olmayan belediye bürokrasisi eğer yönetim tarafından bu işin meşruluğunu kanıtlayacak, kendilerini motive edecek, zorunlu kılacak işlem ve tutumlarla karşılaşmazsa, bu işi başkanın fantezisi veya siyasi şovu olarak görecektir. Böyle bir durumla karşılaşmamak için, her şeyden önce Kurultay kararını ve yönetmeliklerinin belediye meclisi kararına dönüştürülmesi gerekir. Kurultay hazırlıkları belediye başkanının başkanlığında oluşturulacak ve tüm birim yöneticilerinin yer alacakları bir komisyon tarafından yürütülmelidir. Kurultay komisyonlarında belediye, hazırlıklı ve yetkili temsilcilerce temsil edilmeli, bu temsilciler karar oylamalarına katılmamakla birlikte, yasal mevzuat, belediyenin olanakları konularında komisyon üyelerini aydınlatarak, alınacak kararların ütopyik olmamasını sağlayıcı bir işlevi yerine getirmelidirler.

Genel Kurul toplantılarına belediye yönetimi tam kadro katılmaya mecbur tutulmalıdır. Kurultay kararlarının uygulamasını sağlamak ve yapılanları izlemek için ise, Kurultay komisyonları kendi içlerinden birer izleme komitesi seçmelidirler. Bu komiteler belediyenin ilgili birimleri ile bir dahaki Kurultaya kadar periyodik toplantılar yaparak izleme görevini yerine getirmeli ve belediye başkanı ile komisyonların diğer üyelerine değerlendirmelerini ara raporlar halinde sunmalıdır ve dönem sonunda da bir ana rapor hazırlayarak bunu yeni Kurultaya iletmelidirler. Bu işleme mekanizmasının da Kurultaya ilişkin bir yönetmelik halinde belediye meclisi kararına dönüştürülmesi, uygulamayı güçlendirecektir.

6. Proje Demokrasisi

Çevre, yol, sağlık, konut gibi yerel projelerin, ilgili yerel topluluk üyelerinin bu projelerin planlama ve uygulamalarına katkıda bulunabilmeleri durumunda çok daha yerinde ve etkin programlara dönüşebilecekleri kuşkusudur.

"Proje Demokrasisi", bir projenin hayat süresi boyunca (planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarında) yerel topluluk üyelerinin değişik düzeylerde ve ölçeklerde bu hayata katılabilmesi anlamına gelmektedir.

Proje demokrasisinin temel amacı, yurttaşlara, onların yaşamlarını yakından ilgilendiren veya etkileyecek olan geliştirilmiş ya da geliştirilmekte olan projeler konusunda söz sahibi olabilmelerini sağlamaktır. Bu kavram özellikle, büyük ölçekli projeler için önem taşımaktadır.

Yerel yönetimlerin büyük ölçekli projelerinden doğrudan ya da daha yakından etkilenen yerel topluluk gruplarının, bu projeleri çok kez diğer kent ölçeğinde etkinliğe sahip örgütlenmiş gruplar kadar etkileyemediği bir gerçektir. Proje demokrasisini gerçekleştirmek için birçok değişik türde halka danışma ve katılım mekanizmasına başvurmak olanaklıdır. Bu yöntemler arasında "Proje Karar Kurulu" oluşturulması, bazı belediye yönetimlerinde başarı ile uygulanan bir yöntemdir. "Proje Karar Kurulu"nda, projeye ilgili, ondan doğrudan ve dolaylı olarak etkilenebilecek grupların temsilcileri ve muhtarlardan oluşan sivil kesim ile onları dengeleyen belediye görevlileri, belediye başkanının yönetiminde projenin oluşum ve yürütümünü ayrıntıları ile tartışmak, gerekli düzeltmeleri ve uyarlamaları yapmak üzere bir araya gelmektedirler. Bu ortamda, sivil kesim bir yandan kendi göreceli dar çıkarlarını maksimize etmeye çalışırken, öte yandan da toplumsal çıkarların sağlanmasına katkıda bulunmakta, projeyi zenginleştirmekte ve uygulanabilir kılmaktadır. Sonuçta alınan kararlar, projeyi yürütmekle görevli birimler açısından talimat olarak değerlendirilmektedir.

"Proje Karar Kurulu" uygulaması, yurttaş girişimlerine ve katılımcı yerel yönetim ortamı yaratılmasına önemli katkılar getirirken, belediye yönetimi açısından da teknik ve bürokratik dar boğazların aşılması yolunda kolaylaştırıcı bir işlevi yerine getirmektedir.

Çok basit bir anlatımla ifade etmek gerekirse, "Proje Karar Kurulu"nun başarı ölçütü, kurulun sivil kesiminin proje gerçekleştirildiği zaman "biz de bunun bu hale gelmesine katkıda bulduk" diyebilmeleridir.

7. Ombudsman

"Yurttaş Avukatı" ya da "Halk Hakemi", adları ile de anılan ombudsman, demokratik batı ülkelerinde yerel yönetimde önemli bir işleve sahiptir. Ombudsman, yerel topluluk üyelerinin, yerel yönetimden her hangi bir şikâyetleri olduğunda (haksızlığa uğrama, hizmetin gereği gibi ya da hiç yerine getirilmemesi vb.) konunun incelenip değerlendirilmek üzere başvuracağı bir makamdır. Yerel yönetime bir katılım mekanizması olmanın ötesinde, onun icraatlarının yurttaşlar tarafından denetlenmesine, meşruluğun tartışılmasına olanak tanıyan bir kurumdur. Ombudsman sistemi, yönetimin elindeki her türlü bilgi ve belgeye ulaşabilecek yetkiye sahip, uzmanlığa ve bağımsızlığa dayalı güçlü, etkin ve saygı duyulan bir kurumdur. Bu sistemin yürürlükte olduğu yerlerde yerel yönetimin önemli katkılarda bulunduğu ve yerel yönetimin işleyiş usul ve süreçleri üzerinde oldukça olumlu etkiler yarattığı gözlenmektedir.

Ombudsman kurumunun, tek kişiden, bir kuruldan ya da benzerinden oluşan değişik yapıları vardır. Bu kurum birçok ülkede yasal düzenlemeler ile kurulurken, diğerlerinde de ilgililer arasında yapılan gönüllü sözleşmelerin (Belediye başkan adayının ve/veya mensup olduğu siyasal partinin vaadi ve seçmenlerin oyları ile bunları yönetime getirmesi, vb.) sonucunda oluşmuştur.

Dünyada, bugünkü anlamında ilk olarak 1809 yılında İsveç'te uygulanan ombudsman'ın temel görevi, idari eylem ve işlemleri karşı yapılan şikâyet ve başvuruları incelemektir. Ombudsman'ın şikâyetleri incelemesi için, haksızlık ya da adaletsizlik doğurucu belirli bir "idari hata"nın bulunabileceği varsayımı yeterlidir. İdari işlem ya da eylemin, mutlaka yasaya aykırılık taşıması gerekmez.

Ombudsman, uygunsuz, adaletsiz, baskıcı, hatalı ya da kötü yönetime dayanan tüm idari işlem ve eylemler konusunda yetkilidir. Bir şart ile ki, mahkemelerde görüşülmekte olan davalar ile ilgili konularda her hangi bir işlemde bulunmaz.

Ombudsman, basit bir yasaya uygunluk ya da aykırılıktan çok daha geniş bir alanı kapsayan "idari meşruiyet" (uygunluk, doğruluk, eşitlik, adaletlilik) konuları ile ilgilidir ve vardığı sonuçlar ve kararların -yargı kararları gibi- bir yatırım gücü yoktur ve haklarında başvuru kuruluşa (belediye meclisi, belediye başkanı, vb.) raporlar halinde sunulur. Ombudsman'ın kararları açısından önemli olan yön, yaptırım gücü değil, haklarında başvuru kuruluşun, örneğin belediye yönetiminin, bu kararların uygulanmaması sonucunda yerel topluluk nezdinde zedelenecek olan idari ve siyasi meşruiyetidir.

Türkiye açısından bakıldığında, ombudsman uygulama kararı veren bir belediye yönetimi için bu kararın bir devrim niteliği taşıyacağı ve halk tarafından büyük bir ilgi ile karşılanacağına, kamuoyunda yankılar yaratacağına şüphe yoktur. Yeter ki, kurumun kompozisyonu bağımsızlığına ve tarafsızlığına gölge düşürülmesine olanak tanımayacak nitelikte olsun.

Ombudsman'ın kentteki baronun, ilgili meslek odalarının ve bilim çevrelerinin belediyenin başvurusu üzerine kendi aralarından seçecekleri temsilcilerden oluşması, bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda önemli bir güvence oluşturacaktır.

8. Referandum

Referandum yerel topluluk mensuplarına, yerel yönetimin aldığı kararları, koydukları kuralları ve getirdikleri düzenlemeleri ya da önerileri belirli

program ve politikaları kabul, reddetme veya seçme olanağı sağlar. Referandumlar, çok kez, temsili organlar tarafından çözümü güç ya da riskli bulunan sorunların çözümünü ya da bir kenara konulması için son derece yararlı araçları olduklarını kanıtlamışlardır.

Referandumun aşağıda ki temel yararları sağladığı genelde kabul etmektedir:

- Yerel yönetime katılım olanaklarını genişletme ve arttırma,
- Yurttaş sorumluluğu konusunda yeni ve sağlıklı bir anlayış ve yapılanma yaratma,
- Tartışma için uygun bir kamusal forum oluşturma,
- Özel çıkar çevrelerinin, bazı yerel yönetim yetkilileri üstünde kurabilecekleri muhtemel baskıları belirli ölçüde kaldırabilme,
- Çok tartışmalı ya da üzerinde anlaşılmasında güçlük çekilen konuların daha kolay gündeme getirilebilmesini olanaklı kılmak ve sonuçta varılan çözüm yoluna daha güçlü bir meşruiyet kazandırma.

Tabii bu arada referandumun, temsili yönetimin temelini zayıflatacağı; azınlıkların hak ve özgürlüklerini ihlal edebileceği; dar çıkar gruplarının yurttaşları kötüye kullanmalarına yol açabileceği, ayrımcılığı körükleyebileceği; yerel sorunların çözümünde sağduyuya dayalı bir uzlaşmacılık yerine, oy vermenin doğasında bulunan ideolojik yaklaşımları ön plana çıkaracağı yönünde olumsuz savlar da ileri sürülmektedir.

Doğrusu bu karşı savlar da, üzerinde düşünülecek değerdedir. Ancak bir kere, günümüzde yerel yönetimlerde belirli bir yaygınlıkla kullanılan referandum gibi doğrudan demokrasi araçlarının zorunlu olarak bu olumsuz sonuçları yaratacağına inanmak için herhangi bir neden yoktur. İleri sürülen olumsuzlukların büyük bir çoğunluğu, referandumun uygulanma usul ve süreçlerine getirilecek düzenlemelerle giderilebilir. Ayrıca, temsili demokrasi uygulamalarının da aynı sakıncalarla karşı karşıya bulunduğunu unutmamak gerekir. Ancak, bir belediye yönetiminin referandum uygulama kararı gerçekten önemli bir karardır ve "canım isterse referanduma giderim" keyfi bir yaklaşımın ürünü olmamalı, önceden belirlenmiş ve duyurulmuş usul ve süreçlere bağlı olmalıdır.

Bu noktada birinci önemli husus referandumun konusuyla ilgilidir. "Acaba hangi konularda referanduma gidilmelidir?" Dünya pratiği de göz önüne alındığında bu sorunun doğru cevabı, "Yerel topluluğun genelini ilgilendirmeyen, kentin genel çıkarları, genel görünümü ile ilgili olmayan, kenti bütünüyle yeniden dönüştürme gibi bir amacı bulunmayan, kentteki işbölümü ve kentli grupların durumlarını

temelinden değiştirmeyi amaçlamayan ve çok teknik, karar verilmesi uzmanlık gerektiren konularda referanduma gidilmemesidir." İkinci önemli husus ise, konuyla ilgili sınırlamalar saklı kalmak koşuluyla, referandumla ilgili bir kararın kimin tarafından nasıl verileceğidir. Burada doğru ve demokratik yaklaşım, karar vermenin tek bir odağın tekeline bırakılmaması, belirli aşamalardan geçmek suretiyle kararın hem yurttaş girişimleri ve hem de belediye yönetimince alınabilmesidir. Dünyadaki değişik uygulamalarda yurttaş girişimleri yoluyla referandum kararının alınabilmesi için yüzde 2 ile 15 arasında değişen seçmen imzası yeterli görülmektedir. Belediye yönetimi tarafından referandum kararının alınabilmesinin ise, mutlaka belediye meclisi onay şartına bağlı olması doğru bir tercih olacaktır.

Yurttaşların nasıl bir seçenekte oy kullanacakları da, son önemli hususu oluşturmaktadır: "Acaba geleneksel evet/hayır seçeneği yeterli midir?" Bu sorunun cevabı, başka türlü tercih yapılmasına imkân tanımayan çok somut istisnalar dışında, "Hayır, yetersizdir" biçiminde olmalıdır. Yurttaşlara daha çeşitlendirilmiş ve her biri gerekçelendirilmiş bir seçmeler bütünü sunabilecek bir "çok seçmeli" düzenleme yoluna gidilmesi, seçmeni manipüle etme olanağını kısıtlama yanında, seçmenin belirli bir hazırlama/öğrenme süreci sonunda oy kullanması sonucunu doğuracağı için her zaman tercih edilen bir düzenleme olmalıdır ve olmaktadır da.

9. Yerel Gönüllü Hizmet Girişimleri ve Kuruluşlarının Desteklenmesi

Yerel gönüllü hizmet girişimlerine izin verilmesi ve hizmet üreten kuruluşların desteklenmesi, belediye kaynaklarından yararlanabilmeleri yaklaşımı, "belediyenin gerçekleştirmesi yasal olarak imkân dâhilinde olan tüm yerel hizmetlerin doğrudan belediyece karşılanması" biçimindeki geleneksel yaklaşımdan ayrı bir ayrılık göstermektedir.

Bu yaklaşım, gönüllü sektörün belediyeye alternatif ya da belediyenin yükünü azaltıcı hizmetlerinin izne tabi olması ve gönüllü sektörün herhangi bir destek görmeden gelişebileceği görüşünü de sorgulamaktadır.

Vereceğimiz iki örnek konunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Birinci örnek, Ankara'da merkeze epey uzak "uydu kentler"den birinde oturanların, belediyenin sağladığı taşıma hizmetinin yetersizliği karşısında, ortaklaşa bir girişimle, kendilerine istedikleri sıklıkta ve saatlerce hizmet verecek özel bir taşıma sistemini kurup ve bunu fark

ettiği zaman belediye yönetiminin böyle bir hizmetin kendi yetki ve tasarrufunda olduğu gerekçesiyle sistemin işlemlerini yasaklamasıdır. İkinci örnek ise, birçok büyük kentimizde kente mal olmuş, uzun yıllar boyunca her türlü olanaksızlıkla boğuşarak ayakta durmaya çabalamış, ismi kentle özdeşleşmiş, fevkalade kaliteli üretimde bulunan tiyatrolar belediye desteğiyle varlıklarını sürdürebilecekken, belediye yönetimlerinin birkaç istisna dışında, bunları desteklemek yerine kendilerinin "şehir tiyatrosu" kurmayı yeğlemeleridir.

Örneklerden de anlaşılacağı gibi, ülkemizdeki belediye yönetimlerinde, gönüllü hizmet girişimlerine ve hizmet veren belediye dışı kuruluşların desteklenmesine karşı önemli ölçüde bir çekingenlik gözlenmekte, hizmetin gerçekleşmesinde ve kaynakların kullanımında daha çok kendi kuruluşlarının aracılığına ya da ihale ve benzeri yöntemlere öncelik verdikleri görülmektedir.

Bu nedenle de, birçok kentte ortaya çıkan kentlilerin kendi koşullarına daha uygun hizmet üretme ya da sunmaya yönelik girişimlerine hayat hakkı tanınmamakta ve daha çok yeknesak, çeşitlendirilmemiş ve halkın her zaman kendinden saymadığı tek tip bir bürokrasi tarafından sunulan bir yapının egemenliği söz konusudur. Bu alanda, dünyanın değişik yörelerinde önemli yeni girişimlere, yerel gönüllü hizmet kuruluşlarına yönelik örnek destekleme programlarına rastlanılmasına karşın, Türkiye'de "kamuun hizmet sunumu yetki ve sorumluluğuna sahip olmasının," bu sunumun "doğrudan kamu tarafından yapılması" anlamına gelmediği anlayışı henüz belediyecilik kültürünün pratiğine pek fazla girmemiştir. Reformcu ve demokratik bir belediyecilik anlayışı, bu pratiği geliştirmek durumundadır.

10. Kamuoyu Araştırmaları

Kamuoyu araştırmaları, toplumun belirli bir konuda ya da konulardaki düşüncesini ölçmede, günümüzde oldukça ileri tekniklerin kullanıldığı ve sıkça kullanılan bir araçtır. Kamuoyu araştırmaları, belirli sınırlar taşımalarına karşın, yerel yöneticiler için birçok önemli işlev görebilir. Değişik yerel grupların belirli konulardaki görüş ve yaklaşımlarının belirlenmesinde, yerel topluluğun değişen duyarlılık ve hizmet taleplerinin ortaya konmasında, değişik baskı gruplarının yerel yönetim üzerindeki etkilerinin dengelenmesinde, etkin ve ilgili bir yurttaş topluluğu yaratılmasında, yerel yetkililerin ve halkın bilgilennemelerinde bu araştırmaların muhtemel katkısı yadsınamaz. Ancak kamuoyu araştırmalarının gerçek yararı, bu araştırmalar öncesi yapılan yansız bilgilendirmenin kalitesine, seçilen örnek kitlenin ve sorulan soruların ve kulla-

nılan tekniklerin ve araştırmayı yapan kuruluşun yansızlığına ve yetkinliğine, ulaşılan sonuçların değerlendirilmesinin sağlıklı olup olmamasına bağlıdır.

Kamuoyunu araştırmayı değil de, onu belirli amaçlar ya da çıkarlar doğrultusunda tek yanlı yönlendirmeyi hedefleyen bu alandaki girişimlerin demokratik yaşamı yozlaştırıcı etkileri kuşkusuz göz ardı edilemez.

Halka Dönük Yerel Yönetim

“Halka dönüklük”, kamu idaresinde yeni bir kavramdır. Bütün önceliği hizmete vermek; halkın istek ve beklentilerini anlayıp, eldeki olanakları en etken biçimde kullanarak onları tatmin etmek; iş düzenini ve çalışma sistemini bu amacın gereklerine göre kurmak; “halkın hizmetkârı” ilkesine göre çalışmak, bu kavramın içini dolduran değerlerdir. Denebilir ki, bu değerler kamu hizmetinin temelinde, kamu hizmetinin tanımında zaten doğal olarak mevcuttur. Doğrudur, ne var ki, böyle olduğu halde, ancak son yıllar içinde ülkemizde konuşulmuş, halkla ilişkiler disiplininde kamu idaresi açısından odak olarak alınan bir kavram haline dönüşmüştür.

Türkiye’de idareler hep kendine dönük olmuştur. Bu olgunun temelinde yatan hem yönetenler, hem de yönetilenlerce benimsenmiş ideolojik yaklaşımın içerdiği devlet anlayışıdır. Bu anlayışa göre “vatandaşlar devlet için, devleti var etmek ve yaşatmak için vardır”.

Oysa demokratik çağdaş düşünce, devletin varlığına yurttaşları açısından bakmakta ve onu yurttaş için var olan bir mekanizma, araç olarak tanımlamaktadır. Böyle olduğu için de, “halka dönüklük” kavramına öncelik vermekte ve kamu idaresinin buna göre ayarlanmasını öngörmektedir.

“Halka dönüklük” kavramının Türkiye’de de önem kazanmasında yurttaşların tavırlarındaki, beklentilerindeki değişimler, büyük rol oynamıştır. Bu değişime etken olan unsurlardan biri Türkiye’nin giderek dünyaya daha fazla açılması ve böylece yurttaşların başka yerlerde olup bitenleri daha iyi izlemesi ise, diğeri de sistemde demokratikleşme yönünde radikal değişiklikler olmamasına karşın, toplumda demokrasi bilincinin gelişmesidir.

Talepleri ve beklentileri artmış bir halk topluluğu karşısında ister istemez politikacılar içinde “halka dönüklük” vazgeçilemeyecek bir zorunluluk haline gelmektedir. Ancak ülkemizde politikacının bu değişikliğe kendini uyarılama biçimi, ne yazık ki, koyu bir popülizmi yeniden üretmekle sınırlı kalmakta, iş nutuklar, basına verilen

demeçlerle idare edilmeye çalışılmaktadır. Oysa bunlar, idareye işi düşen halka fazla bir şey ifade etmemektedir. Onu yuvarlak sözler değil de, aldığı somut hizmet ve o hizmeti alış şekli ilelendirmektedir. Örneğin, bir belediye başkanını ele alırsak, başkan ne düşünürse düşünsün, ne yaparsa yapsın, halk için performansı ve başarısı, belediyeye temas noktasındaki memurun davranışında biçimlenmektedir.

Halk, memur ve politikası kamu idarelerinin üzerinde yükseldikleri bir sacayağıdır. Yakın zamanlarda birçok ülkede köklü değişimler olduğu gözlenmektedir. Ancak Türkiye’de bu gelişmelerin ciddiye alındığını söylemek epey zordur. Politikacı da, üst düzey yönetici de halktan gelen ipuçlarını pek kavrayamamışlardır. İdareyi, belediyeyi gene eski tarz yönetmeye devam etmişlerdir.

Türkiye’de belediyelerde de egemen olan geleneksel yönetim düzeni, bürokraside yukardan aşağıya kademe kademe inen bir emir-komuta zinciri biçimindedir. Başkan, başkan yardımcılar, genel sekreter, genel sekreter yardımcılar, daire başkanları, şefler, amirler, temas noktası memurlar ve halk-hemşehriler... Bu sıralama sadece bir statü sıralaması değil, ama aynı zamanda bir önem sıralamasıdır. Bütün dikkat en yukarıya, en tepeye, yeni başkana yönelmiştir. Sistem tepeyi tatmin edecek ve onun beklentilerine yanıt verecek biçimde oluşmuştur. Yurttaşlar en aşağıda şekilsiz bir kalabalık olarak durmaktadır.

İşte “halka dönüklük” kavramı, belediyelerin ilişkilerinde bu işleyişi tepe taklak etmeyi gerekli kılan bir kavramdır. “Halka dönük belediye” de artık dikkat merkezi halk-hemşehri-yurttaşlardır. Halkla sürekli temas halinde olan birimler ve memurlar önem kazanmışlardır. Ötekiler, statüleri gereği, yine yukarıdadırlar, ama görevleri temas noktasındaki olaya destek vermektir.

Anlaşılabileceği üzere “halka dönük belediye” anlayışı, fevkalade önemli bir işlevsel kavram etrafında biçimlenmektedir. Bu işlevsel kavram “temas”tır. Halkın belediyeye temas ettiği an, bu anda olup bitenler ve bu anın sonrasındaki gelişmeler, belediyenin halka dönüklüğünün ölçütü olacaktır.

Hemşehrilerin belediye ile teması üç biçimde gerçekleşebilir; yüz yüze temas, sözle temas ve yazıyla temas... Ve bu üç temas esnasında yaşananlar, hemşehrinin gözünde, kafasında bir belediye imajı oluşturur.

Bu temas türleri esas alınarak ve bu temas türlerini betimleyen başlıklar altında, belediyeyi halka dönük hale getirecek önermeler aşağıdaki biçimde toparlanabilir;

1. Yüz Yüze Temas - Hemşehriyi Ağrlamak

İşyerinde yapılan mimari düzenleme, belediye ile hemşehrilerin arasındaki ilişkilerin en belirleyici öğelerinden biridir. Belediyeye gelen hemşehri ilk anda fark ettiği ortamdan bazı mesajlar alacak; kafasında bir imaj oluşacak; bir diğer yargısı gelişecektir. Köhne, miskin bir idare mi, yoksa canlı, dinamik bir idare mi? İdare mi önemli, yönetici mi önemli, yoksa halk mı önemli? Bu soruların cevabını mimari düzenleme hemen verecektir. Çünkü “halka dönüklük” kavramının mimariye de uzantısı vardır.

Bugün birçok ülkede, halka ayrılan alan için özel projeler oluşturulmaktadır. Bu alan oldukça geniş tutulmakta, oturacak yerler yapılmakta, yazı yazmak ve belgeler düzenlemek için masalar yerleştirilmekte, büyük saksılar konmakta, temizliğe özel önem verilmekte ve bir köşede halk için hazırlanmış yol gösterici broşürlerin sergilendiği raflar yer almaktadır. Kısacası halkın geldiği yer adeta bir misafir odasına dönüştürülmektedir. Belediyeler açısından böyle bir düzenlemenin altındaki kabul, iş için belediye mekânına gelen hemşehrinin bir “misafir” olduğudur ve mimari düzenleme ile bu kabule ilişkin bir mesaj verilmektedir. Ne var ki tek başına mimari düzenleme ile bu kabulü inandırıcı kılmak mümkün değildir. Eğer gelen “misafir” binaya girer girmez kendini bir kalabalığın içinde tek başına koridor labirentinin ortasında buluyor, idareden kimse dönüp bakmıyor ve ilgilenmiyorsa, hemşehrinin kabul edildiği yer ne kadar özenli olursa olsun bir işe yaramayacaktır. Oysa misafirliğe gelen kişinin ilk karşılaştığı şey ev sahibinin ona “hoş geldiniz” demesi, onu kabul etmesidir.

Gerçi bizde belediye binalarında da binaya girenin karşısına çıkan ilk hizmet birimi “danışma”dır ama, bu birimin bir işe yaradığını söyleyebilmek epey zordur. Zira orada çalışan kişi, genellikle kuruluşun en az bilgisi, en az yeteneği ve en az yetkisi olan kişidir.

Burada “halka dönük” bir belediyenin yapması gereken, danışma birimini daracık bir kulübe ya da banko arkasından çatık kaşlarıyla, gelen kişiye şüpheli şüpheli bakan en bilgisiz, en yeteneksiz ve en yetkisiz kişilerin istihdam yeri olmaktan çıkarıp, bir ilk kabul sistemine dönüştürmektir. Bu sistemin özelliği hemşehrinin binaya ilk adımını attığı yerde bir kabul yeri oluşturmak ve buraya kuruluşu ve işlemleri iyi bilen, insan ilişkileri konusunda yetiştirilmiş birkaç görevli oturtmaktan ibarettir. Bu yapıldığı takdirde görülecektir ki, binanın içlerine doğru girip ille de müdürlerle, birim amirleriyle, yetkili memurlarla görüşmek isteyen yurttaş sayısında önemli bir azalma olacaktır.

Halka dönük belediye'nin temel hedeflerinden birisi de, yüz yüze temas halinde hemşehriyi işlemlerini yaptırmak için masadan masaya gezmeye perihanlığından kurtarmak olmalıdır. Kimi ülkelerde belediyelerde deneme safhasında, kimilerinde de uygulanmakta olan "tek masa" yönetimi bu konuda gerçekten de işlevsel bir yöntemdir. Bu yöntemde bütün işlemler tek bir noktada toplanmıştır. Öyle ki, belediye gelen kişi bir tek görevliyle karşılaşmaktadır. Onunla konuyu konuşmakta ve elindeki bütün gerekli belgeleri ona teslim etmektedir. Yapılması gerekenler, yani koşuşturma burada bitmektedir. Eğer işlemler uzun sürecekse iki üç gün sonra tekrar gelinecek ve aynı görevliden sonuç alınacaktır.

"Tek masa" uygulaması birkaç ölçekte, birkaç boyutta oluşturulabilir. Örneğin, bir belediyenin birimlerinin ayrı ayrı tek masaları olabileceği gibi, belediyenin tümü için de bir tek masa oluşturulabilir.

2. Yüz Yüze Temas - Hemşehrinin Ayağına Gitmek

Belediye hizmet binalarının yerleri seçilirken, en belirleyici faktörün aslında "halka dönüklük" olması gerekir. Binanın merkezi bir yerde, kullanıcısına yakın, kolay bulunacak bir adreste, ulaşımı basit ve ucuz olması bu açıdan halka dönüklüğün kriterleridir. Ancak Türkiye gerçeğinde bu kriterler genellikle dikkate alınmaz, kararı asıl olarak binanın ucuzluğu, maliyetinin düşüklüğü gibi faktörler belirler.

Türkiye koşulları göz önüne alındığında belediyelerin işlemleri yürüten birimleri değil ama, hiç olmazsa bu birimleri temsil eden işlemi değilse bile bilgiyi halkın ayağına götüren bir uygulamada bulunması pekâlâ mümkündür. Böylece danışma, yönlendirme, bilgilendirme, hizmeti hemşehrilerle bütünleştirilebilir.

Bu konuda Türkiye'deki ilk özgün örnek, 1989-1994 döneminde Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal-demokrat yönetimi tarafından verilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi 1991 yılında "Halkdanış" adı altında bir bilgi merkezi, bir danışma kurumu oluşturdu. Bu kurumun amacı halka bilgi vermek, belediyeyle ilişkin her türlü soruyu yanıtlamak, isteklerini not etmek, şikâyetlerini dinleyip mümkün çözümleri sağlamaktır. Halkdanış tamamen halka dönüklük kriterlerini ön planda tutarak, kent merkezinde, Kızılay'da halkın yoğun olarak kullandığı bir yaya yolunun üstünde açıldı. Mekân müşteriyle yakın teması öngören, malını satmak isteyen bir dükkân biçiminde tasarlandı. Görevliler, bir bankonun arkasında değil, önlerinde ikişer adet rahat oturma koltukları olan mekâna serpiştirilmiş ve bilgi-

sayarlarla donatılmış masalara yerleştirildi. Kapıdan girişin hemen sağında yer alan stantlarda, belediyenin bazı önemli işlemlerinin nasıl yapıldığını kısa ve öz bilgilerle anlatan ve isteyen alıp götürebileceği broşürler yer alıyordu. Burada görev alan belediye personeli giyimlerinin temizliği ve kendilerinin bakımlılığı konusunda sürekli denetleniyordu ve her biri bir aylık yoğun bir halka dönüklük ve davranış, duyarlılık eğitiminden geçirilmişlerdi. Masalarındaki bilgisayarlar aynı zamanda çeşitli konulardaki bilgi dosyalarına sahip olmanın yanında, sorunu aktarmak ve cevap almak üzere bazı önemli birimlerdeki yetkililere bir on-line sistemi ilebağlanmışlardı. Bilgisayarlar bir talep takip sistemini de içeriyor, bu sistem sayesinde anında cevaplanamayan sorular, eğer mümkünse soru sahibine birkaç gün içinde telefon vasıtasıyla, eğer değilse bir kez daha gelmesi rica edilerek yüz yüze ikinci temas sonucunda cevaplandırılıyordu. Halkdanışa telefonla başvurmak da olanaklıydı. Başlangıçta Halkdanışa her on dakikada bir başvuru oluyordu. Zamanla bu sayı, on dakikada dörde kadar yükseldi. Ve kurumun yeni şubeler açması zorunluluk haline geldi. Halkdanışın zaman zaman, belediyeye kızan vatandaşların kendilerini daima güler yüz ve sabırla dinleyen buradaki belediye görevlilerine içlerini boşalttıkları ve belediyenin halka açık yüzüyle tanışıp sakinleştikleri bir işlev gördüğüne de şahit olunuyordu. Ne yazık ki, bu uygulama daha sonraki belediye yönetimince sona erdirildi ve bir deneme olarak kaldı.

Bu denemeden çıkarılacak dersler vardır ve en önemli ders de, halka dönük bir belediye anlayışının eğer gerçekten samimi ise, belediyenin klasik örgütlenme anlayışını aşip "halkdanış" benzeri yeni kurumlara ihtiyaç duyduğudur.

Gezici işlem otobüsleri, hafta sonları muhtarlıklara görev yapacak su, gaz vb. tahsilat görevlileri, halka dönüklük ve hemşehrinin ayağına gitmek konusunda düşünülebilecek diğer araçlardır.

3. Sözlü Temas - Telefonla Temas

Belediyenin hemşehriyle teması, uzaktan, yalnızca sözlü de olabilir. Uzaktan sözlü temas, Türkiye'de de artık oldukça yaygın kullanıldığı düşünüldüğünde, akla öncelikle telefonu getirmektedir. Telefon artık vazgeçilmez bir iletişim aracıdır. Hemşehriyi telefonla bilgilendirme sistemi kurmanın halka daha etkin hizmet verme yanında, idare için de önemli bir yararı vardır ve bu da belediye çalışanının işini hafifletmektedir.

Halkın belediyeyle ilgili danışma gereksinimine telefonla çözüm getirecek bir sistem pekâlâ kurulabilir. Böyle bir sistem yukarıda örnek olarak verilen "Halkdanış" türü bir kurum çerçevesinde

düşünülebileceği gibi, başvuruları daha kısa sürede ve geniş bir biçimde bilgilendirmek isteniyorsa, ayrı bir örgütlenme de düşünülebilir. Örneğin, aşağıdaki gibi bir örgütlenme işlevsel olabilir:

Sürekli olarak kamuoyuna duyurulan telefon numaralarına yapılan başvuruyu, önce, özel yetiştirilmiş bir santral görevlisi yanıtlar ve sorunu kısaca dinler. Anladıktan sonra da başvuru sahibini, ilgili uzmana bağlar. Bunlar birimlerinin dönüşümlü olarak telefonla başvuru merkezinde çalışan yetkili ve bilgili görevlilerden oluşmaktadır. Başvuran kişi bu kez, sorununu bu uzmana uzun uzun anlatır ve istediği bilgiyi ya da açıklamayı sorar. Görevli kişi, konunun gerçek bir uzmanı olduğu ve iyi bir düzeyden geldiği için, başvuru sahibine yetkiyle cevap verir, bilgi gereksinimini tam anlamıyla karşılar.

Böyle bir sistemi Türkiye'de bazı vergi daireleri zaman zaman başarıyla uygulamaktadırlar.

4. Yazılı Temas

Belediyeler çoğu zaman da hemşehrilerle yazılı temasta bulunmaktadır. Yapılan başvurulara yazılı cevap vermenin yanında, ilan, broşür, vb. gibi yazılı belgelerle hemşehrilerini bilgilendirmek, haberdar etmek çokça kullanılan yöntemlerdir. Ancak bu yazılı iletişimde çokça karşılaşılan durum, mesaj iletilmek istenen kesimlere ulaşamaması, ulaşıldığında yanlış anlamalara neden olacak bir üslup kullanılması veya bilgilendirme, haberdar etme yerine belediye başkanının, belediye yönetiminin propagandasının yapılmasıdır. Özellikle ilanlarda saptanan bir başka özellik de, okuyanı ezen, yasakçı, emredici bir niteliğin daima ağır basıyor olmasıdır.

Resmi metinleri üretenlerin niyetleri ne olursa olsun, ortaya çıkan sonuçlar genellikle yukarıdaki gibi oluyor. Bunun nedenlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Yazıları üretenler iş yaşamlarında bazı kavram ve ifadelerin o kadar içindedirler ki, kendileri için çok anlaşılır olan bu kavram ve ifadelerin herkes tarafından bilindiğini sanmaktadırlar.
- Bu yazılardaki mantık idarenin kendi içindeki, konuyla ilgili süreçleri esas alan bir silsileye göre düzenlenmiştir. Oysa okuması istenenin mantık silsilesi çok farklı olabilmektedir.
- Meramını uzun ve ağdalı cümlelerle anlatmak genel bir hastalıktır. O kadar ki, işin uzmanı olanlar bile verilmek istenen mesajı bir okuyuşta kavrayamamaktadırlar.

Yazılı temasın başarılı olabilmesinin, yazı vasıtasıyla etkili bir mesaj vermenin sırlarından bir

tanesi, ulaşılmak istenilen kimse karşınızda imiş de, siz onunla konuşuyormuşsunuz gibi yazmaktır. Bu yapılabildiği takdirde “halka dönüklük” açısından yazılı temas, fevkalade işlevsel bir araç olacaktır.

Belediyeyi halka dönük hale getirecek önerileri hayata geçirecek kişi, sonuçta belediye başkanının kendisidir. O, en tepedeki ve muktedir “reformcudur”dur. “Halka dönüklük” geleneğini yaratmak isteyen Başkan eğer olaya gerçekten inanıyor ve sahip çıkıyorsa; örgütü bu olaya sahip çıktığını hissediyorsa; konuyla ilgili ekibini doğru kişilerden oluşturuyorsa bu yöndeki girişimlere kaynak ayırıyorsa; işe başlarken gözlem ve araştırmaya öncelik tanıyor; uygulamayı bir plana dayandırıyor, işe küçük denemelerle başlayıp, başarılı olanları hızlı şekilde yaygınlaştırıyor; işi uzun vadeli bir kampanya havasına dönüştürebiliyorsa; uygulamanın her aşamasını adım adım izliyorsa; değişen koşullara çabuk uyum sağlayabiliyorsa, başarılı olamaması için geriye bir neden kalmamaktadır.

Sonuç

1. Kentleşme, ülkemizin ekonomik, toplumsal ve siyasal yaşamında önemli sorunların yaşanmasına yol açmaktadır. Türkiye’nin sorun odaklarının çoğu kentlerdedir. Ama aynı zamanda, gelişmiş, demokratik, dünyaya açık ve uluslararası düzeyde etkin bir toplum vadeden verimli topraklar da kentlerdedir. Bu özellikleriyle kentler, politikanın da merkezi, politik etkinliğin ölçütleridir.

2. Kentlerin artan önemi, bunların yönetimini üstlenmiş olan belediyelere, her gün biraz daha artan oranda görevler ve sorumluluklar yüklemektedir. Oysa, bizim belediyelerimiz, büyük ölçüde yetkiler ve kaynaklar bakımından merkezi hükümetlere bağımlı durumdadırlar. Dolayısıyla kentlerin oynadığı rolün bilincinde olan siyasi partilerin, bu rolün özgürce oynanmasında pay sahibi olabilmek ve kentin siyasi potansiyelini kendi ideolojisine kazandırabilmek için, programlarında Türkiye’nin idari yapısını yerelleşme ve adem-i merkezileşme yolunda dönüştürmeye öncelik tanımları bir zorunluluktur.

3. Hayat sürmekte, kentlerdeki toplumsal gelişme yasamanın getirdiği sınırları aşmakta, yasayla öngörülmemiş ve düzenlenmemiş sorunlarıyla, zenginlikleriyle, çatışma ve uzlaşmalarıyla yeni yaşam ve ilişki biçimleri yaratmaktadır. Bu yeni hayat kamusal bir yönetim boşluğuyla karşı karşıyadır. Bu boşluğun doldurulmasını yasal düzenlemelerin sonrasına ertelemek bir şeyler yapabilmeyi Türkiye’nin idare sisteminin değişmesine koşullandırmak, mevcut yasal çerçeve içerisinde de bir şeyler

yapmayı deneyerek fiili durumlar yaratmamak, özellikle Türkiye’deki devrimci geleneğin temsiliğini yaptığı, onun sürdürücüsü olduğunu söyleyen demokrat siyasal hareket açısından mümkün değildir.

4. Bu noktada devrimci belediye programları hazırlama, bu programları parti programının ve hukukunun bir parçası haline getirme doğrultusunda atılacak adımlar ve bunların uygulanmasında gösterilecek irade belirleyici olacaktır. Bu konuda sosyal demokrasi, siyasi rakipleriyle kıyaslanamayacak ölçüde zengin teorik ve pratik bir mirasa Türkiye özelinde de sahiptir.

5. Kent sivil toplum olgusunun kaynağıdır. Türkiye’nin kent ve kentleşme sorunlarının en sağlıklı çözümü, bu konulara sivil kuruluşların sahip çıkmalarında aranmalıdır. Türkiye’de bugünkü sağlıklı, çarpık ve düzensiz kentleşmenin yerine, sağlıklı bir kentleşmeyi ve dolayısıyla sağlıklı bir toplum yapısını koyabilmek, belediyelerle sivil toplumun verimli bir işbirliği kurabilmesine bağlıdır.

6. Sivil toplum, demokrasi, ve belediye hem teorik hem de olgusal olarak modernizmin ve global dünyanın gelişme parametreleridir. Bu dünyanın gelişme mekânı ise kentlerdir ve dolayısıyla bu parametreler aynı zamanda kentsel gelişimin de ölçütleridir. Kentsel gelişimin bir başka boyutunu oluşturan fiziksel gelişme de büyük ölçüde bu ana parametrelerin içerdiği anlamlar vasıtasıyla tanımlanır ve yaşam kalitesinin yüksekliği ve insanca yaşanabilirlikle ölçülür. İdeolojik örgüsü özgürlük, demokrasi, eşitlik ve dayanışma gibi temel kavramlarla biçimlenen sosyal demokrasi için, yaşam kalitesi yüksek, insanca yaşanabilir bir kent ve bunun yönetme organı olarak da demokratik, etkin ve halka dönük bir belediye, bu yüzden diğer siyasi ideolojilerden farklı olarak aynı zamanda bir ideolojik hedeftir. ■

TÜRKİYE'DEKİ RESMİ YÖNETİM BİNALARINA AİT TASARIM İLKELERİNİN ADANA'DA ÖRNEKLENMESİ

Serpil ÇERÇİ

Yrd. Doç. Dr.

Çukurova Üniversitesi,

Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

"Son yıllarda kamu yapılarına giderek daha fazla önem verildiği ve bazı olumlu tasarım kararları alındığı görülmektedir. Bu çalışmada, öncelikle Adana'da iki belediye binasına ait yarışma projelerinin önerileri incelenmiş, daha sonra "Adana Orman İşletme Müdürlüğü (AOİM) Yönetim Binası" ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Bu binaların tasarımlarında, "kullanışlılık/işlevsellik" ana ilkesinden hareketle, mekânların işlevsel olarak ihtiyaca cevap vermesi ana amaç olmuştur. Binaların mekânsal kurgusu için kullanıcı, eylem, donatı, çevre koşulları etkileşimi, boyut, yönlenme vb. kriterler tasarımda etkili olmuştur. Analizler sonucunda, kullanıcıların nitelikleri ve organizasyon biçimi temel alınarak tüm mekânlarda yön, manzara, havalandırma, gün ışığı vb. koşullarından optimum yararlanma sağlanmıştır. Bu yapıların iç ve dış mekân kurgusunda "yerel yönetim" kavramına bağlı olarak, tüm düzeylerde mekânsal oluşum ve sürekliliğinin çözümlenmiş olduğu ve tasarımcıya sunulan olanaklar çerçevesinde resmi yönetim binalarından olası beklentilerin büyük ölçüde karşılandığını söylemek mümkündür."

Giriş

En genel anlamı ile tasarım, içinde birçok şeyi barındıran (kültürel, teknik vb.) bir tür "sorun çözme" olarak kabul edilebilir.¹ Bina tasarım çalışmaları için, coğrafi, toplumsal, kültürel yöresel ve iklimsel etkenler, mimari tasarımın önemli öğeleridir.² Tasarımda iklim değerlendirme, güneşiği, ısı, rüzgâr ve nem kontrolü gibi çok amaçlı çözümleri içinde barındıran bir ana başlıktır. Yapı kabuğunun malzemesi, biçimi ve yönlenmesi doğrudan iklimsel olaylara bağlı olarak şekil alır.

Tasarım çalışmalarına başlama, belirlenmiş bir program (mekânların büyüklükleri, özellikleri vb. işveren ve kullanıcı istekleri) çerçevesinde olur. Program kapsamında tespit edilen mekânların kullanımına göre mekânsal ilişkiler araştırılır. Binada bulunan mekânların işlevleri ve ilişkileri en rahat kullanımı verebilecek şekilde kurgulanır. Her türlü binada, mekânların birbiriyle olan ilişkilerini açıklayan ve plan şemasının biçim almasında etken olan işlev şemasının doğru kurulması binanın amacına uygun hizmet etmesini sağlar.³ Şekil 1'de büro binalarına ait bir işlev şeması verilmiştir. Büro yapıları; masa başı çalışma bölümü ve bu bölüme hizmet eden merdiven, asansör ve ıslak hacimlerin bulunduğu çekirdek ile kütüphane, arşiv ve garaj gibi servis mekânlarından oluşur. Bu işlev şeması temel alınarak çıkarılan ve büro düzenlemelerine ait yaygın olarak uygulanan plan şemaları Şekil 2'de görülmektedir.

Günümüzdeki bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler büro mekânlarının fiziksel (boyutsal, ısısal, işitsel, görsel) ve psiko-sosyal (mahremiyet, davranışsal, estetik) gereksinim-

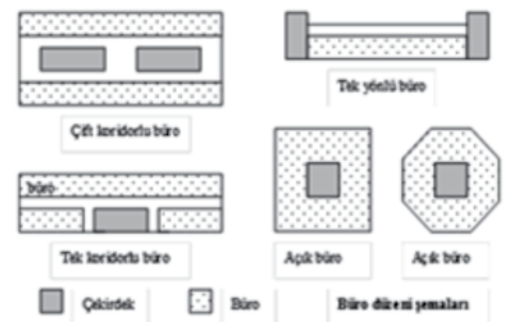
Şekil 1. Büro yapılarına ait işlev şeması.³

lerinin yeniden irdelenmesini ve buna göre tasarım yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Geçmişin fonksiyonel ve iyi planlanmış idari binalarında olduğu gibi tasarım prensipleri ile günümüz gereksinimlerini (kullanıcı, eylem, donatı ve çevre koşulları) karşılayan tasarımlara ihtiyaç vardır. Ayrıca, tasarımda güç ve organizasyonu simgeleme ve kullanıcı memnuniyeti oldukça önemli olmuştur.² Özellikle bir kenti ya da bölgeyi temsil eden kamuya ait binalarda tasarım vurgusu, daha çok simgesel ve prestij değeri ortaya çıkarma yönünde gelişmiştir. Bu binalar, yönetim ve büro birimleri, yatay ve dikey sirkülasyon, pencere düzenleri, aydınlatma, kitle mimarisi vb. ile bir anlamda günümüz mimarlığının getirdiği üstünlükleri yansıtmaktadır.

Ülkemizde resmi yönetim binalarının bu gereklilikleri tam olarak yerine getiremediği ancak, son yıllarda resmi kurumların proje elde etme yöntemindeki değişiklikler nedeni ile başarılı uygulamalar gerçekleştiği görülmektedir. Bu makalede, bu uygulamalara ait iki öneri proje, tasarım kararları ve ilkeleri açısından kısaca anlatılacak, daha sonra, "Adana Orman İşletme Müdürlüğü (AOİM) Yönetim Binası" ayrıntılı olarak analiz edilecektir. Bu çalışma ile doğru ve etkin bir tasarıma ulaşmada, önemli bir yer tutan tasarımda "kullanışlılık/işlevsellik" ilkesi temel alınmış ve diğer kamu yapıları için yararlanılacak bazı prensipleri ortaya koymuştur.

Yerel Yönetim Binalarına Ait Proje Örneklerinin Mekânsal Açidan İncelenmesi

Genel anlamıyla yerel yönetimler "her ülkenin yerel sınırlar içinde yaşayan, halkın yararlan-

Şekil 2. Büro yapılarına ait plan şemaları.³

cağı yerel nitelikli hizmetleri üretmekle görevli kuruluşlar olarak tanımlanır.⁴ Yerel yönetimler ve planlama ilişkisi, sanayi devriminin yarattığı sağlıklı kentsel yapıya müdahale edilmesi gerektiği düşüncesinden çıkmış ve uygulamaya başlanmış, ancak günümüz anlayışını yansıtan nitelikleri 20. yüzyılda şekillenmiştir. Bugün gelinen aşamada, fiziksel planlama hemen hemen her ülkede yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılmış bulunmakta,⁵ bu çerçevede kendine özgü mal varlığına ve gelir kaynaklarına sahip olmaktadır.

Türkiye’de yerel yönetim sistemi, il özel idaresi, belediye ve köy olmak üzere üç kademelidir.⁶ Bazı yasal düzenlemelerle, kentsel alana hizmet sunan belediyelere ve il özel yönetimine sorumlu oldukları coğrafi alana yönelik plan yapma, yaptırma ve onama yetkisi verilmiştir.^{3,5} Ancak, planlama sisteminin yetki ve sorumluluk kargaşası yaratan yapısı nedeniyle, etkin bir planlama ve uygulama yapılamamaktadır. Diğer bir deyişle, imar mevzuatı çok sayıda kurum ve kuruluşun yeterli iletişimini sağlayamadan, parçacı bir yaklaşımla, plan yapma ve onama yetkisi vermektedir. Bu nedenle, işleyişte uyumsuzluk ve kopukluk ortaya çıkmaktadır.

Bu kurumlar (il ve ilçe belediye) projeleri üç şekilde elde etmektedir.

- 1) Kendi bünyesindeki elemanlar vasıtası ile (bu yöntemde, genellikle çağdaş anlamda projeler gerçekleştirilmede sorunlar yaşanmaktadır),
- 2) Proje ihalesi yoluyla (ihale/eksiltme usulü yöntemi kullanılması ile kaliteli projelerin üretilmediği gözlenmektedir),
- 3) Yarışma yoluyla, (bu yöntemde, çağdaş ve nitelikli mimari projeler üretildiği görülmektedir).

Bu üç yöntemden, (bu makale yazarının yürütücülüğünde), “mimari proje yarışması yoluyla” hazırlanan iki öneri proje ve “ihale yoluyla” alınan bir projenin tasarım kararları analiz edilerek aşağıda açıklanmıştır.

Adana İlçe Belediyesi Yönetim Binaları

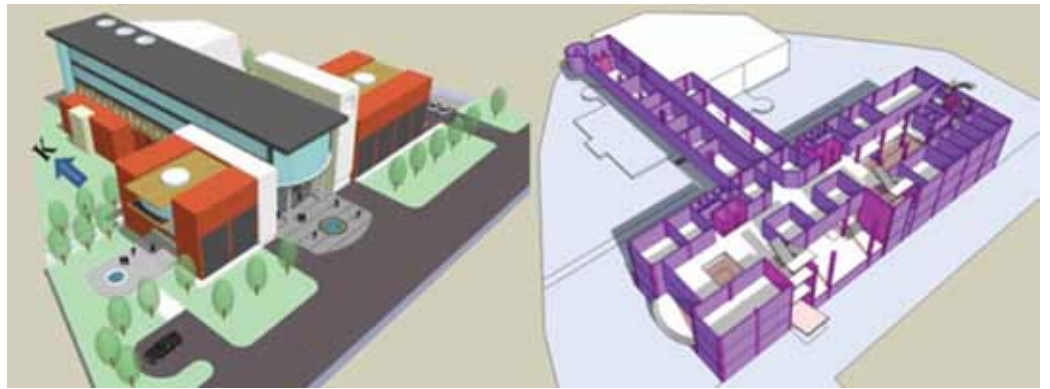
Adana Seyhan İlçe Belediyesi Hizmet/ Yönetim Binası ve Kültür Merkezi⁷

Toplam proje alanı 7600 m² olan hizmet binası, zemin + iki kat yüksekliğindeki iki bloktan (ofis ve yönetim birimleri) ve onların kesişim noktasında kitlesel denge unsuru olarak yükselen bir kattan oluşmaktadır (Şekil 3, 4).⁷ İki bloğun açılı yerleştirilmesi ve yaratılan kitlesel hareketlilik ile ana giriş ve halkı kucaklayan bir yönetim anlayışı vurgulanmaktadır. Giriş avluları, etkinlik amaçlı (konser, festival, sergi, gibi faaliyetler ile) kentsel

Şekil 3. Seyhan Belediyesi Vaziyet Planı.⁷

bir açık alan yaratmaktadır. Kent merkezinden gelen yaya arteri, binanın zemin katında iç sokak (atrium) özelliğindeki ana sirkülasyona bağlanmaktadır. İki blok arasında geçirgenlik sağlayan bu sirkülasyon, arsanın merkezinden geçmekte, atriumdan yatay ve dikey sirkülasyon ile birimlere akışkan bir dağılım sağlanmaktadır. Ayrıca, blokların her iki ucunda yer alan merdivenler ile alternatif sirkülasyon bağı kurulmuş olmaktadır. Ayrıca, galeriler ve üst katta iki bloğu birbirine bağlayan geçitler 3. boyutta iç mekân zenginlik kazandırmaktadır. Sirkülasyon alanlarının kuzey-güney aksı üzerinde kurulması ile doğal klima, (istendiğinde ek olarak merkezi klima) olanağı verilmektedir. Büro mekânlarının olabildiğince güneyden yararlanabilmesi için plan aksının açısı, 60° güneydoğu yönüne çevrilmiştir. İki kat yüksekliğindeki atriumun çatısındaki ışıklıklar ve cephe camekânları vasıtası ile gün ışığından maksimum şekilde yararlanılmaktadır.

Şekil 5. Kadirli Belediyesi Vaziyet Planı ve 2. Kat Mekân Organizasyonu.⁸

Şekil 6. Kadirli İlçe Belediyesi Hizmet Binası (Güney) Giriş Cephesi.⁸

Şekil 4. Seyhan Belediyesi Giriş Cephesi.⁷

Adana Kadirli İlçe Belediyesi Hizmet/ Yönetim Binası ve Kültür Merkezi⁸

Toplam proje alanı 6766 m² olan hizmet binası, karayolu cephesinden zemin+iki kat olarak tasarlanmıştır (Şekil 5, 6). Arsanın güneyden (Adana-Kadirli karayolu), kuzeye doğru azalan yaklaşık 2,00 metrelik kot farkı, binayı alt ve üst zemin kat olarak planlama olanağı vermektedir. Böylece imar, zabıta gibi halk ile iç içe olması gereken mekânların tümü, ulaşım kolaylığı açısından alt ve üst zemin katlarda çözülmektedir. Geniş bir yaya aksı ile başlayan binanın ana girişi ile yönetim ve müdürlüklere ulaşılmakta, aksın sonunda ise, çok amaçlı salon, nikâh salonu vb. geniş açıklıklı mekânlara ulaşılmaktadır. En üst katta yer alan köprü, hem iki binayı birbirine bağlamakta hem de kitlesel bir denge ve bütünlük elde edilmektedir. Yarı açık avludaki yaya yolu, tüm girişleri birleştirmekte, otoparktan giriş-çıkış ve bloklara dağılım sağlanmaktadır. Hiyerarşik öneme göre mekânların Savrın Çayı kıyı manzarasına ve iç avlu kullanımlarına açılması önemsenmiştir. Hazırlanan yönlenme çizelgesine göre, kış aylarında güney ve güneybatı yönlerindeki tüm mekânların verimli bir şekilde güneş alması ayrıca, güneybatıdaki

cephelerin hâkim rüzgar yönünde olması nedeni ile yazın serinlik sağlanması mümkün olmaktadır.

Bu ana kararlardan başka her iki bina için öngörülen ortak tasarım kararları aşağıdaki gibidir:

- Halk ile iç içe işlevlere sahip olan belediye binalarının ve kültür merkezlerinin kent ölçeğinde rahatlıkla algılanabilmesi ve kolay ulaşılabilir nitelikte olması,
- Girişin hemen iki yanında yer alan başkanlık ve müdürlük birimlerine sorunsuz ve kolay bir şekilde ulaşılabilmesi,
- Farklı bir prestij girişi verilerek ve zeminden yükseltilerek, birimlere, yola ve meydana hâkim bir noktada konumlanan başkanlık makamının binaya simgesel değer kazandırması,
- Birimlerin mekânsal gereksinimleri doğrultusunda, kısmen "açık büro" ve çoğu kez "hücreli büro" şeklinde düzenlenmesi,
- Meclis salonunun kendine özgü biçimlenmesi, meclis ve fuayesinin oransal olarak dengesinin kurulması,
- Ana girişlerin kent ile ilişkilendirmiş olması ve bu hizmet binalarının ayrıca, sergi ve konferans nikâh salonları vb. pek çok farklı fonksiyonlarla da halka hizmet etmesi şeklindeki kararlar olmuştur.

Adana Orman İşletme Müdürlüğü (AOİM) Yönetim Binası

Bu bölümde Ç.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi üzerinden ihale usulü ile alınan "Adana Orman İşletme Müdürlüğü (AOİM) Yönetim Binası"nın projelendirilmesine ait bir değerlendirme yapılacaktır (Şekil 7, 9). 1999-2001 tarihleri arasında, Erten, Çerçi ve Yüceer tarafından yürütülen mimari proje, elektrik, statik, tesisat projeleri ve teknik raporları ile birlikte, Adana'nın Seyhan İlçesinde, AOİ Müdürlüğü'ne sunulmuştur. Binanın tasarımında etkili olan, yapı elemanları (çekirdek, taşıyıcı vb.) ve mekânlar kritik edilerek projeye ait genel tasarım kararları aşağıda analiz edilecektir.

Çalışmanın Yöntemi

Projenin hazırlık aşamaları aşağıdaki gibidir:

- 1) 1/200 ölçekli ön/avan projenin hazırlanması,
- 2) 1/100 mimari kesin projenin hazırlanması,
- 3) 1/50 uygulama projesinin hazırlanması,
- 4) Projeye uygun olarak elektrik, sıhhi tesisat ve ısıtma sistemi, taşıyıcı sistem uygulama projelerinin, sistem ve nokta detaylarının, metraj ve keşif, mahal listesi ve teknik raporlarının hazırlanması,
- 5) AOİM İnşaat ve İkmal Dairesi Başkanlığı tarafından incelenen projelerin uygunluğunun tasdik edilmesidir.

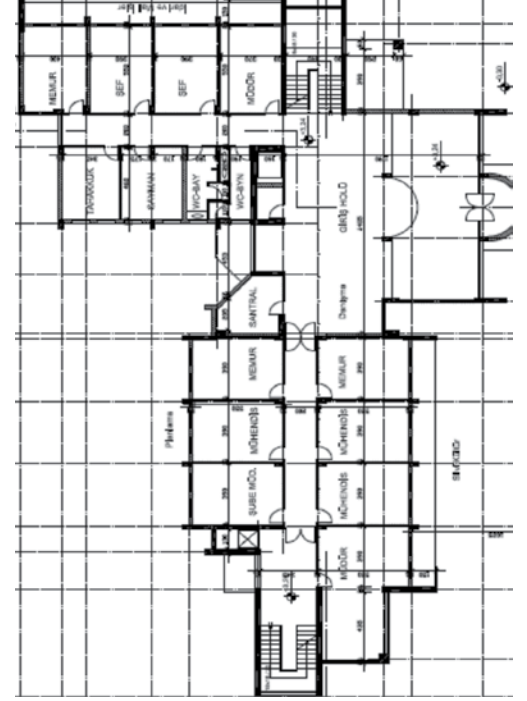
Şekil 7. AOİM Yönetim Binası Vaziyet Planı.⁹

Tasarım sürecinde ele alınan konular aşağıda açıklanmıştır. Bunlar;

- İmar çapı, röperli kroki, plankote, ihtiyaç program gibi bilgi ve belgelerin temin edilmesi ve değerlendirilmesi,
- Mevcut arazinin yön, yol, manzara, topoğrafik özellikler, yakın ve uzak çevre koşullarının vb. analizlerinin yapılması,
- AOİ (hiyerarşik) örgüt yapısının ihtiyaç programına ve arazi koşullarına uygun olarak oluşturulan fonksiyon/işlev şemasının hazırlanması,
- Fiziksel konfor şartlarının sağlanması,
- Mekânsal donatının yerleştirilmesi,
- Kitle formuna ve cephe sistemine karar verilmesi şeklinde sıralanabilir.

Bu veriler ve yöntemler doğrultusunda, ilk olarak AOİM ihtiyaç programının yeterliliğinin analizi ile başlayan tasarım sürecinde, "ilişkiler matrisi" ile işletme içindeki grupların, sorumluluk ve otorite ilişkilerini belirleyen "organizasyon şeması" oluşturulmuştur. İşlev şemasındaki mekânların kurgusu, plan şemasının biçimlenmesini sağlamış ve böylece çekirdeğin konumuna, taşıyıcı sistemin seçilmesine, mekânsal boyutlandırmaya karar verilmiştir (kullanım esnekliği düşünülerek). Dolayısı ile binanın ölçüleri, şekli, kat adedi, kullanıcının organizasyonel gereksinimleri ile binanın kendi gerektirdikleri arasındaki bağlantının iyi kurulması vb. olgular için alternatif leke etütleri ile çözüm önerileri üretilmiştir.

Toplam 7360 m² olan arsa üzerinde bulunan AOİ Müdürlüğü bünyesinde dört adet lojman ve bir adet misafirhane binası yer almaktadır. Yapılması planlanan AOİM yönetim binası için, imar durumu, arsa kısıtlaması, yol-giriş bağlantısı, yön koşulları bina kabuğunu biçimlendiren

Şekil 8. AOİM Zemin Kat Planı.⁹

en önemli faktörler olmuştur. Yapı kütlesi imar durumunda belirtildiği şekilde yoldan (Fuzuli Caddesi) ve yan komşu parselden 5'er metre içeri çekilmiştir.

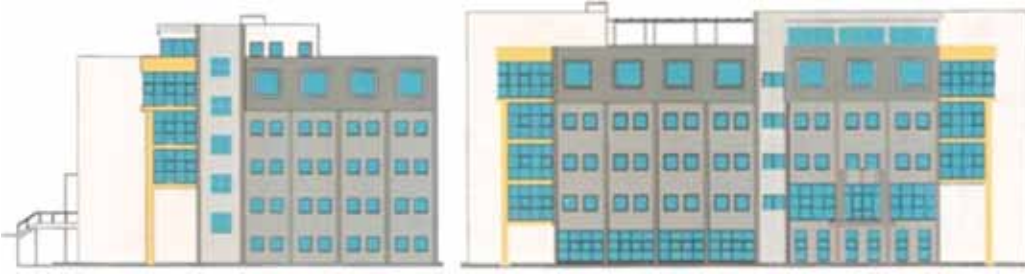
Bu koşullara uygun olarak kat düzenlemesi ve her katta yer alan fonksiyonlar aşağıdaki gibidir:

- Alt zemin kat; tali giriş ve giriş holü, yemekhane, mutfak, teknik eleman odaları vb.,
- Üst zemin kat; ana giriş holü, muhasebe servisi,
- 1.kat; kadastro komisyon, işletme müdürlüğü bölümleri, laboratuvar, toplantı-satış salonu vb.,
- 2.kat; kadastro komisyon, müdürlüğü bölümlerine ait personel ve müdür odaları,
- 3.kat; konferans/seminer salonu, eğitim tesislerine ait misafir odaları,
- Teras katı; lokal ve açık teras,
- Dış mekân; binalar arasında peyzaj ile desteklenen ve oturma alanlarının yer aldığı iç avlu ve otopark alanıdır.

AOİM Yönetim Binasına Ait Tasarım Kararları

Türkiye'deki devlet kurumlarına ait idari yapıların plan geometrisine (kütlesel, ölçek vb.) ve tasarım ölçütlerine uygun olarak yapılan planlamada; personel organizasyonuna, yönetim şeklinin hiyerarşik yapısına ve iş veriminin artırılması konularına dikkat edilmiştir. Toplam proje alanı 6000 m² olan yönetim binasında mekânların düzenlenmesine ve kullanım biçimlerine ilişkin esaslar aşağıda anlatılmıştır.

a) Yönlenme ve iklimlendirme: Türkiye coğrafi konumu itibarıyla, 36 derece güney ve 41 derece kuzey enlemleri arasında bulunduğu

Şekil 9. AOİM Kuzey-Batı ve Güney-Doğu (Giriş) Cepheleri.⁹

ve güneş ışınları dike yakın bir açıyla ulaştığı için ılıman bir iklim kuşağında yer alır. Akdeniz iklimine sahip Adana'da ise, yaz aylarında yeryüzüne dik olarak gelen güneş ışınları, çok yüksek sıcaklığa neden olmaktadır.³ Bu çerçevede yapının tasarım aşamasında mekânların ısısal konforunu sağlamak için yapılan doğal iklimlendirme, yönlenme, malzeme seçimi, yalıtım konuları vb. koşullar optimal olarak değerlendirilmiş ve buna göre binaların yerleşim şeması ve plan kararlarının oluşması sağlanmıştır. Dolayısı ile günışığı, sıcaklık, rüzgâr ve nem kontrolü açısından iklimsel değerlendirme, yapı kabuğunun şekil almasında önemli rol oynamıştır. Bu nedenle, binadaki iç konforun doğal olarak sağlanması, mekanik iklimlendirme sistemlerinin yükünü en aza indirmekte, binanın maliyetini doğrudan etkileyen bu planlama kararı ile enerji kaynaklarının tüketimi de azalmış olmaktadır. Yapı kütlesi ve sirkülasyon alanları kuzey-güney aksı üzerinde kurulmuş; tüm büro mekânlarının mümkün olduğunca güneyden yararlanabilmesi için güneybatı ve güneydoğu yönünde yerleştirilmeye çalışılmıştır. Binanın enerji sorununa çözüm olarak optimum yönlenmenin yanı sıra, yapı öğelerinin ve malzemelerin yalıtım güçlerinin denetlenmiş olmasına dikkat edilmiştir.

b) Taşıyıcı sistem: Adana deprem yönetmeliğine uygun yapı güvenliği, kat adedi, işlevsel ve ekonomik olma özellikleri belirleyici faktörler olarak ele alınmış ve taşıyıcı sistemde betonarme malzeme kullanılmıştır. Modül ızgara seçimi ile mimari plan ve strüktür düzeni arasındaki ilişkiyi yönlendirmek mümkün olabilmektedir. Bu nedenle, planlama aşamasında, olası değişiklikleri karşılayabilecek sistemi oluşturmak ve taşıyıcı sistem akslarının belirlenmesinde kolaylık sağlamak amacıyla "modüler ızgara" kullanılmıştır. Taşıyıcı sistem, kolon, kapılar, pencereler vb. farklı modüler ızgaraların, temel modülün katları ile uyum içinde olmasına, (özellikle uygun kolon aksları ile çeşitli büyüklüklerde oda oluşturulmasına) dikkat edilmiştir.

c) Plan tipi: İşlev şeması vasıtası ile birbirleriyle yoğun ilişkileri olan kullanıcıların tespitleri yapılmıştır. Düşey ve yatay ilişkiler ile yerleştirilmiş her bölümün personel sayısı, iş tipleri, gerekli alan ihtiyaçları ve iletişim yo-

ğunluklarına göre mekân büyüklükleri tespit edilmiştir. Küçük grup ve bireysel çalışmalara en uygun olan ve yaygın olarak kullanılan hücresel (geleneksel) plan tipi¹⁰ kullanılmış olup, bir koridor üzerine eklenmiş olan küçük mekânların her katta, farklı bölümlere hizmet etmesi sağlanmıştır. Havalandırma ve aydınlatma olanakları vermesi yanı sıra, ekonomik ve fonksiyonellik üstünlüklerinden dolayı da kullanımı yaygın olan, koridorun iki tarafında sıralanmış büro mekânlarının oluşturulması ile daha fazla büro alanı kazanabilmek ve arsadan maksimum şekilde faydalanabilmek mümkün olmuştur.

Doğal aydınlatma ve havalandırma, sükûnet ve kişisel çalışma gibi olumlu işyeri şartlarını sağlayan tek kişilik ofisler genellikle yöneticiler için planlanmaktadır. İki çalışma masasının pencere önünde yan yana veya sıra halinde dizilmesi ile oluşan iki kişilik hücre ofisler en çok kullanılan büro tipidir.² Bu planlamada, yöneticiler için tek kişilik (özel mekân donanımı ve en rasyonel çalışma şartları sağlayan) ve diğer personel için iki kişilik hücresel mekânlar kullanılmıştır. Mekân boyutları ise taşıyıcı sistemdeki kolon aksları, cephedeki pencere düşey kayıt aralıkları (1,20-1,50 m), kişi sayısı ve kullanılacak donatı elemanlarının miktarı ve boyutlarına bağlı olarak belirlenmiştir. Yemek ve dinlenme ihtiyaçlarının da, bina içinde karşılanması ile kişi başına düşen alan (ortak alan hariç) 14 m² olarak hesaplanmıştır.¹⁰ Doğal aydınlatma ve çalışma verimi açısından derinliğin 6,00 m.yi aşmamasına dikkat edilmiştir. Bu kriterlere uygun olarak odaların biçimlendirilmesinde, genişlik ve derinlik birbirine uygun bir oranda olup; oda genişlikleri 4,00, derinlik ise 5,30 m alınmıştır. Böylece, büro mekânlarının yeterli düzeyde ışık alması sağlanmaktadır. Çalışma mekânlarının, çekirdek, sirkülasyon ve diğer ortak mekânlara oranı % 50'yi geçmemekte; sirkülasyon alanının iki tarafında yer alan büro alanları ile (5+5+2) toplam 12,00 m.lik bir kabuk derinliği/genişliği elde edilmektedir.

d) Çekirdek ve sirkülasyon: Düşey sirkülasyon sistemini oluşturan merdivenler ve asansörlerin konumunda, binanın kat sayısı, fonksiyonu, giriş ve çıkışlar, strüktürel sistem çözümü ve mekanik tesisatın dağıtım kolaylığı dikkate

alınmıştır. Hizmet alanları (WC, kat ofisi, temizlik odaları) ve teknik kısımların (tesisat ve havalandırma kanalları) ile birlikte çekirdek plan düzeninin merkezine yakın bir noktaya yerleştirilmiştir. Dolaşım yoğunluğunun iki-üç kişi arasında değiştiği kabul edilmiş ve merdivenin genişliği 1,60 m olarak alınmıştır. Estetik açıdan bakıldığında iç mekâna bir anlam kattığı söylenemezse de; fonksiyonellik (akustik, aydınlatma ve havalandırma şartlarına uygun) ve yapı kabuğuna hareket kazandırdığı söylenebilir. Ana merdivenden uzakta kalan bölümlere bağlantıyı sağlayan hizmet (ikincil) merdiven, acil çıkış gereksinimlerine ve düşey ulaşım elemanlarına bağlı olarak, aynı boyutta ancak, nispeten gizli konumda yer almıştır. Merdiven için ideal aydınlatma, doğal ışığın dik açıyla gelmesidir. Bu nedenle, ışığın parlama yapmaması için aydınlatmanın batıdan gelmesinden kaçınılmış, kuzeybatı yönüne yerleştirilmiştir. Bu düzende koridorun aydınlatılması, her iki uçta sonlanan iki merdivenin sahanlığındaki pencereler ile sağlanmıştır. L şeklinde uzanan tek yönlü koridorların genişliği (insan ve evrak iletişimini kolaylaştıracak şekilde) çalışanların yoğunluğuna uygun olarak ve üç kişinin yan yana geçebileceği şekilde (2,00 m) hesaplanmıştır.

Adana Belediyesi İmar yönetmeliğinin 33-1 No.lu maddesinde, "Hiçbir çıkış veya kaçış merdiveni veya diğer kaçış yolları 80 cm.den daha dar genişlikte ve toplam kullanıcı sayısı 50 kişiden fazla olan katlarda bir kaçış yolunun genişliği 100 cm.den az olmayacak şekilde çıkış sayısı bulunur" ve "Yangın güvenlik hollerinin taban alanı, 3 m.den az, 6 m² den fazla ve kaçış yönündeki boyutu ise 1,8 m.den az olamaz" ifadeleri yer almaktadır. Aynı yönetmeliğin 39-1 No.lu maddesinde ise, "Bütün yapılarda, aksi belirtilmedikçe, en az 2 çıkış tesis edilmesi ve çıkışların korunmuş olması gerekir."¹¹ denmektedir. Bu maddelere uygun olarak, yeterli zamanda güvenli kaçışın ve itfaiyenin dışardan yangına yapacağı müdahalenin sağlanması, merdiven boşluğunun havalandırılarak sıcak ve zehirli gazların uzaklaştırılması gibi konulara dikkat edilmiştir. Böylece, merdivenlerin koridorun her iki ucunda yer almasıyla, bütün bina boyunca süreklilik sağlanmakta ve gerektiğinde kapatılabilen, yangına dayanıklı kapılar sayesinde yangının bağlantısı kesilmektedir.

e) Servis mekânları: Başta toplantı odası olmak üzere, tüm mekânların, büro yöneticileri ve servis mekânlarıyla (WC-lavabo gibi) bağlantıları kurulmuştur. Ayrıca, yatay ve düşey sirkülasyonların birleştiği noktalarda yer alan servis mekânlarının her katta üst üste getirilmesi, tesisat ve ulaşım bakımından da kolaylık sağlamaktadır.

f) Pencere ve aydınlatma: Pencere boşluğunun ölçüsü, büro alanının % 30'u oranında alınmıştır. Ayrıca, binanın güneybatı ve güneydoğu cephesinde bulunan büro alanlarının camlarında önlem olarak yaz aylarında kullanmak üzere, (sabit veya hareketli, düşey veya yatay) güneş kırıcı elemanlar kullanılması önerilmektedir. Mobilya düzeni doğal aydınlatmaya göre belirlendiğinden dolayı, masaların pencereye dik ve birbirine paralel yerleştirilmesi uygun olmaktadır. Yapay aydınlatma ise, doğal aydınlatmaya yardımcı olarak (gerektiğinde) kullanılmıştır. Yapının çatı yüzeyinde, güneybatı yönüne bakan fotovoltaik güneş pilleri konumlandırılmış ve bu şekilde elde edilecek enerjinin akşam saatlerinde çevre aydınlatmasında kullanılması öngörülmüştür.

g) Esneklik/değişebilirlik: İmar ve arsa şartlarına uygun olarak, yatay ve düşey ulaşım ağının boylarının uzatılabilir olması, (modül seçimi ile mimari plan ve strüktür düzeni içinde) farklılaşan ihtiyaç ve eylemlerin yeni düzenlemeler ile kullanımda esnekliğin sağlanması mümkün görülmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Yukarıda anlatılan "resmi yönetim binaları"na ait öneri projeler, bulundukları yerleşim merkezinin özellikleri göz önünde bulundurulacak ve çevresi için bir referans noktası haline gelme amacından yola çıkılarak tasarlanmıştır. Bu binaların tasarımında; yerleşim kurgusu, iç ve dış mekân çözümlerinde üç temel ilke önemsenmiştir. Bunlar; işlevsellik, arsa verileri ve dış çevre etkileridir. Yapı elemanları (çekirdek, taşıyıcı vb.) ve mekânların bir bütün olarak ele alındığı bu binaların tasarımına yön veren başlıca etkenler aşağıda özetlenmiştir:

- Kullanıcıların nitelikleri ve organizasyon biçimine uygun çalışma mekânlarının düzenlenmesi,
- Yüklendikleri işlev ve prestij yapısı olmaları nedeniyle, binaların simgesel önem taşıması,
- Kütsel mimari değeri ve insan ölçeğine uygunluğu temel alınarak, yapının açık alan kurgusu, çevre ve kentle ilişkisinin kurulması,
- İç ve dış mekânlarda önemli kayıplara neden olmaması için minimum ölçüde sirkülasyon kullanımı ile birimlere kolay erişebilirlik ve güvenli kaçış olanağının verilmesi,
- Şeffaf yönetim anlayışı içinde (halkı davet eden) ana giriş ve giriş hollerinin gereken mekânsal boyut ve konfor koşullarına erişmesi ve girişlerin denetlenebilir olması,
- İmar ve arsa şartlarına uygun olarak, gelecekteki ihtiyaçlar için yatay ve düşey ulaşım ağının büyüyebilmesi,
- Cephe yüzeyinin % 35'inden az pencere

yüzeyine sahip olması ve güneş kontrol elemanlarının da kullanılması ile kışın ısıtma, yazın soğutma giderlerinin en aza indirilmesi;

- Alınan diğer benzer önlemler ile Adana iklim koşullarında yaz mevsiminde, yüksek ısıtın mekân içini aşırı ısıtmasının engellenmesi ve ılık, rutubet gibi sorunların azaltılması, tasarım sırasında dikkate alınan önemli etkenler olmuştur.

Sonuç olarak, bu binalarda "resmi yönetim" kavramına bağlı olarak, tüm düzeylerde mekânsal oluşum, mekânsal konfor, işlevsellik ve sürekliliğinin çözümlenmiş olduğunu, dolayısı ile tasarımcıya sunulan olanaklar (kısıtlılıklar) çerçevesinde idari binalardan olası beklentilerin büyük oranda karşılandığını söylemek mümkündür. ■

KAYNAKLAR

1. Lawson, B., "Architectural Design, What Designers Know", ISBN 0 7506 6448 7, Elsevier, 2004, UK.
2. Aluçlu, I., "Özel Sektör Yönetim Binalarında Kullanıcı Gereksinimi, Konfor Şartları ve Organizasyona Yönelik Sistem İyileştirme Modeli", Y.T.Ü. FBE, Doktora Tezi, 2000, İstanbul.
3. Yüceer, N., S., "Mimarlık ve Şehircilik Bilgisi", Ç.Ü. Müh. Mim. Fak. ISBN: 978-975-487-154-8, s.13,137, 2011, Adana.
4. Yayman, H., "Türkiye'de Belediyeciliğin Siyasallaşması", 1970'li yıllar, Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TODAİE, Yerel Yön. Arş. ve Eğitim Merkezi, Kasım, s.67, 2002.
5. Hanazay, A., "Yerel Yönetimlerde Planlama", Mersin Ü. SBE Kamu Yönetimi ABD, Kent ve Çevre ABD, YLT, s.218-219, 2006, Mersin.
6. www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3330/sp.pdf (08.01.2013)
7. Çerçi, S., Çerçi, B., Seyhan Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yöresel Mimari Proje Yarışması" 2000, Seyhan, Adana.
8. Çerçi S., Yüceer, N., S., "Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışması" 20/10/2009, Kadirli, Adana.
9. Erten, E., Çerçi, S., Yüceer, N., S., "Adana Orman İşletme Müdürlüğü Yönetim Binası Projesi", Ön, Uygulama ve Detay Projeleri Ç.Ü. Müh. Mim. Fak. Döner Sermaye İşletmesi, Seyhan, 1999-2001, Adana.
10. Naghavi, Ş., "Büro Binalarında İç Mekân Düzenlemesi", İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1995, İstanbul.
11. Resmi Gazete, "Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik", Bakanlar Kurulu Karar Tarihi - No : 27/11/2007 - 2007/12937, Resmi Gazete Tarihi: 19/12/2007, Sayısı : 26735.

SOLUK FOTOĞRAFLARIN ANLATTIĞI ADANA ÖYKÜLERİ

Haluk UYGUR

Dr.

"Fotoğraf sanat dalları içinde en çok öyküye benzer. Aynı öykü gibi anlatacağı ne varsa, sözü uzatmadan kısaca anlatmak zorundadır. Fotoğrafçı anlatacağını uzun kenarı 36 mm., kısa kenarı 24 mm. olan, her nedense biz fotoğrafçıların 'Kare' dedikleri bir dikdörtgen içinde anlatmak zorundadır. Ve bir fotoğrafçı, öyküsünü bu ufacık alan içerisinde ne kadar iyi anlatırsa, o kadar iyi fotoğrafçıdır. Aynı öykü gibi.

Ben bu yazımda sizleri eski Adana fotoğraflarına bakarak, Adana öyküleri okumaya davet ediyorum."

Hep kendi kendime "fotoğraf" hangi sanat dalına benzer diye sormuşumdur. Aslında bir sohbet ortamında sorulduğunda hemen verilebilecek cevaplar vardır.

Resim... Sinema...

Ara Güler, Rauf Denктаş gibi ismi bilinen fotoğrafçılar bile fotoğraftan bahsederken "Resim" dediklerine göre resim ile fotoğraf arasında benzerlikler olmalı... Ancak her ikisinin arasında hem kullanılan malzeme hem de yaratım anlayışı açısından büyük fark vardır. Boya, fırça, tual ve benzeri malzemelerle yapılan resim toplayıcı bir sanat dalı iken, film, kart ve ışık ile yapılan fotoğraf tam tersi ayıklayıcı bir sanat dalıdır. Resimde doğayı gözler, içinden kullanmak istediklerini toplayarak yeni bir şey, yeni bir doğa yaratırsın. Fotoğrafta ise (istisnaları saymıyorum) doğadan beğenmediklerini çeşitli fotoğraf teknikleri ile ayıklayarak eserini oluşturursun.

Bence fotoğrafın, 24 fotoğraf karesinin bir saniye içinde duraklamadan gösterilmesi olan sine-madan da epeyce faklı yanları var. En azından sinema kolektif bir sanat dalı iken fotoğraf tek başına üretilir. Bugüne kadar altında iki imza olan bir fotoğraf üretilmiş değil.

Sözü fazla uzatmak istemiyorum. Kendi görüşümü söylersem, fotoğraf sanat dalları içinde en çok öyküye benzer. Aynı öykü gibi anlatacağı ne varsa, sözü uzatmadan kısaca anlatmak zorundadır. Fotoğrafçı anlatacağını uzun kenarı 36 mm., kısa kenarı 24 mm. olan, her nedense biz fotoğrafçıların "Kare" dedikleri bir dikdörtgen içinde anlatmak zorundadır. Ve bir fotoğrafçı, öyküsünü bu ufacık alan içerisinde ne kadar iyi anlatırsa, o kadar iyi fotoğrafçıdır. Aynı öykü gibi.

Ben bu yazımda sizleri eski Adana fotoğraflarına bakarak, Adana öyküleri okumaya davet ediyorum. Ama eskiden beri gelen bir fotoğraf (tabii ki aynı zamanda öykü) geleneğine sahip olan Adana'da o kadar çok fotoğraf ve o kadar çok öykü var ki hangi birini anlatayım.

Ama bir yerden başlamalıyım. Ve "Amin Maalouf"un Adana'yı anlattığı "Doğu'nun Li-

manları" isimli kitabından bir bölüm okuyarak başlamak istiyorum.

"İmparatorluğun bütün kentlerinde olduğu gibi orası da, serbest düşünce odağı idi. Ancak Adana'daki evimizde komplolar düzenlendiği sanılmamalı. Siyasetin dikkatle dışında kalınıyordu; Grupta çok fazla yabancı, çok fazla azınlık -Ermeni, Rum...- vardı ve Osmanlı yöneticilerinin eleştirilmeleri onları rahatsız ederdi. Konuşulsa konuşulsa ancak ilerici kadınlardan, zorunlu eğitimden, Rus-Japon savaşından ya da uzaklardaki Meksika, İran, İspanya veya Çin'deki isyanlardan söz edilirdi. Bambaşka şeylere ilgi duyulurdu: Keşifler, yeni teknikler. Fotoğraf şeref köşesindeydi ve bir gün bir tartışma sırasında bu topluluğa bir isim takmak akıllarına geldi ve tereddütsüz "Fotoğrafçılık Derneği" adını aldı.

Mali olanaklara sahip tek adam babam olduğu için -sanırım Leipzig'den- en yeni gereçleri ve fotoğrafçılık kitaplarını getiren o olmuştur.

Derneğin pek çok üyesi bu sanatı denemek durumundaydı ve aralarında en yeteneklisi bir Ermeni olan Fen öğretmen Nubar'dı. Öğretmenlerin en genç de oydu, öğrencisinden sadece altı-yedi yaş büyüktü. Aralarında devamlı bir dostluk kurulacaktı.

Bir Türk ile bir Ermeni arasında böyle bir bağın kurulması o tarihte alışagelmeliğin dışındaydı. Neredeyse "çağdışı" diyecektim. Üstelik şüphe nedeydi. İş ilişkisi, nazik toplumsal ilişkiler, karşılıklı saygı, evet, bazı çevrelerde geçiyordu da, gerçek bir arkadaşlık, derin bir işbirliği, hayır. İki topluluk arasındaki ilişkiler, gözle görülür biçimde bozuluyordu, Adana'da da her yerden fazla.

Ancak evin dışında cereyan edenler, içerde olanları hiç etkilemiyordu. Hatta belki de ters etki yapıyordu: çünkü bir Türk ile bir Ermeni arasındaki dostluk, çok ender bir şey olmuştur ve bu yüzden iki genç için daha büyük değer taşıyordu; pek çok kişi yüksek sesle farklı olduklarını söylerken, onlar tek farkın arkadaşlıkları olduğunu söylüyordu. Biraz çocuksu bir ciddiyetle, hiçbir şekilde ayrılmamaya ant içiyorlardı. Üstelik hiçbir işin onları, ortak tutkuları olan fotoğrafçıktan ayırmayacağını söylüyorlardı.

Bazen, dernek toplantısında, büyükannem odasından çıkıp aralarına katılırdı. Onlar tartışmaya devam ederler, bazen konuşurken ona bakarlardı; o da onlara bakar, ilgiyle dinler görünürdü; dudakları kıpırdardı; sonra, görünürde hiçbir neden olmaksızın, bir konuşmanın ortasında ayağa kalkar ve gidip odasına kapanırdı.

Bu talihsizliğe rağmen, uzun mutlu yıllar yaşamıştı. O tarihteki fotoğraflardan bu anlaşıyor. Babam yüzlercesini saklamıştı. Bir bavul dolusu. Üzerlerine, solmuş mürekkeple, iftiharla şöyle yazmıştı: "Fotoğrafçılık Derneği-Adana."

En eskileri 1901 yılına aitti. En yenisi 1909'a. 1909 Nisan'ına. Çok kesin, öyle değil mi? Daha da kesin olabilirim. 6 Nisan. Babam, unutmamam için yeterince sözünü etmişti. Bu tarihten sonra eline bir daha fotoğraf makinesi almak istemedi.

O gün ne olmuştu? Bir çeşit kıyamet? Sayesinde doğduğum kıyamet...^(*)

Burada yayınladığım fotoğraflar kahramanımızın babasına veya Nubar'a ait mi bilmiyorum. Ama başka bir fotoğrafçılık derneğinin başka bir üyesine aitse bile ne yazar?

Gösterilebilecek fotoğraf, anlatılacak öykü çok demiştin... Süremiz ise sınırlı...

Bu yüzden bu sınırlı sürede kabul ederseniz bir gravürle başlamak istiyorum. Biliyorsunuz gravür, fotoğrafın gazetelere basılma tekniği oluşmadan önce kullanılan ve fotoğraflara bakılarak yapılan bir işlemdi. Yapacağın deseni üzeri lak ile kaplanmış bir kurşun levhaya kazır, asitte yaktıktan sonra da baskıya hazır hale getirirdin.

Sanki Felsefe Kitabından Çıkmış

(Resim 1) İki farklı yaka'nın fotoğrafı... Birbirine zıt... Karşıda; tepenin başına yığılmış bir yaşam... Bu yakada; mezar taşlarının bile ayakta duramayacağı kadar mecalsizleştiği etkili bir ölüm.

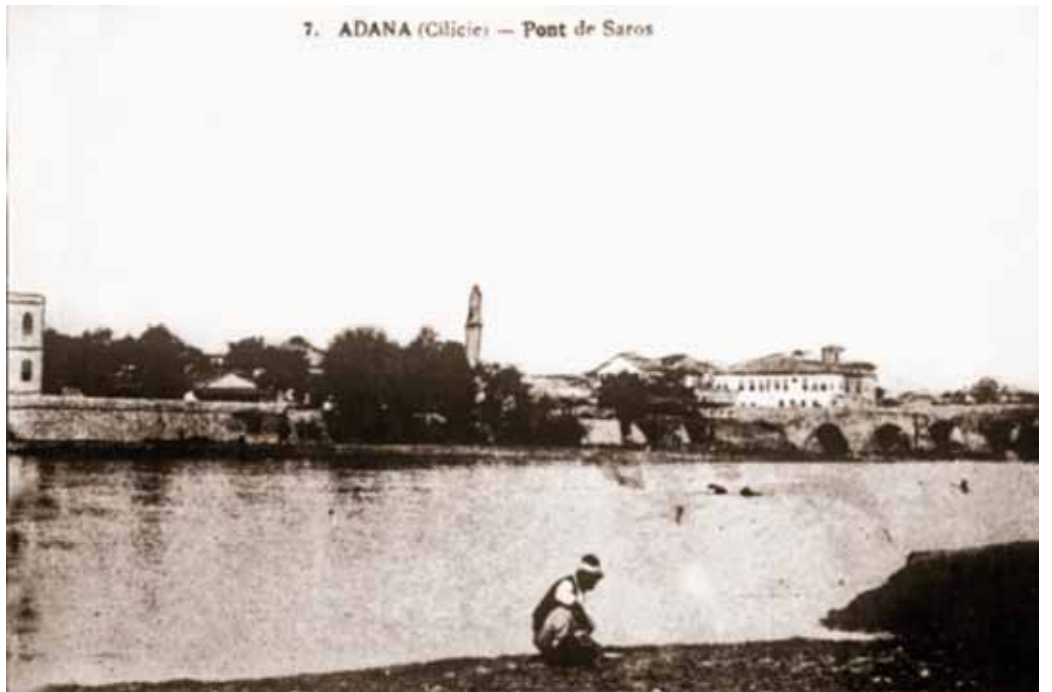
Arada bir köprü... Sanki yaşam ile ölümü birbirine bağlıyor... Sanki bir felsefe kitabının içinden çıkmış. Bu işi binlerce yıldır yaptığı duruşundaki kendine güvenden çok belli.

Ben şehirler ile insanları birbirine çok benzetirim. Hani insan da yaşam ile ölüm arasında bir sırat köprüsü vasıtasıyla yolculuk eder ya! İşte şehirler de öyle bir şey...

Bu fotoğraftaki köprü, yaşam ve ölüm gibi iki yakayı birleştiren bir köprü sanki... İnsan hangisi bu yaka, hangisi KARŞI YAKA karar veremiyor. Zaten bu kararı verebilmek, dünyaya hangi yakadan baktığına bağlı değil mi?

Resim 1.

Resim 2.

Resim 3.

Resim 4.

Adana'da fotoğrafının bulunduğu yakaya KARŞI-YAKA denmesini bu yüzden yadırgamayın lütfen.

Karşıyaka deyince aklıma geldi... Dr Şerafettin Mağnuni'nin bir anısal öyküsünü sizle paylaşacaktım.

Yıl 1311... Yani anlayacağımız biçimde 1895... Nisan ayı... Adana ve çevresinde kırıcı bir kolera salgını çıkmış. İnsanlar bir gün içinde yitip gidiyor. Devlet kolera hastanesi kurulması için ödenek göndermiş... Bir de konusunda uzman kolera müfettişi: Dr. Şerafettin Mağnuni...

Doktor, bir taraftan kolera ile mücadele ederken, diğer taraftan da anılarından oluşan öykülerini yazmış. Sizleri sıkmadan bu anılardan kısa bir bölüm okumak istiyorum. Bu arada isterseniz siz de birkaç Karşıyaka fotoğrafına göz atınız.

"Tarsus koleradan temizlenince Adana'ya dönerek on gün kadar kaldım. Hastalık burayı da fena sarmıştı. Aynı azalmamış şevkle hayatımızı tehlikeye koyup çalıştıksa da yazık ki sonuç alamıyorduk. Çünkü Tarsus'taki o saygıdeğer Ziya Bey'in zekâsı, çabası ve etkinlikleri yerine burada Faik Paşa adındaki bunamış bir valinin cahilliği, ağırlığı girişim-lerimizi sonuçsuz bırakıyordu. (Resim 2-4)

Hele birkaç gün önce gelen ve öğleyin kaleme gider gibi handan çıkıp o gün hastalığa

yakalananların ve ölümlerin sayısını merkeze haber vermekten başka bir iş görmeyen karantina müfettişinin valinin tarafını tutması güçlükleri bir kat daha arttırmakta idi. Kolerallılara özel baraka biçiminde hastane yapılmasına İstanbul emir vermişti. Bunu kentin uzağında, yüksekçe bir yerde yapacak yerde tam kentin karşısında, nehrin kenarında ve su düzeyiyle bir hizada ve yere inşaya, sözlü ve yazılı protestolarımıza rağmen karar verdiler.

Vakti ki barakalar açıldı. O zamana kadar temiz kalan nehrin çıkışına kadarki köyler ve bucaklara sularla hastalık bulaşarak binlerce kişiyi kırdı geçirdi."²

Ve nehirle yayılan kolera mikrobu binlerce Çukurovalıyı öldürdü o yıl...

Tahmin edin bakalım o hastanenin akıbeti ne oldu?

Evet! Şimdiki devlet hastanesi o hastane...

Gravürde gördüğünüz mezarlık yıkılarak onun yerine yapılmıştı Devlet Hastanesi... Binlerce Adanalının ölmesi, belki de mezarı bozulanlardan birinin ahı sonucudur. (Resim 1)

İsterseniz yeniden fotoğrafa dönelim...

Fotoğrafının durduğu yere göre tam karşıdaki mahalle Tepebağ...

Tepebağ için bir gün Adana'nın en eski mahallesi diyecek oldum, arkeolog dostum karşı çıktı:

"Tepebağ Adania kentinin ta kendisidir. Eğer sen Hitit kralı I. Arnuwanda'nın 3500 yıl önce taş tabletler üzerine yazdığı savaş öykülerini okusaydın bunu söylemezdin"

Ben de okudum o öyküyü, birinin tercümesinden...

Kısacık... Ama kelimelerin kısalığına inat uzun bir anlamı vardı;

"Adania denilen kentle savaştım. Önünden bir nehir akıyordu, nehrin üzerinde de bir köprü vardı."

İsterseniz başka bir arkeolog dostumun da kısa bir ifadesini, geleceğe öykü olması dileğiyle sizlere aktarayım:

"Adana kentinin ortasında, Seyhan Nehri'nin batısındaki, Tepebağ ve kısmen de Kayalıbağ mahallelerinin altındaki höyük, Hitit yazılı metinlerindeki adıyla Adaniia olmalıdır. Dolayısıyla Tepebağ Höyük = Adaniia eşitlemesini yapmak pek de hatalı olmasa gerekir."³

İşte bunları okuyunca anladım ki Tepebağ sadece Adana'nın değil, dünyanın en eski mahallelerinin arasındaydı... Ve yine anladım ki; 3500 yıl önce bile "Tepebağ'ın karşısındaki köprü" diye öykülendirilmiş Taşköprü, "Dünyanın hâlâ kullanılan en eski köprüsü" idi.

Kale Yok Kapısı Var

Hemen bir Taşköprü fotoğrafı aradım ve buldum. Tam 108 yıllık... (Resim 5)

Fotoğrafa bakıyorum... Bakınca da köprünün üzerinde bir kapı görüyorum...

Biraz önce 3500 yıldır nehrin üzerinde bir köprü olduğundan bahsettik. Hemen aklınıza takılabilir; "Köprünün üzerindeki kapı ne zamandan beri duruyor" diye...

Durmuyor ki... Durmuyor ki... Evet, çok ayıp ama durmuyor ki...

Resim 5.

Resim 6.

Resim 7.

Resim 8.

1956 yılında, halka hizmet adı altında yapılan bir tadilatla yıkıvermişler kapıyı. Trafiği rahatlattık diye, utanmadan övünerek... Belediye başkanının başı dik... Yok ettim kapıyı diye kurumlanıyor.

Kapıyı yok etmiş ama, hemen yanı başındaki "Kalağpısı"nı yok edememiş neyse ki. Dedem rahmetli anlatırdı:

"Rüştiye'de okurken coğrafya öğretmenleri Emmi Mahmut sormuş; 'Türkiye'nin merkezi neredir?' diyerek. Sorduğu öğrenci ise Hayta Mustafa... 'Kalağpısı' efendim..." (Resim 6)

Adana'dan başka bir yer görmemiş ki Hayta. Adana'nın merkezi de tartışmasız Kalağpısı... Hatta hoca dünyanın merkezi nere diye sorsa bile, Hayta'nın cevabı değişmez. Öylesine büyük ki onun gözünde Kalağpısı...

Diyelim Hayta'ya değil de başkasına bile soraydı öğretmen, belki de yine aynı cevabı alacaktı. Asıl ismi "Kale Kapısı" olan ve köprü'nün üzerindeki kapının kenarında olması nedeniyle böyle anılan, ancak ismin ağızda yuvarlanmasıyla Kalağpısı'na dönüşen çarşı, o yılların en önemli çarşısıymış. Aradığın her şeyi orada bulurmuşsun. Dolayısıyla çocukların gözünde çok önemliymiş. Canı bir yiyecek mi istedi veya yeni bir giysi mi alınacak gidilen ilk yer orasıymış çünkü.

Evet... Evet... Aklınıza takılan soruyu anlıyorum. "Kapı'yı anladık anlamasına da, kale nereden çıktı" diyorsunuz. Yani "Adana'da kale yok ki kapısı olsun" demeye getiriyorsunuz.

Ben de öyle düşünüyordum ama... Bu gravürde İbrahim Paşa'nın askerlerini Taşköprü'den Adana'ya girerken görünce "Nerede Adana'nın Kalesi?" diye sormak yerine, onu aradım buldum. (Resim 7)

Biri ara bir sokakta... (Resim 8)

Diğeri ise, sıkı durun, bir apartmanın altında. (Resim 9)

İsterseniz "Bir tarihî yapının üzerinde bir apartman nasıl olur"un öyküsünü sonraya bırakalım, madem ki kalıntıları bulduk, Adana Kalesi'nin öyküsüne kulak verelim. Söz ünlü gezgin Lucas'tan aktaran Kasım Ener'de:

"26 Aralık 1706'da Adana'ya geldim. Otelim şehre uzak olduğu için bana biraz zahmet vermekle beraber çok temizdi. Geniş avlusu ve etrafındaki portakal bahçesiyle burası şehrin en güzel bir parçasını oluşturuyordu. Adana sanırım ki, dünyanın en tatlı iklimine sahiptir."

Resim 9.

Kış mevsiminde bulunduğumuz halde havası pek latifti. Buranın baharları ise memleketin diğer yerleriyle kıyas kabul etmeyecek derecede güzeldi. Ancak yaz ayları gelince bu güzel şehir, oturanlarının kendisini bıraktığını görmüş ki, hali vakti yerinde olanların hepsi sayfiyelere (yaylalara) giderler ve orada altı ay çok güzel vakit geçirirlermiş.

Adana'nın ortasından Paris'in Sen nehri büyüklüğünde Çakıt (Seyhan) Irmağı geçmektedir. Bu nehrin kenarında şehrin kalesi vardır. Bu kale küçük olmakla beraber sağlam bir temel üzerinde muhkem yapılmıştır. Bir gün buradan geçerken Şato Kumandanı beni davet etti ve kaleyi gezdirdi. Üzerinde kuleleri bulunan surun, Şato kadar eski olan, kapısından içeri girdik. Bu kapının alt tarafı büyük demir levhalardan ve üst kısmı da üç parmak kalınlığında at nallarından yapılmıştı. Buradan sonra dar yollardan giderek muhafızların oturduğu garnizona vardık. Burada askerlerin aileleri de bulunuyordu ki, sayıları kırktan fazla değildi. Bundan sonra surları dolaştık. Ben burada yalnız küçük bir top gördüm: birkaç tane de mühimmat hangarı vardı. Ancak bunların hepsi boştu. Kalede başka görülmeğe değer de bir şey yoktu. Çevresi üç yüz metreden fazla olmayan bu kalenin içinden bir taş köprüyle geçilmekte ve buradan şehrin dışına çıkılmaktadır. Bu köprü'nün sağ kol üzerinde büyük su kemerleri ile bunların alt taraflarında da su dolapları bulunuyordu. Büyük kemerli suyolları ırmaktan alınan suyu kanallar ile şehre akıtıyorlardı. Adana kadar güzel ve fazla çeşmesi bulunan bir şehir yoktur diyebilirim."⁴

Böylece "Kale kapısı"na isminin nereden geldiğini anladım ama içime başka bir kurt düştü. Bu kalenin sadece bir kapısı mı varmış? Tek kapılı kale olur mu? İsterseniz cevabı Evliya Çelebi'den alalım;

"(...) tarihinde Abbasi Emiri Muhammet Bin Reşit inşa ettirdi (...) Nehrin kenarında bir alçak tepe üzerine kurulmuş bir kaledir. 500 adım çapında küçük bir kaleciiktir. (...) 7 kulesi vardır. Güneyinde hendek bulunur (...) Ve 2 kapısı vardır."⁵

İkinci Kapı; Ters Kapı

Evliya Çelebi de iki dediğine göre en az iki kapı olmalı diye düşünerek aramaya başla-

dım. Abidinpaşa Caddesi boyunca yürüyerek, Kalekapısı'nın tam tersindeki "Ters Kapı"yı buldum... (Resim 10)

Kemeraltı Camisi'nin hemen yanı başında Küçüksaat denilen yerde...

(Resim 11) Kalenin ana kapısı, "Kale Kapısı"nın tam ters istikametinde olduğu için "Ters" kapı dendiğini zannettiysem de, bir büyüğüm ismin aslında "Tarsus Kapı" olduğunu ve aynı "Kalağpısı" gibi, Tarsus isminin Adana ağzında gevelenerek, önce "Tersüs"e, sonra ise "Ters"e dönüştüğünü söyledi.

Haklı olabilir...

Resim 10.

Resim 11.

Resim 12.

Ayrıca asıl ismi "Savcıoğlu Camii" olması gereken "Kemeraltı Camisi"nin bu ismi, Ters Kapı'nın kemerleri altında olduğu için aldığını anlattı. (Resim 12)

İş Bankası kurulduktan sonra da, reklam amacıyla konulan kumbara şeklindeki bir saat nedeniyle "Ters Kapı" ismi "Küçük Saat"e dönüşüvermiş. (Resim 13)

Koskoca saate neden mi küçük demişler? 1872 yılında ünlü ressam Abidin Dino'nun dedesi olan Abidin Paşa'nın vali iken yaptırdığı, 32 metrelik saatle kıyaslandığında çok küçük kalıyor da ondan... (Resim 14)

Eeee... Bana ayrılan alanın dolduğunu görüyorum artık. Ama daha ne kadar çok fotoğrafım, ne kadar çok öyküm vardı bir bilerseniz. Size "Kuruköprü"nü, "Döşeme"yi ve diğerlerini de anlatacaktım. Ancak gelecek sefere de bir şeyler bırakmak istedim.

Sürçü lisan ettiysek affola... ■

(*) Yazar her ne kadar 6 Nisan diye yazmışsa da, İhtişaş olarak bilinen Adana'daki Ermeni ayaklanması Rumi takvime göre 1 Nisan, hicri takvime göre 14 Nisan'dır.

KAYNAKLAR

1. *Doğunun Limanları*, Amin Maalouf, YKY Yayınları.
2. *Yüz Yıl Önce Anadolu ve Suriye*, Dr. Şerafettin Mağmumi, Boyut Yayınları.
3. *Adana; Köprü Başı*, Serdar Girginer'in yazdığı bölüm, YKY Yayınları.
4. *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*, Kasım Ener, Hürsöz Yayıncılık.
5. *Adana; Köprü Başı*, YKY Yayınları.

Resim 13.

Resim 14.

KENT İÇİ ULAŞIM ARACI OLARAK BİSİKLET

Ayşen GÜRHANİ YILMAZ

Elektrik Elektronik Y. Mühendisi

"Kent içinde bisiklet seyahatlerinin güvenliliğinin ve konforunun arttırılabilmesi için ulaşım altyapısının bisikletlilere göre yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Kentte yapılacak küçük ve maliyeti düşük düzenlemelerle kent içi ulaşım sistemi bisiklet kullanımına uygun hale getirilebilir. Bu düzenlemeler ile bisiklet kullanımı yaygınlaştırılarak kente ve ülke ekonomisine fayda sağlanabildiği gibi kentin sosyal zenginliğinin artması da sağlanabilir."

Elizabeth West'in dediği gibi; "İnsanoğlu, bisikleti icat ettiğinde hünerlerinin zirvesine erişmiş oldu. Bisiklet, insanlığın yararına bir kesinlik ve denge makinesi. İnsanoğlu bisikleti, ne kadar çok kullanırsa vücudu o kadar zinde olur. İnsan aklının, bir kereliğine de olsa, ürettiği, kullanıcılarına fayda sağlarken, başkalarına zarar vermeyen ya da rahatsız etmeyen bir araç bisiklet ve bisikletin icat edildiği gün ilerleme durmalıydı."

Zaman ilerledikçe insanlık üretmeye devam etti, daha rahat ve konforlu ulaşım araçları arayışına girildikçe, çevreci olması göz ardı edilir olmaya başladı. Motorlu taşıtlar yaygınlaşmaya, motorlu taşıtların yoğun kullanımı ile birlikte doğa ve insan sağlığı tehdit altına girerken, şehir içi trafik durma noktasına gelmeye başladı.

Büyük şehirlerimizde ulaşım planlaması yapılırken sadece motorlu taşıtlar dikkate alınırken, yürüyerek veya bisiklet ile bir noktadan diğer bir noktaya ulaşmak çoğu zaman mümkün olamaz hale geldi. Büyüyen kentlerde motorlu taşıt kullanım oranı da kentlerin geniş mekânlara yayılmasına paralel olarak artma eğilimi gösterdi. Kentlerin alanları genişledikçe insan gücüne dayanan yaya ve bisiklet ulaşımı gibi çevreye dost ulaşım biçimlerinin payı

giderek azalmaya, Otomobillerin en büyük payı aldığı bu gelişme sonucunda kent içinde yol yüzeyleri yetersiz kalmaya, trafik sıkışıklığı artmaya, yüksek taşıt trafiği ile birlikte hava ve gürültü kirliliği kabul edilebilir sınırları aşmaya başladı.

Kent merkezlerinde hava kirliliği % 70 oranında motorlu taşıtlardan kaynaklanıyor. Motorlu taşıtlar ayrıca gürültü ve karbon salımına neden oluyorlar. Oysa ulaşımını bisikletle sağlayan bir kişi çevreyi hiç kirletmezken, hem kendisi hem de ülke ekonomisi için önemli bir tasarruf gerçekleştiriyor. Ayrıca bir kişi ulaşımını bisikletle sağlarken aynı zamanda spor yapmış oluyor, zamandan ve spor salonuna vereceği paradan kazanıyor; daha sağlıklı bir hayat sürerek sağlık giderlerini azaltıyor.

Bisikletin kent içi ulaşım için çok iyi bir seçenek olduğu, Bisikletli ulaşımın çevreye, ekonomiye, sağlığa yararları herkes tarafından bilirken, Türkiye'de kullanılabilir bisiklet sayısı 30 milyon olarak tespit edildi. Bu bisikletlerin ulaşımında kullanılması halinde yarattığı yıllık ekonomik katma değer; çevre, sağlık, ulaşım ve spor ile birlikte 100 milyar doları bulduğu ifade edilmektedir.

Japonya ve ABD ilk sırada

Verilere göre, dünyada kişi başına düşen bisiklet bakımından Japonya ve ABD ilk sıralarda geliyor. Avrupa'da yılda yaklaşık 18 milyon 750 bin adet bisiklet satılıyor. Türkiye'ye nüfus olarak yakın Almanya'da bu rakam yılda 4,5 milyon olurken, çocuk bisikletleri dâhil Türkiye'de yılda satılan bisiklet sayısı 1,3 milyon civarında. Batı bölgelerinde daha fazla bisikletin satıldığı Türkiye'de en çok dağ bisikletleri tercih edildiği görülmektedir.

Farklı kent merkezlerine bakarsak; örneğin, Paris Belediyesi 20.000, Londra Belediyesi 80.000 adet kiralık bisikleti kullanıma koyarak bisikletli ulaşımı kolay hale getirmeyi başarmış. Bu sistem 600 Avrupa kentinde kullanılıyor. Son 5 yılda New York'un kent merkezindeki ana arterlerde bir şeridin bisiklet yoluna çevrilmesi de dikkat çekici bir uygulama. Böylece kentte 450 km yeni yol açılmış oluyor. Sidney ise yeşil koridor uygulamasının öncüsü olmuş ve kentte 200 km yeni bisiklet yolu açılmış. Paris'te ise 400 km yeni bisiklet yolu inşa edilmiş.

Yapılan anketlerde "Güvenli bisiklet yolları olsa kısa mesafe ulaşımınızı bisiklet ile yapar mıydınız?" sorusuna % 80 - % 97 "evet" cevabı alınmış. Bu da toplumun bu konuda aslında ne kadar hazır olduğunu göstermektedir.

Bisiklet kullanımı yaygınlaştırılmalı

Zamanla artan taşıt yoğunluğu içerisinde, Bisiklet kullanıcıları için yollarda herhangi bir yer ayrıldığı ve sürücüler tarafından dikkate alınmadıkları için bisiklet kullanımı tehlikeli, stresli ve zor hale gelirken ve bisiklet kullanımı giderek azalmaya başladı.

Köy ekmeğinin tekrar sofralara dönmesi gibi bisiklet kullanımı da hızla yaşamın içinde yer almaya başlarken, çevreyi koruyan bir yatırım olması nedeniyle, hava kirliliğinin önlenmesi için düşük karbon salımı, gürültü ve şehir içi trafikteki yoğunluğun azaltılması için çalışmalar yapan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, bisiklet kullanımının yaygınlaştırılması için harekete geçerek bir süre önce bisiklet yolları projelerine destek verme yoluna gitti. Türkiye'de bazı belediyeler bu desteklerden faydalanarak bisiklet yolları yapımına girişti.

Bisiklet ulaşımını geliştirmeyi hedefleyen projeler bisiklet kullanımın oranını arttırmaya ve bisiklet kullanımı üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılması ve ortadan kaldırılmasına odaklanmalıdır. Bu sorunların nitelikleri itibarıyla sadece fiziksel düzenlemelerle ortadan kaldırılması mümkün değildir. Dolayısıyla bisiklet kullanımının geliştirilmesine yönelik yaklaşımlar ve pro-

jeler, fiziksel önlemlerin yanı sıra sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları içeren bilgilendirme, eğitim ve trafik yönetimi, denetimi ve işletilmesi alanlarında bir bütün olarak geliştirilecek, kapsamlı ve çok boyutlu bir plan çerçevesinde oluşturulmalıdır.

Adana'nın topografik yapısının uygun olduğu alanlarda bir Bisiklet Yolu Ağı oluşturarak, mevcut ve yeni planlanacak yaya ve bisiklet yolları ağını bütünleştirmek, bisikletin sadece spor için değil, ulaşım ve sağlık için de kullanılabilirliğine katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Adana Ulaşım Ana Planı Hane halkı Araştırma raporunda; yolcuların % 45,65'sinin motorlu araçlarla, % 52,68'inin ise yaya ve bisiklet olarak yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Kent içi yolculuklarda % 52,68 gibi küçümsenemeyecek bir orana sahip olan yaya yolcularının da diğer ulaşım türleri ile bir bütünlük içinde ele alınması gerekmektedir.

"Bisiklet Yolları" genel olarak kent içi araç trafiğini önemli ölçüde azaltılabilecek ve yerleşim

içindeki kısa mesafeli yer değişimlerini arabasız halledebilecek en etkili sistemdir. Bu sistemin yaygınlaştırılması ve cazip hale getirilmesi için iyi bir altyapının oluşturulması gerekliliği sonucunda; Ulaşım Daire Başkanlığı tarafından "Adana Geneline Bisiklet Yolları Etüt, Planlama, Projelendirmesi Çalışması" yapılmıştır.

Motorlu taşıt trafiğinden ve yayalardan tamamen ayrılarak sadece bisikletlerin kullanımı için düzenlenmiş yol kesimleri "bisiklet yollarını" oluşturmaktadır. Bisiklet yolları, bisikletler için tam koruma ve ayrıcalık sağlamakta, diğer trafikle olabildiğince az kesişme yaparak sürekli, kesintisiz ve güvenli sürüş ortamı yaratmaktadır. Ancak geleneksel olarak oluşmuş, kent dokusunda, özellikle merkez alanlarında bisiklet yollarının düzenlenmesi genellikle mümkün olamamaktadır.

Bisiklet Yolu Tasarım Kriterleri

Motorlu taşıt trafiği ile kesişimlerin en aza indirildiği, tüm önceliklerin bisikletlilere verildiği yol tipi olan bisiklet yollarının planlanması

aşamasında uyulması gereken bazı kriterler vardır. Ancak ülkemizde bisiklet yollarının planlanmasına yönelik kapsamlı bir standart geliştirilmemiştir. TSE'nin konu ile ilgili öngördüğü bazı standartlar (T.S. 10839, T.S. 11782, T.S. 9826 ve T.S. 7249) olmasına rağmen bu standartların yetersiz kaldığı ve daha kapsamlı bir çalışmanın yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bazı Avrupa ülkelerinde ve ABD'de konu ile ilgili kapsamlı araştırmalar yapılmış ve ülke koşullarına göre standartlar oluşturulmuştur. Özellikle AASHTO'nun geliştirmiş olduğu bisiklet yolları standartları oldukça ayrıntılıdır. Bisiklet yollarının planlanması ile karayollarının planlanması arasında tasarım kriterleri açısından bazı benzerlikler vardır. Örneğin yatay kurb, görüş mesafeleri ve işaretlemeler gibi. Diğer yandan yatay ve düşey açıklık gereksinimi, boyuna eğim ve

kaplama yapısı gibi bazı özellikler açısından bisiklet karakteristikleri motorlu araçlardan oldukça farklıdır. Tasarımcı bisiklet ve motorlu taşıtlar arasındaki bu benzerlik ve farklılıkların farkında olmalı ve tüm bunların bisiklet yollarının tasarımını nasıl etkileyeceğini bilmelidir.

Çevre Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle 18. madde kapsamında bisiklet yollarının kent imar planına işlenmesi durumunda, planda yer alan projelerin Bakanlıkça desteklenmesini sağlandı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın, geçen yıl, motorlu taşıt kaynaklı hava kirliliği ve iklim değişikliğine neden olan kirleticilerin azaltılması amacıyla bisiklet yollarının yaygınlaştırılmasına yönelik hazırlanan projeleri destekleyeceğini duyurmasının ardından, "Adana Genelinde Bisiklet Yolları Etüt, Planlama, Projelendirilmesi ile Bölgesel Ulaşım ve Trafik

Etütlerinin Yaptırılması İş'i" adı altında 5216 sayılı yasa ile belirlenmiş olan Adana Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde 136 km. uzunluğundaki proje alanı içerisinde "Bisikletli Ulaşım Sistemi" oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, kent içinde bisiklet seyahatlerinin güvenliliğinin ve konforunun artırılması için ulaşım altyapısının bisikletlilere göre yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Kentte yapılacak küçük ve maliyeti düşük düzenlemelerle kent içi ulaşım sistemi bisiklet kullanımına uygun hale getirilebilir. Bu düzenlemeler ile bisiklet kullanımı yaygınlaştırılarak kente ve ülke ekonomisine fayda sağlanabildiği gibi kentin sosyal zenginliğinin artması da sağlanabilir. ■

KAYNAKLAR

http://www.cevreciyiz.com/akademi/yazilar_detay.aspx?SectionId=174 HYPERLINK "http://www.cevreciyiz.com/akademi/yazilar_detay.aspx?SectionId=174&ContentId=5571"& HYPERLINK "http://www.cevreciyiz.com/akademi/yazilar_detay.aspx?SectionId=174&ContentId=5571"ContentId=5571

<http://www.change.org/>

<http://www.imo.org.tr>

BİR PROTESTO HAREKETİ OLARAK EKO-KÖYLER

Merve GÜLERYÜZ

Y. Mimar

Neslihan DOSTOĞLU

Mimar

Prof. Dr.

İstanbul Kültür Üniversitesi

Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

"Türkiye, halen kendini sürdürebilen önemli sayıda geleneksel köye sahiptir. Ancak, son yıllarda geleneksel köylerde yaşayan genç nüfusun azaldığı ve kente doğru göçün arttığı gözlenmektedir. Bu göç hareketi, hem kırsalın, hem de kentin önemli sorunlar yaşamasına neden olmakta, geleneksel köyler ve kentler de tıpkı eko-köyler gibi sürdürülebilirlik sorunları yaşamaktadır. Bu sorunların çözümü için, eko-köy oluşumları, geleneksel köyler ve kentler birbirleriyle olanaklarını ve deneyimlerini paylaşmalı ve birbirlerini dışlamadan birlikte yaşama fikrini benimseyerek protestolarına devam etmelidir. Bu sayede, mevcut düzenin dayattığı ekonomik, çevresel, yönetsel ve toplumsal sorunların çözümü için bir altyapı inşa edilebilir."

Kavramlar, Tanımlar

"Eko-köy" kavramının kesin ve belirli bir tanımı bulunmamaktadır (Gilman, 1999). Dahası, eko-köyler üzerine yapılan araştırmalarda, "ideal bir eko-köy nasıl olur" sorusunun cevabında bile bir belirsizlik mevcuttur. Bazı araştırmacılar eko-köy kavramını, "komün", "niyet komünü" ("intentional communities") (Christian, 2003) olarak tanımlamaktadır. Eko-köyler, bu yazıda doğal yaşamın yok edilmesini, mevcut ekonomik ve toplumsal düzendeki yanlış uygulamaları protesto¹ eden bilinçli topluluklar olarak ele alınacaktır. Eko-köy felsefesi, günümüzün çevresel, ekonomik ve sosyal sorunlarına karşı bir duruş sergilemekte ve bu sorunlar için çözüm üretecek yaşam modellerini savunmaktadır. Kısacası, eko-köyler, protestocu yaklaşıma sahip ve bir amaç uğruna oluşturulmuş yerleşimlerdir.

Sürdürülebilirlik kavramı üzerine kurgulanan bu yerleşimler, çoğunlukla kentin dışında, yeni ve alternatif bir yaşam modeli şeklinde gelişmektedir. Genel anlamda, bu yeni yaşam modelleri, bir arada barış içinde yaşama, ortak kullanıma teşvik etme, kendi kendine yetebilecek fiziksel ve ekonomik bir düzen belirleme fikrini benimsemektedir.

Her eko-köy ve eko-köy girişimi, birbirinden özellikleri, boyutları, nüfusları, kullandıkları sürdürülebilirlik yöntemleri ile ayrılmaktadır. Şu ana kadar oluşturulmuş eko-köylerin sayısını belirlemek zordur, ancak güncel olarak bu tür yerleşimleri kayıt altına alan "Communities Directory" veri tabanına bağlı toplam 461 eko-köy tespit edilmiştir (<http://directory.ic.org>, 2012). GEN² (Küresel Eko-köyler Ağı) kuruluşunun veritabanında ise toplam 561 eko-köy kayıtlıdır. Bu eko-köylerden 243 adedi Amerika Birleşik Devletleri'nde, 237 adedi Avrupa, Afrika, Orta Doğu'da, 81 adedi ise Asya'da bulunmaktadır (<http://gen.ecovillage.org>, 2012) (Şekil 1). Yapılan araştırmalarda, veri tabanlarına bağlı olmayan eko-köylerin sayıları hakkında farklı sonuçlar ortaya çıkmakta, 5.000 ile 15.000 arasında değişen rakamlardan söz edilmektedir (Jackson, 2004). Bu sayılar dikkate alındığında konunun önemi ortaya çıkmaktadır.

Şekil 1. Küresel Eko-köy Ağı'na (GEN) kayıtlı eko-köyler (<http://gen.ecovillage.org/>).

Dünyada kendini sürdürmede başarılı olmuş bazı tanınmış eko-köy örnekleri mevcuttur. Tanınmış örneklerin genelinde, ekolojik mimari prensipler, yeniden tanımlanmış ekonomik ve sosyal düzenlemeler uygulanmakta, ekolojik yaşam şekilleri benimsenmektedir. Aşağıda eko-köy felsefesinin daha net anlaşılabilmesi için yurtdışında birkaç tanınmış örnek hakkında kısa bilgiler verilecektir. Ardından yazı genelinde protestocu bir bakış açısına sahip olduğu belirtilen eko-köy oluşumlarının Türkiye'deki örneklerinden bahsedilecektir. Bu sayede, eko-köy uygulamalarının dünyada ve Türkiye'de kurulum süreçleri, amaçları üzerine bir inceleme yapılması amaçlanmıştır. Yazı kapsamında dünyadaki eko-köy girişimlerinin arasından, özellikle "sürdürülebilir" ve başarılı olarak görülen örnekler tercih edilmiştir. Türkiye örneklerinin henüz yeni girişimler olması sebebiyle sürdürülebilir olduklarına karar vermenin erken olacağı düşüncesiyle, yazıda ele alınacak olan Türkiye'deki eko-köy örneklerinin seçiminde böyle bir seçim kriteri kullanılmamıştır.

Dünyadan Örnekler

Findhorn eko-köyü, dünyaca ünlü, en eski ve başarılı girişimlerden biridir. Findhorn Eko-köy yerleşiminin temelleri, 1962 yılında Peter ve Eileen Caddy ile Dorothy Maclean tarafından atılmıştır. Bu üç kişi çocuklarını da yanlarına alarak 1962 yılında İskoçya'nın en kuzeyinde bulunan Findhorn köyüne yakın bir karavan parkına gelerek karavanda yaşamaya başlamışlardır (Şekil 2). 2013 yılı itibarıyla söz konusu eko-köyde 450 kişi ortak bir yaşam sürdürmektedir (findhorn.org).

Findhorn eko-köyü 1998 yılında ekolojik tasarım prensiplerine uygun bir yerleşim oluşturduğu gerekçesiyle "UN Habitat Best Designation"³

Şekil 2. Findhorn eko-köyünün doğduğu karavan parkından görünüşler (<http://www.habitat.org.tr/ecovillages/728-findhorn-ecovillage-history.html>).

Şekil 3. Viski varilli konutlar (<http://tinyhouseblog.com/wp-content/uploads/2010/04/barrelhouses.jpg>)

Şekil 4. Findhorn eko-köyünde kullanılan "Eko" para birimi (<http://www.ekopia-findhorn.org/eko.shtml>)

(UN Habitat En İyi Tasarım) ödülünü almıştır. Yerleşimde, mimari açıdan birçok farklı ekolojik yaklaşım ve uygulama benimsenmektedir (Şekil 3). Bu uygulamalardan en dikkat çekici olanı, viski varillerinin konut yapısına dönüştürülmesidir.

Findhorn'un bir diğer dikkat çekici uygulaması ise topluluğun farklı bir ekonomik düzene sahip olmasıdır. Yerleşimde yaşayanlar kendilerine ait "eko" adında bir para birimi kullanarak küresel ekonomik düzen ile bağlarını tamamen koparmayı amaçlamaktadır (Şekil 4). Bu amaç, yazı boyunca ele alınan protestocu yaklaşımın izlerini taşımaktadır. Yerleşimde yaşayan kişiler, küresel ekonomi ile bağlarının tamamen koparılması için yeni bir ekonomik düzen kurma ve para birimi kullanmayı tercih etmektedir.

ZEGG Eko-köyü: Almanya'da 1991'de kurulan yerleşimde 2013 yılı itibarıyla 85 yetişkin 15 ço-

cuk yaşamaktadır. ZEGG Eko-köyü girişimi, çevresel sorunlara olduğu kadar sosyal sorunlara karşı farklı yaklaşımlar ve uygulamalar ile çözüm bulmayı amaçlamaktadır. Yerleşimde yaşayan kişiler açık ilişki modelini tercih etmekte ve çok eşli olarak cinsel yaşamlarını devam ettirmektedir (Şekil 5). ZEGG girişimi kurucuları, bu şekilde bir yaşam modelinin tercih edilmesini bir deneysel yaklaşım olarak tanımlamakta ve toplumsal ilişkilerde mutlak güven duygusunun önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, ZEGG Eko-köyü'nün genel geçer sosyal ilişkilere ve toplumsal önyargılara karşı farklı bir duruş sergilediği söylenebilir. ZEGG eko-köyünü diğer girişimlerden ayıran baskın özellik, sosyal konulara getirdiği bu yeni yaklaşımlardır.

Ancak, ZEGG yerleşiminde çevresel konularda da özgün eğilimler görülmektedir. Mimari olarak ekolojik ve sürdürülebilir uygulamaların ön planda tutulduğu bu yerleşimin genelinde yöresel ve geleneksel bir mimari yaklaşım benimsenmiştir. İnşaat malzemesi olarak genellikle kerpiç ve ahşap kullanılmakta olup, bazı yapılar da ise yeni geliştirilmiş ve deneysel malzemeler tercih edilmektedir. Binalarda ısı izolasyonuna büyük önem verilmekte, bu sayede % 80 oranında enerji tasarrufu sağlandığı ifade edilmektedir. 2007 yılından bu yana yapılar da gerekli olan kapı ve pencereler burada yaşayanlar tarafından üretilmektedir (Şekil 5) (www.zegg.de).

Şekil 5. ZEGG Eko-köyü Belzig, Almanya (<http://www.zegg.de/en/>)

Şekil 6. Auroville yerleşiminde bulunan ortak mutfak ve yemek alanı, (Solar Kitchen) (www.auroville.org).

de). Kısacası, ZEGG kurucuları sosyal ve fiziksel konuları bir arada ele almaktadır.

Auroville Eko-köyü: Auroville yerleşimi, literatürde "evrensel bir kent" (Auroville Universal Township) olarak anıldığı gibi eko-köy (Auroville Eco-village) olarak da adlandırılmaktadır. Auroville büyük ölçekli bir eko-köy olarak tanımlanabilir.

Auroville, 1968 yılında Hindistan'ın Tamil Nadu bölgesinde, "deneysel" bir yerleşim oluşturmak üzere tüm dünyada "Anne" ("The Mother") olarak anılan Mirra Alfassa ve Mimar Roger Anger tarafından kurulmuştur. Güney Hindistan'ın Pondicherry kentinin 12 km. kuzeyinde yer alan Auroville'de 45 farklı milletten, 2.160 kişi yaşamakta, nüfus farklı yaş gruplarından, sosyal sınıflardan ve kültürlerden oluşmaktadır (auroville.org). Auroville yerleşimi, UNESCO, Birleşmiş Milletler ve Hindistan Hükümeti tarafından desteklenmektedir.

Auroville yerleşiminde parasız bir ekonominin olduğu, farklı kültürlerden, ırktan kişilerin bir arada sevgi ve barış içinde yaşadığı bir topluluk oluşturma ideali güdülmektedir. Örneğin, her gün 1000 kadar kişi, Solar Mutfak ("Solar Kitchen") (Şekil 6) olarak adlandırılan alanda ücretsiz bir şekilde yeme içme ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir (auroville.org).

Şekil 7. Geleneksel mimari ve yapı malzemeleri ile inşa edilmiş bir bina, Auroville Yerleşimi (<http://www.hotelclub.com/blog/auroville/>).

Şekil 8. Teknolojik ve modern mimari ve yapı malzemeleri ile inşa edilmiş bir bina, Auroville Yerleşimi (<http://www.hotelclub.com/blog/auroville/>).

Yerleşimde kişisel mülkiyet yoktur. Bütün mülkiyetler Auroville topluluğunun tümüne ait olup, bu sistem kolektif mülkiyet olarak adlandırılmaktadır. Auroville'nin ortak mülkiyet uygulaması ile yerleşimde yaşayan kişilerin materyalist bakış açılarını sıfırlamayı amaçladığı düşünülebilir. Ortak mülkiyet sayesinde, yerleşimde yaşayan kişiler hem ekonomik, hem de sosyal yönden birbiri ile eşit olma hakkı kazanmaktadır. Auroville yerleşimi mimari açıdan ele alındığında yerleşimde oluşturulan yapıların bazılarının geleneksel yöntemlerle, bazılarının ise deneysel ve modern tekniklerle inşa edildiği görülmektedir (Şekil 7) (Şekil 8). Auroville'de, bilimsel ve teknolojik çalışmalar sürekli teşvik edilmekte, yerleşimde ulaşım sorunlarına çözüm oluşturacak bazı uygulamalar geliştirilmektedir. Bunlardan en dikkat çekicisi ise yerleşimde kullanılan elektrikle çalışan ulaşım araçlarıdır.

Yukarıda bahsedilen örneklerde, mevcut düzene karşı eleştirel bir bakış açısının varlığı dikkat çekmektedir. Örneğin Findhorn'da küresel ekonomik düzene, ZEGG'de toplum içinde baskı haline dönüşmüş cinsiyet ayrımcılığına, Auroville'de ise sosyal ve ekonomik eşitsizliğe, ırkçılığa karşı farklı yaklaşımlar benimsemiştir. İster sosyal konulara, ister ekonomik konulara odaklı yerleşimler olsunlar, tüm eko-köy girişimlerinde temel olarak bir ortak uygulamadan bahsetmek mümkündür. Kendini eko-köy olarak tanımlayan yerleşimler, çevresel konularda çözüm arayışındadır. Bu sebeple tüm yerleşimlerde, ekolojik ve sürdürülebilir mimari prensipleri ele alan tasarımlar ve uygulamalar tercih edilmektedir.

Türkiye'den Örnekler

Türkiye'de bu tip yerleşmelerin sayısının, yurtdışı örnekleriyle karşılaştırınca oldukça az olduğu görül-

mektedir. Türkiye'de eko-köy kavramının henüz yeni bir kavram olarak ele alındığı söylenebilir. 2013 itibarıyla Türkiye'de, GEN (Küresel Eko-köyler Ağı) ve yurt içindeki yerleşimleri yerel olarak bir araya getirmeyi amaç edinen bir kuruluş olan EKOYER'e (Ekolojik Yerleşke Ağı) üye toplam 11 adet eko-köy (Buğday Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi, Dedetepe Çiftliği, Dutlar Kolektifi, Güneş-köy, Knidia Eko-Çiftliği, Marmariç Eko-Yerleşkesi, Pastoral Vadi, Bayramiç Yeniköy, Garp Eko-Çiftliği, Eko-Foça, İmece Evi) girişimi mevcuttur. Ancak bu 11 eko-köy girişiminden Garp Eko-Çiftliği, Eko-Foça, Dutlar Kolektifi adlı girişimler halen aktif değildir. Türkiye'de oluşturulmuş girişimlerin karşılaştığı temel sorunlar genellikle sosyal, toplumsal ve ekonomik konularla ilgilidir.

Türkiye'deki eko-köy örneklerinin karşılaştığı zorlukları daha iyi anlamak için ilk eko-köy kurma girişimi olan Hocamköy'den söz etmek gerekmektedir. Türkiye'de ilk eko-köy kurma girişimi 1990'lı yılların sonlarında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'li dağcı bir grup tarafından yapılmıştır. Bu girişim "Hocamköy" olarak adlandırılmıştır. Bu grubun amacı, Anadolu insanının geleneksel bilgisini, akademik bilgi ile birleştirerek, sürdürülebilir bir kırsal yaşam modeli oluşturmaktır. Bu amacı yerine getirmek için, ekonomik açıdan kendine yeten, günlük yaşam ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan, doğaya uyum sağlayabilen bir yerleşim modeli oluşturmaya çalışmışlardır.

Ancak, Kırıkkale Hasandede beldesinde oluşturulması planlanan eko-köy yerleşimi girişimi, kurulamadan sona ermiştir. Hocamköy girişimcilerinden Batur Şehirlioğlu, girişimlerinin başarısız olmasında birçok etkenin rol oynadığından bahsetmektedir. Şehirlioğlu'na göre, Türkiye'de sosyal güvence ve sağlık sektöründeki bazı yetersizlikler, kırsal yaşamı ayakta tutan tarım ve hayvancılık gibi konuların geri

plana atılmasına neden olmuştur. Bu nedenle kırsalın ekonomik bağımsızlığı önemli derecede sarsılmıştır. Şehirlioğlu, başarısızlıklarının nedeninin, baskıcı ve kontrolcü toplum ve aile yapısı olduğunu ifade etmiştir (Ayman, Eroğlu, 2005). Bu bağlamda, Hocamköy Eko-köyü girişiminde, kent ve kırsal alan arasında sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerin farklılığının ve girişimcilerin bu farklılıklara uyum sağlayamamasının büyük bir sorun oluşturmuş olduğu söylenebilir.

Türkiye'deki eko-köylerin kurulum süreçlerini ve gelişmişliklerini belirtmek için aktif olarak yaşamın sürdüğü Marmariç Eko-köy Yerleşkesi, Dedetepe Eko-Çiftliği adlı girişimler hakkında aşağıda kısa bilgiler verilecektir.

Marmariç Eko-köy yerleşkesi: İzmir ilinin Bayındır ilçesinin Dernekli köyüne bağlı ve 20 sene önce terk edilmiş bir geleneksel köyü, permakültür esaslarına dayanarak yeniden canlandırmak ve bu sayede örnek bir sürdürülebilir yerleşim kurmak amaçlanmıştır.

Marmariç girişimi kurucularından biri olan Mimar Saydam Beyazıt, yerleşimde yaşayan kişilerin yıllar önce farkında olmadan ortak kullanılan bir ev yaşamını tercih ettiklerinden ve gerçek anlamda komün şeklinde hareket edildiğinden ve o yıllarda "cohousing" kavramı veya bu tip bir yaşam şekli hakkında bilgileri olmadığından bahsetmektedir (Saydam Beyazıt ile kişisel görüşme, 13.12.2011; Alıntı: Gülerüz, 2013). Bu ortaklaşa yaşam deneyimi, 2003 yılında başka kişilerin de katılımıyla İzmir'in Bayındır İlçesine bağlı Dernekli köyünün terk edilmiş Marmariç (Mersinli) mevkiine taşınmış, 22 dönümlük arazi Marmariç üyeleri tarafından devletten 49 yıllığına kiralanmıştır. Üyeler, 2003 yılından bu yana ekolojik bir yaşam kurma deneyimine ve faaliyetlerine devam etmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Bina Görüntüleri, Marmariç Yerleşimi (Gülyüz, 2013).

Fiziksel olarak eski bir köyü yeniden canlandıran girişimde permakültür prensipleri uygulanmaktadır. Permakültür kavramı, sürdürülebilir insan yerleşimleri yaratma amaçlı bir tasarım sistemi olarak tanımlanmaktadır. "Kalıcı tarım" (permanent agriculture) ve "kalıcı kültür" (permanent culture) kelimelerinden türetilmiştir. Permakültür tasarım sisteminin amacı, kendi ihtiyaçlarını karşılarken, çevresini sömürmeyen veya kirliletmeyen sürdürülebilir, ekolojik olarak sağlıklı uygulanabilir sistemler yaratmaktır (Mollison, 2011). Marmariç Mahallesi'ndeki köyde bulunan yapıları çevre, Marmariç Eko-yerleşkesi üyeleri tarafından geleneksel ve güncel bilgiler harmanlanarak yeniden restore edilmektedir. Girişimin kuru-

cuları arasında bulunan Mimar Mustafa Bakır ve Saydam Beyazıt'ın yönetimindeki restorasyon işlemleri, hem çevresel, hem de kültürel veriler dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir. Yerleşimde bulunan eski binaların geneli yenilenmiş durumdadır. Bazı binalar konaklama, bazıları ise eğitim fonksiyonuna uygun olarak düzenlenmiştir.

Marmariç yerleşimi sosyal açıdan analiz edildiğinde, eko-köy felsefesinde vurgulanan komünal yaşam şeklinin benimsendiği görülmektedir. Ekonomik açıdan ise yerleşim, henüz kendi kendine yeterlilik sorunları yaşamaktadır. Bu nedenle yerleşimde yaşayan kişiler kentlerde ek işler yaparak girişime katkı sağlamaktadır.

Dedetepe Eko-Çiftliği: Çanakkale Küçükkuyu İlçesi'ne bağlı Kaz dağlarının eteklerinde 30 dönümlük bir arazi üzerine Erkan Alemdar ve eşi Tamahine Alemdar tarafından kurulan Dedetepe Çiftliği'nde, 2001 yılı itibarıyla arazi seçimi yapılmış ve inşaatlar başlamıştır. GEN'e üye olan yerleşimde Erkan Alemdar, Tamahine Alemdar çiftinin iki çocuğu ve Berkay Atik kalıcı olarak ikamet etmektedir. Yerleşimde sadece yakında bulunan Çamtepe Ekolojik Yaşam Merkezi'nde düzenlenen etkinliklere gelen kişiler ve gönüllüler için konaklama imkânı sunulmaktadır. Girişimin kurucusu, Dedetepe Çiftliği'nin kesinlikle bir "otel" olmadığını vurgulamaktadır. Yerleşimde bulunan hamam, okul, konaklama gibi farklı fonksiyonlara sahip tüm binalar, ekolojik bina prensiplerine uygun şekilde oluşturulmuştur (Şekil 10).

Dedetepe Yerleşimi'nde organik tarım uygulamaları yapılmakta, bu yöntemle elde edilen mahsuller, internette satışa sunulmaktadır. Bu şekilde bir satış politikası yürütmekte olmalarının, ekonomik açıdan yerleşimin sürdürülebilirliğine katkı sağladığı söylenebilir.

Yerleşimdeki aktivitelerin çoğunlukla ortaklaşa yapıldığı söylenebilir. Sosyal ve ortak mekânların sıklığı dikkat çekmekte, yerleşimde, yoga, meditasyon gibi çeşitli ruhsal aktivitelere de yer verilmektedir. Ancak, kalıcı olarak sadece 3 yetişkin ve 2 çocuk yerleşimde konaklamaktadır. Yıl boyunca yerleşimi, farklı sayıda kişi geçici olarak, ücret karşılığında veya gönüllü olarak deneyimleyebilmektedir.

Değerlendirme

Türkiye örnekleri dikkate alındığında, eko-köy girişimlerinin kurulum amaçları, daha çok çevresel sorunlara çözüm bulmak olarak tanımlanabilir. Yurtdışı örneklerinin ise genel olarak, hem çevresel, hem de sosyal ve ekonomik konularda yaşanan sorunlara karşı bir çözüm arayışı içinde oldukları görülmektedir. Ancak, yurtdışı ve yurt içi örneklerinin her biri, mevcut düzene farklı açılardan karşı bir duruş sergilemektedir.

Türkiye girişimcilerinin bazıları, başarısız oldukları, yeterli kişi sayısına ulaşamama ve ekono-

Şekil 10. Bina Görüntüleri, Dedetepe Yerleşimi (Gülyüz, 2013).

mik yetersizlik gibi gerekçelerle, girişimlerinden kurulum aşamasında vazgeçmiştir. Benzer bir biçimde Christian, Kuzey Amerika'da oluşturulmaya çalışılan 100 eko-köy girişiminden 90'ının başarısızlıkla sonuçlandığını tespit etmiştir (Christian, 2003). Christian, araştırmalarının sonucunda eko-köylerin karşılaştığı en önemli sorunlardan birini, "strüktürel çelişki" ("structural conflict") kavramıyla açıklamakta ve strüktürel çelişki kavramının neden olduğu sorunları, girişimcilerin açık bir şekilde süreçleri belirlemesi veya önemli kararlar alırken belirli bir yol izlememesi olarak tanımlamaktadır (Christian, 2003, 7). Türkiye örnekleri de araştırıldığında, yerleşimlerin fiziksel olarak kurulmasında yaşanan sorunların bir şekilde çözümlenebildiği, ancak, yerleşimde yaşayacak kişilerin sosyal ilişkiler kurma konusunda zorluklarla karşılaştıkları, kentteki yaşamlarını tamamen arkada bırakarak, köye yerleşen eko-köy kurucu ve üyelerinin sosyo-kültürel açıdan önemli adaptasyon sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir (Güleryüz, 2013).

Mimari açıdan Türkiye girişimleri ele alındığında genel anlamda bir gelişmenin sağlandığı ve bilinçli bir ekolojik yaklaşımın varlığı görülmüştür. Girişimler kendi kendine yetebilme konusunda sorunlar yaşamaktadır. Yurtdışı örnekleriyle karşılaştırıldığında, Türkiye'deki yerleşimlerin henüz yeni yeni gelişme aşamasında oldukları ancak, umut verici ve teşvik edici yaklaşımlara sahip oldukları söylenebilir.

Bir eko-köy yerleşimi oluşturmak için kesin ve ortak bir yöntem bulunmamaktadır. Her eko-köy yerleşiminin kurulma hikâyesi, yöntemleri birbirinden farklıdır, kuruldukları yerin coğrafi özellikleri ve kurulum amaçları değişiklik göstermektedir. Yine de, bazı araştırmacılar ideal ve sürdürülebilir bir eko-köy kurulumu için gerekli olan aşamaları belirlemeye çalışmaktadır. Bu çalışmalardan en dikkat çekicileri, Diana Christian, Hugh Barton ve Robert Gilman'a aittir. İsmi geçen araştırmacıların yazılı yayınlarında, eko-köy girişimlerinin başarısızlıklarının nedenleri araştırılmış, eko-köy kurma sürecindeki kişilere önerilerde bulunulmuştur.

Gilman, Christian ve Barton'un eko-köyler hakkında benzer düşüncelerini ve önerilerini özetlemek gerekirse, her üç araştırmacı da; a) Vizyon belirlemenin, amaçları yerine getirmek için uğraşmanın önemli bir başlangıç noktası olacağı ve eko-köylerin kalkınmasını sağlayacağı fikrini savunmaktadır, b) Eko-köy kurucularının ve sakinlerinin topluluk oluşturmada, sosyal boyutta birbirleri ile net ve başarılı bir şekilde iletişim kurmaları sonucunda sürdürülebilir eko-köyler oluşturulabileceğini düşünmektedir, c) Tüm kararların ve uygulamaların yazılı şekilde ve yasalara uygun şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği-

ne dikkat çekmektedir (Gilman 1991, Christian, 2003, Barton, 2000; Güleryüz, 2013).

Sürdürülebilir yerleşimler, eko-köyler ve bu gibi yerleşimlerin daha başarılı olması ve kendini devam ettirebilmesi için birçok çözüm önerisi halen araştırılmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı her geçen gün yeniden tanımlanmaktadır. Yeni tanımlar, yeni çözüm önerilerini de üretmektedir.

Eko-köy girişimi gibi uzun süreli protesto hareketlerinde, süreç yönetimi büyük önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de kurulan yerleşimlerin geleneksel köylerden öğreneceği pek çok bilginin olduğu söylenebilir.

Türkiye, halen kendini sürdürebilen önemli sayıda geleneksel köye sahiptir. Ancak, son yıllarda geleneksel köylerde yaşayan genç nüfusun azaldığı ve kente doğru göçün arttığı gözlenmektedir. Bu göç hareketi, hem kırsalın, hem de kentin önemli sorunlar yaşamasına neden olmakta, geleneksel köyler ve kentler de tıpkı eko-köyler gibi sürdürülebilirlik sorunları yaşamaktadır. Bu sorunların çözümü için, eko-köy oluşumları, geleneksel köyler ve kentler birbirleriyle olanaklarını ve deneyimlerini paylaşmalı ve birbirlerini dışlamadan birlikte yaşama fikrini benimseyerek protestolarına devam etmelidir. Bu sayede, mevcut düzenin dayattığı ekonomik, çevresel, yönetsel ve toplumsal sorunların çözümü için bir altyapı inşa edilebilir. ■

NOTLAR

1. Protesto kavramı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, "Bir davranış, bir düşüncüyü, bir uygulamayı haksız, yersiz, gereksiz bularak karşı çıkma, kabul etmeme" olarak tanımlanmaktadır.
2. Global Ecovillage Network (GEN), tüm dünyada kurulan eko-köy girişimlerini bir araya getirmek ve teşvik etmek amacı ile 1991 yılında kurulmuştur. Birçok eko-köy girişimi bu kuruluşa üyedir. Yılın belli dönemlerinde GEN toplantıları ve konferansları gerçekleştirilmektedir. Birçok üye girişim bu toplantılarda bir araya gelmekte ve gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Türkiye'de bulunan girişimlerin bazıları da GEN'e üyedir.
3. UN Habitat, Birleşmiş Milletler'de insan yerleşimleri faaliyetlerinin, sürdürülebilir insan yerleşimleri ve iskân programları konularında bilgi değişimi sunmayı ve kentlerde karşılaşılan sorunların çözümleri için teknik ve finansal yönden destek sağlamayı amaçlayan bir kuruluştur.

KAYNAKLAR

- Barton, H. (ed). 2000. *Sustainable Communities: The Potential for Eco-neighborhoods*, Earthscan, London.
- Barton, H., Marcus, G. and Richard, G. 2003. *Shaping Neighborhoods: A Guide for Health, Sustainability and Vitality*, Spon Press, New York.
- Christian, L. D. 2003. *Creating a Life Together: Practice Tools to Grow Ecovillages and Intentional Communities*, New Society Publishers, Gabriola Island, B.C. Canada.
- Christian, L. D. 2007. *Finding Community: How to Join an Ecovillage or Intentional Community*, New Society Publishers, Gabriola Island, B.C. Canada.
- Gilman, R. 1991. "The Eco-village Challenge", *In Context*, vol:29, [http://www.context.org/ICLIB/IC29/TOC29.html]
- Güleryüz, M. 2013. *Bir Ütopya Hareketi olarak Eko-köyler: Türkiye'deki Örnekler Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Jackson, H. 1998. "What is an Ecovillage?", *Gaia Trust Education Seminar*, September 1998. [http://www.gaia.org/gaia/ecovillage/whatis/]
- Jackson, H. and Karen, S. 2002. *Ecovillage Living: Restoring the Earth and Her People*, Green Books; Gaia Trust, Denmark.
- Jackson, H. and Jackson, R. 2002. "Why the Ecovillage Movement is of Political Importance", *Ecovillage Living: Restoring the Earth and Her People*, (Eds: H. Jackson and K. Svensson), Green Books; Gaia Trust, Denmark, 130-132.
- Jackson, H. 2004. "Singing a More Natural Song: Co-housing Structures in a New York State Ecovillage", *Permaculture Magazine*, Winter 42.
- Mollison, B. C. and Reny M. S. 1991. *Introduction to Permaculture*, Tagari Publications, Tyalgum, Australia.
- Mollison, B. 2011. *Permakültüre Giriş*, (Çev: Egemen Özkan), Sinek Sekiz Yayınevi, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Arcosanti Eko-kenti: <http://www.arcosanti.org/> (Mayıs 2013)
- Auroville Earth Institute, www.earth-auroville.com
- Auroville Eko-köyü, www.auroville.org
- Buğday Derneği, www.bugday.org
- Findhorn Eko-köyü: www.ecovillagefindhorn.com
- Findhorn Vakfı, www.findhorn.org
- Global Eco-village Network (GEN), www.gen.ecovillage.org
- Intentional Communities Directory, www.ic.org
- Marmariç Eko-köyü, www.marmaric.org
- United Nations Environment Programme, www.unep.org
- ZEGG Eko-köyü: www.zegg.de

KİŞİSEL GÖRÜŞMELER

- Beyazıt, Saydam. Kişisel Görüşme, 13.12.2011
- Atik, Berkay. Kişisel Görüşme, 12.12.2011

BİR YARIŞMANIN ARDINDAN

Ufuk ÖNDER

TMMOB Mimarlar Odası

Adana Şubesi

Yönetim Kurulu Sekreter Üyesi

"Kentin önemli bir bölgesinin kentliye açık bir şekilde kamusal alan olarak kullanılmasının önemine vurgu yapan, kentle ilgili kararların nasıl alınabileceğinin yöntemlerini gösteren, kentin bilimsel ve teknik bilgi birikiminin nasıl kullanılabileceğinin örneğini sunan bu yarışma etkinliğinin yerel yönetimlerde görev almaya talip olanlara önemli bir hatırlatma olduğunu belirtelim."

Bir önceki sayımızda yarışma konusunun ortaya çıkış sebebini, ilanını ve yarışma ile ilgili seçici kurul çalışmalarının başlangıcına kadar geçen süre içindeki heyecanımızı siz değerli meslektaşlarımız ile paylaşmıştık. Oysa şimdi ortaya çıkan sonuçlardan dolayı heyecanını daha çok hissettiğimiz büyük bir sorumluluk omuzlarımızıza bindi. Artık elimizde söylemlerden çok daha etkili olacağına inandığımız hazinemiz var. Mimarlar Odası olarak elimizdeki bu hazineyi kullanarak gidebileceğimiz yere kadar gidip kent için doğru olanı anlatma zamanı geldi.

Söz konusu yerin plan tadilatı ile ilgili olumsuz sonuçları kentliye nasıl anlatılabilir nasıl kamuoyu oluşturulur sorusuna cevap bulmak amacıyla sivil toplum örgütleri ile bir dizi toplantı süreçleri oldu. Bu toplantılardan birinde konu ile ilgili odamızın ulusal ölçekte bir fikir yarışması için hazırlık yaptığının müjdesini verdim. Toplantıya katılan sivil toplum örgütlerinden birisinin sözcüsü, "mimarların bu alana garip garip projeler üreteceği bu yüzden olması gereken sağduyu ortamının kaybolacağı" endişesini dile getirdi. Farkında olmadan gösterdiğim agresif bir tutumla hakkımızda önyargılı yaklaşılmamasını, mimarlığın sadece kütle halinde yapı üre-

timi olarak düşünülmemesini bu konuda göstereceğimiz hassasiyetten endişe duyulmaması gerektiğini ifade ettim. Bu konudaki düşüncelerimde beni haklı çıkaran katılımcıların hepsine ayrı ayrı odamız adına teşekkür ediyorum.

Stadyum kent dışına taşındıktan sonra bu alanda yalnızca rant odaklı işlevlerin getirilmesine karşı bir görüş geliştirmek amacıyla düzenlenen bu yarışma gerçekte bir değil iki yarışmaydı. Biri mimarlar diğeri mimarlık öğrencileri arasında ve ulusal ölçekte bir yarışmaydı.

Yarışma ilanının yapıldığı ilk günden sonra her geçen gün heyecanımız giderek arttı. Yarışmanın mali açıdan şubemiz için toplamda ciddi bir boyutu vardı. Fakat ödül dağılımında çok fazla cezbedici olmayan ödüller yarışmaya katılımdaki hassasiyetin önüne geçer mi diye duyduğumuz endişelerimizi duyarlı mimarlık toplumumuz bir anda sildiler. 33 adet mimari kategoride, 30 adet mimarlık öğrencisi kategorisinde toplam 63 adet proje geldi.

Yarışmaya katılan projelerden hiç birinde bizleri üzecek anlamda bir AVM önerisi yoktu. Etrafı konut blokları ile kuşatılmış yarışma alanında yeni

konut yapılaşması da önerilmiyordu. Kentimizin en güzide yaşam alanlarından olan bu köşede yaşayan değerlerimizi korumayı da ihmal etmemişlerdi. Kapalı spor salonunu, pazar yerini, Atatürk Parkı ile merkez parkı arasındaki ilişkiyi korumaya özen göstermişlerdi.

Katılımcıların odamıza ulaştırdıkları projeler ve teslim tutanakları raportörler tarafından teslim alındı. Rumuzları kapatıldı, sıra numarası verilerek sergi düzeninde seçici kurula sunuldu.

Seçici kurul, yarışmaya katılan tüm tasarımları özenle inceledikten sonra ilk izlenimlerini şu şekilde ifade ettiler;

- a- Kentlinin kentine sahip çıkması,
- b- Kentin herhangi bir parçasının kentli ve uzmanların düşünceleri alınmadan herhangi bir çıkar grubunun istekleri doğrultusunda tasarlanmasına simgesel bir karşı çıkış olarak görüyoruz,
- c- Bu bağlamda, bir kent parçasına kent bütünü içinde bakılması gerektiğine, buna göre projelere kentsel tasarım ilkeleri açısından bakılmasına inanıyoruz. Gerek öğrenci yarışmasında, gerek mimarlar arası yarışmada bu duyarlılığın eksiksiz bütün önerilerde var olduğunu görmek bize kıvanç vermiştir.

B Kategorisi Seçici Kurul Değerlendirmesi

Yapılan ilk tur incelemede bütün projelerde beklenilenin üzerinde emek ve düşünce ürünü olduğu için hepsinin bir üst tura geçmesine karar verildi. İkinci tur değerlendirmelerde;

- a) Sosyal-Kültürel açıdan bizim çağdaş toplumumuzun bir özegini oluşturabiliyor mu?
- Çevrenin eksiklerini biliyor mu? (Eğitim, demokrasi)
- Pazar yerine önem vermiş mi?
- Çevreyle ilişkiye üst düzeyde özen göstermiş mi?
- Bizim sporlarımıza yer vermiş mi?
- b) Kentsel alanlara saygı, süreklilik,,
- c) Kentsel alanları birbirine bağlıyor mu?
- d) Gelişmeğe, geleceğe açıklık...
- e) Söylenen ile yapılanın örtüşmesi...

Kriterleri üzerinden değerlendirmeler yapıldı. Elemelerin sonucunda 3. tura kalan altı adet proje için ödül içi ve ödül dışı olmak üzere oy-lama yapıldı.

Sonuçta; 20 sıra No.lu proje, yarışmanın ana fikrini iyi kavrayıp Adana'nın öteki parklarıyla ilişki kurması, verilen alanın çevre ile ilişkisini geliştir-mesi, stadyum caddesinin yayalaştırılıp kentsel alan olarak nedenleri ile 3. ödüle değer görül-müştür.

24 sıra No.lu proje, yeşile ağırlık vermesi, parklar arasında yeşil kuşakla bağ kurması ancak yete-

rince yapılaşmaya yer vermesi nedenleriyle 2. ödüle değer görülmüştür.

19 sıra No.lu proje, biçimlendirmede aşırılığa kaçmış olmasına karşın, Pazar yerini geliştirme-si, sosyo-kültürel işlevlere ağırlık vermesi, çeşitli buluşma alanları sağlaması, genelde yeşil alan-ları geliştirebilecek yolda ele alması nedenleriyle 1. ödüle değer görülmüştür.

B Kategorisi Seçici Kurul Değerlendirmesi

B kategorisinde değerlendirilen kriterlere tutumsallık ilave edilerek ilk tur elemeleri gerçek-leşti. Dört turdan sonra yapılan değerlendirmeler sonucunda;

20 sıra No.lu proje, yarışma alanının bütünsel kullanımı, ana kurguda toplanma mekânları ve spor alanlarının yerleşimi, günlük kullanıma uygun planlanması, kentsel hafıza ve toplumsal iş-levleri içeren programı olumlu bulunmuştur. Bu nedenle oy birliği ile 3. ödüle değer görülmüştür.

19 sıra No.lu proje; pazar alanının yarışma alanı-na eklenmesi ve saçak eklenerek kalıcı bir semt pazarı haline getirilmiş olması, stadyum biçiminin simgeleştirilerek korunması ve yapının geçirgenliği, formun durağanlığı ve yüklenen işlevlerin ana fikirle bağdaşması başarılı bulun-muştur. Oy çokluğu ile 2. ödüle değer görül-müştür.

18 sıra No.lu proje, tribünlerin gölgelendirilme-mesi, -5,00 kotuna alınmış bazı fonksiyonlara ışık, havalandırma sağlamak amacıyla, üst kot-ta planlanmış olan meydanın yırtıklar açılarak parçalanması toplantı mekânlarının ve sosyal fonksiyonların -5,00 kotuna ve tribün altına alınarak ortak alandan kopartılması olumsuz bulunmuştur. Ancak, Atatürk Parkı'ndan başla-yarak Stadyum Caddesi'nin yayalaştırılması ve geniş bir açıyla alanlaştıırılarak bağlanması, sta-dın açık tribünlerini koruyarak anılara saygı için-de bir toplama alanı tasarlaması, pazar alanını koruması, genişleme olanağı sağlaması, bütün-cül bir kentsel planlama anlayışı, proje alanını Atatürk Parkı'yla ve Merkez Park ile bağlaması olumlu bulunmuştur. Oy çokluğu ile 1. ödüle değer görülmüştür.

Kolokyum

Yine böyle bir yarışma süreciydi; birinci gelen proje uygulandı. Çok güzel, fonksiyonel bir bina kazandı Çukurova ilçesi. Bu yapının hizmete açılışının ertesi günü Kültür merkezini ilk kez kul-lanmak odamıza kısmet oldu.

Basın aracılığı ile resmi sonuçların duyurulma-sının ardından 24 Eylül tarihinde, Çukurova

Belediyesi Kültür Merkezi'nde düzenlenen ko-lokyum ve ödül töreni ile yarışmada dereceye giren eserlere ödülleri verildi.

Kolokyum, Çukurova İlçesi Belediye Başkanı Yıldırım Arıkan ve Belediye teknik kadrosu, Çu-kurova Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğretim üyeleri ve öğrencileri, TMMOB'ye bağlı meslek odaları yöneticileri ve konuya hassasiyet göste-ren meslektaşlarımızın geniş katılımı ile gerçek-leşti.

Aynı zamanda dergimiz editörü ve eski genel başkanımız Bülent Tuna'nın yönetiminde, Seçici Kurul üyeleri Cengiz Bektaş, Çukurova Üniversi-tesi Mimarlık Bölüm Başkanı Prof. Dr. Erkin Erten, Yusuf Serin ve Mimar Samet Karyaldız projelerin seçimi ve sonuçları hakkında düşüncelerini ifa-de ettiler. Kolokyuma katılan davetliler ve ödül alanlar; dereceye giren projelerle birlikte yarış-manın içeriği konusunda görüş belirttiler.

Yarışmaya katılan tüm projeler Kültür merkezi fuayesinde bir hafta boyunca sergilendi.

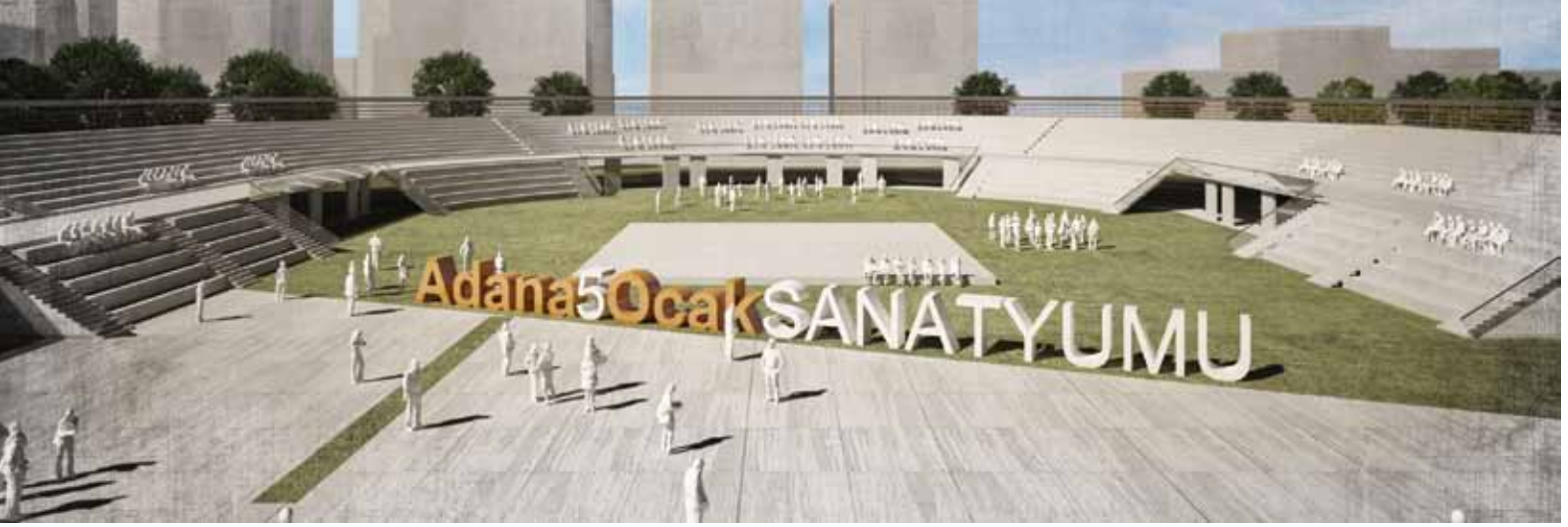
"Kent İçin Dönüşüm Ulusal Mimari Fikir Yarışma-sı" seçici kurul üyesi Cengiz Bektaş yarışmayla ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmişti: "TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi'nin büyük bir öz-veriyle açtığı bu yarışmanın amacı, kentlinin, kentine, yaşam alanına, niteliğine sahip çıkması, kentin bir parçasının bile, uzmanların, kentlile-rin düşünceleri alınmadan, yalnız kendilerini düşünen çıkarıcıların istekleri doğrultusunda, kamu hırsızlığıyla tasarlanmasına karşı çıkmak değil miydi? Bir kent parçasına kentin bütünü içinde, yaşama sağlığı, niteliği bağlamı içinde bakılması gerekmiyor mu? En başından beri bü-tün bunların bekliliğini Mimarlar Odası yapıyor biliyorsunuz. Bu yönden Mimarlar Odası'yla ne denli övünç, onur duyulsa yeridir."

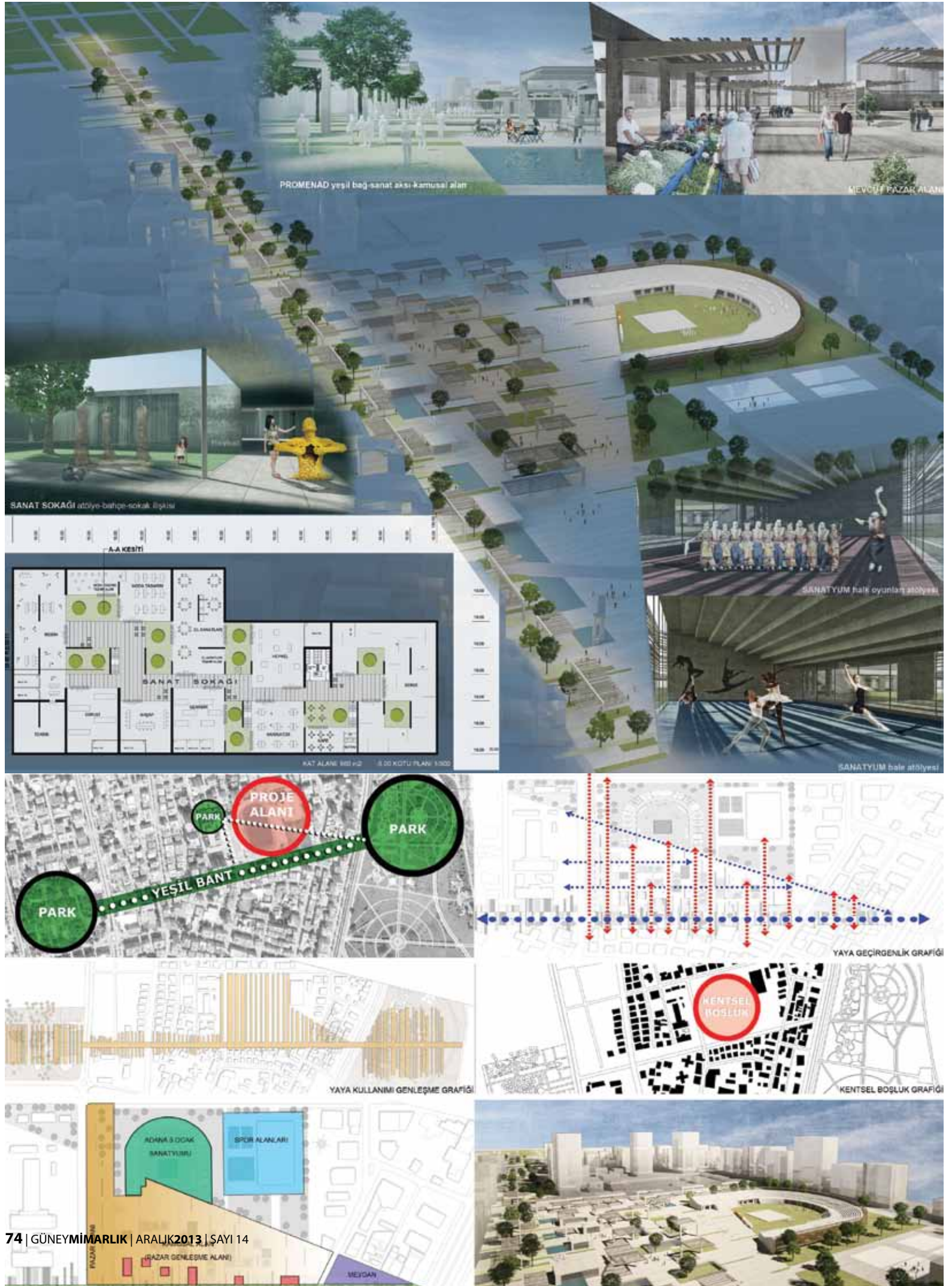
Kentin önemli bir bölgesinin kentliye açık bir şekilde kamusal alan olarak kullanılmasının önemine vurgu yapan, kentle ilgili kararların nasıl alınabileceğinin yöntemlerini gösteren, kentin bilimsel ve teknik bilgi birikiminin nasıl kullanılabileceğinin örneğini sunan bu yarışma etkinliğinin yerel yönetimlerde görev almaya talip olanlara önemli bir hatırlatma olduğunu belirtelim. ■

1. ÖDÜL

Mimar Kategorisi

Necdet BEKER (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi), İlker İĞDELİ (Anadolu Üniversitesi), Coşkun ÜREYEN (Anadolu Üniversitesi),
Yardımcılar: Elif GÖZLÜGÖL (Anadolu Üniversitesi), Sine YEŞİLKAYA (Trakya Üniversitesi)
Berivan KEFELİ (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi), Ahmet KURTULUŞ (Ankara Üniversitesi),
Abdullah Onur ŞAHİN (Konya Selçuklu Üniversitesi)

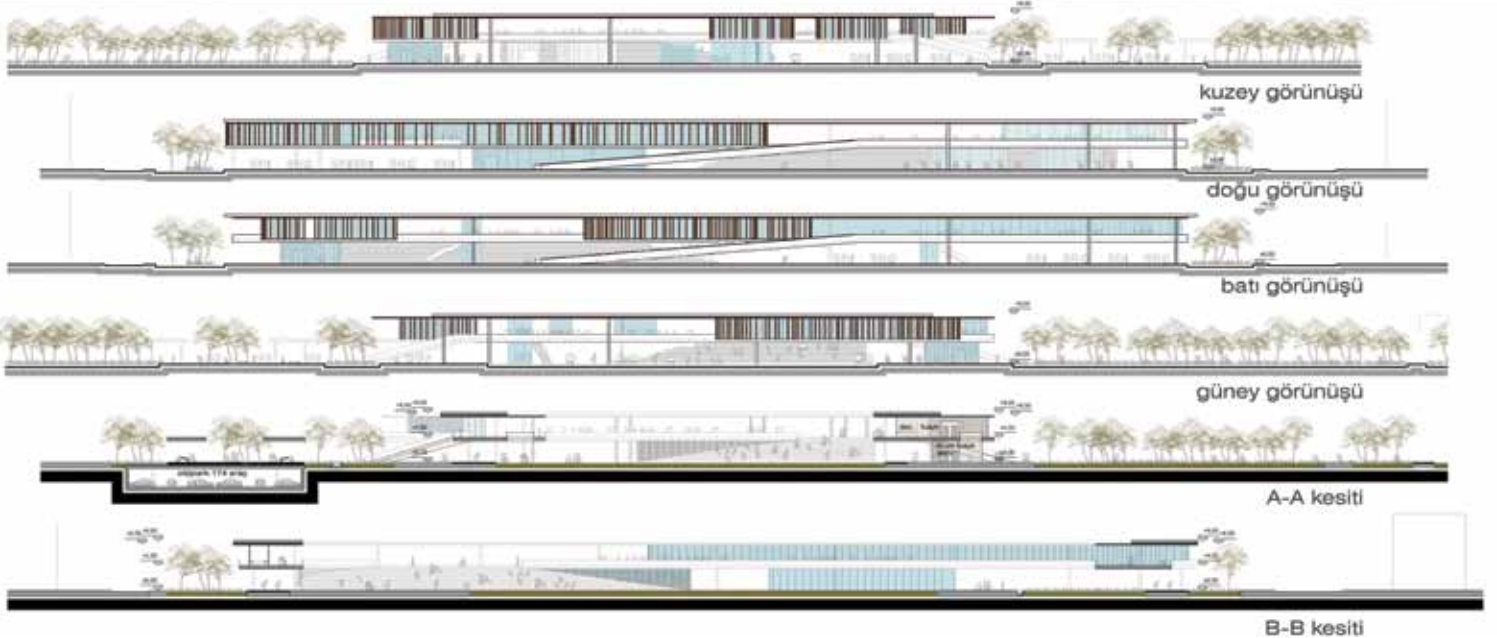

2. ÖDÜL

Mimar Kategorisi

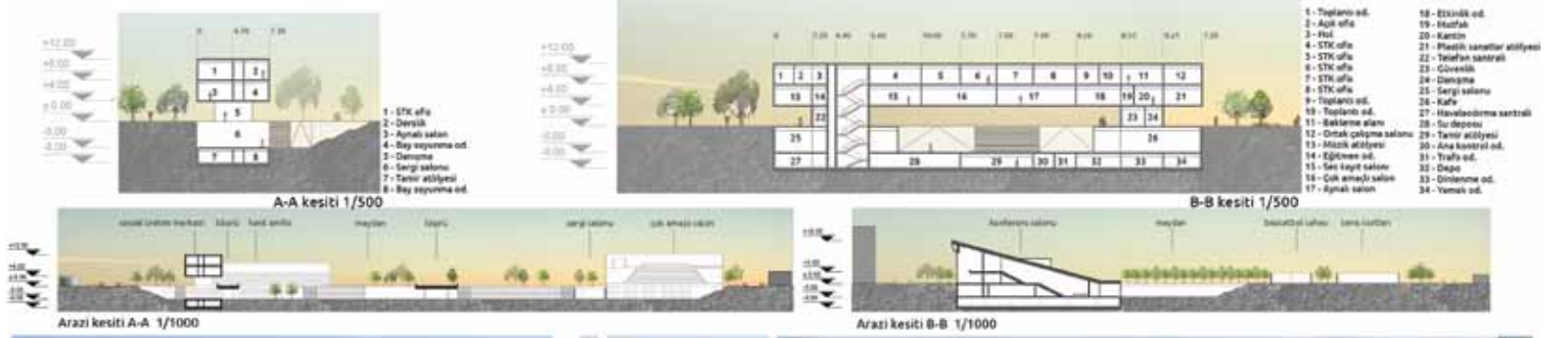
Tunahan KOÇ (Karadeniz Teknik Üniversitesi), Sıddık GÜVENDİ (Karadeniz Teknik Üniversitesi),
Oya ESKİN GÜVENDİ (Karadeniz Teknik Üniversitesi), Barış DEMİR (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Yardımcılar: Taner DÖĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi), Mehmet VAROL (Karadeniz Teknik Üniversitesi),
Serhat ERYILMAZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

3. ÖDÜL

Ersin ÖZDAMAR (İstanbul Teknik Üniversitesi), Burak KOLTUKOĞLU (İstanbul Teknik Üniversitesi),
Yardımcılar: Melis EKİZCE (İstanbul Teknik Üniversitesi), Cansu ALTINTAŞ (İstanbul Teknik Üniversitesi),
Pelin ÖZEN (İstanbul Teknik Üniversitesi), Ece SIZANLI (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Danışmanlar: Ürün Biçer ÖZKUN (Yrd. Doç.), Eren BAŞTANOĞLU (İnşaat Mühendisi)

Mimar Kategorisi

2. ÖDÜL

Semih YEŞİLMEN (Yıldız Teknik Üniversitesi), Sinan TUNCER (Yıldız Teknik Üniversitesi),
Burçak SÖNMEZ (Yıldız Teknik Üniversitesi), Oğuzhan AYDIN (Yıldız Teknik Üniversitesi),
Tuğberk CENGİZ (Boğaziçi Üniversitesi İnşaat Bölümü)

Öğrenci Kategorisi

AVANGART CİTTASLOW DAHA YAŞANABİLİR ADANA

TASARIM KARARLARI

- Adana 5 Ocak Stadi aynı yerde yenilenerek/yıkılıp baştan yapılarak hizmet vermesi gerektiğine karar verilmiştir.
- Adnan Menderes Kapalı Spor Salonu' nun yakın bir tarihte yüksek meblağlarla yenilendiği , fonksiyonunu yerine getirebildiği düşüncesiyle yıkılmadan korunmasına karar verilmiştir.
- Spor denildiğinde Adana ' da aklı gelen ilk yer olan 5 Ocak Stadi ve çevresine bir misyon yüklenilmek istenmiştir tasarımı. Şehrin ciğerleri olan yeşil alanlar , özellikle taraftar gruplarının toplanma yeri olan Atatürk ve İnönü Parkları , civardaki ilköğretim ve liselerle bir ilişki içinde tutulmak istenmiştir.
- Gençlik Stadi' nin bulunduğu yer işlevini değiştirerek kendine önemli noktalara bağlayan yollarla beraber ' AVANGART ' ' DENEYSEL bir yaşanışı kent örneği oluşturulmak istenmiştir.
- Belirtilen yollarda ulaşım bisiklet ve yaya olarak sağlanacaktır.
- Atıkların geri dönüşümünü teşvik edici kutular yazılar bilgilendirmeler bulunacaktır.

MEVCUT DURUM VE ÖNGÖRÜLER

Adana 5 Ocak Stadi yapıldığı dönemden bu yana adana belleğinde farklı kavramlarda önemli bir belleğe sahiptir. Herşeyden önce bir toplanma alanı olan stadyum ve çevresi , şehirde spor kültürünü , spor izleyicisi kültürünü oluşturmuştur. Alan Adana 'nın spor merkezi algısına sahiptir.

Bulunduğu yer adana' nın değerli ve merkezi yerlerindendir. Ulaşım kolaydır. Ama bu bölgenin sıklıkla yapılan yüksek binalar sonucu yoğunluğun olması gereken çok üzerine çıkmasıyla trafik ve kent sıkışıklığı artmıştır.

Yapısal ve fonksiyonel olarak 5 Ocak Stadi'nin göz önüne değerdendirildiğimiz ise , bakımsızlaşmış ve beklenen ilgiyi karşılayamamaktadır.

Bu alanı analiz ederken gözardı edilmemesi gereken başka bir durum Kapalı Spor Salonu , Gençlik Stadi , ilişkide bulunduğu okullar , yeşil alanlar (parklar) dir. Kentte bir spor belleği ve anıları oluşturmuş 5 Ocak Stadi ve çevresi kent belleğinde yeni imgeleler oluşturma konusunda bir potansiyele sahiptir.

Şehir merkezinde olmayan bir stadyum futbol ruhunu yok eder. Taraftar dediğin formasını giyer şehir merkezinde maçtan önce gezer, yemeğini yer biseler içer, kimi cafe yada barda oturur. Maça gidecek insanlar arkadaşları ile, ailesi ile, beraber gideceği kişiler ile şehir merkezinde dolaşır, bi yerlerde oturur. Arkadaşlar buluşur maça geçer. Şehir merkezinde tezahuratlar yapılır. Şehirde, şehir merkezinde formasıyla dolaşan insanlar o şehrin ruhunu, heyecanını yansıtır. Tüm şehir o havaya girer. Şehir maçların ruhunu yaşar.

STADYUMUN YIKILMASI , ŞEHİR DIŞINDA BİR YERE YAPILMASI

ŞEHİRDEKİ SPOR RUHUNU ZAYIFLATIR.

YAYA ULAŞIMINI YOK EDER. TAŞIT KULLANIMINI MECBUR KILAR.

GEÇİMİNİ TARAFTARLARDAN SAĞLAYAN ESNAFA DARBE VURUR.

STADIN YERİNE YAPILCAK TİCARİ YAPILAR (AVİM) YOĞUNLUĞU DAHA FAZLA ARTTIRIR .

ENDÜSTRİYEL , KAPİTALİST MANTIGIN , ŞEHİRİN BELLEĞİNDE YER ETMİŞ SOSYO-KÜLTÜREL BİR MEKANİ ELE GEÇİRMESİ TOPLUM-ŞEHİR KARAKTERİNİ KÖTÜ ETKİLER. AİDİYETİ AZALTIR.

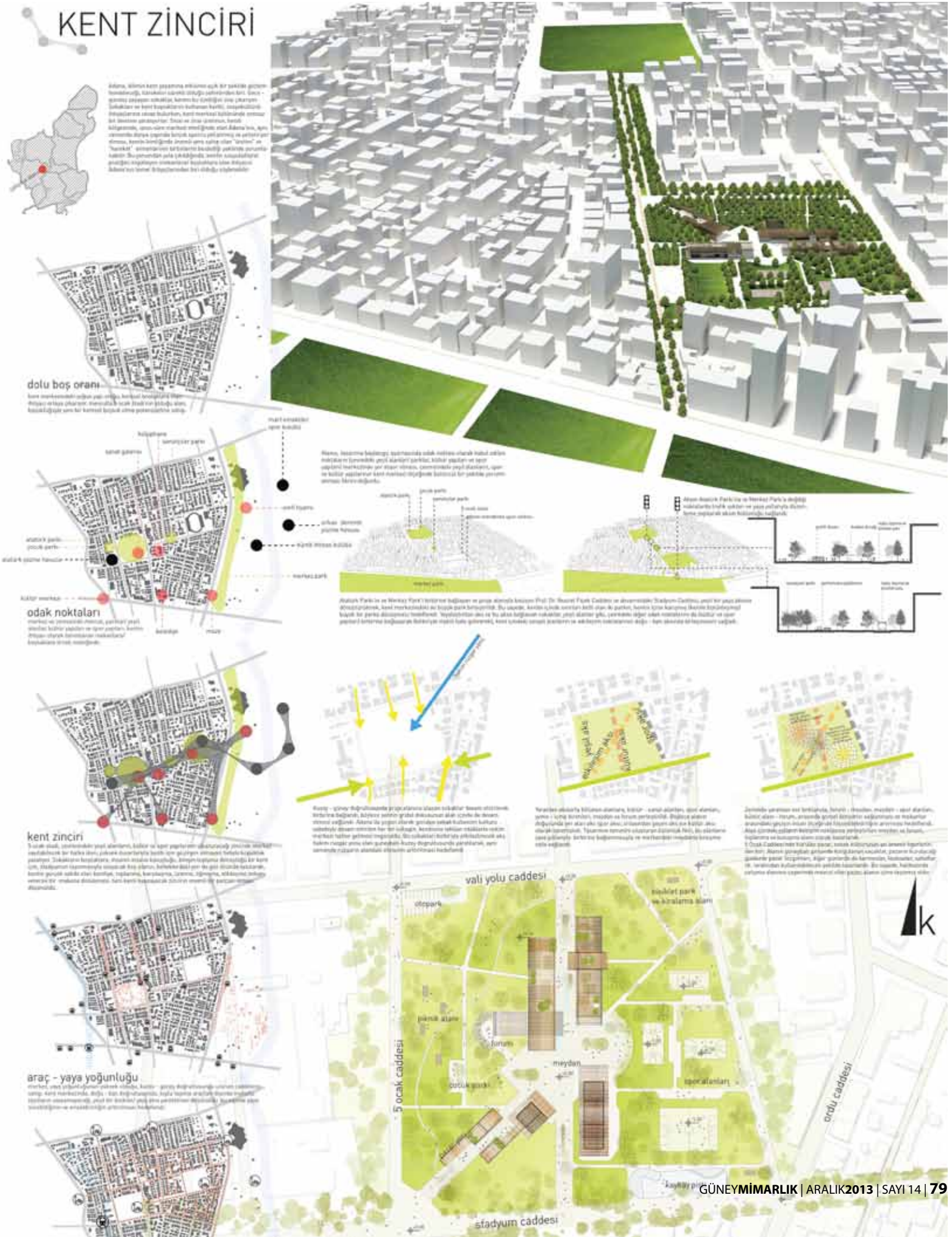
- Günümüzde belli günlerde ' Pazaryeri ' olarak kullanılan stadına batı yakasının arkası bir ' yerli üretim pazarı ' na dönüştürülerek dışarıdan gelen misafirlere kenti tanıtır , yerli üreticiyi ileriye taşır .

- Gençlik stadi'nin yerine ise 'bisiklet kullanımını özendirici' bisiklet parkı tasarlanmıştır. Yanındaki alan ise maçtan önce izleyicilerin toplanabileceği bir şekilde düzenlenmiştir.

- Gençlik stadi'nin yerine ise 'bisiklet kullanımını özendirici' bisiklet parkı tasarlanmıştır. Yanındaki alan ise maçtan önce izleyicilerin toplanabileceği bir şekilde düzenlenmiştir.

- Bu toplanma alanında fastfood seyyar satıcıların yanı sıra , ' yavaş yemek ' düşüncesiyle çalışan mobil kafeler , restoranlar düşünülmüştür.

KENT ZİNCİRİ

SİNAN ÇAĞI OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA MİMARİ KÜLTÜR

Gülrü Necipoğlu, Editör: Belgin Çınar, Cem Tüzün, Fahri Aral, H. Pinar Mutlu, Çeviri: Gül Çağalı Güven, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları / Tarih Dizisi, 512 fotoğraf ve illüstrasyon, 158 plan ve 10 harita, 800 sayfa, İstanbul, 2013.

Osmanlı İmparatorluğu'nun "klasik" devrinde mimarbaşı olarak yaklaşık yarım asırlık görev dönemi boyunca (1539-1588), Sinan'ın tasarladığı yüzlerce bina ve kendine özgü mimari üslup, Tuna'dan Dicle'ye kadar uzanan muazzam bir imparatorluk coğrafyasında kalıcı izler bıraktı. Gelmiş geçmiş en ünlü Osmanlı mimarı olarak tanınan Sinan, İstanbul'un dünyaca meşhur şehir silüetinin yeniden yapılanmasına katkıda bulundu.

Sinan'ın eserlerinin çok sayıda görsel malzemeyle zenginleştirilmiş bu yepyeni değerlendirmesinde Gülrü Necipoğlu, mimarbaşını, sanatsal denemelere doymak bilmez bir dürtünün etkisi altındaki "Türk Mikelanji" olarak betimleyen kalıplaşmış yaklaşımlara meydan okuyor. Necipoğlu'nun yenilikçi çözümlemesi, Sinan'ın cami tasarımlarındaki geniş çeşitliliğin, hâimleri ile onun arasındaki bir müzakere sürecinin ürünü olduğunu ortaya seriyor. Yazarın gösterdiği gibi, mimarbaşının Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal ve bölgesel hiyerarşilerine uyarlanmış temsili bir sistem olarak yarattığı çok katmanlı cami tipolojisi, aynı zamanda kimlik, bellek ile âdâb kavramlarıyla da biçimlendirilmiştir.

Erken modern dönem Akdeniz dünyasında çığır açan bir mimarın eserlerini kendi bağlamları içinde yeniden anlamlandıran, Osmanlı mimarisinin kültürel ve toplumsal tarihi üzerine son derece derinlikli ve incelikli bu çalışma, sanat ve mimarlık tarihi araştırmacıları ile öğrencileri için olduğu kadar, Osmanlı İmparatorluğu'na ilişkin her türlü araştırma alanında bir temel danışma eseri olarak öne çıkıyor. Eserin Türkçe çevirisinde metin yeniden gözden geçirilmiş, bu süreç içinde yazar tarafından bazı yeni görüşler ve genişletilmiş Osmanlı metinleri kitaba ilave edilmiştir.

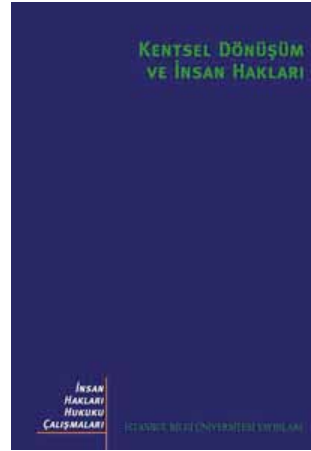

TAVİZSİZ BİR MODERNİST MİMAR: DANYAL TEVFİK ÇİPER

Derleyen : N. Müge Cengizkan, Arkadaş Yayınları / Sanat Dizisi, 270 sayfa, İstanbul, 2013.

Danyal Çiper, özellikle mimarlık yaşamının son yıllarında tanınırılık kazanan Ankaralı bir mimar; tavrı ve karakteri itibarıyla yaşamı boyunca "tanınır olmak" gibi bir kaygı taşımamasına rağmen... Kitabı ismini verecek denli öne çıkan bir tavır olan tavizsizlik, Çiper'in hem mesleki hem özel yaşamında bütünlüklü bir karakter özelliği olarak kendini hissettirir. Danyal Çiper "usta" olarak gördüğü, "patron" diye bahsettiği Frank Lloyd Wright ve ekolü organik mimarlığı benimser. Bu tavrı tavizsiz biçimde tüm mesleki yaşamı boyunca sürdürür. Çiper'in eser bütünlüğüne (oeuvre) bakıldığında, "ustası" Wright'ın yapılarını incelikli bir yorumla mimarisine kaynak olarak kullandığı çoğunluk olarak görülecektir. Mimarlık anlayışını tanımladığı az sayıdaki söyleşisinde, mimarlığını "gerçekçi mimarlık" olarak adlandırır; kastettiği ise açık konstrüksiyon dili ve üzerindeki fonksiyondur. Mimarlık üzerine hiç yazmayan, çok konuşmayan, ama hep tasarlayan, çokça çizen biridir Çiper. Yirminci yüzyılın ikinci yarısını kapsayan mimarlık yaşamını, tümüyle ve sadece kendisi olarak sürdürür. Tasarlama eylemi, Danyal Çiper için bir yaşam biçimidir.

"Tavizsiz Bir Modernist Mimar: Danyal Tefik Çiper" kitabı Danyal Tefik Çiper'i ve mimarlığını değerlendiren/konumlandıran makalelerden; kendisi ile yapılan söyleşilerden; yakınları ile yapılan görüşmelerle şekillenen Çiper biyografisinden ve büyük oranda eldeki projelerin çizimlerini içeren katalog bölümlerinden oluşuyor.

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE İNSAN HAKLARI

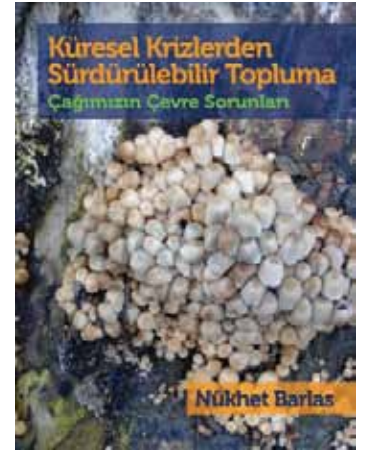
Yayına Hazırlayan: Belgin Çınar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Mart 2013.

Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları başlıklı bu çalışma, kent ve insan hakları kavramlarını disiplinler arası bir yaklaşımla inceleyen makalelerden oluşuyor. Bu katkılar, daha önce İstanbul Bilgi Üniversitesi, İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen Kent ve İnsan Hakları Sempozyumu'nda yapılmış sunumlara dayanıyor.

Sosyal bilimlerden, "kentsel dönüşüm" uygulamasıyla ilgili, kent ve insan hakları kavramları bağlamında bir yaklaşımla, kent hakkı, kentli hakları, kentte insan hakları, kentsel hizmetlere erişim hakkı gibi "hak" vurgusunu ön planda tutan incelemeler, hem genel hem de kent ölçeğinde bir demokrasi iklimi içinde anlamlıdır. Bu, aslında, bireysel hak alanlarının özerkliği, bu bağlamda kendi geleceğini tayin etme olanaklarına sahip olma, özel ve kamusal iletişim kanallarının açıklığı ve bununla bağlantılı özgürlükler arasında, katılım, çoğulculuk, şeffaflık, hesap verebilirlik, muhalefet hakkı gibi değerlerle örülmüş bir ilişkiler düzenini ifade eder.

Son günlerde Türkiye'de çok tartışılan kentsel dönüşüm uygulamalarının yarattığı sorunlar, çatışmalar, tartışmalar başka bir gerçeği de gündeme getirmiştir. Bu, özellikle kent toprağındaki mülkiyet ilişkilerinin belirlenmesi konusunda doğrudan "emlak piyasası"na odaklanma politikasıdır. Bu durum, bu konuların tartışılmasında ekonomik ve sosyal haklar alanından gitgide uzaklaşmaya da neden olmaktadır.

Bu çalışma, farklı disiplinleri temel alan katkılarıyla, kentsel dönüşüm meselesini sosyal bilimler yöntemleriyle anlamaya çalışmanın yanı sıra, bu konunun bir hak meselesi olduğunu da vurgulayan incelemelere yer veriyor.

KÜRESEL KRİZLERDEN SÜRDÜRÜLEBİLİR TOPLUMA ÇAĞIMIZIN ÇEVRE SORUNLARI

Nükhet Barlas, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi / Ekoloji Dizisi, 304 sayfa, İstanbul, 2013.

İnsanoğlu büyük ölçüde kendi yol açtığı önemli çevre sorunlarıyla karşı karşıya. Uygarlığın gelişme sürecinde ortaya çıkan kirlilik ve aşırı kaynak tüketimi sorunları, gitgide kendi geleceğimizi tehdit eder boyutlara ulaşmakta. Önümüzdeki zor hedef, doğal kaynakların ve yaşamı destekleyen ekosistemlerin kapasitesini aşmadan toplumların yaşam kalitesini artırmayı sürdürebilmek.

İnsan etkinliklerini önümüzdeki riskleri azaltacak güvenli sınırlar içine çekerken, iklim değişikliği gibi tehditlere karşı da fiziksel ve sosyal altyapılarımızı güçlendirmemiz gerekiyor. Bu sürdürülebilir uygarlık ancak hepimizin katkılarıyla gerçekleştirilecek. Belki insanoğlunun en büyük düşmanı kendisi, ama en büyük umudu da öyle.

Kitapta küresel çevre sorunları Gıda ve Su, İklim, Enerji ve Atıklar, Ekoloji, Yeni Ekonomi Tartışmaları, Sürdürülebilirlik başlıkları altında altı bölümde ele alınıyor. Bu karmaşık ve çok disiplinli konulardaki bilimsel bulgular, farklı tezler kolay okunabilir bir biçimde özetleniyor ve uygarlığımızın bu sorunlarla nasıl baş edebileceği değerlendiriliyor.

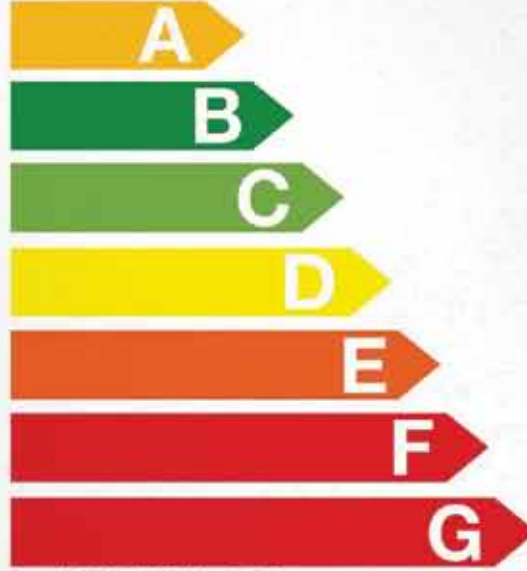
ENERJİNİ VERİMLİ KULLAN!

Enerji

Üretici
Model

YTONG

Tasarruflu Bina

A

Enerji Tüketimi Yüksek Bina

Isı Yalıtımı W/mK

YTONG yüksek ısı yalıtımı özelliğine sahiptir. Bu nedenle YTONG'lu duvarların ilave ısı yalıtım malzemesi ile kaplanmasına gerek yoktur.

0,13

İç Ortam Sıcaklığı °C

YTONG ile yapınız yazın serin, kışın sıcak olur.

20°

Enerji Performansı

Ayrıntılı bilgi için; www.ytong.com.tr

★★★★★

YTONG yüksek ısı yalıtımı sağlar...

YTONG hafiftir...

YTONG sağlamdır...

YTONG yanmaz...

YTONG ses yalıtımı sağlar...

YTONG kolay işlenir...

YTONG milimetrik ölçülerdedir...

YTONG sağlıklı mekanlar yaratır...

YTONG çevre dostudur...

Dünyanın en iyi markaları
ve en kaliteli ürünleri “outlet” fiyatlarıyla

OUTLET CENTER

ADANA'DA

Yeni

Duvar Kağıdı

Doğal Taşlar

-ARTE

GRAHAM & BROWN

SPECIAL EDITIONS

ASeLio

LIMONTA

*Showroom'umuza gelin, ürünlerimizde dokunun...
Bu atmosferin büyüüne kapılacaksınız.*

aboteks

OUTLET
CENTER

Turgut Özal Bulvarı, İller Bankası Karşısı - Adana
0322 233 95 38 • www.aboteks.com.tr

